

განათლება

GANATLEBA

საქართველოს

ტექნიკური

უნივერსიტეტი 2013 №3(9)

Georgia Technical University



თბილისი 2013
Tbilisi

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

Georgian Technical University

Грузинский технический университет

განათლება №3 (9)

Ganatileba №3 (9)

Ганатлеба №3 (9)

თბილისი Tbilisi Тбилиси
2013

ქურნალი გამოდის საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სარედაქციო-
საგამომცემლო საბჭოს 2010 წლის 16 დეკემბრის დადგენილებით (ოქმი №7)

რედაქციები:

იმნაძე ბორის – რედაქტორი, სტუ პროფესორი, საქართველოს განათლების
მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

ჯაგოდნიშვილი თემურ – რედაქტორის მოადგილე, სტუ პროფესორი,
საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემიის
აკადემიკოსი

მიქიაშვილი გოჩა - სტუ პროფესორი

ხახუტაშვილი ელისაბედ – სტუ ასოცირებული პროფესორი

ცინცაძე ალექსანდრე - სტუ პროფესორი

ჩაჩხიანი ზურაბ - სტუ პროფესორი

გოცირიძე დავით – ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თსუ პროფესორი,
საქართველოს განათლების მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

დარსაველიძე გიორგი – სოხუმის ი. ვეკუას სახელობის ფიზიკა-ტექნიკური
ინსტიტუტის პროფესორი

კვესიტაძე გიორგი – პროფესორი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
პრეზიდენტი

რამიშვილი კონსტანტინე – თელავის ი. გოგებაშვილის სახელობის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პროფესორი, საქართველოს
განათლების მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

ჭანუყვაძე ილია – საქართველოს სახელმწიფო სამედიცინო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ანტონიანი იურა – რუსეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს სამეცნიერო-
საკვლევი ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერ
თანამშრომელი, პროფესორი

ბაკოშ იშტვანი – უნგრეთის სეგადის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
პროფესორი

ბედალოვი ჩინგიზ – აზერბაიჯანის ენების უნივერსიტეტის პროფესორი

ბრილი რობერტ დენმარი პროფესორი, ინგლისი

კავალაუსკას ვიდასი – ვილნიუსის ედუკოლოგიური უნივერსიტეტის
პროფესორი, ლიტვა

ლასოვსა კაუდია – რომი 3 უნივერსიტეტის პროფესორი, იტალია

მაიერი დანიელი – პროფესორი, ინგლისი

რუნგე ტეტრა - იენის უნივერსიტეტის პროფესორი, გერმანია

ხაიაში ერიკო – პროფესორი, იაპონია

ხუნუნი გიორგი – მოსკოვის ლინგვისტური უნივერსიტეტის პროფესორი
რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
რედაქციის მისამართი: 0175, თბილისი, კოსტავას ქ. 77

e-mail: boris151132@rambler.ru

web-გვერდის მისამართი: <http://newsletters.gtu.ge>

ფასი სახელშეკრულებო
ტირაჟი 500

ISSN №1512-102X

განცხადება

ჟურნალ „განათლების“ რედაქცია იუწყება, რომ 2013 წლის №1 (7)-ში სტუ-ს სატრანსპორტო და მანქანათმშენებლობის ფაკულტეტის უფროსი სპეციალისტის ნატალია ელგენდარაშვილის ავტორობით დაიბეჭდა წერილი „ენის არსი და რაობა გრიგოლ რობაქიძის პუბლიცისტიკაში“ (გვ. 58-62).

ჟურნალის ავტორებს და მკითხველებს ვაცნობებთ, რომ ტექსტის აწყობისას დასანანი შეცდომა იქნა დაშვებული: სტატია „ენის არსი და რაობა გრიგოლ რობაქიძის პუბლიცისტიკაში“ ეკუთვნის ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორს, პროფ. ე. ცხადაძეს. ადგილი ჰქონდა ტექნიკურ დაუდევრობას, რისთვისაც ბოდიშს ვუხდით ე. ცხადაძეს.

ავტორთა საყურადღებოდ!

გაცნობებთ, რომ ჟურნალი „განათლების“ მომდევნო ნომრის გამოცემა ივარაუდება 2014 წლის თებერვალ-მარტში.

გთხოვთ, გამოსაქვეყნებელი სტატიები და წერილები მოგვაწოდოთ დროულად, 2014 წლის თებერვლის ბოლომდე.

იმასთან დაკავშირებით, რომ ჟურნალი „განათლება“ იძენს საერთაშორისო-სამეცნიერო ჟურნალის სტატუსს, იცვლება გამოსაქვეყნებელი მასალებისადმი წაყენებული მოთხოვნები, კერძოდ:

- სტატიას უნდა ახლდეს არანაკლებ 11-12 სტრიქონიანი რეზიუმეები ქართულ, რუსულ და უცხოურ ენებზე;
- საკვანძო სიტყვები (4-5 სიტყვა).

რეზიუმეებში უნდა აისახოს:

- რა საკითხია გაანალიზებული სტატიაში (წერილში);
- რა მეთოდის (მეთოდოლოგიის) გამოყენებით არის მიღებული შედეგები;
- რაში გამოიხატება კვლევის შედეგები, მათი აქტუალურობა და მეცნიერული სიახლე.

რედაქცია

სარჩევი/Оглавление/Contents

პედაგოგია – Pedagogics – Педагогика

ა. ასათიანი, თ. მაღრაძე. განათლების ხარისხი, როგორც ადამიანური კაპიტალი	8
A. Asatiani, T. Magradze. Уровень образования, как человеческий капитал	
A. Asatiani, T. Magradze. The quality of education as a human capital	
ნატალია დიგმელაშვილი. პლასტიკის სწავლების მეთოდის ზოგიერთი საკითხები თეატრალურ უნივერსიტეტში	10
Наталья Дигмелашвили. Некоторые вопросы методики обучения пластике студентов в Театральном университете	
N.Digmelashvili. Some issues about the methods of teaching plastic movement at the Theater University	
ოლგა კალანდარიშვილი. რუსული და ქართული არსებითი სახელების მიცემით და ნათესაობითი თანდებულები ბრუნვების სწავლება	14
Ольга Каландаришвили. Изучение русских и грузинских имён существительных в дательном и родительном падежах	
Olga Kalandarishvili. Studying of Russian and Georgian nouns in Dative and Genitive cases	
საკარული ციალა. ინტერპრეტაციის ასპექტის სწავლების ზოგი მახასიათებლის შესახებ	18
Сакарули Циала. К Вопросу о преподавании интерпретации текста	
Sakaruli Ciala. On some peculiarities of teaching text – interpretation	
ვანდა სიდამონიძე. რუსული ენის სწავლების თავისებურებები ქართულ ტექნიკურ უნივერსიტეტში	25
Сидамонидзе Ванда. Особенности преподавания РКИ в Грузинском техническом университете	
Vanda Sidamonidze. Peculiarities of Teaching Russian Language in Georgian Technical University	

სოციალური და ზოგადსამეცნიერო დისციპლინები-

Социальные и общенаучные дисциплины -

Social and scientific disciplines

ქეთევან ბაღანჩივაძე. ზნეობა – სოციალური ფენომენი (ნ. წულუკისკირის „აფთრები“)	29
მაია ლოლაშვილი. აზროვნების მეტაფორულობის არსი	32
Лолашвили М. Сущность Метафорического Мышления	
Lolashvili M. Essence of Metaphorical Thinking	
თ.სადრაძე. გვიანბრინჯაოს ხანის სამთავრო კულტურა (მოკლე ენციკლოპედიური ცნობარი)	37
Садраძე Т. Самтаврская культура периода поздней бронзы (Краткий энциклопедический словарь)	
T. Sadradze. The “Samtavro Culture” of Late Bronze Age (Brief Encyclopedic Dictionary)	

მარინე ქარსელაძე. საბანკო საქმიანობაში - ელექტრონული უნაღდო ანგარიშსწორება და დაცვის საშუალებები	41
Электронных безналичных расчетов в деятельности банков	
Electronic clearing report in banking activities	

ელისაბედ ხახუტაშვილი, ნ. იმნაძე. მენეჯმენტის მსოფლიო მოდელები და საქართველო	49
Е. Хакхуташвили, Н. Имнадзе. Всемирные модели менеджмента и Грузия	
E. Khakhutashvili, N. Imnadze. World's management models and Georgia	

ჟურნალისტიკა – Журналистика – Journalism

ნათელა ბერიძე. მასობრივი კომუნიკაციის ზოგიერთი პრინციპის სპეციფიკა თანამედროვე ქართულ მედია სივრცეში	54
Natela Beridze. Специфика некоторых принципов массовой коммуникации в грузинском медиа пространстве	
Natela Beridze. The specifics of some principles of Mass Communication in modern Georgia Media	

თ. ბონდარენკო. ფსიქოლოგიაში როგორც მანიპულაციის ერთ-ერთი საშუალება	59
Бондаренко Т. А. Психологизм как одно из средств манипуляции	
T. Bondarenko. Psychology as a means of manipulation	

მ. გაგიევა. მედია 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინასაარჩევნო კამპანიის დროს	62
Гагиева Мадина. Медиа в период предвыборной кампании президентских выборов 2013 года	
Gagieva M. Media in the 2013 presidential election campaign in Georgia	

Гогинава Шалва. Направление исследований современных медиа и основные теории медиавоздействия	65
--	----

ბორის იმნაძე. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში სემიოტური იდეების ადგილი	69
Б.Имнадзе. Место семиотических идей в средствах массовой информации	
B. Imnadze. The place of Semiotic notions in Mass Information	

Елизавета Козлова. Чередование стандартов и экспресsem в медийных текстах	74
E. Kozlova. Alternation standards and expressive vocabulary in media texts	

ნესტან მამუკაძე. მასმედიის ფუნქციის თავისებურებანი და მისი კვლევის თეორიული საფუძვლები	78
---	----

ივ. ჯაგოდნიშვილი. შტრიხები თანამედროვე ქართველი ჟურნალისტის პროფესიული პორტრეტისათვის	82
Иване Джагоднишвили. Штрихи к профессиональному портрету современного грузинского журналиста	
Ivane Jagodnishvili. The features for the modern Georgian Journalist's professional portrait	

ბ. იმნაძე, თ. ჯაგოდნიშვილი. ვერბალური კომუნიკაცია და სიტყვა-ფორმათა ლექსიკური მნიშვნელობა	87
Б. Л. Имнадзе, Т. И. Джагоднишвили. Вербальная коммуникация и лексическое значение словоформ	
В. Imnadze, T. Jagodnishvili. Verbal Gommunication and lexical meaning of a word-form	
Tamar Mebuke. Towards the History of Text Interpretation	91
Тамар Мебуке. К истории интерпретации художественного текста	
თამარ მებუკე. მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციის ისტორია	
Violeta Meiliūnaitė, Regina Rinkauskienė. Variety of lithuanian dialects: relationship with ethnographic regions	96
Разнообразие диалектов литовского языка: связь с этногеографическими регионами	
Ketevan Ioramischvili. Heiratsgeschichte in den „Kinder- und Hausmärchen“ der Brüder Grimm	103
ქეთევან იორამიშვილი. ქორწინების ისტორია ძმები გრიმების ზღაპრებში	
ლიანა სიდამონიძე. რომანი "მწერების ცხოვრება" - თავისებური ფანტასმაგორიული სამყარო, "ცოცხლებისა და მკვდრების" სამეფო	106
Сидамонидзе Лиана. Роман «Жизнь насекомых» - особый фантасмагорический мир, «царство живых и мёртвых»	
Liana Sidamonidze. The novel "Insects' Life " is a peculiar phantasmagoric world, "kingdom of alive and dead"	
ეკატერინე შაკიაშვილი. ინტერტექსტური კავშირების მარკერების ენობრივი ექსპლიკაცია	111
Е. Шакиашвили. Языковая экспликация маркеров интертекстуальных союзов	
E. Shakiashvili. Language explication markers intertekstual	
თ. ჯაგოდნიშვილი. რეზო სტურუას პოეზიის ცისქვეშეთი	116
Т. И. Джагоднишвили. Поэтический мир Р. Стурua	
T. Jagodnishvili. Rezo Sturua`s poetic world	
<u>საბუნებისმეტყველო დისციპლინები – Естественноведческие дисциплины – Science</u>	
მაია ბარბაკაძე. ნიკო ნიკოლაძე და თანამედროვეობა	128
Майя Барбакадзе. Нико Николадзе и современность	
Maya Barbakadze. Niko Nikoladze and modern times	
გ. მაისურაძე, ლ. ჯიქიძე, გ. კირცხალაია. სამხედრო დანიშნულების გამოთვლითი ქსელში მონაცემთა დაცვის და ქსელის ფუნქციონირების ანალიზი	137
Analysis of Operation of Computational Networks of Military Destination and Data Protection in Such Networks	

ზურაბ ჩახიანი, ლალიტა დარჩიაშვილი. ურანის მონოჰალკოგენიდების მაგნიტური ანიზოტროპია	144
3. Б. Чачхуани. Л. К. Дарчиашвили. Магнитная анизотропия монокалькогенидов урана . .	

არქიტექტურა – Architectura – Архитектура

სოფიო გაბადაძე. რუსთაველის გამზირი-კონცეფცია, კონკურსი, რეალიზაცია . .	148
ნანული თევზაძე. საცხოვრებლის თავისებურებათა შესწავლისათვის	153
Нанули Тевзадзе. Для изучения особенностей жилища	
Nanuli Tevzadze. For The Studi of Dwelling Characteristics	
ნანული თევზაძე. ისევ არქიტექტურის შესახებ	158
Нанули Тевзадзе. Снова об архитектуре	
Nanuli Tevzadze. Once Again, about Architecture	
გიორგი კვესაძე, მაია დავითაია. სვანეთის არქიტექტურის სპეციფიკა	162
Гиорги Квесадзе, Майя Давитая. Специфика архитектуры Сванетии	
Giorgi Kvesadze, Maia Davitaia. Specificity of SvanetiArchitecture	
მედეა მელქაძე, არჩილ ჭურდიანი. განწყობის როლი არქიტექტურაში	166
Medea Melkadze, Archil Kurdiani. The role of “Set and Attitudes” in architecture	
Мелкадзе М. Курдиани А. Антропологическая теория установки и архитектурное творчество (На примере «Песков» в Тбилиси)	
თინათინ ხიმშიაშვილი. ლანდშაფტური პროექტირება	172
Тинатин Химшиашвили. Ландшафтное проектирование	
Tinatin Khimshiashvili. Landscape projecting	

პედაგოგია – Pedagogics – Педагогика

განათლების ხარისხი, როგორც ადამიანური კაპიტალი

ა. ასათიანი, თ. მაღრაძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
კოსტავას ქ. №77

ცნებას „განათლების ხარისხი“ ჯერ კიდევ არა აქვს თავისი კლასიკური განსაზღვრება. ძნელია, საზოგადოდ მიღებული განსაზღვრების ფორმულირება, თუ გავითვალისწინებთ განათლების ხარისხის მრავალბიექტურ და მრავალსუბიექტურ ხასიათს და მისი კატეგორიის ისეთ ნიშნებს, როგორიცაა სირთულე, დისციპლინათაშორისი ხასიათი და სისტემურობა.

უმაღლესი განათლების ხარისხი მრავალგანზომილებიანი ცნებაა, რომელიც მოიცავს უმაღლესი სასწავლო დაწესებულების (უსდ) საქმიანობის ყველა მხარეს (სასწავლო გეგმები და პროგრამები; სწავლა, მეთოდური და მეცნიერულ-პრაქტიკული მუშაობა; სასწავლო-მეტერიალური ბაზა და რესურსები), და ასევე სხვა მხარეებს, რომლებიც მონაწილეობენ საგანმანათლებლო პროცესში, მათ შორის პროფესორ-მასწავლებლებს და სტუდენტებს.

ბოლო ათწლეულში განათლება განსაზღვრული იყო როგორც ერის სამომავლო აყვავების საწინდარი (გასაღები). ამერიკელი მეცნიერების გამოკვლევების შედეგად დადგენილი იქნა, რომ მთლიანი ეროვნული პროდუქტის (მეპ) ნახევარზე მეტი იწარმოება უმაღლესი განათლების მქონე მუშაკების მიერ. არსებობს ასევე პირდაპირი დამოკიდებულება მეპ-სა და მოსახლეობის განათლების დონეს შორის: სწავლების ვადის თუნდაც ერთი წლის გაზრდაც კი იძლევა მეპ-ის 3%-ით ზრდას.

განათლების ხელმისაწვდომობა და ხარისხი პირდაპირ გავლენას ახდენენ ჩვენ ეროვნულ პერსპექტივებზე. ჩვენ შევუდევით განათლებაში მასშტაბური ეროვნული პროექტის რეალიზაციას. აუცილებელია ინოვაციური პროგრამებით მხარი დაუჭიროთ სკოლებს, უსდ-ებს, მივცეთ ნიჭიერ მასწავლებლებსა და ნიჭით დაჯილდოებულ მოსწავლეებს თავის რეალიზების საშუალება. ბოლო დროს, სწორედ განათლებასთანაა დაკავშირებული ადამიანთა მისწრაფება ცხოვრებაში წარმატებისადმი. 35 წლამდე ასაკის დაახლოებით 80% მოქალაქეები უმაღლესი განათლების მიღებას თავის უმთავრეს მიზნად მიიჩნევენ.

უმაღლესი განათლების ხარისხის ხსენებული განსაზღვრება ასახავს უსდ-ს საქმიანობის სტრუქტურას. ამ უკანასკნელის სპეციფიკას განსაზღვრავს მისი ძირითადი – საგანმანათლებლო საქმიანობა, რომლის მთავარი ამოცანა შრომის ბაზარზე კონკურენტუნარიანი სპეციალისტების აღზრდასა და მომზადებაში მდგომარეობს. შედეგიანობა დაკავშირებულია უსდ-ში შესრულებული მეცნიერული კვლევების ეფექტიანობასთან. სწორედ მეცნიერული საქმიანობა აძლევს პროფესორ-მასწავლებლებს თავისი პროფესიული ცოდნის და პრაქტიკული გამოცდილების მუდმივი დახვეწისა და შევსების შესაძლებლობას. ორივე ეს მიმართულება არ შეიძლება ნაყოფიერად განვითარდეს ინფორმაციული ტექნოლოგიების, ე.ი. მესამე – ინფორმაციული მიმართულების გარეშე.

სხვადასხვა მეკლევარები სხვადასხვაგვარად განმარტავენ ცნებას „განათლების ხარისხი“. კერძოდ, ავილოთ ნ.ა. სელეზნიოვას განსაზღვრება, რომელიც მას ვიწრო და ფართო გაგებით განმარტავს. უმაღლესი განათლების ხარისხი ფართო გაგებით - ესაა უმაღლესი განათლების (როგორც შედეგის, პროცესის, საგანმანათლებლო სისტემის) დაბალანსებული შესაბამისობა საზოგადოების მრავალფეროვან მოთხოვნილებებთან, მის მიზნებთან, ნორმებთან. განათლების ხარისხი ვიწრო გაგებით განიხილება, როგორც უმაღლესი განათლების მქონე სპეციალისტების მომზადების ხარისხი, ესე იგი, როგორც უმაღლესი განათლების მქონე სპეციალისტების მომზადების (როგორც შედეგის, პროცესის) დაბალანსებული შესაბამისობა მის მიზნებთან, მოთხოვნებთან, ნორმებსა და სტანდარტებთან.

განათლება, როგორც კაპიტალი, წარმოადგენს ადამიანურ თვისებას, ის აძლევს ადამიანს თავისი ცხოვრებისეული და პროფესიული ცოდნის, უნარების, ჩვევების და ნიჭის რეალიზებისა და განვითარების შესაძლებლობას.

ხარისხიანი ადამიანური კაპიტალი უნდა პასუხობდეს თანამედროვე წარმოებისა და ეკონომიკის მოთხოვნილებებს, რომლებსაც მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში ინოვაციური ხასიათი აქვს. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში ადამიანურ კაპიტალში განხორციელებული ინვესტიციები მოგვცემენ ნაყოფს ინოვაციების საფუძველზე მიღებული მწარმოებლურობის ზრდის სახით.

ინოვაციური პოლიტიკა მოიცავს ექვს ძირითად მდგენელს, რომლებიც აუცილებელია შეიქმნას და განვითარებულ იქნას კონკურენტუნარიან ღონემდე მსოფლიო კრიტერიუმების მიხედვით:

1. განათლება;
2. მეცნიერება;
3. ადამიანური კაპიტალი მთლიანობაში, ცხოვრების მაღალი ხარისხისა და უმაღლესი კვალიფიკაციის სპეციალისტების ჩათვლით;
4. ინოვაციურ სისტემას, რომელიც მოიცავს:
 - საკანონმდებლო ბაზას;
 - ინოვაციური სისტემის მატერიალურ მდგენელებს.
5. ინოვაციურ მრეწველობას, რომელიც სიახლის რეალიზებას ახდენს;
6. ადამიანური კაპიტალის ფუნქციონირების ხელსაყრელ გარემოს.

ინოვაციური ეკონომიკა იქმნებოდა, იქმნება, ვითარდება დაგროვილი ადამიანური კაპიტალის ხარისხისა და ღირებულების ზრდასთან ერთად და პარალელურად, ე.ი. ადამიანური კაპიტალის განვითარების პარალელურად. და ადამიანური კაპიტალი მისი განვითარების მთავარი ფაქტორია. დაგროვილი ხარისხიანი ადამიანური კაპიტალი წარმოადგენს ცოდნის ეკონომიკის ფუნდამენტის ძირითად ნაწილს და განსაზღვრავს მის მიმდინარე ღონეს და განვითარების ზღვარს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Всемирная декларация о высшем образовании для 21 века: подходы и практические меры. // Almamater. - 1999. - №3. - С. 29 - 35.
2. Путин В.В. Проблема номер один качество образования / В.В. Путин // Высшее образование сегодня. – 2005. - № 11. - С. 3 – 6.
3. Селезнева Н.А. Качество образования информационные технологии в образовании.
4. Корчагин Ю. Человеческий капитал, экономика, инновации.

Уровень образования, как человеческий капитал

А. Асатиани, Т. Маградзе

В работе даны вопросы уровня образования. Показана её роль в развитии Мировой, в том числе, Грузинской экономики.

В статье рассмотрено что включает в себе понятие качество образование на основе разъяснении ряда учёных. Образование представлен, как человеческий капитал.

В работе показан на какие требования должен отвечать качественны человеческий капитал в условиях развития современного производство и экономики.

Представлены все основные составляющие иновационной политики, которых обязательно надо создать и развивать до конкуретного уровня по Мировым критериумам.

The quality of education as a human capital

A. Asatiani, T. Magradze

The article discusses issues related to the quality of education. From its role in the world, including the development of the economy.

The article describes what it includes the concept of "quality education" based on a number of explanations. Education represented as human capital.

Given what shall comply with the requirements of the modern production of high-quality human capital and economic development conditions.

Represented by the six main component of innovation policy, required to set up and developed to be competitive at the global criteria.

Некоторые вопросы методики обучения пластике студентов в Театральном университете

Наталья Дигмелашвили

*Грузинский государственный Университет
театра и кино им.Ш. Руставели*

Известно, что неотъемлемой частью мастерства актёра является владение своим телом.

«...артисты...не могут ярко выразить, воплотить эмоцию, передать её, если у них физический аппарат не настроен и неподготовлен к этому» - писал К.С. Станиславский.

Будущему актёру в стенах учебного заведения необходимо получить высокий уровень профессиональной подготовки. В тренинге актёр «учится учиться».

Не последнее место в отстаивании незыблемости процесса воспитания техники движения у актёров утверждали многие педагоги по танцу, убеждённые в том, что единственное средство художественного воспитания движения возможно только через освоение будущими актёрами хореографической техники. Овладение техникой передачи эмоций, душевных волнений, возникающих у актёра, должно быть доведено до степени такого совершенства, чтобы, в процессе воплощения роли, он мог бы о них не думать.

Все предметы, изучающиеся на кафедре сценического движения театрального вуза должны взаимно дополнять и обогащать друг друга, преследуя одну общую цель - воспитание органично развитого будущего актёра. Они имеют общие задачи:

1. Совершенствование гибкости и подвижности.
2. Совершенствование координации движений.
3. Совершенствование внимания.

а) Устойчивое внимание: контроль за движениями своего тела в статике и движении.

б) Внимание к движениям во времени и пространстве и их коррекция.

в) Внимание к перемещению партнёра, для верного взаимодействия с ним.

4. Совершенствование умения верно и быстро ориентироваться в пространстве и во времени.
5. Исправление индивидуальных недостатков в физическом развитии, в походке, в статике, мимике.

Для того, чтобы легче освоить предметы движенического сегмента в театральном вузе, нам необходимо подготовить тело студента к восприятию предлагаемого на этих занятиях материала.

Надо учитывать тот фактор, что возраст абитуриентов, поступающих в университет 17 - 23 года, то есть это люди с уже сформировавшейся осанкой, определённой манерой движения и сложившимися привычками.

К сожалению сегодня в средней школе отсутствует предмет «Физическое воспитание», также не все, поступающие на актёрское отделение университета, имеют опыт занятий спортом или танцами, поэтому им трудно сразу же «войти в физическую форму», необходимую на предметах танец, сценическое движение, ритмика, а также для ежедневного тренажа актёра. Только через осознание поставленной перед ними цели, преодоления физических и психологических проблем, неумолимой работы над собой, студенты смогут добиться желаемого результата. К тому же, учитывая современные тенденции развития молодёжи, которые большую часть своего времени проводят у компьютера и почти не занимаются физически, приходится много времени уделять элементарной общей физической подготовке первокурсников, постановке дыхания, развитию выносливости.

Опыт предыдущих поколений, а также многолетний собственный опыт работы показал, что начинать обучение студентов обязательно с специальной гимнастики, так называемой «Специальной общей физической подготовки», которая в дальнейшем остаётся с ними на всю актёрскую жизнь.

Главное, обязательное условие освоения любой физической нагрузки - это постепенное её увеличение, от простых упражнений к сложным; чередование упражнений для различных групп мышц; темп движений - от медленного до быстрого; физическое напряжение должно чередоваться с расслаблением; дыхание должно быть ровным; музыкальное сопровождение - интересным, различным не только по метро-ритмическому рисунку и фактуре, но и доступным по восприятию.

Предлагаемая гимнастика состоит из нескольких частей, развивающих физические данные – гибкость, эластичность, координацию, подвижность, мышечную силу, выносливость и др., а также позволяет избавиться от таких недостатков, как искривление позвоночника и ног, плоскостопия и других индивидуальных проблем, воспитывает послушность и понимание своего тела. Кроме этого она приучает студентов организовать внимание и сосредоточить усилия на физической нагрузке, подготовить мышцы, связки и суставы к дальнейшей работе у станка, на середине зала и освоению танцевальных этюдов.

Начинается она с постановки тела, построения правильной осанки. Осанка же будущего актёра предполагает особую постановку тела: корпуса, ног, рук, головы и высокое развитие двигательных функций, достигаемую путём координированной работы мышц всех частей тела. Она является не только внешним, эстетическим проявлением идеального телосложения, но и предпосылкой для освоения танцев и всего комплекса необходимой физической нагрузки в театральной школе, в соответствии с профессиональными требованиями, вырабатывает манеру держать свое тело в статике и динамике в пространственных и временных условиях. «Осанка характеризуется гармонией пропорций, форм и линий тела, пластичностью и художественной выразительностью движения, поз, способствующих созданию сценического хореографического образа». Правильная осанка является фундаментом равновесия, поэтому надо учитывать и индивидуальные проблемы студентов: сутулость, плоскостопие, кифоз, лордоз, сколиоз, и обязательно объяснить - как и почему тот или иной учащийся должен держать своё тело. Это позволит им в дальнейшем точно выполнять задания, согласовывать движения всех частей тела в пространстве и времени, что является залогом координации. «Актёру необходимо развивать координацию....., чтобы он мог создавать новые движения и новые комбинации из различных движений». Когда студенты осознанно и самостоятельно могут «построить себя», тогда уже можно начинать изучать движения различными частями тела, то есть сам комплекс гимнастики, который поможет им укрепить общее физическое состояние организма, исправить недостатки осанки, правильно развить двигательные функции, равновесие, координацию.

Каждый из разделов гимнастики включает в себя способы решения вышеприведённых проблем и хорошо подготавливает тело актёра к любой физической нагрузке. К тому же, если гимнастику выполнять под музыкальное сопровождение, то это приучает студентов слушать музыку, что в свою очередь развивает их слух и метро-ритмические возможности.

I. Разогрев.

Это начальная фаза, предполагающая разогрев и включение всех конечностей в работу, при статичном, «поставленном» положении корпуса. Движения головы, шеи, плечевого пояса, стоп, рук.

II. Основная часть.

1. Гимнастика стоя.

Включает в себя движения торса с активным включением в работу конечностей, стоя на месте и с передвижением в различных направлениях.

2. Различные виды шага и бега.

Активно развивает метро-ритмические возможности и координацию, помогает освоению пространства.

3. Гимнастика сидя на полу.

Эти упражнения направлены на растягивание и укрепление подколенных и внутренних связок и мышц бедра и спины, а также развитие выворотности в голеностопном, коленном и тазобедренном суставах. Добиться полной выворотности в таком возрасте конечно невозможно, да и не нужно для актёра драмы, но она, в любом случае, даст свободу движений.

4. Гимнастика лёжа на спине, животе и на боку.

Освобождает студентов не только от физической, но и нервной нагрузки, которую испытывает человек в вертикальном положении, даёт возможность сосредоточить внимание на мышечных ощущениях и сознательно управлять ими, а также позволяет нарастить силу мышц, с минимальной затратой энергии, повысить

гибкость суставов и приучить к дальнейшему освоению сложных танцевальных движений.

Все эти упражнения выполняются, удерживая «правильно поставленный корпус», не меньше чем по 8 раз, постепенно наращивая количество, темп и качество исполнения. **III. III. Растяжка.** Затем обязательно надо научить студентов правильно растягивать паховые мышцы сначала на полу, а затем у станка.

Для расслабления и переключения внимания, равномерного распределения нагрузки на различные группы мышц, постепенного привыкания к растягиванию и выпрямлению связок и суставов, все эти упражнения надо чередовать с прыжками трамплинного характера. Что в совокупности приведет к пониманию и осмыслению своих индивидуальных физических проблем, их осознанному исправлению, а также научит управлять своим телом и конечностями очень точно и с наименьшими физическими и психологическими усилиями, подготавливая студентов к восприятию более сложного материала на таких предметах, как танец, сценическое движение и ритмика.

Воспитание же логического и осознанного движения является главной задачей всего цикла вышеперечисленных движенических дисциплин, залогом умения профессионально управлять творческим процессом в будущем.

«Умение передвигаться правильно с точки зрения логики и последовательности действия, верно темпо-ритмически, с верными по характеру движениями и в то же время скульптурно - является выражением высокого уровня пластической культуры артиста.» - писал И.Э. Кох.

Задача педагога заключается в том, чтобы добиться от студентов понимания необходимости не только чисто физической работы над собой, но и возможности создания путём пластической выразительности определённого образа, необходимого для того или иного персонажа или спектакля.

Список литературы

1. К.С. Станиславский. Собрание сочинений в 8 томах, т.3.М., «Искусство», 1955., стр.393.
2. Кузина Е.Е. Эволюция тренинга Эудженио Барбы// Вокруг Грозовского. Изд-во Санкт-Петербургской государственной академии театрального искусства, СПб, 2009.с.127.
2. Васильева.Балетная осанка. «Высшая школа изящных искусств». Лтд. М.1993 стр.4.
3. И.Э. Кох. Основы сценического движения. «Искусство» Л.-М. 1962.стр.8.
4. И.Э. Кох. Основы сценического движения. «Искусство» Л.-М. 1962.стр.24.
5. თ. აბაშიძე. მუსიკალური თეატრის მსახიობის აღზრდის საკითხებისათვის.
6. „კენტავრი“. თბ. 2010.

პლასტიკის სწავლების მეთოდის ზოგიერთი საკითხები თეატრალურ უნივერსიტეტში

ნატალია დიდმელაშვილი
შოთა რუსთაველის თეატრისა და კინოს
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ცნობილია, რომ მსახიობის ხელოვნების განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს საკუთარი სხეულის ფლობა. იმისთვის, რომ თეატრალური უმაღლესი სასწავლებლის მამოძრავებელ სეგმენტის საგნების ათვისება მოხდეს უფრო მარტივად, აუცილებელია მოვამზადოთ სტუდენტის სხეული.

წინა თაობების გამოცდილებამ აჩვენა, რომ სტუდენტთა სწავლების დაწყება სასურველია "სპეციალური ზოგადი ფიზიკური ტანვარჯიშით", რომელიც შემდგომში დარჩება მათთან ერთად მთელი სამსახიობო ცხოვრების განმავლობაში.

ტანვარჯიში შედგება რამდენიმე ნაწილისგან, რომლებიც ავითარებენ კოორდინაციას, მოქნილობას, ელასტიურობას, ამტანობას და სხვ., საშუალება გვაძლევს მოვიცილოთ ფეხების და ხერხემლის გამრუდება, ბრტყელტერფიანობა და ახდენს საკუთარი სხეულის მორჩილებისა და გაგების აღზრდას.

Some issues about the methods of teaching plastic movement at the Theater University

N.Digmelashvili

Shota Rustaveli Theatre and Film Georgia state university

It is known that part of an actor's technique is to maintain full command of one's body. In order to make things easier to learn the modules connected with movement in the theatrical study institution, we need to prepare the student's body to accept the proposed activities on these materials.

The experience of previous generations, as well as many years of their experience has shown that it is necessary to start teaching the students with the elementary gymnastics, so-called "special general physical preparation," which further stays with them throughout the whole actor's life.

This elementary gymnastics consists of several parts that develop the physical abilities: flexibility, elasticity, coordination, mobility, muscle strength, endurance, etc., and also allows the students to get rid of such shortcomings as the curvature of the spine and legs, flat feet and other personal problems, brings forth good command and understanding of one's own body.

რუსული და ქართული არსებითი სახელების მიცემით და ნათესაობითი თანდებულიანი ბრუნვების სწავლება

ოლღა კალანდარიშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

თბილისი, კოსტავას 77

თანდებულიანი ბრუნვები ქართველი სტუდენტებისათვის ძალიან რთულია, რადგანაც რუსულ ენაში თანდებული დგას არა სიტყვის ბოლოს, არამედ სიტყვის წინ. ამასთან განსაკუთრებულ შემთხვევებში, რაც საკმაოდ ხშირია, ქართული და რუსული თანდებულები ერთმანეთს არ შეესაბამება. ქართველ სტუდენტებს განსაკუთრებით უჭირთ ნათესაობითი და მიცემითი ბრუნვები. განვიხილოთ თითოეული მათგანი ცალ-ცალკე.

რუსულ ენაში არსებითი სახელის ნათესაობითი ბრუნვა შეიძლება იწარმოოს შემდეგი თანდებულებით: *без, от, до, из, у, из-за, ради, кроме, после, вне, около* და ა.შ. ისინი არსებითი სახელის წინადადების სხვა წევრებთან სინტაქსურ კავშირს გამოხატავენ, ხშირ შემთხვევაში ქართულსა და რუსულ ენაში ბრუნვის ეს ფორმა ერთმანეთს ემთხვევა. ამის დემონსტრირება შემდეგი მაგალითებით შეიძლება:

1. Мама купила всё для кухни. (Р.п ნათ. ბრ.)

დედამ სამზარეულოსთვის (ნათ. ბრ.) ყველაფერი იყიდა.

2. Кроме бабушки (P.п ნათ. ბრ.) все слушали радио.
ბებუის გარდა (ნათ. ბრ.) ყველა რადიოს უსმენდა.
3. Из-за друга (P.п ნათ. ბრ.) он мог пойти на всё.
მეგობრისთვის (ნათ. ბრ.) მას ყველაფერზე შეეძლო წასულიყო.
4. Об этом я узнал от товарища. (P.п ნათ. ბრ.)
ამის შესახებ მე ამხანაგისაგან (ნათ. ბრ.) შევიტყვე.
მაგრამ თანდებულებს из, без, до, у, с, среди- ქართულ ენაში ზუსტი შესატყვისი არა აქვთ. ამ თანდებულებს ქართულში გარკვეულ შემთხვევაში შეიძლება შეესაბამებოდეს ხან მიცემითი, ხან ვითარებითი და ხან მოქმედებითი ბრუნვები. მაგალითად:

1. Около реки (P.п ნათ. ბრ.) сидели женщины.
ქალები მდინარესთან (მიც. ბრ.) ისხდნენ.
2. У цирка (P.п ნათ. ბრ.) стояли артисты.
მსახიობები ცირკთან (მიც. ბრ.) იდგნენ.
3. Это произошло среди ночи (P.п ნათ. ბრ.)
ეს შუალამეს (მიც. ბრ.) მოხდა.
4. Отец зимой ходит без шапки (P.п ნათ. ბრ.)
მამა ზამთარში უქუდოდ (ვით. ბრ.) დადის.
5. Я ели добрался до дома (P.п ნათ. ბრ.)
მე ძლივს მივაღწიე სახლამდე (ვით. ბრ.)
6. Вчера я поздно вышла из дома (P.п ნათ. ბრ.)
მე გუშინ სახლიდან (მოქმ. ბრ.) გვიან გამოვედი.
7. Кошка упала с крыши (P.п ნათ. ბრ.)
კატა სახურავიდან (მოქმ. ბრ.) გადმოვარდა.
8. Она стояла недалеко от дома (P.п ნათ. ბრ.)
იგი სახლიდან (მოქმ. ბრ.) მოშორებით იდგა.

რთულია ქართველებისთვის თანდებულის გამოყენებაც, რადგან ერთ შემთხვევაში მას შეესაბამება ქართულში ნათესაობითი ბრუნვა მაგ: Я получил письмо от друга (P.п.), მე მივიღე წერილი მეგობრისგან (ნათ. ბრ.); და ასევე შეიძლება შეესაბამებოდეს მოქმედებითი ბრუნვაც От дома (P.п) до школы две остановки, სახლიდან (მოქმ. ბრ.) სკოლამდე ორი გაჩერებაა.

ამრიგად, უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველ სტუდენტებს ძალიან უჭირთ ზემოთ მოყვანილი თანდებულებიანი ბრუნვების სწორად შერჩევა რაც უამრავ შეცდომას იწვევს, ამიტომ სწავლების პროცესში ეს უნდა იქნეს გათვალისწინებული და პედაგოგმა უნდა მონახოს ამ პრობლემის გამარტივებისა და დაძლევის გზები.

მიცემითი ბრუნვა (дат.п.) - შედარებით ადვილია ქართველი სტუდენტებისთვის, ვინაიდან ამ ბრუნვასთან გაცილებით ნაკლები თანდებული იხმარება: к, по და благодаря.

к - თანდებული გვიჩვენებს იმ არსებით სახელებს, რომლისკენაც მიმართულია მოქმედება და დაესმით კითხვა к кому ? к чему? (ვისთან? რასთან?) მიცემითი ბრუნვის ეს ფორმა ქართულ ენაში გადმოიცემა როგორც თან, ზე, და ში თანდებულებით, ასევე უთანდებულო ფორმითაც. მაგ:

1. Красная шапочка пошла к бабушке (Д.п. მიც. ბრ.)
წითელქუდა ბებიასთან (მიც. ბრ.) წავიდა.
2. Машина подъехала к городу(Д.п. მიც. ბრ.)
მანქანა ქალაქს (მიც. ბრ.) მიუახლოვდა.

რუსულში по თანდებული იხმარება იმ შემთხვევაში, თუ მოქმედება რაიმეს ზედაპირზე ხორციელდება. მაგ: Кошка гуляет по крыше, ან თუ მოქმედება ვრცელდება გარკვეულ არეალსა ან დროში მაგ: Танки проехали по городу, ქართულ ენაში მსგავსი მნიშვნელობა გადმოიცემა თანდებულებით ზე ან ში (ტანკებმა გაიარეს ქალაქში).

თუ თვალს მივადევნებთ მიცემითი ბრუნვის თანდებულიან ფორმებს, დავინახავთ, რომ ქართულში ეს ბრუნვის ფორმა უფრო რთულია, ვიდრე რუსულში, რაც სტუდენტების მეტყველებაში გარკვეული ტიპის შეცდომებს იწვევს. უნდა აღინიშნოს, რომ ხშირად, როდესაც ქართულში მიცემითი ბრუნვის თანდებულიანი ფორმა გვაქვს, რუსულში მას მიცემითი ბრუნვის ნაცვლად ნათესაობითი ბრუნვა შეესაბამება. მაგ. დაზე (მიც. ბრ.) უფროსი – старше сестры (род.п.), სახლზე (მიც.ბრ.) მაღალი – выше дома (род. П.) .

ქართულ ენაში თანდებულები „ზე“ და „ში“ მიცემით ბრუნვაში მყოფ არსებით სახელთან გამოხატავენ ადგილსაც, სადაც ხდება მოქმედება და ადგილსაც, საითკენაც მიმართულია მოქმედება. რუსულში პირველ შემთხვევაში არსებითი სახელი პასუხობს კითხვაზე где?-სად? და დგას არა მიცემით ბრუნვაში, არამედ თანდებულიან ბრუნვაში(Пр.п),

На столе (Пр.п) стоит красная лампа

В городе (Пр.п) стояла тишина

ხოლო მეორე შემთხვევაში გამოიყენება ვნებითი ბრუნვა (В.п.) თანდებულებით «в» და «на» და დაისმის კითხვა куда?-სად?

Я поставил лампу на стол (В.п)

Вчера отец поехал в город (В.п)

ყოველივე ეს ხშირ შემთხვევაში ქართველი სტუდენტების დაბნევას იწვევს, რასაც რუსულ ენაზე მეტყველებისას მრავალი სხვადასხვა ტიპის შეცდომები მოსდევს.

ასევე გაუგებარია ქართველებისთვის, როდის უნდა გამოიყენონ у და к თანდებულები, რადგან ქართულში ორივე მათგანს შეესაბამება ერთი თანდებული – თან, ამასთან к – თანდებული ითხოვს მიცემით ბრუნვას, ხოლო у –თანდებული ითხოვს ნათესაობით ბრუნვას. მაგ. Анна пошла к бабушке(дат.п.)-ანა წავიდა ბებიასთან, Анна была у бабушки(род. п)- ნათ.

ბრუნვა (იყო ბებიასთან). ხშირია ქართულის ზეგავლენით გამოწვეული შემდეგი ტიპის შეცდომები: пошла у бабушки, была к бабушке და ა. შ. სიმძნელეს წარმოადგენს ასევე за –თანდებულიანი ფორმების შესწავლა. როგორც ვიცით, სტუდენტები ხშირად მიმართავენ ქართული ენის ფორმების რუსულ ენასთან შეპირისპირებას, რის შედეგადაც პირდაპირი კალკირება ხდება, რაც უმეტეს შემთხვევაში გრამატიკულ წესებს არ შეესაბამება და მეტყველებისას გარკვეულ

შეცდომებს იწვევს. მაგ: Беседуем за этого ученика – აქ გვხვდება ანალოგია შემდეგი ტიპის კონსტრუქციისა – за этим домом – ამ სახლის უკან (იქეთ).

ამიტომ საჭიროა ყველა ის თანდებულიანი ფორმები, რომლებიც განსაკუთრებულად რთულია ქართველი სტუდენტებისათვის ცალ-ცალკე იქნას შესწავლილი და ამ თანდებულებით წინადადებების შედგენაში ვარჯიშს უნდა დაეთმოს სასწავლო დროის გარკვეული ნაწილი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. შანიძე ა. ქართული ენა X გამოცემა. თბ. 1983 წ.
2. Б. Имнадзе "Основные методики русского языка в неязыковых вузах". 1977 г.
3. М.И. Лордкифанидзе, И.И. Чхеидзе, Т.Г. Чимакадзе "Русский язык". Тб. 2008 г.

Studying of Russian and Georgian nouns in Dative and Genitive cases

Olga Kalandarishvili
Georgian Technical University
Tbilisi, Kostava 77

The problem, which are discussed in the article are the most actual for method of teaching Russian language in Georgian groups. As mixing the mentioned cases are frequently noticed among Georgian students, there are scheduled some assumption of eliminating them.

Изучение русских и грузинских имён существительных в дательном и родительном падежах

Ольга Каландаришвили
Грузинский Технический Университет
Тбилиси, Костава 77

Для методики обучения русскому языку в грузинских группах проблемы, которые рассмотрены в статье, особенно актуальны, так как наблюдается смешение названных падежей и намечены некоторые предположения для их устранения.

ინტერპრეტაციის ასპექტის სწავლების ზოგი მახასიათებლის შესახებ

*საკარული ციალა
თსუ*

თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ინგლისური ფილოლოგიის მიმართულების სწავლების პროცესის გაუმჯობესების დიდ ხნის ტრადიცია განაპირობებს შესასწავლი ასპექტების ეფექტურობის გაზრდას. შესაბამისად, ინტერპრეტაციის ასპექტის მეთოდური ხასიათის საკითხები, როგორცაა პროგრამის მოცულობა, მასალის გადანაწილება დონეების მიხედვით, საინტერპრეტაციო მასალის შერჩევა - განსაკუთრებული ყურადღების და ინტერესის საგანია; ტექსტის ინტერპრეტაცია ხომ ტექსტის ლინგვისტიკის საიდუმლოებათა სამყაროს ჰორიზონტების გახსნის, ტექსტში მწერლის მიერ კოდირებული იდეის გახსნის გზამკვლევა.

ინტერპრეტაციის ასპექტის სილაბუსით გათვალისწინებულია მცირე ზომის ლიტერატურული ნარატივის სტრუქტურის შემადგენელი ნაწილების ანალიზი. ეს ნაწილებია: ექსპოზიცი, თხრობა, კვანძი და კვანძის გაშლა. მოცემული სქემა სტუდენტებს საშუალებას აძლევს ჩაუღრმავდნენ შინაარსის სვლის პროცესს - ფაქტუალურ ინფორმაციას, მხატვრული ხერხების გამოყენების ხასიათს, რეალიზებულ ქვეტექსტებს, რაც, საბოლოოდ, მწერლის მიერ რეალიზებული მხატვრული ინტენციის ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა.

სტუდენტებთან ტექსტის ინტერპრეტაციაზე მუშაობისას საჭირო ხდება მთელი რიგი მეთოდოლოგიური ხასიათის პრინციპების გათვალისწინება, რომლებიც, ნაწარმოების განხილვისას შეიძლება წამოიჭრას: ზოგჯერ გასათვალისწინებელი ხდება რიგი საკითხების პარალელურ რეჟიმში გადაჭრა, რასაც განსაკუთრებით ხშირად ადგილი აქვს ასპექტის სწავლების საწყის ეტაპზე. ასე, მაგალითად, ტექსტში მეტაფორიზაციის და მხატვრული სიმბოლიზაციის პრობლემების ერთმანეთისაგან გამიჯვნის საკითხი ე. კოლდუელის მოთხრობაში Wild Flowers, რომელიც სტუდენტებმა ასპექტის პირველივე ეტაპზე უნდა განიხილონ. მოთხრობა ახალგაზრდა ღარიბი ცოლ-ქმრის სევდიან ამბავს გვამცნობს: შეუბრალებელი წუთისოფელი თავისი შეუბრალებელი ცხოვრების კანონებით მათ შეუბრალებლად მოაქცევს უბედურების ბორბლებქვეშ და ადამიანური ბედნიერების - თავიანთი პირმშოს ამქვეყნად მოვლინების სიხარულის უფლებას წაართმევს მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი ღატაკად მოეკლინნენ ქვეყანას. ავტორი მკითხველთან ერთად თანაზიარია ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის ცხოვრებისეული ქარტეხილის, მაგრამ როგორც გაშლილ ველზე ეულად ამოდერებული ყვავილები, რომელთა გამკითხავი არავინაა, ისინიც მორჩილად ნებდებიან ბედის ბორბლის ტრიალს. ცხადია, ე. კოლდუელის მიერ უკიდევანო მინდვრად გატყორცნილ ადამიანებსა და ველურ ყვავილებს შორის შესანიშნავად რეალიზებულმა ანალოგიამ განსაზღვრა ის დიდი ენობრივი და, შესაბამისად, ადამიანური თანაგრძნობის ხიბლი, რაც ამ მოთხრობას განსაკუთრებული ძალით მუხტავს.

აქვე აღვნიშნავთ, რომ ასპექტის სწავლებისას დიდ ყურადღებას ვანიჭებთ „მხატვრულ სიმბოლოს“, როგორც მწერლის მიერ გონების ჭვრეტით შექმნილი შესანიშნავი ოდენობის ტექსტში რეალიზაციის საიდენტიფიკაციო ნიშნების დადგენას, რაც საჭიროა ამ ნაწარმოების იდეის გახსნისათვის. „მხატვრული სიმბოლოს“ ტექსტში რეალიზაციის გამოვლენის მეთოდის დახვეწა საჭიროდ მიგვაჩნია კიდევ უფრო იმიტომ, რომ პროგრამით გათვალისწინებულ სხვა ტექსტებშიც წამყვანი ადგილი უკავია აღნიშნულ მხატვრულ ხერხს (მაგ. ე. ჰემინგუეის მოთხრობაში *Cat in the Rain*) და ბოლოს, ტექსტებზე მუშაობისას აღნიშნული მხატვრული ხერხების დიფერენციაციის გზით სტუდენტები უფრო კარგად გაერკვევიან „მეტაფორიზაციისა“ და „მხატვრული სიმბოლიზაციის“ პროცესებს შორის არსებულ განსხვავებაში.

ტექსტის თანამედროვე მკვლევარები ინტერპრეტაციისას საჭიროდ თვლიან, მასალაში განისაზღვროს შემადგენელი შინაარსობრივი ერთეულების თემატიკის ხასიათი. დ. ლოჯის წიგნში „*The Art of Fiction*“ (1) განხილულია მთელი რიგი შინაარსობრივი ერთეულები, როგორც ტექსტური მასალის ინტერპრეტირებისათვის საჭირო ორიენტირები; მათ შორის არის ამინდის, ბუნების, ადგილმდებარეობის, გარეგნობის და სხვა შინაარსის ამსახველი პასაჟები, რაც წარმატებით შეიძლება იქნენ გამოყენებულნი ნაწარმოების ფორმის და შინაარსის ინტერპრეტირებისას.

ამრიგად, თუ ნარატივის შინაარსობრივ სვლაში (линейная последовательность, linear development, content development) შევძლებთ დავადგინოთ და გამოვყოთ შემადგენელი შინაარსობრივი ერთეულები, სტუდენტებს შესაძლებლობა ექნებათ აწარმოონ შედარებით უფრო ღრმა წიაღსვლა ამ შინაარსობრივი ერთეულების სხვა შინაარსობრივ ერთეულებთან ურთიერთმიმართების დადგენის გზით უფრო ზუსტად განსაზღვრონ ტექსტში ჩაბუდებული ქვეტექსტი. ასე, მაგალითად, ცნობილია, რომ ბუნების აღწერას მწერალი ხშირად იყენებს რაიმეს წინასწარ განჭვრეტის მიზნით, ადგილის აღწერას გმირის ხასიათის უფრო ხაზგასმისათვის და ა.შ. ე. კოლდუელის მოთხრობას *Wild Flowers* მთავარი გმირებისა და ველურად მოსულ ყვავილებს შორის ანალოგია რეალიზებულია უკიდევანო ველებზე, ბუნების წიაღში, სადაც მოთხრობის შუაში და არა დასაწყისში, სადაც მათ შესახებ შთაბეჭდილება, როგორც მიუსაფარ არსებებზე, მკითხველს ჯერ კიდევ არა აქვს ჩამოყალიბებული; შესაბამისად, მკითხველისათვის სათაურში ჩადებული მხატვრული სიმბოლოს განსაკუთრებული ფუნქციონალური დატვირთვა უფრო გასაგებია და ადვილად ამოსაცნობი. ამრიგად, შინაარსობრივ სვლაში შინაარსობრივი ერთეულის ადგილის განხილვით სტუდენტი (მკითხველი) უფრო ახლოს მიდის მწერლის ინტენციასთან - პათოსთან.

ტექსტურ შინაარსობრივ ერთეულებს შორის დ. ლოჯი გამოყოფს „ეპიფანის“ (1,146). ტერმინი „ეპიფანი“ ნიშნავს „განცხადებას“ - უფრო ზუსტად კი, პირშო იესოს შობის სამი მოგვისათვის განცხადებას. თანამედროვე ლინგვისტიკაში ეპიფანური დასასრული ტექსტის ის ნაწილია, რომელიც დასკვნით ნაწილში ამალღებულ, სუფთა გრძნობებს აღძრავს. მკითხველს ტრანსცენდენტალური იმედით აღავსებს: ალბათ, მწერალსაც ხშირად უჩნდება ხოლმე ასეთი გაბედულად მფეთქავი, იმედიანი რწმენის გამოხატვის სურვილი, რაც ფსიქოლოგიური

თვალსაზრისით მკითხველზე, ზოგადად კი, ადამიანზე, კეთილი გავლენის საწინდარია.

„ეპიფანის“, როგორც შინაარსობრივი დინამიკის მნიშვნელოვანი ერთეულის მნიშვნელოვან საინტერპრეტაციო პარამეტრად მიჩნევა საჭიროდ მიგვაჩნია იმის გამო, რომ მცირე ფორმის ნაწარმოებებში ხშირია დასკვნითი ნაწილის ეპიფანური შინაარსით წარმოდგენის მაგალითები, სავსე მხატვრული ხერხებით, შეპარული იმედებით: ასეა ე. კოლდუელის მოთხრობაშიც Wild Flowers. მოთხრობის გმირი კარგავს მეუღლეს, ამ ქვეყნად ჯერ კიდევ არმოვლენილ პატარას, ტექსტი თითქოს დასრულებულია, მაგრამ არა, ე. კოლდუელი მკითხველს მაინც უტოვებს იმედს, რომ ვერნი - მთავარი გმირი - დაამარცხებს თავსდატეხილ ცხოვრებისეულ განსაცდელს და რეალობას დაუბრუნდება: It would be a long time before words would have any meaning in them again (2,136). და ასე, მოცემულ ეპიფანურ ვერდიქტში ვერნი ადამიანთა შორის ისევ ძველებურად ფეხზე მდგომი იქნება; მართალია მეუღლის - ნელის გარეშე, მაგრამ იყო ცოცხალი, მაინც მშვენიერია.

„ეპიფანი“, როგორც იმედის, სიკეთით სავსე რწმენის გამომხატველი მხატვრული შინაარსობრივი სვლა, შესანიშნავადაა რეალიზებული ე. ჰემინგუეის სილაბუსით გათვალისწინებული საინტერპრეტაციო ტექსტში „In another country“ (2, 23). მოთხრობის გმირი - დაჭრილი მაიორი უიმედოდ შეჰყურებს გამოჯანმრთელების პერსპექტივას და, ამიტომაც, მისი გაშტერებული ხედვის ობიექტი უმეტესად ყრუ კედელია; მითუმეტეს - ცოლის გარდაცვალების შემდეგ. საბედნიეროდ, საავადმყოფოში მყოფი მეგობრების ყურადღების წყალობით ის ძალებს იკრებს და ღია ფანჯრის იქით არსებული სინამდვილით ინტერესდება - ის ცხოვრებას უბრუნდება. სწორედ მოთხრობის „ეპიფანურ დასასრულში“ წარმოჩინდება მწერლისათვის დამახასიათებელი „აისბერგის“ პრინციპით რეალიზებული ადამიანური იმედი - The photographs did not make much difference to the major because he only looked out of the window (2.28), რაც იმას ნიშნავს, რომ ფოტოებით წარმოდგენილი წარსული მაიორს უკვე ნაკლებად აღელვებს; ის წინ, მომავლისაკენ იყურება.

ასეთი „ეპიფანური“ დასასრულის მქონე ტექსტები, მათ შორის ე. ჰემინგუეის მოთხრობა In another Country, სტუდენტების განსაკუთრებული ყურადღების საგანი უნდა გახდეს.

ისეთ შინაარსობრივ დეტალს, რომელიც ეჭვის, აკვიატებული აზრის გამომხატველ კონტექსტუალურ გარემოს წარმოადგენს და, სადაც გამოსავალს ვერ პოულობენ, ტექსტის ინტერპრეტაციის თეორიის მკვლევარების ნაშრომებში „აპორიის“ სახელითაა ცნობილი (დ. ლოჯი).

აპორია მრავალი დიდი მწერლის ნაწარმოებში გამოჩნდება ხოლმე. იგი ტექსტს თავისებურ ხიბლს ჰმატებს, ინტრიგას ამძაფრებს, უფრო მეტ ინტერესს აღვივებს.

ინგლისური ფილოლოგიის მიმართლების ტექსტის ინტერპრეტაციის სილაბუსში გვაქვს ლიტერატურული წყაროები, რომელთა შინაარსი „აპორიის“ ნიმუშების შემცველია. ასე, მაგალითად, ამერიკელი პოეტის - რ. ფროსტის ლექსი - The Road Not taken აპორიის რეალიზების მკაფიო მაგალითს წარმოადგენს. ლექსში საუბარია არჩევანის გაკეთების პრობლემატურობაზე: ძნელია გააკეთო არჩევანი, როდესაც მიღებულ შედეგს წინასწარ ვერ განსაზღვრავენ; და, ადამიანიც

გამუდმებით ეჭვის მსხვერპლი ხდება - იქნებ მისი გადაწყვეტილება წინასწარ შეცდომას განაპირობებდა:

And both that morning equally lay
In leaves no step had trodden back,
Oh, I kept the first for another day!
Yet knowing how way leads on to way,
I doubted if I should ever come back (5,106)

აპორია შინაარსობრივად ურთიერთგამომრიცხავი არგუმენტების ფონზე რეალიზდება ისე, რომ მსჯელობა არ ვითარდება და ისევ და, ისევ საწყის წერტილს უბრუნდება. ე. ჰემინგუის მოთხრობა In another Country, აპორიის საინტერესო მაგალითს შეიცავს. სამხედრო ჰოსპიტალში მკურნალობის კურსის გავლისას მაიორი იღებს ცნობას მეუღლის გარდაცვალების შესახებ. სასოწრაკვეთილი მაიორი ასკვნის, რომ დაქორწინება სისულელეა და, რომ ეს სისულელეა იმის გამო, რომ მეუღლე ადამიანმა შეიძლება დაკარგოს. მეგობრები ამაოდ ცდილობენ მაიორი დაარწმუნონ, რომ იგი ცდება – ამ ქვეყნად სულაც არ არის აუცილებელი ახლობლის დაკარგვა. „He will lose it“, the major said, “He will lose it” he almost shouted. “Don’t argue with me” (2,12,7). მძიმე განსაცდელში ჩავარდნილი მაიორი აპორიულ დასკვნას აკეთებს, რაც შინაარსს ძაბავს და მაიორის გონებას დროებით ბინდავს. მძაფრი შინაარსობრივი სვლა მწერლის ინტენციის განსაზღვრულია და სტუდენტებთან ტექსტის ინტერპრეტაციაზე მუშაობისას ყურადღების მიღმა არ უნდა დავტოვოთ.

ტექსტის ინტერპრეტაციის სილაბუსი ასევე მოიცავს კ. მენსფილდის მოთხრობას The Wind Blows, რომელშიც უხვადაა აპორიის - ეჭვის, უნდობლობის გამომხატველი პასაჟები. ცნობილია, ფსიქოლოგის რა ბუნებრივი ნიჭით იყო დაჯილდოებული კ. მენსფილდი. მისი ეს ნიჭი კარგად იგრძნობა ზემოაღნიშნულ მოთხრობაში, რომლის მთავარი გმირი - პატარა გოგონა - ჯერ კიდევ მართლა პატარაა მუსიკის გაკვეთილზე თავისი მღელვარების მიზეზის ბოლომდე გასაცნობიერებლად. ეს კარგად ჩანს შემდეგ კონტექსტში: “But why does he speak so kindly – so awfully kindly – and as though they had known each other for years and years and knew everything about each other.

.....

His voice is far, far too kind. The crotchets and quavers are dancing up and down the stave like little black boys on a fence. Why is he so ... she will not cry – she has nothing to cry about...

.....

He says something about “waiting” and “making time” and “That rare thing, a woman”, but she does not hear. It is comfortable... for ever... (4, 102)

მოცემულ კონტექსტებში მკითხველს მხოლოდ ვარაუდით შეუძლია გააცნობიეროს პატარა ქალის მღელვარების მიზეზი- ეს ხომ პატარა გოგონას ქალური ინსტიქტით განპირობებული მღელვარებაა. მაგრამ იგი ჯერ კიდევ ძალიან პატარაა და არც არის საჭირო თავის აფორიაქებულ სულს ახსნა-განმარტება მოუძებნოს. მხოლოდ წლების შემდეგ კარსმომდგარი ცხოვრებისეული სინამდვილე, როგორც ქარი, მიმოფანტავს ყვლაფერს ზედმეტს და მისგან ქალი ჩამოიქნება.

კონტექსტებში გმირის მღელვარების მიზეზი არ არის სწორხაზოვნად, მარტივად მისახვედრი. თვით მკითხველი უნდა იყოს მზად მსგავსი ფსიქოლოგიური ინფორმაციის დეკოდირებისათვის; ჩვენს მიერ გამოთქმული ვარაუდი კონტექსტითაც დასტურდება - გოგონა რომ მეოთხედი ხანგრძლიობის ნოტებსა და ტრელებს ღობეზე მოხტუნავე ბიჭებს ადარებს - ესეც ხომ მისი წლოვანებითაა განპირობებული?!

ზემოთქმულის საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კონტექსტში რეალიზებული მხატვრული ხერხი „აპორია“ და არა „აპოსიოპესისი“. „აპორია“ ხომ კონტექსტით არ დეკოდირდება. ის შინაარსობრივი ერთეულია, მაშინ, როდესაც „აპოსიოპესისი“ კონტექსტდამოკიდებულია და გამოხატავს გმირის ემოციონალურ მდგომარეობას და არა გონებრივ ეჭვნარევ ჭვრეტას.

მხატვრული ტექსტის ერთ-ერთი საინტერესო მახასიათებელია „წანამძღვარი მოდუსით“ ანუ „afterthought“. აღნიშნული შინაარსობრივი სვლა გამოიყენება გმირის ან თვით ავტორის აზრის, განწყობის ან შესაძლებელი რეაქციის გამოსახატად. „წანამძღვარი მოდუსით“ კონკრეტულ სინამდვილეს, ჩვეულებრივ, ორი ფაზით წარმოადგენს: ა) მიზეზი წანამძღვარში და ბ) პირობითი შედეგი მოდუსში. შესაბამისად, მოდუსში ჩადებული სუბიექტურ - ასოციაციური შემეცნებითი რეალობა განმსაზღვრელია ტექსტში ჩადებული კონკრეტული ქვეტექსტისა. სწორედ ამიტომ, „წანამძღვარი მოდუსით“ შინაარსობრივი სვლა ტექსტის დეკოდირების ერთ-ერთი ტექსტური ფაქტორია. ე. ჰემინგუის მოთხრობაში (სილაბუსით გათვალისწინებული) In another country შინაარსობრივი სვლა „წანამძღვარი მოდუსით“ ეფექტურადაა გამოყენებული დაჭრილი მაიორის სულიერი მდგომარეობის გამოსახატავად:

“Why must not a man marry”

“He cannot marry. He cannot marry.” He said angrily. If he is to lose everything, he should not place himself in a position to lose that. He should not place himself in a position to lose. He should find things he cannot lose”. (3, 127)

მოცემულ კონტექსტში მაიორის მიერ გამოთქმული ბოლო გადაწყვეტილება ის მოდუსია, რომელიც წანამძღვარს ეფუძნება იმის გამო, რომ მაიორის სულიერი ტრაგედია ყველაზე მეტად ახლობელი ადამიანის - მეუღლის სიკვდილითაა განპირობებული. ეს განცდა მასში ისე უაღრესად მტკივნეულია, რომ მზადაა აღიაროს, რომ თუ ახლობელი ადამიანის დაკარგვა შესაძლებელია, სჯობს მასზე უარი განაცხადო. აღნიშნული „წანამძღვარი მოდუსით“ ის შინაარსობრივი სვლაა, რომელსაც მწერალი იყენებს მოქმედი პირის - მაიორის უკიდევანო ტრაგიზმით აღსავსე განწყობის გამოსახატად.

ვფიქრობთ, რომ ტექსტის ინტერპრეტაციის ეფექტურად წარმართვისათვის მხატვრული შინაარსობრივი სვლის „წანამძღვარი მოდუსით“ გათვალისწინება აუცილებელია.

საინტერესოა, რომ მხატვრული ნაწარმოებებში შეიძლება შინაარსობრივი და ენობრივი ხასიათის საერთო პარამეტრებს - სიახლოვეს მივაკვლიოთ, რაც მათი ინტერტექსტუალურობით იქნება განპირობებული. ამრიგად, ინტერტექსტუალობა ერთი ტექსტის მეორე ტექსტთან საერთო პარამეტრების დადგენის მეთოდია. ნაწარმოებთა ეს გადამახილი ანტიკური დროიდან იღებს სათავეს - გნებავთ თემატურად, ფორმით, მხატვრული ხერხებით და ა.შ. საინტერესო გამოკვლევების

შედეგად დადგენილია მრავალი მხატვრული ტექსტის სხვადასხვა ხასიათის ურთიერთმიმართება. მათ შორის აღვნიშნავთ ჰომეროსის „ოდისეოსის მოგზაურობას“ და ჯ. ჯოისის „ულისეს“ შორის არსებულ ტექსტურ სიახლოვის საყოველთაოდ აღიარებულ ფაქტს (1,47). ინტერტექსტუალურობის არსებობა მწერალთა დიდ შემოქმედებით ღირსებას სულაც არ აკნინებს. ცნობილია მკვლევართა აზრი, რომ ტექსტებში ინტერტექსტუალურობის ფაქტორი შემოქმედს ნიჭიერებასთან ერთად დიდ განსწავლულობას და პასუხისმგებლობას ავალდებულებს.

ინტერტექსტუალურობის პარამეტრი დიდად წაადგება უცხო ენის პრაქტიკულად დაუფლების ამოცანებს - ინტერტექსტუალობა ხომ ნაწარმოებთა შინაარსისა და რეალიზებული მხატვრული ენობრივი ხერხების ურთიერთმიმართების ხასიათის დადგენას გულისხმობს.

ინტერტექსტუალობის ძიების სურვილმა გადაგვაწყვეტინა, პარალელი გავავლოთ ჩ. დიკენსის რომანში *Little Dorrit* დახატული მისის ჯენერალისა (6,57) და ო. ჰაქსლის მოთხრობაში „*The Tard*“ წარმოდგენილი ქალბატონის (7,66) პორტრეტებს შორის. მართალია, ისინი სხვადასხვა დროისა და ადგილის წარმომადგენლები არიან, მაგრამ თავიანთი პიროვნული თვისებებით, გარესამყაროსა და გარშემომყოფთა მიმართ შეუბრალებლობით და უსულგულობით გამოირჩევიან, ანტიჰუმანური ხელებით ნაგები პედესტალიდან ამაყად დაჰყურებენ ირგვლივმყოფთ. ჩ. დიკენსი მისის ჯენერალის პორტრეტს განზოგადებულ ჩარჩოში ხედავს და მხატვრული შედარებების გზით მის გულქვაობას ამზეურებს; დიდია მწერლის იუმორის ამპლიტუდა; ჩ. დიკენსი შეუბრალებელია მისის ჯენერალის ცხოვრების სტილის მიმართ და აღშფოთებით მოგვითხრობს მისი თვალთმაქცობას შესახებ. საილუსტრაციოდ მოვიტანთ შემდეგ კონტექსტს: *Mrs. General's way of getting rid of it (impropriety) was to put it out of sight, and make believe that there was no such thine.. (she used) to cram all articles of difficultly into cupboards, lock them up, and say they had no existence (6,58).* ამრიგად, მისის ჯენერალს შეეძლო სხვისი პრობლემები ვირტუალურ ჩარჩოში მოეთავსებინა, თითქოს არ არსებობენო. მისთვის ხომ მთავარი ის იყო, რომ გარე ფაქტორებს პირად გუნება-განწყობაზე გავლენა არ მოეხდინა.

ო. ჰაქსლის მოთხრობას „*The Fard*“ გმირი ქალბატონი თავისი გულქვაობითა და კაცთმომულეობით მისის ჯენერალის სარკისებრი ანარეკლია. ავტორის პოზიცია გმირისადმი ნათლად წარმოჩინდება ერთი ეპიზოდით, სადაც მსახურის ფიზიკური მდგომარეობა მისი ქალბატონის მხოლოდ გაღიზიანებას იწვევს. *She kept her eyes resolutely shut while Sophie got up-with what a horrible creaking of the joints... What a life, my God, what a life (7,69).* ავტორის მიერ დახატული ეპიზოდი ბოლომდე აშიშვლებს ქალბატონის სულში დაბუდებულ ყინულს: იგი ხომ სხვის ავადმყოფობას არაფრად დაგიდევთ და მხოლოდ კარგი გუნება-განწყობის შენარჩუნებაზე ზრუნავს; ფერ-უმარული მისთვის პრობლემებისათვის თავის არიდების საუკეთესო საშუალებაა.

აი, ასეთი ხასიათის ინტერტექსტუალური შტრიხებით შეიძლება ორ ტექსტს შორის არსებული ურთიერთმიმართების განსაზღვრა, რაც უცხო ენაზე სათანადოდ რეალიზებული პრეზენტაციით დიდად წაადგება ხოლმე უცხო ენის დაუფლების პროცესს.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ხშირად ვხვდებით ტერმინს *unuttered inner speech*, რაც, ვფიქრობთ, რომ არ არის ზუსტი, რადგან, თუ საქმე გვაქვს მეტყველებასთან, ლექსიკური ერთეულის *speech* გამოყენება ზედსართავ სახელებთან *unuttered, inner* არ უნდა იყოს მისაღები. ამიტომ არის, რომ დ. ლოჯი თავის წიგნში აზრის გამოხატვის მსგავს შემთხვევებს ტერმინით *interior monologue* მოიხსენიებს. აღნიშნული ტერმინი განსაკუთრებით მისაღებად მიგვაჩნია მას შემდეგ, რაც ენათმეცნიერებაში მტკიცედ დამკვიდრდა ლინგვისტური ინტერპრეტაცია“ როგორც მხატვრული ტექსტის ენობრივი საშუალებების ტექსტებში რეალიზაციის დიაპაზონის შემსწავლელი მიმართულება. აღნიშნული მიმართულება ტექსტის სხვა საინტერესო მოვლენებთან ერთად შეისწავლის ცნობიერების - გონების უშუალო კავშირს გამოხატვის სხვა საშუალებებთან; *Interior monologue* აზრის გამოხატვის ერთ-ერთი საშუალებაა.

ცნობილი ინგლისელი მწერალი და ლინგვისტი დ. ლოჯი თავის წიგნში *The Art of Fiction* აღნიშნავს (1,43), რომ ცნობიერების - გონების მუშაობის დაფიქსირების ტექნიკა შეიძლება ორი სახით წარმოვიდგინოთ: ა) შინაგანი მონოლოგით *interior monologue*, სადაც გრამატიკული ქვემდებარე არის „I“ ბ) არაპირდაპირი რეპრეზენტული სტილით - *free indirect Style*, სადაც მოქმედი პირის სიტყვები ზუსტადაა მოცემული მესამე პირში, წარსულ დროში. აღნიშნული ორიო ტექსტური პარამეტრის ურთიერთმიმართებაში განხილვისას ვრწმუნ-დებით, რომ მოცემულ მახასიათებლებს ერთი ძირითადი მასაზრდოებელი წყარო გააჩნიათ - ესაა უშუალოდ, სპონტანურად ჩართული გონებრივი სვლა, სადაც შინაარსობრივად წამყვანია ფსიქოლოგიური განწყობით გაჯერებული პიროვნების ინტროსპექტული ხედვა.

ამრიგად, ვფიქრობთ, რომ ტექსტებზე მუშაობისას უნდა გამოვიყენოთ ტერმინი „შინაგანი მონოლოგი - *interior monologue*“ (D. Lodge) *inner speech*-ის ნაცვლად, სადაც *speech* (მეტყველება) და *inner* (შინაგანი) ლექსიკური ერთეულები ერთმანეთს გამორიცხავენ. ტერმინის *inner represented speech* (შინაგანი რეპრეზენტული მეტყველება) მაგივრად კი - შინაგანი რეპრეზენტული სტილი (*inner represented style*). მოცემულ ტერმინებში არსებითი სახელის *Speech* მაგივრად არსებითი სახელების *monologue* და *style* გამოყენება იქნება უფრო სწორი იყოს, რადგან შინაგანი რეპრეზენტული თვისებების მქონე ენობრივ მოვლენებთან გვაქვს საქმე.

ვფიქრობთ, სტატიაში წარმოდგენილი მასალა წაადგება უმაღლეს სასწავლებლებში ინტერპრეტაციის ასპექტის უკეთ სწავლების პროცესს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Lodge D. *The Art of Fiction*, Vintage Books, London, 1992.

გამოყენებული მხატვრული ლიტერატურული წყაროები:

2. Coldwell, E. *Wild Flowers – Analytical Reading*. Coldwell, E., Sosnovskaya V. B. Moscow, 1974.
3. Hemingway, E., *In another country; Cat in the Rain. Analytical Reading*. Hemingway, E., Sosnovskaya V. B. Moscow, 1974.

4. Mansfield K., The Wind Blows. კრ. Modern English Short Stories. Moscow, 1961.
5. Frost, R., The Road not Taken., კრ. Stylistic Analysis, ავტ. და შემდგ. Sosnovskaya, E., Prokhorova, V. Moscow, 1976.
6. Dickens, Ch. Little Dorrit. კრ. Analytical Reading. ავტ. და შემდგ. Sosnovskaya V. B. Prokhorova, V., Moscow, 1976.
7. Huley, A., Fard, კრ.-ში Read, Discuss and Write, ავტ. და შემდგ. Siria, D., Dumbadze, L., Sakaruli, Ts., თბილისი, 2012.

К Вопросу о преподавании интерпретации текста

Сакарули Циала

В статье стараемся на конкретный материал из художественной литературы показать как можно сделать процесс преподавания интерпретации текста боле интересным и эффективным с целью лучшего освоения изучаемого иностранного языка.

On some peculiarities of teaching text – interpretation

Sakaruli Ciala

In the article we have made an attempt on the concrete material from fiction to show how the process of teaching text – interpretation can be made more interesting and effective with the aim of better acquisition of the foreign language.

Особенности преподавания РКИ в Грузинском техническом университете

Сидамონидзе Ванда

*Грузинский технический университет
Тбилиси, Костава 72*

Нынешний этап развития высшего технического образования требует кардинальных изменений в системе гуманитарной подготовки грузинских студентов. Стало очевидным, что без определенных культурологических, страноведческих, философских и этических представлений сегодня невозможно глубоко овладеть иностранным языком. Основной направленностью преподавания РКИ в нашем университете стало то, что именно посредством языка воспитывается «высококультурная языковая личность». Заметим, что гуманистическая тенденция развития общества неразрывно связана с идеей «развивающейся личности в развивающемся мире» [1,34]. А решение данной проблемы напрямую зависит от уровня образования – важнейшего компонента человеческой культуры. Во второй половине XX века ученые-языковеды стали исследовать роль человеческого фактора в языке, по-новому посмотрев на такие проблемы как национальный язык и этническое мышление. Являясь одной из активных форм познания действительности, язык дает нам реальный образ мира, постичь который человек стремился на протяжении многих веков. Новейшие исследования в области коммуникативной лингвистики открыли перспективы изучения проблемы так называемой «языковой личности». Все чаще и убедительней лингвисты говорят сегодня о языке «как способе вербализации человеческого общения в процессе совместной деятельности людей» [1,37]. Анализ языковой личности неизбежно ведет исследование

к изучению ключевого понятия – личности. «Введение понятия личности в лингвистику означает возможность говорить о том, что язык принадлежит, прежде всего, личности, осознающей себя и свое место в мире, свою роль в практической деятельности и языковом общении, свое отношение к принятым принципам и конвенциям видения дискурса, творчески используя их в своих предметных и речевых действиях» [1, 45].

Подобный подход в системе изучения русского языка придает нашим лекционным курсам прикладной, практический характер в условиях повседневной жизни грузинского социума. Характер же профессиональной деятельности, к которой готовятся студенты Грузинского технического университета, накладывает определенный отпечаток на образовательные технологии, используемые при преподавании иностранных языков в техническом вузе. Кроме того, нашим студентам предлагается изучение целого цикла гуманитарных предметов: философия, социология, политология и т.д. Все вышеперечисленные дисциплины дают будущим специалистам основные ценностно-мировоззренческие ориентации, учат мыслить и действовать конструктивно, критически, творчески и созидательно, в свою очередь это помогает нам, педагогам русского языка, в национальных ВУЗах расширить границы предлагаемого тематического материала, включить в него тексты разной смысловой направленности. В дальнейшем усвоенные лексические единицы помогут провести занятия с использованием разного рода активностей, такими как дебаты, презентации и ассоциативно-логические схемы. Кроме того, через язык можно приобщить личность к универсальным глобальным ценностям, формировать умение общаться и взаимодействовать с представителями других культур в мировом пространстве. Это обусловило ориентацию современной методики преподавания РКИ на практическое овладение русским языком, предусматривающее переход от сознательного усвоения студентами языковых единиц к употреблению их в речевых ситуациях, приближающихся к ситуациям естественного речевого общения в обществе. Под практическим владением языком понимается владение личностью всеми видами речевой деятельности: слушанием, говорением, чтением, письмом в наиболее важных сферах общения.

Лингвистическая компетенция включает в себя знание основ науки о русском языке, усвоение понятийной базы учебного курса и формирование учебно-языковых умений работы с языковым материалом. «Коммуникативная компетенция – это знания, умения и навыки, необходимые для понимания чужих и порождения собственных программ речевого поведения, адекватных целям, сферам, ситуациям общения. Она включает в себя знание основных понятий лингвистики речи, умения и навыки анализа текста и собственно коммуникативные – умения и навыки речевого общения применительно к различным сферам и ситуациям общения с учетом адресата и стиля речи» [2,19].

Отметим, что одним из средств, создающих развивающую речевую среду, является текст. Функция текста – коммуникативная, смыслообразующая и творческая. Тексты для изучения русского языка как иностранного должны содержать материал для работы по грамматике, эстетическую ценность и воспитательную направленность. Система заданий на занятиях русского языка предполагает создание готового образовательного продукта: написание аргументированного эссе, творческую работу, ориентированную на цели и задачи коммуникации. В качестве подготовительного этапа учащиеся занимаются комплексным анализом текста, лингвистическим анализом, сопоставительным анализом. Определение темы, идеи, стиля, типа речи становится не целью, а лишь средством достижения той или иной цели. Поэтому практика введения дебатов и диспутов на наших лекционных курсах на ту или иную тему весьма результативна в плане освоения нового языка.

Еще одной особенностью преподавания русского языка студентам технических специальностей является учет специфики методов их мышления. Как правило, у этих студентов хорошо развиты логические, аналитические способности, нацеленные на конкретизацию фактов, но замечено, что некоторые трудности вызывают у них вопросы обобщающего характера, требующие определенного абстрагирования от конкретных ситуаций. Поэтому основной методикой преподавания нашего модуля, целью которого являются коммуникативные задачи, становится четкий путь «от простого к сложному», позволяющий студентам от анализа отдельных проблем, актуальных для того или иного этапа развития общества и человека, перейти к навыкам разговорного порядка. В частности, от выпускника любой технической специальности в области РКИ ожидается следующее: владение русским языком на уровне бытового и профессионального общения, знание лексического минимума в объеме 4000 лексических единиц общего и терминологического характера, знание языка в объеме, необходимом для возможности получения информации из иностранных источников. В связи с этим методика чтения лекций требует особого внимания к так называемому акцентированному изложению материала: выделению существенной информации, четкой структурированности текста, использованию рисунков, схем, таблиц, кратких словарей важнейших понятий, новых технологий. Обозначенные моменты диктуют необходимость постепенного перехода от образовательной парадигмы к информационной, а впоследствии – на самостоятельно-развивающую, познавательную активность самих обучающихся. В силу этого профессиональное образование качественно изменяется: создаются новые образовательные стандарты и программы, совершенствуются способы интегрированной подготовки специалистов на основе выбора таких ее методических направлений в ВУЗе, которые обеспечивали бы развитие общих познавательных и специальных способностей обучающихся к самостоятельному приобретению знаний и решению новых задач профессиональной деятельности. Самообразование при этом рассматривается в плане расширения возможностей для самостоятельного выбора жизненного пути и в плане профессионального саморазвития личности.

Таким образом, изучение русского языка как иностранного в ГТУ строиться на междисциплинарной интегративной основе и проходит с учетом особенностей профессионального мышления, индивидуальных потребностей студентов, сопровождаясь при этом развитием их личностных качеств. Иностранный язык, в силу своей гуманитарной, коммуникативной и социокультурной специфики, позволяет успешно решать эти задачи. А воспитательный потенциал нашего модуля предоставляет возможность формировать толерантность к ценностям других стран и народов, совершенствовать нравственные качества личности студента. Социокультурная ориентация дисциплины предполагает ознакомление обучающихся с элементами другой культуры, значимыми для успешного общения с ее представителями, что повышает уровень общей культуры будущего специалиста, который выходит из стен Грузинского технического университета.

Список используемой литературы

1. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций. Собрание сочинений, том 3-М., Педагогика, 1985 г.
2. Ейгер Г. В., Раппорт И. А. Язык и личность: Учебное пособие. -К.1991.

რუსული ენის სწავლების თავისებურებები ქართულ ტექნიკურ უნივერსიტეტში

ვანდა სიდამონიძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
თბილისი, კოსტავას ქუჩა 72

სტუდენტების კომუნიკაციური უნარების გამოჩენა შესაძლებელია მხოლოდ სიციხურ სამყაროში. ამიტომაც, ჩვენი მოდულის სწავლების მთავარ მეთოდოლოგიად ხდება შემდეგი: "ადვილიდან რთულისკენ", რომელიც სტუდენტებს მისცემს საშუალებას გააანალიზონ ამა თუ იმ ეტაპისთვის დამახასიათებელი პრობლემები. ამასთან ერთად, ლექციის კითხვის მეთოდიკა მოითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებას: ინფორმაციის გამოყოფა, მკვეთრად სტრუქტურირებული ტექსტი, სურათების გამოყენება, სქემები, ცხრილები, ახალი ტექნოლოგიები, ლექსიკონების გამოყენება. ზემოთ აღნიშნული მომენტები გვკარნახობს თანდათან გადასვლის აუცილებლობას საგანმანათლებლო პარადიგმებიდან ინფორმაციულისკენ. საბოლოო ეტაპი - ინდივიდუალური განვითარება, შემეცნებითი აქტივობა.

Peculiarities of Teaching Russian Language in Georgian Technical University

Vanda Sidamonidze.

Georgian Technical University
Tbilisi, Kostava st. 72.

Manifestation of communicative activity of students may only be possible in close interaction of all aspects of social life. Therefore, the basic teaching methodology of our module is to proceed from simple to complex things which allows our students to analyze some particular problems typical of one or another stage of human beings and society's development and then go to the skills of communicative order. In this connection the lectures' delivery methodology requires special attention to so called accented delivery of teaching material: clear structure of the text, use of drawings, schemes, tables, desk dictionaries of the most important notions, new technologies. The specified points require the gradual transition from the educational to informational paradigm and later to the self-developing, informative activity of students.

სოციალური და ზოგადსამეცნიერო დისციპლინები -
Социальные и общенаучные дисциплины -
Social and scientific disciplines

ზნეობა – სოციალური ფენომენი
(ნ. წულუკისკირის „აფთრები“)

ბალანჩივაძე ქეთევანი
სტუდ-ს დოქტორანტი

ზნეობის ძიება, მისი ამოცნობა, გათავისება და ობიექტურ სავალდებულო ნორმად ქცევა ურთულესი პროცესია პიროვნებისათვის. დიდი სოციალური ძვრების ეპოქებში პიროვნება ხშირად რთული ალტერნატივის წინაშე აღმოჩნდება ხოლმე – რა აღიაროს ახალ ზნეობრივ ნორმად, რას მისცეს მხარი, რომელი მორალური „დოგმის“ მიხედვით იმოქმედოს, რა დაიცვას, რა დაამსხვრიოს, რას მოახმაროს თავისი ნება და ენერგია. ეს პროცესი ადამიანის სულიერი თვითგახსნის მეტად მტკივნეული პროცესია და იგი ყოველთვის როდია აშკარა პიროვნებისათვის.

არსებობს ტრაგიკულად გამოიშვაებული და დამკვიდრებული ზნეობრივი ნორმები, სავალდებულო თითქმის ყოველი ფორმაციის ადამიანისთვის. ისინი თაობიდან თაობას, სისტემიდან სისტემას გადაეცემა. მაგრამ რადგანაც ზნეობა, მორალი, ეთიკა სოციალური ფენომენია, იგი ყოველი ცალკე აღებულ სოციალურ სისტემაში თავისი კლასობრივი და ეპოქისეული არსით არის აღბეჭდილი.

როგორც წესი, ლიტერატურაში დასმული ზნეობრივი პრობლემები ორგანულად „ერწყმიან“ ამ შინაგან სოციალურ, კლასობრივ, პარტიულ არსს, ამა თუ იმ მხატვრულ ნაწარმოებებს რომ გამსჭვალავს. სხვა ასპექტებთან ერთად ისინიც განაპირობებენ ნაწარმოების შინაარსის სიმწვავესა და პრობლემურობას.

სიცოცხლე მუდმივი სწრაფვისა და ბრძოლის პროცესია. სიცოცხლის ნების გამოვლენა არის აგრესია, ბრძოლის ჟინი, თავდაცვისა და თავდასხმის უნარი, რომელთაც ცნობიერების კონტროლი აძლევს მიმართულებას.

ყოველი ხელოვანი უარყოფს ომებს, სისხლის ღვრას, ძმათაკვლას, ღალატს, ვერაგობას, მაგრამ მათი ქმედებანი სწორედ ამ მასალას ეფუძნება, ნამდვილს თუ გამოგონილს.

სინამდვილის მხატვრული ასახვა ხასიათდება, როგორც მხატვრული ასპექტით, ასევე სინამდვილის არსებითი მხარეების წარმოსახვით. ეს უკანასკნელი მხატვრულ ნაწარმოებებში ვლინდება, როგორც ტენდენცია, როგორც მწერლის დამოკიდებულება მის მიერ წარმოსახულ მოვლენებთან.

მხატვრული სიმართლე ორგანულად ავლენს შემოქმედის ტალანტის ძალას, ოსტატობის დონესა და, საერთოდ, მთელ შემოქმედებით ნატურას. მხატვრული ლიტერატურა არის სინამდვილის არა ასლად გადაღება, არამედ მისი მხატვრული წარმოსახვა. ცხოვრების არსი მხატვრულ სიმართლედ უნდა იქცეს ლიტერატურაში. მწერალი ქმნის ღრმა სულიერი განცდის საფუძველზე.

რის გამოც მის ქმნილებაში სინამდვილის განსახილველად ყოველთვის გამოხატავს სუბიექტურ სამყაროს, სულიერ ინდივიდუალობას. მისი სტილი კი მწერლის „მეს“ გამოხატულებაა და არავითარ ზოგად ელემენტს არ მოიცავს. შემოქმედებითი მეთოდი, ჩვეულებრივ, მწერლის შეხედულებების, რწმენის, მთელი მსოფლმხედველობის ინტერესებს ემსახურება. თავისთავად ცხადია, აქ საკუთრივ პოლიტიკური შეხედულებებიც იგულისხმება, მაგრამ შემოქმედის მსოფლმხედველობის ეს მთლიანობა აბსოლუტური არ არის. გარკვეულ ისტორიულ ვითარებაში იგი ირდევია – იბადება წინააღმდეგობა ხელოვანის პოლიტიკური შეხედულებებისა და მხატვრული მეთოდის ძირითად ტენდენციებს შორის. რაც უფრო დიდია მწერალი, როგორც მხატვარი, მით უფრო თვითმყოფი და ინდივიდუალური ბუნებისაა მისი შემოქმედება. ნაწარმოების მაღალმხატვრულობა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული იმაზე, შესძლებს თუ არა მწერალი წარმოსახვაში შექმნილი მოდელის ზუსტად გადმოცემას, ჩანაფიქრის გამოხატვისთვის აუცილებელი სიტყვის პოვნას.

ლიტერატურა თავისი განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე სხვადასხვაგვარი თემატიკით ხასიათდება. საზოგადოებრივი ცხოვრების, ადამიანების ურთიერთდამოკიდებულებისა და სულიერი სამყაროს იმ მხარეს წარმოსახავს ძირითადად, რომლის მიმართ გამახვილებულია საზოგადოებრივი ინტერესი, ანდა შეესაბამება ეპოქის „ხასიათსა და სულს“.

ამრიგად, დრო, საზოგადოებრივი ცხოვრების განვითარების პროცესი და მის საფუძველზე აღმოცენებული ინტერესები, იდეები განსაზღვრავენ მწერლობის მთავარ თემებს. ნაწარმოების შექმნის საბაზი შეიძლება გახდეს რეალობიდან აღებული ფაქტი, განცდა, შეგრძნება, შემთხვევით მოსმენილი ამბავი.

ლიტერატურული ნაწარმოების გამოქვეყნების შემდეგ იწყება კამათი მის სტილზე, მხატვრულ ღირებულებაზე, ავტორისეულ კონცეფციაზე. პოლემიკის საგანი შეიძლება გახდეს მწერლის მცდარი წარმოდგენა რეალობისა და მხატვრული იდეალის ურთიერთდამოკიდებულების შესახებ.

განსხვავებული ვითარება შეიქმნა ნოდარ წულეისკირის რომანთან დაკავშირებით. „აფთრები“ ასე უწოდა ავტორმა თავის ნაწარმოებს, რომელიც საფუძვლად დაედო გახმაურებულ კინოფილმს „მონანიება“.

შემოქმედი გულგრილი ვერ დარჩება მიმდინარე მოვლენათა მიმართ. მცდარად თუ მართებულად მისი კალამი უნდა შეხებოდა ახალი საქართველოს მდგომარეობას. დრამატიზმი არ არის მხოლოდ ტრაგედიის ჟანრის კუთვნილება. დრამატიზმი და მისი მწვერვალი ტრაგიზმი ხელოვნების ყველა სფეროს ამოძრავებს, როგორც ცოცხალი არსების გარდაუვალი ხვედრი. მიმქრალი სისხლის წყურვილი, კაცთშეწირვის მოთხოვნილება წარმოსახვითი სურათებით კმაყოფილდება და ცხრება. თითქოს სისხლდათხეული გმირის ძალა გადმოდის ჩვენში. ტრაგედია იწერება ადამიანზე, რადგან შემარყეველია ადამიანის ტანჯვა და სიკვდილი. ტრაგედიების, რომანების, მოთხრობების გმირები იღუპებიან, როგორც თავიანთ იდეას მსხვერპლად შეწირულნი და ამ დაღუპვით, დაღვრილი სისხლის ფასად ცოცხლობენ მკითხველის ცნობიერებაში.

გმირები არ ქმნიან ისტორიას, არამედ ისტორია ჰქმნის გმირებს. ისტორია ჰქმნის ანტიგმირსაც.

მხატვრულ ლიტერატურაში ადამიანთა სახე-ტიპები, იმიტომ არიან მთავარი და წამყვანი, რომ მხატვრული ნაწარმოებები მხოლოდ ადამიანისთვის იქმნება, მხოლოდ და მხოლოდ ადამიანს ემსახურება. მისი მიზანია,

ადამიანის სულის აღზრდა, ხოლო ადამიანის სულის აღზრდაში კი გადამწყვეტია ადამიანთა დადებითი, გმირული სახე-ტიპებისადმი მიბაძვა და უარყოფითისგან გამიჯვნა.

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნად გაბატონებული იდეოლოგიური პოლიტიკა და ხელისუფლების მიერ მწერლობის ერთადერთ მისაღებ შემოქმედებით მეთოდად აღიარებული სოციალისტური რეალიზმი შემოქმედს, კატეგორიულად უკრძალავდა კომუნისტის ნეგატიური მხრით ჩვენებას, რომანში კომუნისტური იდეოლოგიისა და ამ იდეოლოგიის მსახურთა არაერთი მანკიერებაა დიდი მოქალაქეობრივი გაბედულებით მხილვადი.

„სისხლიან ეპოქაში“ მასშტაბურადაა ასახული დიდი ეპოქალური კატაკლიზმი, სოციალურ-პოლიტიკური კატასტროფა, რომელმაც არა მხოლოდ აუწერელი ტრაგედია მოუტანა თანამედროვეობას, ფიზიკურად გაანადგურა სოციალური ფენები და რეალურად დადგა ერების ყოფნა-არყოფნის საკითხი, არამედ შეაჩერა ისტორიის კანონზომიერი განვითარების გზა და დაღუპვით დაემუქრა მომავალ თაობებს.

ძლიერ პიროვნებას აქვს დამთრგუნველი ჰიპნოზური ხედვა. მის მზერაში კონცენტრირებულია შინაგანი ენერგია, რასაც ვერ უძლებს მასის წევრი და ემორჩილება. ძლიერი პიროვნება სტიქიურად იწვევს კრძალვას, წესრიგისა და დისციპლინის მოთხოვნილებას. ძალაუფლების ნება იყო განვითარებისა და წესრიგის მძლავრი ფაქტორი, რაც ქმნიდა სასტიკ იერარქიულ დისციპლინას. ძალაუფლების ნებით შეპყრობილს მოჰქონდა ახალი წესრიგი, თავისუფლების წყურვილით აღგზნებულს, მეტოქეთა დათრგუნვით გახელვებულს, თავი ახალ ღმერთად წარმოედგინა.

უამი დგება და მხეცური ინსტიქტები გარეთ გაიჭრება, გონებას იმორჩილებს და ადამიანის ნებას განაგებს სისხლის წყურვილი, კაცთშეწირვის მონატრება – პიროვნების სულში იღვიძებს ბარბაროსი.

სხვადასხვა სახით ვლინდებოდნენ კაცობრიობის ისტორიაში სხვადასხვა რჯულის ტირანები, არსი კი ერთი ჰქონდათ, სრულ ძალაუფლებისკენ დაუოკებელი სწრაფვა. გვამებზე სიარული, ადამიანთა მოსპობა-განადგურება. ეს ყველა ტიპის ტირანის პირველი საფეხურია, აუცილებელი და სტერეოტიპული. შემდგომი და, ალბათ, უფრო რთული ნაბიჯია – სულების გახრწნა, ამისთვის უკვე ვერაგობა, ეშმაკობა, ზოგჯერ მლიქვნელობაა საჭირო. ტირანებს ხალხის არა მარტო დადუმება, უთქმელობა სჭირდებათ, არამედ მისი სიყვარულიც და აღტაცებაც, მათ აღიარება სწყურიათ, ბელადობის, პირველობის კომპლექსი სტანჯავთ.

ჩვეულებრივ, როცა ერთი ადამიანი სჩადის სიკეთეს, მას სხვებიც ეტმასნებიან და ყოველგვარად ცდილობენ ამა თუ იმ დროით იყვნენ მისი თანაზიარნი. კეთილის თანაზიარობაზე არავინ ამბობს უარს, დიდი თუ პატარა, მოხუცი თუ ახალგაზრდა, ქალი თუ კაცი კეთილის კეთებას წარმოადგენს კოლექტიურად. ერთიან საზოგადოებრივ აქტად. ბოროტის, დანაშაულის მიმართ ეს გრძნობა არ არსებობს. ბოროტი და დანაშაული ყოველთვის გვინდა წარმოვიდგინოთ, როგორც ინდივიდუალური ქმედება, გავემიჯნოთ მას. ჩავთვალოთ, რომ დანაშაულს სჩადის ერთი, ინდივიდი, სხვა ყველა უმწიკლო ვართ. ეს ასე არ არის. როგორც კეთილს ვერ მოიმოქმედებს ადამიანი მარტოდმარტო და მას მოყვასის თანადგომა სჭირდება, ასევეა ბოროტიც. მასაც სხვათა მხარდაჭერა სჭირდება. ამიტომ ბოროტების ქმედების ზიარი ყოველთვის არის საზოგადოება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლიტერატურის თეორიის საკითხები – ავტორთა კრებული, თბილისი; 1957წ.
2. იონინი ლ. – “საბჭოთა ხელოვნება”, 1987წ. №9 გვ. 9-18.
3. კაკაბაძე ნ. – სახელოვნო და სალიტერატურო კოლაჟები, თბილისი; 1988წ.
4. ჩავლეიშვილი ალ. – ლიტერატურის თეორიის საკითხები, სახელმწიფო გამომცემლობა – ბათუმი, 1955წ.

Когда понятие «стиль» употребляется в значении стиля произведения, это ограничивает или даже ведёт к переосмыслению другое, общепринятое значение этого понятия, употребляемого в качестве «стиля эпохи».

Трагизм в чистом смертелен, как полное крушение: он представляет собой саморазрушение неумолимо последовательного духа.

Creative method generally serve to represent the writers opinions, beliefs and ideology. The reason for the creation of a work can become a fact, feeling or a sense taken from the reality.

Thus, the time, the development process of the society life and interests and ideas that emerged on this basis, shape the main themes of the literature.

აზროვნების მეტაფორულობის არსი

მაია ლოლაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

სიტყვა – სიმბოლო

მეტაფორად გამოყენებული სიტყვა (სიტყვათა ჯგუფი) ორ საგანს აღნიშნავს: შედარებულს და შესადარებელს; შედარებულს შეესაბამება მეტაფორის გადატანითი მნიშვნელობა, რომელიც კონტექსტში მჟღავნდება, არის კონტექსტის ნაწილი და ქმნის მეტაფორის შინაგან, შეფარულ შინაარსს; შესადარებელს შეესაბამება მეტაფორის პირდაპირი მნიშვნელობა, რომელიც უპირისპირდება კონტექსტუალურს და ქმნის მის გარეგან, ხილულ შინაარსს; ამ დაპირისპირებაზეა აგებული მეტაფორის მხატვრული ეფექტი; შედარებისგან განსხვავებით, მეტაფორაში აზრობრივი სტრუქტურის ეს ორი მხარე მოცემულია შერწყმულად.

მეტაფორას უწოდებენ აგრეთვე რაიმე საგნის (მოვლენის) სახელდების მიზნით სიტყვის ხმარებას მის ძირითად მნიშვნელობასთან ამ საგნის ზოგადი მსგავსების საფუძველზე (კუდი – “კუდიანი ვარსკვლავი,” ველი – “სემანტიკური ველი” დასხვ.) ასეთ შემთხვევაში სიტყვა საგნის სახელდებაა და მას არა აქვს მხატვრული ფუნქცია; ამით იგი განსხვავდება მხატვრული მეტაფორისგან.”

და მაინც – რა არის მეტაფორა? კიდევ ერთი წარმოსახვითი სახელი? კი და არა. იგი წარმოსახვითია და იმავდროულად ეფექტურიც, დამუხტული ენერგიითა და გენიალურობით. განმარტების თანახმად, მეტაფორა სტილისტური ხერხია, რომელიც ორ ერთმანეთისგან აბსოლუტურად განსხვავებულ სიტყვასა თუ ფრაზას აერთიანებს.

ადამიანების უმრავლესობისთვის მეტაფორა არის მხატვრული წარმოსახვის ხერხი და რიტორიკული მაღალფარდოვნება და, აქედან გამომდინარე, თითქოს სცილდება ჩვეულებრივი, ნორმალური ენის ფარგლებს. უფრო მეტიც, მეტაფორა ტიპურად განიხილება როგორც მხოლოდ ენის მახასიათებელი, როგორც სიტყვები, და არა აზროვნება ან ქმედება. ამ მიზეზით უმეტესობა ადამიანებისა ფიქრობს, რომ მათ შეუძლიათ მშვენივრად იარსებონ მეტაფორის გარეშე. სინამდვილეში კი, მეტაფორა ვრცელდება ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში და არა მხოლოდ ენაში, არამედ ჩვენს აზროვნებასა და მოქმედებაში – ჩვენი ცნებათა სისტემა თავისი ბუნებით ფუნდამენტურად მეტაფორულია.

ჩვენი გონება ერგება რეალობას მეტაფორების, სტერეოტიპების, პროტოტიპების მეშვეობით, რადგან ადამიანები აზროვნებენ სწორედ მათი საშუალებით, რაც ხშირად არ ჯდება რაციონალურ აქტიურ მოდელში. ენის გამოყენება ბიზნეს დისკურსში შეიძლება აღვიქვათ, როგორც კონკურენცია ბიზნეს აქტორთა შორის. საქმიანი მოლაპარაკება მოიცავს განსხვავებათა შეჯერებას დისკუსიას და დარწმუნების გზით. ცხადია, რომ ბიზნეს აქტივობა არ არსებობს ენის გამოყენების გარეშე, ხოლო ენის გამოყენებას ბიზნეს დისკურსში აქვს თავისი განსაზღვრული პრაგმატიკული დანიშნულება, ანუ ის, თუ რას ისახავს მიზნად ენის ესა თუ ის გამოყენება. საქმიან მოლაპარაკებაში მონაწილეთა ენის სხვადასხვა ვერბალური ფორმულირებების მნიშვნელობა აღიარებულია. ამიტომაც, რომ ისინი სულ უფრო მეტ მნიშვნელობას ანიჭებენ მეტაფორულ ერთეულთა გამოყენებას. მოლაპარაკების მონაწილენი იყენებენ სხვადასხვა მეთოდებს თავიანთი მიზნის მისაღწევად: დარწმუნებას, რაციონალურ არგუმენტაციას, ირაციონალურ სტრატეგიას, მუქარას, ქრთამს, მანიპულაციას – ნებისმიერ რამეს რაც, მათი აზრით, სასურველ შედეგს მოიტანს. ყველა ამ მეთოდის წარმატებით გამოყენება კი გულისხმობს ენაში არსებული სტრუქტურების, მათ შორის, მეტაფორის, წარმატებით გამოყენებას.

მეტაფორის კოგნიტური მოტივაციისა და ექსპრესიული კონოტაციის ანალიზის შედეგად ნათელი ხდება მეტაფორის მნიშვნელობა დარწმუნების ენაში.

ვერბალური კომუნიკაციის საშუალებით ადამიანები იღებენ ინფორმაციას სხვების ნააზრევისა და იდეების შესახებ. თუმცა ზოგჯერ იმაზე მეტს ვამბობთ, ვიდრე გვსურს. ამბობენ, რომ ხმის ტემბრი განსაზღვრავს მნიშვნელობის 38%-ს. აქცენტით შეიძლება ვიმსჯელოთ ადამიანის ეთნიკურ წარმომავლობაზე. მოსაუბრის საუბრის ტონი მეტყველებს ადამიანის განწყობაზე. გარდა ამისა არსებობს სხვა საშუალებები, რომლითაც ადამიანები გადმოსცემენ თავიანთ გრძნობებსა და დამოკიდებულებებს და შესაძლოა, რომ ისინი ერთმანეთთან წინააღმდეგობაში მოდიოდნენ, კერძოდ, ამბობდნენ ერთს და ჟესტიკულაციითა თუ სახის გამომეტყველებით გამოხატავდნენ აბსოლუტურად სხვას.

ეფექტური კომუნიკაციისას მისი წევრები უნდა იყენებდნენ მნიშვნელობის პირობითობის ერთ საერთო სისტემას, უნდა ჰქონდეთ სიმბოლოების ერთნაირი აღქმა. მნიშვნელობა ყოველთვის არ ემთხვევა სიმბოლოს, თუმცა აღიარებული ფაქტია, რომ სიტყვებს გააჩნიათ მნიშვნელობა. პირიქით, სიტყვებს მნიშვნელობებს ადამიანები ანიჭებენ და სწორედ ამ უკანასკნელთა ფუნქციას წარმოადგენს სიმბოლოს მნიშვნელობასთან დაკავშირება.

სწორედაც, რომ სიტყვა არის სიმბოლო, რომელიც გამოხატავს ცნებებს, იდეებს, რომლის საშუალებითაც ადამიანები გადმოგვცემენ საკუთარ ინტენციებს. ადამიანები ცნებათა სინთეზისა და კომბინირების მეთოდის გამოყენებით იძლევიან სტერეოტიპების მენტალურ მოდელებს. ამ პროცესს კონცეპტუ-ალიზაცია ეწოდება, რომლის განსახორციელებლად ადამიანს უნდა ჰქონდეს აბსტრაქციის უნარი. აბსტრაქცია გულისხმობს რეალობიდან ერთი რომელიმე ელემენტის გამოყოფას. ასეთ შემთხვევაში ადამიანები აყალიბებენ კონცეფციათა კატეგორიების სისტემას. ამ სისტემათა კომპლექსურობა კი გულისხმობს რეალობის თავისებურებათა აღწერას.

აღნიშნული სისტემის ფუნქციონირებისათვის უნდა მოხდეს რეალობის აღქმა და ინფორმაციის გაფილტვრა. რეალობის გამოხატვისას ყოველთვის რაღაც არ ითქმის. სიტყვები ასევე მნიშვნელობათა და აბსტრაქციის სხვადასხვა დონეებს ასახავენ. სიტყვათა მნიშვნელობა ვარირებს კონკრეტულიდან ზოგადისკენ და რაც უფრო მაღალია აბსტრაქციის დონე, მით უფრო ბუნდოვანი და ორაზროვანია სიტყვა. სწორედ ამ დროს იჩენს თავს ენობრივი გაუგებრობები. როდესაც ტერმინი აბსტრაქცია სიტყვებთან მიმართებაში გამოიყენება, მაშინ მისი მნიშვნელობის გარკვეული თვისებები დაფარული რჩება, ხოლო კონკრეტული სიტყვა ზუსტად გამოხატავს ნაგულისხმევ აზრს.

სიტყვებს სხვადასხვა სახის მნიშვნელობა აქვს. დენოტაციური მნიშვნელობა რეალურად ასახავს საგანს ან აზრს; კონოტაციური გულისხმობს იმას, რომ ადამიანი გარკვეულ აზრს არგებს საკუთარი შეფასების სისტემას. არსებობს დადებითი და უარყოფითი კონოტაცია და ეს ყველაფერი დამოკიდებულია ცალკეულ პიროვნებაზე.

მეტაფორების ფონდის ანალიზის შედეგად ნაშრომში კონსტრუირებულია ბიზნეს მეტაფორების ნუსხა. აღნიშნული ნუსხა მოიცავს იმ ერთეულებს, რომლებიც ხასიათდება გამოყენების სიხშირის ყველაზე მაღალი ხარისხით:

კომუნიკაციის მონაწილეები იყენებენ იმ ნიშანთა სისტემას, რომელსაც ენა ჰქვია. ენა არის ნიშანთა სისტემა, რომელიც მოიცავს ვერბალურ და არავერბალურ, ბგერით და არაბგერით სიმბოლოებს. გრამატიკა ანიჭებს ენას სისტემურ ხასიათს, აკავშირებს სიტყვებს ერთმანეთთან. გრამატიკის ცოდნა უზრუნველყოფს სიტყვების შინაარსობრივ კავშირს წინადადებაში.

- Missing a piece of the puzzle
- Bring to the party; Bring to the table
- Take a stab at; Take a cut at; Take a whack at
- Stab in the back
- Blow me away
- Kill with kindness
- Level the playing field
- Dry hole
- End of the rope
- Run out of steam
- Up to speed; Revved up; Firing on all cylinders
- The long pole (in the tent)
- Clean sheet; green fields

- No brainer
- All your ducks in a row

ბიზნეს კომუნიკაციაში ტრადიციული მეტაფორის გამოყენების სიხშირის ინდექსი გაცილებით მაღალია ვიდრე კრეატიული მეტაფორის.

ტრადიციული, თუ შეიძლება ითქვას, გლობალური მეტაფორების გვერდით, როგორცაა, მაგ. ხელის გაწოდება, გაკვეთილის სწავლა, მძიმე/დიდი სამუშაო, შრომის ნაყოფი და სხვ., გვხვდება კრეატიული მეტაფორებიც, რომლებიც შემდეგ ქვეტიპებად შეიძლება დავყოთ: იმიჯ-მეტაფორები, სასაუბრო მეტაფორები, მეტაფორული ალუზიები და ანდაზა-მეტაფორები.

იმიჯ-მეტაფორები, ძირითადად, ტრადიციული ხასიათისაა და მათ გლობალური მნიშვნელობა აქვთ, თუმცა ხშირად ამ ტიპის ერთსა და იმავე მეტაფორას სხვადასხვა იმპლიკაცია აქვს, თუნდაც ლოკალურ კონტექსტში.

რატომ არის მეტაფორა წარმატებული ხერხი ბიზნეს დისკურსში? ლინგვისტთა ინტერესს ყოველთვის იწვევდა ისეთი ლინგვისტური სტრუქტურების გამოყენება, რომლებიც ადრესატს რელევანტურ მესიჯს მიაწვდის კონკრეტული ფუნქციის შესრულების მიზნით. ამ მხრივ მეტაფორას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. ის არა მხოლოდ “ალამაზებს” უმეტეს შემთხვევებში უმინაარსო და არაფრის მთქმელ შეტყობინებას, არამედ სხვადასხვა პრაგმატიკულ მიზნებს ემსახურება. ჩატარებულმა კვლევამ გვიჩვენა, რომ გარდა დარწმუნების ფუნქციისა, მეტაფორას შეუძლია გა დმოგვცეს ის, რისი პირდაპირ/სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობით გამოხატვა რთულია; დაგვხმაროს იმ სიტუაციებში, როდესაც არსებობს საფრთხის შექმნის საშიშროება, როდესაც უფრო მართებულია სათქმელის არაპირდაპირი გზით გამოხატვა; უფრო მეტი სიცხადე და ხატოვანება შეჰმატოს მეტყველებას; დაგვხმაროს არგუმენტის სტრუქტურირებაში; ახალი თვალთახედვა წარმოგვიდგინოს საგანსა თუ მოვლენაზე.

ტერმინი ახალ მნიშვნელობას იძენს ძველის საშუალებით და დახმარებით, რომელიც მასში ინახება. სწორედ ესაა მეტაფორა. როცა ფსიქოლოგი შენიშნავს, რომ ჩვენი წარმოდგენები ერთმანეთზე ზემოქმედებენ, ის ამბობს, რომ წარმოდგენები ასოცირდებიან, ე.ი. იქცევიან ისე, როგორც ადამიანები – სოციალურად (საზოგადოებაში).

მეტაფორა არა მხოლოდ გამოხატვის საშუალებაა, არამედ აზროვნების მნიშვნელოვანი იარაღიც. ვცადოთ ამის მიზეზთა გარკვევა. ჯონ სტუარტ მილი წერდა, - ყველა სველი საგანი რომ ამავე დროს ცივიც ყოფილიყო, ე.ი. ეს ორი თვისება ერთმანეთისგან დამოუკიდებლად რომ არასოდეს გამჟღავნებულიყო, მაშინ შეიძლება, ჩვენ ისინი ერთ თვისებად მიგველო.

ჩვენი აზრისთვის ყველა ობიექტი იოლად მისაწვდომი არაა, ყველაფრის შესახებ კერძო, ნათელი, მკაფიო წარმოდგენის შექმნა არ შეგვიძლია. ამიტომ ადამიანი იძულებულია, იოლად მისაწვდომ ობიექტებს მიმართოს, რათა ამოსავალ წერტილად მათი მიღებით, წარმოდგენა შეიქმნას რთულ და ძნელად მოსახელთებელ ობიექტებზე.

მამასადამე, მეტაფორა აზრის ის იარაღია, რომლის მეშვეობითაც ჩვენი კონცეპტუალური ველის ათვისებას ვახერხებთ. ჩვენთვის ახლობელი, იოლად

მისაწვდომი ობიექტები აზრს შორეულ და ჩვენთვის მოუხელთებელ ცნებებზე მიუთითებენ.

ლიტერატურა

1. Cohen D. – Arguments and Metaphors in Philosophy, New York, University Press of America, 2004.
2. Lakoff G., Johnson M., Metaphors We Live By, Chicago and London: The University Press of Chicago, 1990
3. Charteris-Black J., Corpus Approach to Critical Metaphor Analysis, Palgrave MacMillan, 2004

Сущность Метафорического Мышления

Почему метафора так полезна в деловом дискурсе? Лингвисты всегда заинтересованы использованием языковых структур, которые доставляют сообщения четко и ясно. Поэтому метафора является ключом к успеху, она обогащает часто пустые, бесполезные сообщения а также служит для прагматических целей.

Исследование показывает, что кроме убедительной функции метафора передает идею, которую невозможно выразить буквально, слово в слово. Метафора помогает нам выразить идею косвенным путем в случае необходимости. Она добавляет ясность и живописность речи, предлагает нам различные точки зрения об объекте или событии.

Essence of Metaphorical Thinking

Why is metaphor so useful in business discourse?! Linguists are always interested in adopting linguistic structures which delivers messages clearly. Therefore metaphor is key to success; it enriches often dull useless messages as well as serves to pragmatic goals.

Research shows that except of convincing function metaphor conveys the idea which is impossible to express literally, word for word. It helps us to express the right idea by means of indirect way if needed. Metaphor adds up clarity and figurativeness to the speech. It offers us different point of view about an object or event.

გვიანბრინჯაოს ხანის სამთავროული კულტურა (მოკლე ენციკლოპედიური ცნობარი)

თ. სადრაძე

სამთავროული “შიდაქართლური” არქეოლოგიური კულტურა აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე გამოვლენილი. სახელი ეწოდა ქ.მცხეთის ტერიტორიაზე არსებული სამთავროს ველის მიხედვით, სადაც გასული საუკუნის 70-იან წლებში სამაროვანი აღმოჩნდა [1. 325-354]. ძეგლები კვლევა-ძიება მიმდინარეობდა 1938-1962წ.წ. (ივ.ჯავახიშვილი, ს.ჯანაშია, ალ.კალანდაძე, მ.ივაშჩენკო, ა.ბოხოჩაძე, კ.ფიცხელაური და სხვ.). სამუშაოები 1975 წლიდან განახლდა (ა.აფაქიძე, ალ.კალანდაძე, გ.მანჯგალაძე, გ.გიუნაშვილი) და გარკვეული ინტერვალებით დღესაც მიმდინარეობს. ზემოაღნიშნული არქეოლოგიური კულტურა ცნობილია შიდა ქართლური გვიანბრინჯაო-ადრერკინის ხანის კულტურის სახელწოდებითაც. სამთავროული კულტურის ძეგლები ძირითადად გამოვლენილია აღმოსავლეთ საქართველოს ისტორიულ მხარეში შიდა ქართლსა და მის მოსაზღვრე ტერიტორიაზე (მცხეთა-თიანეთის, კასპის, ცხინვალის, ახალგორის, ქარელის, ხაშურის, გორის, ასევე სამხრეთით – ნაწილობრივ ბორჯომის, წალკისა და თეთრი წყაროს რაიონებში [2. 178]. სამთავროული კულტურა ძვ.წ. XIII-VI სს.თარიღდება. გამოყოფილია განვითარების 5 ეტაპი [3. 124-139].

I. გვიანი ბრინჯაო (ძვ.წ. XIII-XII სს.)

II. გვიანი ბრინჯაოდან რკინაზე გარდამავალი (ძვ.წ. XI-X სს.)

რკინის ფართო ათვისების ხანა

III. ძვ.წ. IX ს.– ძვ.წ. VIII ს. დასაწყისი

IV. ძვ.წ. VIII ს._ ძვ.წ. VII ს. პირველი ნახევარი

V. ძვ.წ. VII ს. პირველი ნახევარი _ ძვ.წ. VI ს.

სამთავროული კულტურის და თარიღების შესახებ შემდეგი მოსაზრებები არსებობს. ძვ.წ. XIII-V სს. (ალ.კალანდაძე, გ.გობეჯიშვილი, გ.ლომთათიძე). ზემოაღნიშნულ თარიღს ადრე ტ.ჩუბინიშვილიც იზიარებდა. შემდეგში ე.წ. “ქვედაფენა” გადაათარიღა ძვ. წ. XV-XIV სს.– ძვ.წ. XIII-VI სს. (ძვ.წ. XV ს. მეორე ნახევარი – VI ს. რ.აბრამიშვილი; ძვ.წ. XIV-XII – ძვ.წ. VIII სს. მ.ბარამიძე; ძვ.წ. XIII ს. მეორე ნახევარი – ძვ.წ. VI ს.– კ.ფიცხელაური). ზემოაღნიშნული არქეოლოგიური კულტურის საწყის თარიღად ძირითადად ძვ.წ. XIII ს. მიიჩნევენ (გ.ქავთარაძე, კ.ფიცხელაური, ა.რამიშვილი, ვ.სადრაძე და სხვ.). სამთავროული (შიდა ქართლური) კულტურისათვის დამახასიათებელია ბრინჯაოს ტარშეურჩენელი და გატოტვილტარიანი, ფოთლისებრიპირიანი სატევრები, მთლიანად სხმულტარიანი სატევარ-მახვილები, მასრაგახსნილი შუბისპირები, ბრინჯაოს, ძვლისა და რკინის აგრეთვე ნესტრისებრი სპირები, ირმისრქისძირზე დამზადებული კვერთხისთავები.

ბრინჯაოს ლახტისთავი, თავხვია საკინძები, სასაფეთქლე რგოლები, ხატისუღელი, სამაჯურები და საკანჭულები; სარდიონის (ე.წ. დახეტილი),

ანთიმონისა და პასტის მძივები. ბრინჯაოს სარტყლები და ბალთები, არათანაბრად ლეგა-ნაცრისფრად, ხშირად შავად ნაპრიალები, სხვადასხვა სახეებით შემკული პირმოყრილი და სხვა ტიპის თიხის ჭურჭელი. გვიანბრინჯაოდან რკინაზე გარდამავალ და რკინის ფართო ათვისების ხანიდან ჩნდება ბრინჯაოს ტარიანი და ტარშეურჩენელისატევრები, მახვილები, რკინის შუბისპირები, ბრინჯაოს, რკინისა და ძვლის ისრისპირები, დანისპირები, რკინის სხვადასხვა ფორმის ცულები. არსებობას აგრძელებს ადრეული პერიოდისათვის დამახასიათებელი ბრინჯაოს სარტყლები, პორტუპეა, ირმისრქისძირზე დამზადებული კვერთხისთავები, ნესტრისებრი, ბრტყელფირფიტოვანი ისრისპირები; გვხვდება ბრინჯაოს, ანთიმონის სარდიონისა და პასტის მძივები, ჩნდება გიშრისმძივებიც: ბრინჯაოს ილარი და ჩქიფი.

სამთავროული კულტურა წარმოდგენილია გამაგრებული და ღია ნამოსახლარებით. ნამოსახლარები ძირითადად ბუნებრივ ბორცვზეა გამართული [4. ტაბ.VII, სურ.1]. მათთვის დამახასიათებელია ტერასულად განლაგებული, რიყის ქვით, ძელებითა და თიხის ხსნარით ნაგები, წაგრძელებული ოთხკუთხედის ფორმის ნახევრადმიწური, ბანურსახურავიანი სახლები; ინტერიერში ალიზის სამზარეულო ღუმელითა და საკურთხევლით [4. ტაბ.VI, სურ. 2-5]. სტალინირის ნაცარგორა, ყათნალიხევი, ხოვლე, თრელიგორები [2. 2-28]. საცხოვრებელი გაყოფილია ორ ნაწილად, ერთი ნაწილი ბოსლის ფუნქციას ასრულებდა; შედარებით გვიანდელი სახლები რამდენიმე სათავსოთია წარმოდგენილი. დამატებით ჩნდება შუა ცეცხლი (ხოვლე, თრელიგორები, სამთავრო) [5. 173-175]. სამლოცველოები გამართულია ბუნებრივ ბორცვზე (ყათნალიხევი) ან უშუალოდ გორანამოსახლარის ერთ-ერთ ტერასაზე (ნარეკვაი); ეს ნაგებობები საცხოვრებლებისაგან განსხვავდებიან დიდი ზომებითა და კულტმსახურებასთან დაკავშირებული სარიტუალო, ასევე შეწირული ნივთების სიმრავლით; იატაკზე ამოტვიფრული, დამწვარი ძვლებითა და ნაცრით შევსებული ცხოველთა გამოსახულებებით (ყათნალიხევი). ალიზით ნაგები საკურთხევლებით (სტალინირის ნაცარგორა, ხოვლე, თრელიგორები, სამთავრო, ნარეკვაი [6. 173-238]. ბუნებრივ გორაზე გამართულ ნამოსახლარს თავდაცვითი ფუნქციაც გააჩნდა. დამატებით ზოგიერთს დამცავი თხრილი (სტალინირის ნაცარგორა, ყათნალიხევი), ან ქვით ნაგები გალავანი შემოუყვებოდა [2. 21]. სამთავროული კულტურისათვის დამახასიათებელი თიხის ნაწარმი ძირითადად მორგვზეა დამზადებული. იშვიათად გვხვდება ხელით, ტლანქად დამზადებული ტოლჩისებრი, ასევე კათხისებრი სასმისები და ქოთნები [7. ტაბ. XLIV, სურ.1]. დამახასიათებელია შავი, ალაგლეგა-ნაცრისფრად, ან რუხად, არათანაბრად გამომწვარი თიხის ჭურჭელი. პირმოყრილი, ფართო და ვიწრო პირიანი დერგები [2. ტაბ.LXIX, სურ.217,137,140], დოქები [7. ტაბ.L, სურ.2], ხელადები [7. ტაბ.XLIV, სურ.2], სადღვებლები, ჯამ-ფიალები და ლანგრები, სასმისები, მათარა [8. 169]. თიხის ჭურჭლის ზედაპირი ძირითადად ნაპრიალებია [9. 7,8]. ემჩნევა წნევით დატანილი ნაპრიალები ზოლები, და ნამერწი და ნადარისამკაული. იშვიათად გვხვდება ნაჭდევი სოლისებრი სახეები, ბრინჯაოს სარწყაული და წელში გამოყვანილი სასმისი [8. 167]. საომარი იარაღიდან აღსანიშნავია: ბრინჯაოს ტარშეურჩენელი და ე.წ. შედგენილი გატოტვილტარიანი სატევრები [2. ტაბ. LXX,

სურ.116-142], ბრინჯაოს წვეტიანი, ბოლომომრგვალებული და ბოლოკვეთილი მახვილები [2. ტაბ. LXIX, სურ.264] მასრაგახსნილი და მთლიანმასრიანი შუბისპირები [7. ტაბ. XLIV, სურ.26,28], აღმოსავლურ-ამიერკავკასიური ცულები, ბუნიკი [2. ტაბ. LXIX, სურ.235], სხვადასხვა მასალისაგან დამზადებული ისრისპირები [10. ტაბ. I, სურ. 107-110, 172-174] [მათ შორის ნესტრისებრი, ბრინჯაოს ლახტისთავი [2. ტაბ. LXIX, სურ.118], ირმისრქისძირზე დამზადებული კვერთხისთავები [7. ტაბ. XLIV, სურ.61, 64], ბრინჯაოს მილებით, რგოლებით და ირმის ქანდაკებებით წარმოდგენილი "პორტუპეა" [2. ტაბ. LXIX, სურ.239-242, 244], უმბონები, ბალთები [7. ტაბ. XLIV, სურ.73], ბრინჯაოს საიდაყვე, გრავირებული სარტყლები, ცხენის აღკაზმულობის ნაწილები: ლაგმები [10. ტაბ. I, სურ.217]. მოგვიანო პერიოდში ჩნდება რკინის ბრინჯაოსტარიანი და ტარშეურჩენელი სატევარ-მახვილები [10. ტაბ. I, სურ.69, 83, 86, 100, 102, 117, 134, 138, 217], აკინაკი [10. ტაბ. I, სურ.12], ცალპირლესილი დანები, ბრინჯაოს და რკინის ცულები [10. ტაბ. I, სურ.4, 5, 79, 81], რკინის შუბისპირები [10. ტაბ. LXIX, სურ.270], ბრინჯაოს, რკინისა და ძვლის სხვა და სხვა ტიპის ბუნიკები, "სკვითური" ისრისპირები [10. ტაბ. I, სურ.82-94]. ფუნქციონირებას აგრძელებს ბრინჯაოს სარტყლები, ცხენის აღკაზმულობის ნაწილები: ლაგმები, უმბონები; სამეურნეო იარაღიდან დასტურდება: ბრტყელიცულები [10. ტაბ. I, სურ.164, 214], კოლხური ტიპის ცულები; იშვიათია კოლხური ტიპის თოხები, ბრინჯაოსა და რკინის ნამგლები; მრავლადაა წარმოდგენილი სხვადასხვა ფორმის დანები, სატეხები, ბრინჯაოს სადგისები, ნემსები და მახათები [2. ტაბ. LXIX, სურ.236]; ძვლისა და თიხის კვირისტავეები. ქვის ნივთებიდან აღსანიშნავია: ხელსაფქვაკები, როდინები და სალესი ქვები; ბრინჯაოსა და რკინის ნამგლები, კაჟის ჩასართები, კვერის ქვები. დამახასიათებელი სამკაულია: ბრინჯაოს სხვადასხვა ტიპის საკინძები [2. ტაბ. LXIX, სურ.124-126], მშვილდსაკინძები [10. ტაბ. I, სურ.103, 160], სამაჯურები და საკანჭულები, ხატისუდელი, სასაფეთქლე რგოლები და საყურეები [10. ტაბ. I, სურ.18, 19, 21-23], ხარისა და ირმის ქანდაკებები, ჩქიფი და ილარი [4. ტაბ. LII, სურ.7; ტაბ. L, სურ.17]. ოქროსგან დამზადებული ნივთები იშვიათია. გვხვდება ბრინჯაოს, ანთიმონის, ძვლის, სარდიონის, პასტის, მინის, შედარებით გვიან – გიშრისმძივები [7. ტაბ. XLIV, სურ.29, 66, 68].

პალეობოტანიკური მასალებიდან დადასტურდა: ყურძნის წიპწები, ფეტვი, ჭვავი, მაგარი ხორბალი, ღომი [4. 98]. ოსტეოლოგიური მასალა წარმოდგენილია ცხენის, ვირის, ირმის, გარეული და შინაური ღორის, ძროხის, ხარის, ცხვრის, თხის და ძაღლის ძვლების ნაშთებით [4. 98]. გვხვდება სხვადასხვა ჯიშის თევზის ძვლები [5. 173].

სამთავრული კულტურის გავრცელების არეალში [7. ტაბ. IX, სურ.2] გამოვლენილი სამაროვნებისათვის დამახასიათებელია მცირე ზომის მიწაყრილიანი, ქვაყრილიანი და ქვამიწაყრილიანი ორმოსამარხები [11. ტაბ. VI]. იშვიათად ზოგიერთს გააჩნდა რიყის ქვით შედგენილი ქვაწრე, ფლეთილი ქვის ფილებით წარმოდგენილი დასაკრძალავი კამერა, ან ფლეთილი ქვის ფილებით გადახურული ორმო [12. 27-29]. გამოვლენილია ინდივიდუალური, წყვილადი, და კოლექტიური დაკრძალვის შემთხვევები. იშვიათია კენოტაფი. მიცვალებული დაკრძალულია ხელ-ფეხმოკეცილი, მარჯვენა ანმარცხენა გვერდზე, თავით

სხვადასხვა მიმართულებითაა ორიენტირებული. ძირითადად მაინც დასავლეთით ან ჩრდილოეთითაა დამხრობილი. ორმოსამარხებში სარეცლის საყრდენებად გამოყენებული იყო ვერტიკალურად ჩადგმული რიყის ოთხი ქვა [5. 173]. კერამიკული წარმოების ნაშთები გამოვლენილია ხოვლეში. სახელოსნო რომელიც სამი პერიოდის ქურებითაა წარმოდგენილი (ძვ.წ. IX-VIII; VII-VI სს.) [2. 28].

ლიტერატურა:

1. Bauern F. Bemerkungen und Ansichten über den Kaukasus und seine vorhistorischen Verhältnisse. Verhandlungen. D. Berlin. Gesellschaft der Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin, 1882
2. ფიცხელაური კ., აღმოსავლეთ საქართველოს ტომთა ისტორიის ძირითადი პრობლემები (ძვ.წ. XV-VIII სს.), თბ., 1973
3. აბრამიშვილი რ. რკინისაგან ადამიანისათვის აღმოსავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე (ძვ. წ. XIV-VI სს.) სსმ. XXII-B, თბ., 1961
4. დავლიანიძე რ. სადრადე ვ. ნარეკვას ნამოსახლარი და სამაროვანი, თბ., 1993
5. Лордкипанидзе О. Наследие древней Грузии, Тб., 1989
6. სადრადე ვ., მცხეთა და მისი შემოგარენი ძვ.წ. II-I ათასწ. პირველი ნახევრის არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 2002
7. სადრადე ვ. სამთავროს სამაროვნის ბრინჯაოს ხანის ძეგლები, თბ., 1997
8. კალანდაძე ა. გვიანბრინჯაო-ადრეული რკინის ხანის ძეგლები აღმოსავლეთ საქართველოში. საქართველოს არქეოლოგია, თბ., 1959
9. მუსხელიშვილი დ. ხოვლეს ნამოსახლარის არქეოლოგიური მასალა, თბ., 1978
10. აბრამიშვილი რ. სამთავროს სამაროვანზე აღმოჩენილი გვიანბრინჯაოს ხანისა და რკინის ფართო ათვისების ხანის ძეგლების დათარიღებისათვის, სსმ, ტ. XIX-A – XXI-B, თბ., 1957
11. ჩუბინიშვილი ტ. მცხეთის უძველესი არქეოლოგიური ძეგლები, თბ., 1957
12. კალანდაძე ა. სამთავრო, არქეოლოგიური კვლევა-ძიების შედეგები, მცხეთა, ტ. IV, თბ., 1980

Самтаврская культура периода поздней бронзы (Краткий энциклопедический словарь)

Название «Самтаврская» культура периода поздней бронзы происходит от древнего могильника, существующего во Мцхета. Исследования на этом памятнике велись с 70-х годов XIX в (F. Baiern). Памятники, характеризующие эту культуру, выявлены в Шида Картли и соседствующих ей территорий и датируются XIII-VI вв до н.э. Подтверждены 5 этапов развития (А. Каландадзе, Р. Абрамишвили, Т. Чубинишвили и др.). Создатели этой культуры проживали на природных горах, в полуземлянках, расположенных террасами (Ховле, Трелигора, Нареквави, Самтавро и др.). Жилье было разделено на 2 части. 1- стойбище для животных и 2- помещение для жилья. Дополнительно в жилой части была пекарня и молебня. На могильниках грунтовые погребения имели небольшие земные насыпи. Покойник покоем в скорченном виде на левом или правом боку. Вместе с усопшим погребали оружие и украшения. Археологическая культура на территории восточной Грузии до VI в. до н.э. включительно развивается в непрерывном режиме.

The "Samtavro Culture" of Late Bronze Age (Brief Encyclopedic Dictionary)

T. Sadradze

The Culture of Late Bronze Age was given the name the "Samtavro Culture" according to the ancient burial places found in Mtskheta.

The studies on the monument have been conducted since the 70s of XIX century (F.Baiern). The monuments characteristic to this culture are identified in the specific sites of the Shida Kartli and its neighboring areas. The culture dates back with XIII-VI centuries BC.

The researchers have confirmed the 5 development stages there (A. Kalandadze, R. Abramishvili, T.Chubinishvili and others). The creators of this culture lived in the hats of the terraced natural hills (Khovle, Treligorebi, Narekvavi, Samtavro and others). The residence was divided into two parts, one served as "cattle shed" and the second as "home ", in the addition living there was the baking and the altar was erected also there.

The pit tombs had small mounds on the burial places. The dead were buried with the folded legs and hands, usually on the left or on the right side. The weapons and jewelry was put with them. The archaeological culture in Eastern Georgian territory is continually evolving, including the VI century BC.

საბანკო საქმიანობაში - ელექტრონული უნაღდო ანგარიშსწორება და დაცვის საშუალებები

მარინე ქარსელაძე

დოქტორანტი,

ქ. თბილისი, სტუ. კოსტავას 77

დღეისათვის მთელ რიგ წამყვან ქვეყნებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების დამყარება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაღდი ფულით, ასევე უნაღდო ანგარიშსწორებითაც. მოცემული პერიოდისათვის ეკონომიკურ ურთიერთობაში მონაწილე ქვეყნების ვალუტების არსებული კურსის შესაბამისად. უნაღდო ანგარიშსწორება წარმოებს ელექტრონული ფულის (ელ. ფული) საშუალებით ან მსოფლიო საბანკო ტელესაკომუნიკაციო სისტემის მეშვეობით. ბანკებმა, რომლებიც ირჩევენ უნაღდო ანგარიშსწორების ტექნოლოგიის გამოყენების სტრატეგიას, უნდა გაითვალისწინონ, რომ თუ მოახდენენ მომსახურების საკუთარი ქსელის შექმნასა და ექსპლუატაციას, მაშინ მოუწევთ დიდი ხარჯების გაღება, ამასთან მათი ოპერაციათა მოცულობა შეზღუდული იქნება. ხოლო თუ მიიღებენ მონაწილეობას საერთაშორისო სისტემებში, მაშინ მოუწევთ საკმაო რაოდენობით საწევრო თანხის გადახდა. ამჟამად საქართველოში ფართოდ ინერგება ელექტრონული ანგარიშსწორების სისტემები (პლასტიკური ბარათების რაოდენობამ 2008 წლის 31 მარტისათვის

უკვე 24 მილიონს გადააჭარბა - იხ. ლიტ. 3), რისი შესაძლებლობაც მოგვცა თანამედროვე პერსონალური კომპიუტერების შეუზღუდავმა შესაძლებლობებმა, პრაქტიკაში ოპტიკურ-ბოჭკოვანი კავშირის არხების დანერგვამ, განვითარებულმა ტელესაკომუნიკაციო სისტემებმა და გლობალურმა ქსელმა - ინტერნეტმა. დღეისათვის უკვე ჩვეულებრივი მოვლენაა გადასახადების ელექტრონული გადახდა ოჯახებიდან და ოფისებიდან გაუსვლელად. თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამის აუცილებელი პირობაა გვექონდეს კომპიუტერი, რომელიც ჩართული იქნება ინტერნეტში. ჩვენი ანგარიშის უსაფრთხოებისათვის ინტერნეტბანკი იყენებს დაცვის თანამედროვე საშუალებებს, ეს იქნება ორგანიზაციული, აპარატურული თუ პროგრამული საშუალებები. პროგრამული უზრუნველყოფიდან ინფორმაციისა და მონაცემთა ბაზის დაცვისათვის მთელი რიგი ბანკები იყენებენ:

მთელი რიგი ბანკები იყენებენ:

- მონაცემთა ფილტრაციისა და დაცვის ტექნოლოგიას - Firewall, რომელიც უზრუნველყოფს ინფორმაციის მაქსიმალურ უსაფრთხოებას;

- მონაცემთა დაცვის კრიპტოგრაფიულ მეთოდს- SSL (Secure Socket Layer) - იგი წარმოადგენს მსოფლიოში ყველაზე აღიარებულ მონაცემთა დაშიფვრის თანამედროვე სისტემას;

- TAN (Tranzaction Authorization Number) - ოპერაციის საავტორიზაციო ერთჯერადი კოდი, რომლის გარეშეც შეუძლებელია ჩვენს ანგარიშზე ოპერაციის შესრულება;

- ავტომატური გამოსვლა ინტერნეტბანკის სისტემიდან, თუ მომხმარებლის მხრიდან გარკვეული დროის განმავლობაში არ ფიქსირდება მისი აქტივობა.

- მომხმარებლის დროებითი დაბლოკვა პაროლის რამდენჯერმე არასწორად შეყვანისას.

უნაღდო ანგარიშსწორებაზე გადასვლა განაპირობა ელ. ფულის მთელმა რიგმა უპირატესობებმა ქალაქის ფულთან შედარებით. რიგი ბანკები, როცა უნაღდო ანგარიშსწორებას აწარმოებენ ქვეყნის შიგნით, სარგებლობენ როგორც მზა საბანკო ინფორმაციული ტექნოლოგიებით, ასევე მონაცემთა ბაზების მართვის სისტემების საფუძველზე (SQL, Access, Oracle და სხვადასხვა,) დაპროექტებული ავტომატიზებული საბანკო საინფორმაციო სისტემებით. დღესდღეობით ბანკების უმეტესობა მოიხმარს ოპერაციულ სისტემას Windows XP-ს, რადგანაც იგი კარგად ინსტალირდება და წარმატებით გამოიყენება საშუალო ღირებულების მქონე კომპიუტერებზე, მაშინ როცა Windows Vista საჭიროებს უფრო მეტ აპარატურულ რესურსებს. თუ, მაგალითად, Windows XP-ის დაყენებისას კომპიუტერზე ოპერატიული მეხსიერება რეკომენდებულია იყოს 128 მბაიტი, ხოლო ვინჩესტერზე - 1.5 გბაიტი, პროცესორი კი - 300 მჰერცი, Windows Vista-სთვის რეკომენდებულია ოპერატიული მეხსიერება - 512 მბაიტი, ვინჩესტერზე თავისუფალი ადგილი - 15 გბაიტი, ხოლო პროცესორის სიხშირე - 1 გჰერცი (სიზუსტისათვის გავიხსენებთ, რომ ერთი გეგა ბაიტი ტოლია 1024 მეგა ბაიტის). ეს ბანკები ცდილობენ გამოიყენონ მათ მიერ შექმნილი პროგრამული პროდუქტები, რადგანაც არსებულის შეძენა საკმაოდ დიდი თანხა ღირს. მათ შეუძლიათ ისარგებლონ აგრეთვე ექსელის ფინანსური ფუნქციებით. თუ ბანკის ფინანსური რესურსები

იძლევა საშუალებას, მაშინ ისინი იძენენ და ნერგავენ მზა გამოყენებით პროგრამათა პაკეტებს.

დღეისათვის საქართველოში მასობრივად დაიწყეს პლასტიკური ბარათების გამოყენება. ინტერნეტ-ბანკინგითაც ბევრნი სარგებლობენ, ამიტომაც საინტერესოა ელექტრონულ ფულზე დამყარებული უნაღდო ანგარიშსწორების ტექნოლოგია.

ელექტრონული ფული მთლიანად წარმოადგენს რეალური ფულის მოდელს. ამასთან, ემისიური ორგანიზაცია - ემიტენტი უშვებს მათ ელექტრონულ ანალოგებს, რომელთაც სხვადასხვა სისტემებში განსხვავებული სახელწოდება აქვთ. მომხმარებლები ყიდულობენ მათ და მათი მეშვეობით ახორციელებენ გადახდას, ხოლო შემდეგ გამყიდველი უგზავნის მათ ემიტენტს. ემისიის დროს ფულადი ერთეულის დამოწმება ხდება ელექტრონული ხელმოწერით.

მთავარი განსხვავება ელექტრონულ ფულსა და რეალურ ფულს შორის მდგომარეობს იმაში, რომ ელექტრონული ფული ვერ იქნება რეალური იურიდიული თვალსაზრისით. თუმცა გამოყენებული ტერმინი „ფული“ გვიჩვენებს, რომ ელექტრონული ფული მნიშვნელოვანი ხარისხით ატარებს რეალური ნაღდი ფულის თვისებებს, რომელთა შორის მთავარია - ანონიმურობა, ე.ი. მათზე არ არის ნაჩვენები ვინ და როდის გამოიყენა ისინი. ზოგიერთი სისტემა ანალოგიით საშუალებას აძლევს მყიდველს მიიღოს ელექტრონულად ნაღდი ფული, ისე, რომ შეუძლებელი იყოს მასა და ფულს შორის კავშირის დადგენა. ეს ხდება ხელმოწერის პრინციპის საშუალებით. რომ განხორციელდეს ანგარიშსწორება ელექტრონული ფულის საშუალებით, ამისათვის:

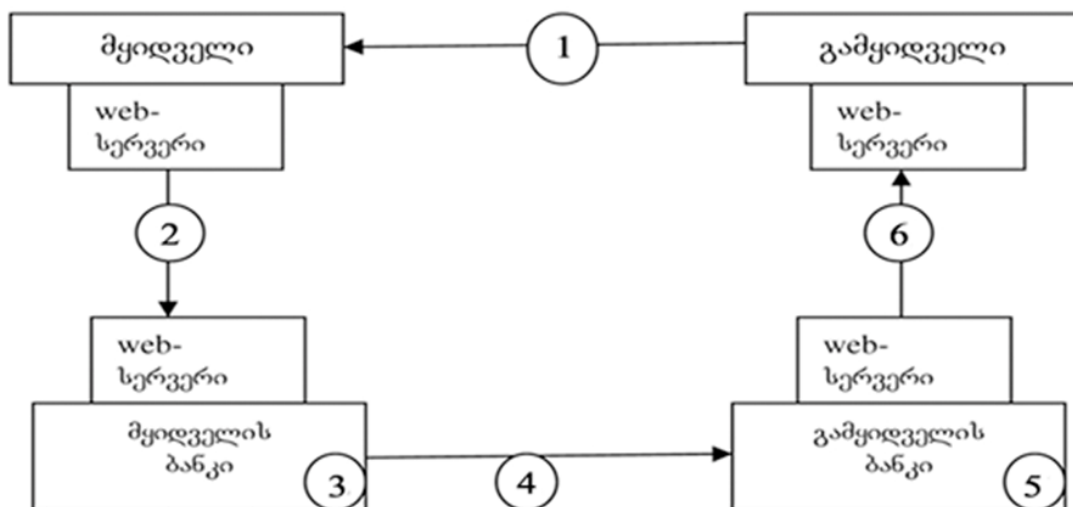
1. მყიდველი წინასწარ ცვლის რეალურ ფულს ელექტრონულ ფულზე.

2. მყიდველი ნავაჭრისათვის ელექტრონულ ფულს რიცხავს გამყიდველის სერვერზე;

3. ფული წარედგინება ემიტენტს, რომელიც ამოწმებს მის ნამდვილობას.

მას შემდეგ, რაც დადასტურდება ელექტრონული კუპიურის ნამდვილობა, გამყიდველის ანგარიშში იზრდება ნავაჭრის საფასურით. ელექტრონული ფულით ანგარიშსწორების სქემას აქვს შემდეგი სახე:

პირობითი აღნიშვნები: წრეში მოცემული რიცხვები გამოსახვენ:



- 1 - გადამხდელისთვის გადახდაზე დოკუმენტის გაცემა.
- 2 - გადამხდელის მიერ თავის ბანკში გადახდაზე განაცხადის წარდგენა.
- 3 - მყიდველის ანგარიშიდან ფულის მოხსნა და მისი ჩარიცხვა გამყიდველის ბანკის ანგარიშზე.
- 4 - მესამე ოპერაციის განხორციელებაზე გამყიდველის ბანკისადმი შეტყობინება.

5 - გადარიცხული თანხის ჩარიცხვა გამყიდველის ანგარიშზე.

6 - შეტყობინება გამყიდველისათვის ფულის ჩარიცხვის შესახებ

გადახდის სისტემა ინტერნეტში - არის ფინანსური ანგარიშსწორების სისტემა კომერციულ ორგანიზაციებსა და მომხმარებლებს შორის ყიდვა-გაყიდვის პროცესში, ინტერნეტის მეშვეობით. სწორედ ელექტრონული გადახდის სისტემა იძლევა იმის საშუალებას, რომ შეკვეთების მომსახურება და ელექტრონული ვიტრინები გადაიქცეს სრულფასოვან მაღაზიებად. მყიდველს, რომელსაც უკვე არჩეული აქვს საქონელი, შეუძლია განახორციელოს გადახდა ისე, რომ არ მოსცილდეს კომპიუტერს.

ელექტრონული კომერციის სისტემაში უნაღდო ანგარიშსწორება შეიძლება განხორციელდეს შემდეგი პირობების დაცვის შემთხვევაში:

- კონფიდენციალობის დაცვა;
- ინფორმაციის უცვლელობის შენარჩუნება;
- აუტენტიფიკაციის პროცედურის გატარება;
- ავტორიზაციის უზრუნველყოფა;
- გარანტიები გამყიდველის რისკებზე;
- ტრანზაქციის მინიმალური გადასახადი

ყველა ჩამოთვლილი პირობა უნდა იყოს რეალიზებული ინტერნეტ-გადახდების სისტემაში. არსებობს სხვადასხვა ელექტრონული გადახდების სისტემები, რომლებიც წარმოადგენენ ტრადიციული გადახდების სისტემების ელექტრონულ ვერსიებს. საერთოდ, ყველა ეს სისტემა შეიძლება დავყოთ ორ ძირითად მიმართულებად: საკრედიტო და სადებეტო სისტემები. პირველი სახის სისტემებს განეკუთვნებიან ინტერნეტიდან საბანკო ანგარიშების მართვის სისტემები, რომელსაც გვთავაზობს მრავალი ბანკი მსოფლიოში, აგრეთვე საკრედიტო ბარათების გამოყენების სისტემები. საკრედიტო ბარათის მფლობელს შეუძლია წინასწარ კი არ შეიტანოს ბანკში თანხა, არამედ მიიღოს კრედიტი ემიტენტ ბანკში. ამ შემთხვევაში კრედიტის რაოდენობაზეა დამოკიდებული ლიმიტი და მის ფარგლებში შეუძლია კლიენტს ხარჯოს ფული.

მეორე სახის სისტემებს განეკუთვნებიან გადახდების სისტემები, რომლებიც დაფუძნებულია სმარტ-ბარათებზე და ე.წ. ელექტრონულ ანგარიშებზე.

სმარტ-ბარათების საფუძველზე ანგარიშსწორება ელფულის გამოყენების საკმაოდ გავრცელებულ საშუალებას წარმოადგენს. (მაგ.: სმარტ-ბარათი Mondex).

სმარტ-ბარათი წააგავს ჩვეულებრივ საკრედიტო ბარათს, მაგრამ თავისი არსით იგი წარმოადგენს მიკროკომპიუტერს და შეიცავს ყველა შესაბამის ძირითად აპარატურულ კომპონენტს: ცენტრალური პროცესორი, ოპერატიული მეხსიერება და ა.შ. განსხვავებას ჩვეულებრივ სმარტ-ბარათსა და პლასტიკურ

ბარათს შორის წარმოადგენს სპეციალური ფუტლარი, რომელიც ჩვეულებრივ წააგავს მიკროკალკულატორ-წიგნს. ის ისეთნაირადაა მოწყობილი, რომ მის ერთ მხარეზე განთავსებულია ბუდე ბარათისათვის და მეორე მხარეს კი დისკლეი და მინიატურული კლავიატურა. ამასთან ყოველ ბარათს აქვს საკუთარი პაროლი მომხმარებლისათვის განკუთვნილი.

სმარტ-ბარათი საშუალებას იძლევა მეხსიერებაში შეინახოს გარკვეული თანხა, მისი ხარჯვა შესაძლებელია ყოველგვარი ავტორიზაციის გარეშე, რომელიც საჭიროა მხოლოდ მაშინ, როცა ბარათზე თანხა იწურება და საჭიროა მისი შევსება ახალი თანხით, ე.წ. მისი „დატენვა“. ამის საშუალებას იძლევა მაგ. მიკროპროცესორული ბარათი, რომლებშიც თანხის ჩასარიცხავად გამოიყენება სპეციალური მოწყობილობა ბანკომატი და თავსებადი ტელეფონი. ელექტრონული ფულის საშუალებით გეოგრაფიულად დაშორებულ სუბიექტებს შორის ძალიან სწრაფად ხორციელდება ანგარიშსწორება. ანგარიშსწორების მონაცემების არხად სმარტ-ბარათის შემთხვევაში შეიძლება გამოყენებული იქნას ჩვეულებრივი სატელეფონო ხაზები. ეს სისტემა საშუალებას იძლევა აგრეთვე ერთი სმარტ-ბარათიდან მეორეზე მოხდეს დაკრედიტება ან თანხის შევსება. პირველი სახის სისტემისაგან განსხვავებით, ელექტრონულ-ფულადი ვალდებულებების გამოყენებისას, გარიგების მონაწილეებს შორის ხდება ინფორმაციის გადაცემა, რომელიც თავისთავად წარმოადგენს დამოუკიდებელ ფინანსურ ფასეულობას. ეს ინფორმაცია შეიძლება მაშინვე იქნას შემოწმებული ვარგისიანობასა და გადახდისუნარიანობაზე იმ მხარის მიერ, რომელსაც უხდიან და მაშინვე გამოიყენოს შემდეგი გადახდისათვის.

სადებეტო ბარათის მფლობელმა წინასწარ უნდა შეიტანოს ბანკ-ემიტენტში თავის ანგარიშზე გარკვეული თანხა, სწორედ ეს ოდენობა განსაზღვრავს ხელმისაწვდომი თანხების ლიმიტს. ბარათის გამოყენებით ანგარიშსწორებისას ეს ლიმიტი მცირდება და მის გასაახლებლად საჭიროა მფლობელმა შეიტანოს თანხა მის ანგარიშზე.

გადახდის სადებეტო სისტემები ინტერნეტში აგებულია მათი ტრადიციული პროტოტიპების - ჩეკური და ჩვეულებრივი ფულადი სქემების ანალოგიურად. სქემაში ჩართულია ორი მხარე: ემიტენტები და მომხმარებელი. ემიტენტის ქვეშ იგულისხმება სუბიექტი - გადახდების სისტემის მმართველი, იგი უშვებს გარკვეულ ელექტრონულ ერთეულს, რომელიც წარმოადგენს გადახდის საშუალებას (მაგ. ფული ბანკის ანგარიშზე). სისტემის მომხმარებლები ახორციელებენ და იღებენ გადახდებს ინტერნეტით, გამოშვებული ელექტრონული ერთეულის გამოყენებით.

ელექტრონული ფულის ტექნოლოგიის გამოყენებით ვირტუალური ანგარიშსწორების სხვა მაგალითად შეიძლება განვიხილოთ გუტა ბანკისა და კომპანია VISA-ს მიერ შექმნილი ვირტუალური ბარათი „VISA E-card“. ეს ბარათი შესაძლებელია ფიზიკურად საერთოდ არ არსებობდეს, კლიენტს ეცნობება მხოლოდ მისი ნომერი და მოქმედების ვადა. ამ ვირტუალური ბარათის მეშვეობით ანგარიშსწორება რაიმეს შეძენაზე წარმოებს მხოლოდ ინტერნეტში, ხოლო სხვა ოპერაციების წარმოება, განსხვავებით სმარტ-ბარათებისაგან - შეუძლებელია (მაგ. ფულის მიღება ბანკომატიდან, საქონლის შეძენა ჩვეულებრივ მაღაზიებში და ა.შ.). ბარათის დაკარგვის ან არასანქცირებული გამოყენების შემთხვევაში, ბარათის

მფლობელი ზარალდება მხოლოდ ამ ბარათის საგადამხდელო ლიმიტის ფარგლებში.

ელექტრონული ფულის გამოყენების ერთ-ერთი ცნობილი პროექტი შემუშავდა ბელგიაში, ჯერ კიდევ 1995 წელს კომპანია Banksys-ის მიერ, რომელმაც მიიღო სახელწოდება Proton. მისი მოქმედებაც ზემოთ აღწერილი ელ. ფულის მსგავსია, 1996 წელს კი ნოემბერში ბელგიურმა კომპანიამ anksys-მა და American Express-მა დადეს შეთანხმება ელ. ტექნოლოგიის Proton-ის გამოყენებაზე. დაპროგრამებული მიკროპროცესორები ჩაშენდა American Express-ის ბარათებში, მიღებული ელ. საფულე გამოიყენება წვრილმანი გადახდებისათვის, როგორცაა მაგ.: სატელეფონო საუბრები, ტრანსპორტზე მგზავრობის საფასურის გადახდა, სავაჭრო ავტომატებში და სხვადასხვა.

პლასტიკური ბარათი, რომლითაც დღეს უკვე მოსახლეობის უმეტესობა სარგებლობს, წარმოადგენს პერსონიზირებულ საგადამხდელო ინსტრუმენტს, რომელიც მფლობელს საშუალებას აძლევს განახორციელოს უნაღდო ანგარიშსწორება და აგრეთვე მიიღოს ნაღდი ფული ბანკებსა და ბანკომატებში. იგი წარმოადგენს თხელი პლასტიკის ნაჭერს, რომლსაც გააჩნია სტანდარტული ზომები და დამზადებულია სპეციალური თერმოგამძლე და მყარი პლასტმასისაგან. მისი ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქცია არის - გამომყენებელი პირის იდენტიფიკაცია, როგორც საგადამხდელო სისტემის სუბიექტისა. ამისათვის მასზე დატანებულია ბანკ-ემიტენტისა და გადახდის სისტემის ლოგოტიპები, ბარათის მფლობელის სახელი, მისი ანგარიშის ნომერი, ბარათის ვარგისიანობის ვადა და სხვა მონაცემები. ამის გარდა ბარათზე შესაძლებელია იყოს მფლობელის ფოტოსურათიც და მისი ხელმოწერა.

დღესდღეობით უფრო გავრცელებულია ბარათები მაგნიტური ზოლით. რომელიც მოთავსებულია ბარათის უკანა მხარეს. ასეთი ბარათები გამოიყენება მხოლოდ წაკითხვის რეჟიმში. საგადამხდელო ვალდებულებების შესრულების გარანტს წარმოადგენს ბანკი-ემიტენტი, ვის მიერაც არის გამოშვებული პლასტიკური ბარათი. ამიტომ ბარათები მთელი თავიანთი მოქმედების პერიოდში ეკუთვნის ბანკს, ხოლო კლიენტი (ბარათის მფლობელი) იღებს მისი გამოყენების უფლებას.

გაყიდვის დადასტურების ან ნაღდი ფულის გაცემის პროცესს ბარათის მეშვეობით ავტორიზაცია ეწოდება. ავტორიზაციის გატარებისათვის მომსახურების წერტილი აგზავნის მოთხოვნას საგადამხდელო სისტემასთან ბარათის სრულფასოვნებისა და ფინანსური შესაძლებლობების დადასტურების შესახებ. მოხდება ავტომატური ავტორიზაცია, როდესაც ბარათი თავსდება ელექტრონულ ტერმინალში (Point Of Sale, POS), მონაცემები იკითხება ბარათიდან. მოლარის მიერ ხდება გადასახდელი თანხის შეყვანა, ხოლო ბარათის მფლობელის მიერ - სპეციალური კლავიატურიდან საიდენტიფიკაციო კოდის (PIN) აკრეფა. ამის შემდეგ ტერმინალი ავტორიზაციას ახდენს ან საგადამხდელო სისტემასთან კავშირის დამყარებით ან მონაცემების გაცვლით თვითონ ბარათთან (ავტორიზაცია ავტონომიურ რეჟიმში). ნაღდი ფულის გაცემის შემთხვევაში ეს პროცედურა იგივეა, ოღონდ ფული გაიცემა სპეციალური აპარატით - ბანკომატით, რომელიც ახდენს ავტორიზაციას.

ანგარიშგების განხორციელებისას ბარათის მფლობელი შეზღუდულია რიგი მოთხოვნებით. შეზღუდვები სხვადასხვაა, თუმცა საერთო ჯამში გამოიყოფა ორი ძირითადი სცენარი. სადებეტო ბარათის მფლობელმა წინასწარ უნდა შეიტანოს თავის საბანკო ანგარიშზე გარკვეული თანხა. სწორედ მისი რაოდენობა განსაზღვრავს ხელმისაწვდომ ზღვარს.

ანგარიშსწორების განხორციელებისას გამოყენებულ ბარათს სინქრონულად აკლდება ნაშთი. კონტროლი ხორციელდება ავტორიზაციისას, რომელიც დებეტური ბარათის გამოყენებისას აუცილებელია. ბარათის მფლობელის ლიმიტის განახლებისათვის ან გაზრდისათვის საჭიროა მფლობელმა კვლავ შეიტანოს თანხა საბანკო ანგარიშზე

გადახდების უზრუნველყოფისათვის ბარათის მფლობელს შეუძლია არ შეიტანოს წინასწარი თანხა, მას შეუძლია აიღოს ბანკ-ემიტენტში კრედიტი. ასეთი სქემის რეალიზაცია ხდება საკრედიტო ბარათის გამოყენებისას. კრედიტი შეიძლება იყოს როგორც ერთჯერადი, ასევე განახლებადი. კრედიტის განახლება ბარათის მფლობელთან დადებული მოლაპარაკების და მიხედვით შეიძლება მოხდეს მთლიანად ან მისი ნაწილის დაფარვის შემდეგ.

ბანკი ემიტენტი არ უზრუნველყოფს ბარათის მიღებას სავაჭრო დაწესებულებებისა და მომსახურების სფეროების მიერ. ამ ამოცანებს უზრუნველყოფს ბანკი-ექვაიერი, რომელიც ახორციელებს ბარათების მომსახურების წერტილებთან ურთიერთდამაკავშირებელ მთელ რიგ ოპერაციებს.: მაგ. ავტორიზაციაზე მოთხოვნის გადამუშავება, მიღება, დალაგება და გადაგზავნა იმ დოკუმენტების სახით (ქაღალდის და ელექტრონული), რომლებიც აფიქსირებენ გარიგების დადებას ბარათების გამოყენებისას. ბანკი შეიძლება ითავსებდეს ექვაიერის და ემიტენტის ფუნქციებს. უნდა აღინიშნოს, რომ ბანკ-ექვაიერის ძირითადი განუყოფელ ფუნქციებს წარმოადგენენ ფინანსური ფუნქციები, რომლებიც დაკავშირებული არიან ანგარიშსწორების შესრულებასთან და გადახდასთან მომსახურების წერტილებში. ინტერნეტ-გადახდებში დღესდღეობით დომინირებენ საკრედიტო ბარათები, თუმცა მიუხედავად დაცვის თანამედროვე მეთოდებისა, მაინც არსებობს საშიშროება მათი გამოყენებისას. ძირითადი საშიშროებები, რომლებიც ემუქრებიან ბარათის მფლობელს ინტერნეტში, შემდეგია:

- გარეშე პირის მიერ ბარათის ნახვის შესაძლებლობა, რომელიც გადაიცემა ინტერნეტით.

- ბარათისა და მისი მფლობელის მონაცემების გადაცემა იმ ყალბ მაღაზიებში, რომლებიც ამ ინფორმაციას აგროვებენ კრიმინალური მიზნით.

- შესაძლებლობა მონაცემების დაკარგვისა, რომელიც გადაეცემა მაღაზიის მფლობელის მიერ, მისი გატეხვის შემთხვევაში.

რაც შეეხება ელექტრონული ანგარიშსწორების ორგანიზაციას ინტერნეტ მაღაზიებში, უნდა აღვნიშნოთ, რომ ვირტუალური მაღაზია მუშაობს ინტერნეტ-ტექნოლოგიით, რომელიც ჰგავს ტრადიციული მაღაზიის მუშაობას. საკრედიტო ბარათების მეშვეობით ინტერნეტგადახდების წარმოებისათვის საჭიროა შემდეგი მხარეები:

- მყიდველი - კლიენტი, რომელსაც აქვს კომპიუტერი ჭებ-ბრაუზერით და ჩართულია ინტერნეტში:

• ბანკი-ემიტენტი - იქ მდებარეობს მყიდველის ანგარიშსწორების ანგარიში. ბანკემიტენტი უშვებს ბარათებს და არის გარანტი ფინანსური ვალდებულებების შესრულებისას.

• გამყიდველები - მათში იგულისხმება ელექტრონული მაღაზიები, რომლებიც სთავაზობენ კლიენტებს საქონელს, მომსახურებას და ღებულობენ შეკვეთებს.

• ბანკი-ექვაირი - ბანკები, რომლებიც ემსახურებიან გამყიდველებს. ყველა გამყიდველს აქვს ერთადერთი ბანკი, რომელშიც ის ინახავს საკუთარ ანგარიშსწორების ანგარიშს.

• საგადამხდელო სისტემა - ელექტრონული კომპონენტები, რომლებიც არიან შუამავლები სხვა კომპონენტებს შორის.

• ტრადიციული საგადამხდელო სისტემა. ფინანსური და ტექნოლოგიური საშუალებების კომპლექსი, მოცემული ტიპის ბარათების მომსახურებისათვის.

• საგადამხდელო სისტემის გადამუშავების ცენტრი.

• საგადამხდელო სისტემის ანგარიშსწორების ბანკი.

საქართველოს ნებისმიერი ბანკის, კომპანიების (ეს იქნება სახელმწიფო თუ კომერციული) უნაღდო ანგარიშსწორებით მომსახურების ასამაღლებლად და მონაცემთა ბაზის დაცვისათვის ინფორმაციული ტექნოლოგიების მენეჯერები აქტიურად მონაწილეობენ სულ უფრო სრულყოფილი და თანამედროვე პროგრამული უზრუნველყოფის შერჩევასა და დანერგვაში, რათა უზრუნველყონ ბიზნესუწყვეტობა - საჭიროების შემთხვევაში ბანკის ფუნქციონირების უწყვეტობა, მისი მაღალმდგრადობა - ნებისმიერი საფრთხის მიმართ მდგრადობა - ეს იქნება ბუნებრივი, შემთხვევითი თუ წინასწარგანზრახული საფრთხე, აგრეთვე მუშაობის სწრაფად აღდგენის შესაძლებლობა სისტემის დაზიანების შემთხვევაში, რათა ბანკის კლიენტებს არ შეექმნათ რაიმე პრობლემები ნებისმიერ საბანკო მომსახურებაზე.

ლიტერატურა:

1. Банковские информационные системы. Под ред. Дика В.В. М., 2006.
2. Гобарева Я.Л., Кочанова Е.Р., Нестерова Т.Н. М., 2005.
3. internet-წყარო: <http://www.finchannel.com>.

Резюме

Электронных безналичных расчетов в деятельности банков

Данная работа касается технологии электронных безналичных расчетов в деятельности банков, который в Грузии успешно внедряется. Хотя многие не знают какие процессы прячутся в результате использования пластических или интернет - банкинга, насколько они защищены, безопасны ли при использовании. Рассмотренная технология касается также отдельных частей безналичного расчета.

В работе также перечислены прикладные программные продукты, используемые для электронных безналичных расчетов в деятельности банка, а также средства их защиты и безопасности.

Summary

Electronic clearing report in banking activities

The given work touches upon technologies of electronic clearing report in banking activities, which in Georgia is establishing very fast and widely, but a lot of people don't know what kinds of processes are hidden behind them using the plastic cards or internet-banking. They don't know either how they are defended, if they exist or have security information while somebody is using them. There are discussed technologies of the separate parts of clearing report.

Small businesses have a very diverse set of needs - for starters, they don't have the flexibility of large corporations when it comes to moving assets around. Small businesses need to manage their cash in an efficient and effective manner or otherwise they may not be in business for very long.

In recent years, a number of large national banks have attempted to cater to small businesses, with specific programs that will benefit their individual needs.

მენეჯმენტის მსოფლიო მოდელები და საქართველო

ასოც. პროფ. ელისაბედ ხახუტაშვილი,

სრული პროფ. ნ. იმნაძე

სტუ, ქ. თბილისი, კოსტავას 77

მენეჯმენტის მოდელი ეს არის იდეების ერთობლიობა, რომელიც დევს ორგანიზაციის მართვის სისტემების საფუძველზე. მენეჯმენტის მოდელი ფორმირდება პოლიტიკური, გეოგრაფიული, რელიგიური ფაქტორების ზეგავლენით. ამჟამად, აშშ და იაპონიის მართვის სკოლები მსოფლიოში წამყვანია და განიხილება როგორც მენეჯმენტის განვითარების ეტალონად.

განვიხილოთ მენეჯმენტის მსოფლიო მოდელები და მათი ზეგავლენა საქართველოს მართვის მოდელზე.

აზიური მოდელის ფორმირების მთავარი ფაქტორია **ბუდისტური ფილოსოფია**, ხოლო მენეჯმენტის იაპონური მოდელის საფუძველს წარმოადგენს **კოლექტიურობა**. ბიზნესის ეთიკას აქვს განსაკუთრებული მნიშვნელობა. იაპონიის წარმატების ძირითადი მიზეზია მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ორიენტაცია ადამიანურ ფაქტორზე. ადამიანების მართვისას გაითვალისწინება არა თანამშრომელთა ინტერესები, არამედ ხალხთა ჯგუფის. **პირველ ადგილზე დგანან:** სოციალური მოთხოვნები; ადგილი და როლი ჯგუფში; მოწოდება, პატივისცემა, გარემოცვა. დაჯილდოვება შრომისთვის აღიქმება სოციალური მოთხოვნების პრიზმის საშუალებით.

იაპონური მენეჯმენტის თავისებურებაა - გადაწყვეტილების მიღება კოლექტიური ერთსულოვნებით; კოლექტიური პასუხისმგებლობა; მართვის სტრუქტურის აგებისადმი მოქნილი მიდგომა; კონტროლის არაფორმალური პროცედურები, ჯგუფური კონტროლი, „ხარისხის ჯგუფების“ მუშაობა; ნელი შეფასება და წინ წაწევა; ჯგუფში ჰარმონიულობის მიღწევა და ჯგუფური მიღწევები; ხელმძღვანელების არაფორმალური დამოკიდებულება მათდამი

დაქვემდებარებულ პირებისადმი; წინსვლა დაფუძნებული უფროსებისათვის და მუშაობის სტაჟზე; შრომის ანაზღაურება სტაჟის მიხედვით ჯგუფში მუშაობის მაჩვენებლებით, მუდმივი დაქირავების პრაქტიკა (დაკავებულია მომუშავეთა 30%. 1980 წლის ბოლოდან გამოიყენება მეორადი დაქირავების სისტემა, სადაც დაკავებულნი არიან საპენსიო ასაკის ადამიანები); ხანგრძლივად დაკავებულობა.

პერსონალის მართვის პრინციპები იაპონურ მენეჯმენტში შემდეგია:

1. თანამშრომლის სარგებლიანობა განისაზღვრება არა მისი მუდმივად ფიზიკური ყოფნით სამუშაო ადგილზე, არამედ კომპანიაში მისი მოთხოვნის აუცილებლობით.
2. ის, ვისაც შეუძლია მართოს მისდამი დაქვემდებარებული ადამიანები, ნახევრად ხელმძღვანელია, ხოლო ნამდვილი ხელმძღვანელია ის, ვისაც შეუძლია მართოს მალამდგომი თანამდებობის პირები.
3. ორიენტაცია პერსპექტივაზე ეს არის კომპანიის წარმატებით მართვის საწინდარი; კომპანიის ხელმძღვანელობამ ორიენტაცია უნდა აიღოს წინასწარ 10 წლით, უმაღლესი რგოლის ხელმძღვანელმა - 5 წლით; განყოფილების გამგემ - 3 წლით, ქვეგანყოფილებამ - ერთი წლით.

მენეჯმენტის დასავლური მოდელის საფუძველში დევს პრინციპიალური პოსტულატები: ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა, ცალკეული ქვედანაყოფების ხელმძღვანელობის თვითდარწმუნება; მენეჯმენტის მოცემული მოდელის ძირითადი მონაწილენი არიან მფლობელები, აქციონერები, მმართველები, სამთავრობო ორგანიზაციები, ბირჟები, კონსალტინგური ფირმები.

მთლიანობაში დასავლური მოდელისათვის დამახასიათებელია: თანამშრომლების ერთგულების არქონა სამუშაოს მიმართ, ხელმძღვანელების მიერ ერთპიროვნული გადაწყვეტილების მიღება საკითხებისადმი, საქმიანი და პირადი დამოკიდებულების დაყოფა.

ინგლისური მენეჯმენტის ძირითადი მახასიათებლებია: წარმოების მუდმივი შემცირების მიმართ მისწრაფება; ახალი მეცნიერულ-მოცულობითი ნაკეთობის დამუშავება, სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელი სამუშაოები; მოქნილობა და ტექნოლოგიური პროცესები.

გერმანული მენეჯმენტის ძირითადი მახასიათებლებია: შორსმჭვრეტელობა, მაღალი დისციპლინა; სიახლის დანერგვის პროცესის ხანგრძლივობა და წარმოების მოდერნიზაცია; კომპანიის ხელმძღვანელობა ორი სტრუქტურის მეშვეობით - მეთვალყურეობის და მართველობის საბჭოების მიერ.

მთლიანობაში **წარმოებაში გამოყენებული მენეჯმენტის მოდელი** განაპირობებს: 1. მმართველობითი გადაწყვეტის მიღების მექანიზმებს, მმართველობით ორგანიზაციულ სტრუქტურებს, პრიორიტეტებს დაგეგმარებაში; 2. ცვლის ყველა ფუნქციების რეალიზაციის ხერხებს და მართვის მეთოდებს; 3. მოჰყავს ორგანიზაციის საქმიანობა ეკონომიური ეფექტიანობის შესაბამის დონეზე.

აზიური და დასავლური მენეჯმენტის მოდელების მსგავსება იმაშია, რომ ორივეში ძირითადი ყურადღება ექცევა ადამიანური ფაქტორის აქტივიზაციას, მუდმივად ინოვაციებს, საქონლის და მომსახურების დივერსიფიკაციას, მსხვილი საწარმოების დაშლას და წარმოების ზომიერად დეცენტრალიზაციას, ხანგრძლივი დროის სტრატეგიული გეგმების დამუშავებას და რეალიზაციას.

თანამედროვე პირობებში სწორედ მენეჯმენტის იაპონური მოდელია ყველაზე კონკურენტული.

მენეჯმენტის დასავლური მოდელიდან აღსანიშნავია *ამერიკული მენეჯ-მენტის თავისებურებანი*: მიღებული გადაწყვეტილების ინდივიდუალური პროცესი; ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა; მართვის სტრუქტურის მკაფიო ფორმალიზაცია; კონტროლის პროცედურების სიზუსტე; ხელმძღვანელისაგან ინდივიდუალური კონტროლი; შრომის წინაწევა და ანაზღაურება; ინდივიდუალურ შედეგებზე დაყრდნობა; შრომის შედეგების სწრაფი შეფასება და სამსახურში დაწინაურების დაჩქარება; ორიენტაცია თანამშრომლების არჩევისას პროფესიული უნარების მიხედვით; ფორმალიზმი ქვეშევრდომებთან ურთიერთობისას; ხანმოკლე დროით დაკავებულობა.

თანამედროვე ამერიკული მენეჯმენტი ეფუძნება სამ ისტორიულ წინაპირობას: ბაზრის არსებობას; წარმოების ორგანიზაციის ინდუსტრიულ მეთოდს; კორპორაციას, როგორც მეწარმეობის ძირითად ფორმას. კორპორაცია შეიქმნა აშშ XIX საუკუნის დასაწყისში (რომელმაც ოჯახური ტიპის საწარმო შეცვალა), სადაც მთელი ძალაუფლება მიეკუთვნება კაპიტალის მფლობელებს.

1960-70 წლებში აშშ-ში მოხდა საზოგადოებრივი აზრის შეცვლა. მენეჯ-მენტის ამერიკული თეორეტიკოსები **დ. კოული** და **ა. ჰორცი** მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ბევრმა ორგანიზაციამ ვერ მიაღწია თავის მიზანს ურთიერთსაწინააღმდეგო სოციალური გარემოს იგნორირების გამო, როგორც არის:

1. მენეჯმენტის მექანიკური სტრუქტურის გადასვლა უფრო შეზღუდულ სტრუქტურაზე (სადაც სიტუაციისაგან გამომდინარე ერთიდაიგივე თანამშრომელი ასრულებს ამა თუ იმ ფუნქციებს).
2. საწარმოში დაინერგა ოპერატიული სისტემა: სტრუქტურული ერთეული გახდა ოპერატიული ცენტრი ჩვეულებრივი კონტეინერის ნაცვლად მოძრავი მრგვალი მაგიდის სახით, პროცესში დაკავებულია 16 ადამიანი, რომელთა განკარგულებაშია ნედლეული, მასალები, ფინანსური რესურსები, თანამშრომელთა მიღების და განთავისუფლების უფლება.
3. დაინერგა ხარისხის მართვის ახალი სისტემა (კონტრაქტის დადება საწყისი რესურსების მიმწოდებლებთან).
4. დაინერგა ფინანსური და საბუღალტრო აღრიცხვის ახალი სისტემა, თანამშრომლის ფასი შედის ცალკე აღრიცხვაში, არსებობს ამორტიზაცია ცოცხალ შრომაზე.

მთავარი განსხვავება აზიურ და ამერიკულ მენეჯმენტის მოდელების სტილებს შორის არის ბიზნესმენებთან მოლაპარაკებების ჩატარების ხერხში. ამ პროცესში ისინი ეხებიან ყველა შეკითხვებს, და თანდათან უახლოვდებიან საქმის არსს. ამის მიზეზია - ნდობისადმი მიღწევა და მხოლოდ მერე ძირითადი პრობლემების გადაწყვეტა.

როგორც ასეთი, *ქართული მენეჯმენტის* ნაციონალური მოდელი არ არსებობს, რაც დღეს მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის.

საქართველოს მენეჯმენტი ეს არის ევროპული, აზიური და ამერიკული მენეჯმენტის მმართველობის *სიმბიოზი*. საქართველოში მენეჯმენტის ნაციონალური მოდელის არ არსებობის მიზეზია შემდეგი: ბაზრისადმი დამოკიდებულება

ჩვენს ქვეყანაში ბოლომდე არ არის ჩამოყალიბებული და ვითარდება ძალიან ნელა. საქართველოს ხელმძღვანელობა ძირითადად არ ფლობს საკმარის ცოდნას საერთაშორისო მოთხოვნის დონეზე და ბაზრის პირობებში საწარმოები ფუნქციონირებენ უკუგორებით; საქმიანობის სამემოსავლო სფეროები კრიმინალიზირებულია, რომლის გამოსწორება ამჟამად მიმდინარეობს; მაღალი გადასახადები ფიზიკურ და იურიდიულ პირების საქმიანობაზე; ქვეყნის მრავალნაციონალობა გათვალისწინებული უნდა იყოს ქართულ მოდელში; ტერიტორიების მოუწყობლობა და ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემა; მცოცავი ანექსია საქართველოს ტერიტორიებისა მეზობელი ქვეყნისაგან, საკანონმდებლო ორგანოების ჯერ კიდევ გაურკვეველი პოლიტიკის გატარების გამო, „ორხელისუფლებიანობა“ (2012-2013 წლებში) და ქვეყნის საერთაშორისო პოლიტიკური გარემო ზოგიერთი ევროპელი პოლიტიკოსის მიერ ანტიქართული ფონის შექმნა.

ამჟამად, საქართველოს მენეჯმენტის მართვის დამახასიათებელი თავისებურებაა: საკუთარი კანონების დაუცველობა; დამოკიდებულება სახელმწიფოს მიმართ, როგორც ორგანოზე, რომელიც არ იღებს თავის თავზე პასუხისმგებლობას მეწარმეების საქმიანობის ჩავარდნის შესახებ: საკუთრების დაუცველობა; ორიენტაცია ხანმოკლე სესხების აღებაზე, მუდმივი სამუშაოს არ ქონა ქვეყნის ეკონომიკის არა სტაბილურობის გამო.

ამჟამად, შეიძლება გამოიყოს საქართველოს ძირითადი მართვის ჯგუფებში ზოგიერთი ყოფილი ნომენკლატურები, ესენია:

1. საბჭოთა ხელმძღვანელობის სტრუქტურის ყოფილი პირები (პარტიული თუ კომკავშირული) ეკონომიკური განათლების გარეშე, რომლებიც იყენებენ ძველ დიქტატორულ მეთოდებს დაძლევის საშუალებით. მუშაკთა საქმიანობის სტიმულირება ზოგჯერ ხორციელდება სასჯელის საფუძველზე და (ან) მუდმივად დაშინებით. მათი პრობლემების მიზეზად თვლიან ძირითადად წამგებიან გარემოს ანდა ქვეშევრდომების ცუდი მუშაობის შეცდომებზე უპასუხისმგებლობა.
2. „ახალი ქართველების“ (მსგავსად „ახალი რუსების“) ძირითადი მიზანია-მოგების სწრაფი მიღება, გამოყენებული მეთოდების კანონიერება დარღვეულია, ყველა შეცდომას ეპყრობიან აგდებულად. მართვის ეს ხერხი იძლევა კოლოსალურ მოგებას მოკლე დროში, მაგრამ ასეთი საწარმოს ხანგრძლივი დროით არსებობა შეუძლებელია.
3. „ახალი თაობის“ ხელმძღვანელობას აქვს მაღალი დონის ცოდნა და განათლება, იყენებენ მართვის სფეროში კომუნიკაციების თანამედროვე მეთოდებს, თუმცა კუთხეშია მომწყვდეული ადამიანური ურთიერთობანი, თანამშრომელთა სტიმულირების მეთოდები - სოციალურ-ეკონომიური რაც ძალიან მნიშვნელოვანია. საქართველოს ორხელისუფლებიანობაში მენეჯმენტის მართვისას მუდმივად იზრდება ისეთი კადრები, რაც ძალიან დასაფიქრებელია.
4. საჭიროა მეტი ყურადღება დაეთმოს ნებისმიერი საქმის ხარისხიან მართვას, რომელსაც სულ უფრო მეტი ყურადღება ენიჭება ბაზრის ინტეგრაციის და მომხმარებელთა გაზრდილ მოთხოვნებთან დაკავშირებით.

5. აუცილებელია მენეჯმენტის ქართულ ნაციონალური მოდელისათვის დაინერგოს ხარისხის მართვის საერთაშორისო - სერტიფიცირებული სისტემები QMS და TQM სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტების გათვალისწინებით.

ამრიგად, ყველა ზემოთ გათვალისწინებული პუნქტების შესრულება შესძლებს ქართული მენეჯმენტის მოდელის შექმნას და წარმატების მიღწევას, როგორც ეკონომიკაში ასევე სახელმწიფოებრივ პოლიტიკაში.

ასეთია საქართველოს რეალობა მენეჯმენტის მსოფლიო მოდელების ფონზე, რომელიც უახლეს მომავალში შექმნის ქართულ ნაციონალურ მართვის მოდელს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. А.В. Данилов. Менеджмент., спб; Сова, 2011.
2. ზუმბურიძე ო. მენეჯმენტის საფუძვლები, სტუ, 2008.

Всемирные модели менеджмента и Грузия

Асоц. проф. Е. Хакхуташвили

Проф. Н. Имнадзе

Модель менеджмента – это совокупность идей, которые лежат в основе системы управления организаций; модель менеджмента формируется под влиянием политических, географических и религиозных факторов.

В настоящее время в мире существуют следующие модели менеджмента; азиатско-японская; западная-английская и немецкая модель; американская и российская.

Из них, ведущие-модели менеджмента США и Японии. Грузинская же модель представляет собой симбиоз вышеназванных.

В Грузии нет национальной модели менеджмента по ряд причин, она дорабатывается и в ближайшее время, надеемся, займет подобающее место среди мировых моделей менеджмента.

World's management models and Georgia

E. Khakhutashvili, N. Imnadze

Georgian Technical University

77. str. Kostava, Tbilisi

Management model is a combination of ideas that lies at the basis of the organization's management systems: management model forms by the influence of a political, geographical, religious factors.

Currently, the USA and Japan are the world's leading management schools and are considered as a management developments etalon.

Management models exist in the world, which effect the Georgian management models.

Each model has its own peculiarity, however, georgian model is not based on a national model. It is a symbiosis of models around the world for various reasons, which needs to be improved, in order to establish its place in the world of management models.

ჟურნალისტიკა/ Журналистика/Journalism

მასობრივი კომუნიკაციის ზოგიერთი პრინციპის სპეციფიკა თანემედროვე ქართულ მედია სივრცეში

დოქტორანტი ნათელა ბერიძე

საქართველო ტექნიკური უნივერსიტეტი

საქართველო, თბილისი, კოსტავას 77

ცნობილია, რომ ტერმინი „მასობრივი კომუნიკაცია“ გაჩნდა მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში იმის აღსანიშნავად, რომ განვითარდა სოციალური ინფორმაციის გადაცემის მასობრივი საშუალებები: რადიო, შემდეგ ტელევიზია და ტერმინით ხაზგასმულია მათ ზრდადი როლი საზოგადოებაში. ტექნიკური საშუალებების განვითარებამ განაპირობა ახალი სოციალური სივრცის - მასობრივი საზოგადოების ჩამოყალიბება. მასობრივი საზოგადოება ხასიათდება მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების არსებობით. მე-20 საუკუნეში მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების სწრაფმა ზრდამ განაპირობა კულტურული მსოფლმხედველობის ტრანსფორმაცია. კულტურის „დეჰუმანიზაციამ“ ხელი შეუწყო ურთიერთობის ახალი, ვირტუალური სამყაროს ფორმირებას, რამაც თავისთავად მოითხოვა მასობრივი კომუნიკაციის ფენომენის ახლებური გააზრება. მასობრივი კომუნიკაციის თეორიაში გამოვლინდა ორი მიმართულება:

1. ადამიანზე ორიენტირებული მიდგომა, რომლის მიხედვითაც, ადამიანები მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებს იყენებენ თავიანთი მოთხოვნილებებისა და მისწრაფებების დასაკმაყოფილებლად. ამ მიმართულების მომხრეები მიიჩნევენ, რომ ადამიანები შერჩევით აღიქვამენ მიწოდებულ ინფორმაციას. ისინი ირჩევენ ინფორმაციის იმ ნაწილს, რომელიც ემთხვევა მათ აზრს და უგულებელყოფენ მათი აზრისაგან განსხვავებულ ინფორმაციას.
2. მასობრივი კომუნიკაციის მედიაზე ორიენტირებული მიდგომა ეფუძნება თვალსაზრისს, რომლის მიხედვითაც ადამიანი ემორჩილება მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებების ზემოქმედებას. დ. მაქუეილის აზრით, მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებს, განსაკუთრებით კი ტელევიზიას, ინფორმაციის შინაარსის მიუხედავად, შეუძლია აზრის ფორმირება. ინფორმაცია, რომელიც გადაიცემა ინფორმაციის სხვადასხვა საშუალებებით, თავად არის ზემოქმედების იარაღი. დ. მაქუეილის აზრით, ტელევიზია არის „მილი“, რომლის საშუალებითაც შეგიძლია გადასცე რაც გინდა. ინფორმაციის გადაცემის დროს ტექნიკური საშუალებები, მაგალითად, ტელევიზია, არ არის ნეიტრალური. ის ინფორმაციას ამდიდრებს თავისი თვისებებით. ყველაფერი, რაც გადაიცემა ტელევიზიით, თავად ხდება ტელეგენური. ტელევიზია ერთდროულად მოიცავს დროს და სივრცეს, ამის შედეგად აქტიურად ახდენს ზეგავლენას ინფორმაციის სივრცულ - დროულ აღქმაზე. „სატელევიზიო თაობა, ერთი მხრივ, არის

დღევანდელი შემოქმედი და, მეორე მხრივ, არის მისი მსხვერპლი“. (ტერინი, 2000).

მედია თანამედროვე საზოგადოების ძალზედ რთული სოციალური სისტემის კომპლექსისა და მისი მრავალრიცხოვანი ქვესისტემების ნაწილია. მთლიანობაში ის უზარმაზარი ცოცხალი ორგანიზმის მსგავსად მოქმედებს დღევანდელ საზოგადოებაში. ბოლო დრომდე მედიას შეეძლო დროული და სრული ინფორმაციის მოწოდება იმ მოვლენებზე, რომლებიც ჩვენს გარშემო ან ჩვენს მიღმა ვითარდება. ნებისმიერ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, საზოგადოებრივი კონსენსუსის მისაღწევად, რომლის გარეშეც მშვიდობიანი თანაარსებობა შეუძლებელია, აუცილებელია საჯარო დისკუსია. მედია კი შუამავლის როლს ასრულებს, ვინაიდან სწორედ მას შეუძლია წარმოადგინოს დებატებისთვის საჭირო ფორმები. მაგრამ დღემდე არ არსებობს ცალსახა პასუხები კითხვებზე: როგორია მედიის გავლენის მექანიზმი საზოგადოებაზე? რატომ ხდება, რომ ზოგ შემთხვევაში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები უშუალოდ განაპირობებენ ამა თუ იმ ცვლილებას? მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ გავრცელებული პოლიტიკური ინფორმაცია უშუალო და პირდაპირ გავლენას ახდენს ამომრჩევლების მიერ მიღებულ პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე. ცხადია, მედიის გავლენა დიფერენცირებულია და განსხვავდება საზოგადოებაში არსებული სოციალურ-დემოგრაფიული ჯგუფების მიხედვით.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები განიხილება არა როგორც სოციალური ცვლილებების წყარო, არამედ როგორც საზოგადოების სტაბილური ფუნქციონირების ერთ-ერთი დასაყრდენი.

კლასიკური ლიბერალიზმის მიხედვით, „ადამიანსა და მოქალაქეს“ აქვს „ინფორმაციის უფლება“, რადგან მხოლოდ კარგად ინფორმირებულ მოქალაქეს შეუძლია ადექვატური შეფასება მისცეს ამა თუ იმ მოვლენას. თანამედროვე მასმედია ინფორმაციას ახარისხებს, ფილტრავს და გამოკვეთს თემატიკას, რითაც ადგენს „დღის წესრიგს“.

ინფორმაციის საზოგადოებაზე ზემოქმედება მრავალი ავტორის კვლევის საგანია, მაგრამ ისინი განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, როდესაც აანალიზებენ იმას, თუ როგორი ფორმები შეუძლია მიიღოს ინფორმაციამ, რატომ იკავებს ინფორმაცია ცენტრალურ ადგილს თანამედროვე სისტემებში, როგორ ზემოქმედებას ახდენს სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ურთიერთობებზე. ამ პრობლემებზე დისკუსია მთელი ძალით გაიშალა 1991 წელს, ძირითადად ტექნიკური ცვლილებებისა და სიახლეების გამო. ბჭობა-განხილვის პირველ ხარისხოვან თემებად იქცა: ელექტრონული დემოკრატია, კიბორგი და ონლაინური გაერთიანებები (თანასაზოგადოებები). მიუხედავად ამისა, ზოგიერთ სფეროში ძალიან საინტერესო მობრუნება მოხდა ტექნოლოგიებიდან სხვა ინფორმაციის შინაარსობრივი შემადგენლობისაკენ.

ტექნოლოგიური კონცეფციის ცენტრში დევს ის ტექნოლოგიური ინოვაციები, რომლებიც 1970-იანი წლების შემდეგ გაჩნდა. ახალი ტექნოლოგიები - ახალი დროის დადგომის ერთ-ერთი გამორჩეული ნიშანია და მათ მიიჩნევენ ინფორმაციული საზოგადოების დაბადების ნიშნადაც. იგი გულისხმობს კაბელარულ და სატელიტურ ტელევიზიას, კომპიუტერულ

ქსელს, პერსონალურ კომპიუტერებს, ახალ საოფისე ტექნოლოგიებს, განსაკუთრებით ონლაინ ინფორმაციულ მომსახურებას, ტექსტურ რედაქტორებს. იდეა მდგომარეობს იმაში, რომ ტექნოლოგიური განვითარების, ინოვაციის ასეთმა ნაკადმა უნდა მიგვიყვანოს სოციალურ ცვლილებებთან, მისი ზემოქმედება საზოგადოებაზე ძალიან მნიშვნელოვანია.

ზოგიერთი ავტორი ინფორმაციული საზოგადოების ინდიკატორად მიიჩნევს გეოგრაფიულ კრიტერიუმს. მთავარი აქცენტი კეთდება ინფორმაციულ ქსელზე, რომელიც აკავშირებს სხვადასხვა ადგილებს. ეს კონცეფცია ბოლო წლებში ძალიან პოპულარული გახდა, რადგან ინფორმაციულმა ბადებმა დაიწყეს მნიშვნელოვანი როლს ასრულებენ სოციალურ ორგანიზაციებში.

ჩვენ ვცხოვრობთ მედიით ავსებულ საზოგადოებაში, მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ინფორმაციული გავლენა ჩვენზე გაცილებით უფრო ფაქიზია და უფრო ღრმად აღწევს ჩვენში, ვიდრე დასაწყისში გვეჩვენება. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის, რომ ინფორმაციის ახალი საშუალებები გარს გვაკრავს. ისინი გვაწვდიან თავიანთ „შეტყობინებებს“, რომლებზეც თავისუფლად შეგვიძლია ვუპასუხოთ ან მხედვე-ლობაშიც კი არ მივიღოთ.

მასმედიის საზოგადოებაზე ზემოქმედების ეფექტური საშუალებაა რეკლამა. საქარველოს მაცხოვრებლები ტელევიზორს დღეში საშუალოდ 253 წუთის განმავლობაში უყურებენ. დღევანდელი საზოგადოება ფაქტობრივად, წარმოუდგე-ნელია რეკლამის ზეგავლენის გარეშე. რეკლამა შეიცავს შეტყობინებას, რომელიც მიმართულია მომხმარებელზე ანუ ხალხზე. მისი მთავარი დანიშნულებაა ადამიანებში აღძრას კონკრეტული ნივთის შეძენის გააქტიურების ან საკუთარი პოზიციის დაფიქსირების სურვილი. რეკლამის მიზანია მყისიერი რეაგირება მოახდინოს მომხმარებელზე. სატელევიზიო რეკლამას აუდიტორიაზე გავლენის მოხდენა იმდენად ძალუძს, რომ შეიძლება მაგალითად, საპრეზიდენტო კანდიდატის გამარჯვება განსაზღვროს. მედიის მკვლევარები თანხმდებიან იმაზე, რომ მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებს შორის ტელევიზია განსაკუთრებულ ძალას ფლობს.

ქართულ მედია სივრცეშიც სწორედ ტელევიზიას აკისრია მთავარი როლი. იმისათვის, რომ მედიამ პირნათლად შეასრულოს ყველა დაკისრებული მოვალეობა აუცილებლად თავისუფალი უნდა იყოს. მედია მხოლოდ ორ შემთხვევაში იზღუდება: როცა საქმე სახელმწიფო საიდუმლოებას და ქვეყნის ინტერესებს ეხება. სხვა შემთხვევაში ის ხელუხლებელი უნდა იყოს. თუმცა ამ მხრივ სერიოზული პრობლემები აქვს მედიას. მედიის თავისუფლების მხრივ საქართველო 126-ე ადგილზეა. მედიის მიერ გავრცელებული „ახალი ამბები“ ხშირად ექცევა იმ იდეოლოგიურ ჩარჩოებში, რომელიც ემსახურება, ერთი მხრივ, მმართველი პოლიტიკური ელიტის, ხოლო მეორე მხრივ, ოპოზიციური პარტიების ინტერესებს. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მედია არა თუ ასრულებს მნიშვნელოვან ფუნქციებს საზოგადოების განვითარებასა და წინსვლაში, არამედ სოციალური პროგრესის მამოძრავებელი და კეთილისმყოფელი ძალაა.

ბოლო დროს ქართული მედია-ლანდშაფტი დებატების საგნად იქცა იმის გამოც, რომ პრესის თავისუფლება ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის დღის-

წესრიგში უმაღლეს პრიორიტეტად არის დასახელებული. საქართველოს ოფიციალური პირები ამბობენ, რომ თავისუფალი მედია დემოკრატიული საზოგადოების მთავარი მახასიათებელია, მაგრამ აღიარებენ, რომ მედიის თავისუფლებისთვის საქართველოში მეტია გასაკეთებელი.

გაუარესდა თუ გაუმჯობესდა პრესის თავისუფლების ხარისხი საქართველოში უკანასკნელი 6 თვის განმავლობაში? გამოკითხულთა 31%-მა განაცხადა, რომ ამ მხრივ ვითარება არ შეცვლილა, 38%-სთვის “გარკვეულწილად გაუმჯობესდა”. 90%-ის აზრით “საგრძნობლად გაუმჯობესდა”, მხოლოდ 2%-მა ჩათვალა, რომ მედიის თავისუფლების ხარისხი “საგრძნობლად გაუარესდა”.

ტელევიზიებში უფრო მეტად ჭარბობს ინფორმაციული და რეკრეაციული ხასიათის გადაცემები; კულტურულ-რეკრეაციულ ფუნქცია რეალიზდება გასართობ გადაცემებში: სერიალებში, ტელევიქტორინებში, თოქ-შოუებში. ასეთი ტიპის გადაცემებში დიდ როლს თამაშობს ინტერაქტიული ტექნოლოგიები, რომლის საშუალებითაც ტელემაყურებელი არა მხოლოდ თვალს ადევნებს თამაშს, არამედ თავადაც მონაწილეობს და უფრო მეტიც, გავლენას ახდენს პროგრამის მიმდინარეობაზე.

ტელემფლობელებს მიაჩნიათ, რომ მათი უმთავრესი მიზანი არის არა საზოგადოების ინფორმირება, არამედ პოლიტიკური ან კომერციული “მესიჯის გატარება”. მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი თუ კერძო კომპანიის მფლობელებმა გაცნობიერონ სოციალური პასუხისმგებლობა საზოგადოების წინაშე.

ქართული ტელემედიის მტკივნეული თემაა-ჟურნალისტური საქმიანობის დამოუკიდებლობა. აღნიშნულის გათვალისწინებით შეიძლება ითქვას, რომ ქართულ ტელემედიას საზოგადოების წინაშე ანგარიშვალდებულება გაცნობიერებული არ აქვს.

აუცილებელია შეიცვალოს ტელემედიის შინაარსობრივი პრიორიტეტები. არსებობს ეგრეთ წოდებული “დეფიციტური თემები”, რომლებიც საერთოდ არ შუქდება ან ნაკლებად შუქდება ტელეარხებით. ეს თემებია: სოციალური ბრობლემეტიკა, ეკოლოგიური, საგამოძიებო ჟურნალისტიკა, მეცნიერება, კულტურა, ხელოვნება, ლიტერატურა, ახალგაზრდული პროგრამები, საბავშვო გადაცემები, ჯანდაცვის საკითხები, ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემები.

“ახალი ამბები” და “გართობა” იქცა ქართული ტელევიზიების განვითარების მთავარ პრინციპად. შეგვიძლია დარწმუნებით ვთქვათ, რომ კულტურულ-რეკრეაციული ფუნქცია საინფორმაციო ფუნქციასთან ერთად ტელემედიის გახდა პრიორიტეტული მიმართულება. შედეგად სახეზე გვაქვს. მაუწყებლების მიერ ნაკლებად შუქდება ისეთი საკითხები, როგორიცაა საქართველოში პროვინციისა და საკუთრების ხელშეუხებლობა, გამოხატვისა და სინდისის თავისუფლება, ხელისუფლებაზე საზოგადოებრივი მონიტორინგი, პენსიონერების, უნარშეზღუდული ადამიანების, უმუშევრებისა და საზოგადოების სხვა დაუცველი ფენების პრობლემები.

რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია, რას ვამბობთ, მაგრამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, როგორ ვამბობთ. მშობლიურ სალიტერატურო ენაზე უბრალოდ და გასაგებად დაწერილი ინფორმაცია ადამიანის ცნობიერებაში

გაცილებით ღრმა კვალს ტოვებს, ვიდრე თუნდაც გენიალური პიროვნების საუბრის უნაკლო სინქრონული ტელეთარგმანი. (3, 26)

ხშირად ტელეგადაცემებში არსებობს ენობრივი გაუგებრობა, მაყურებელმა არ იცის ტერმინები, არ ესმის არგუმენტის რთული ლოგიკა, კონცეფციები უცხოდა და გაუგებრად ეჩვენებათ, არ იციან ენა და ასე შემდეგ. მაგრამ ხშირად მაუწყებლებს ის აღელვებთ, რომ აუდიტორია ვერ აღიქვამს იმ მნიშვნელობას, რომელსაც მასმედიის მუშაკები აწოდებენ, ეს ნიშნავს იმას, რომ მაყურებლები დომინანტური ან უპირატესი კოდის ფარგლებში არ მოქმედებს.

უკვე ძალიან დიდი ხანია, პრესა (აქ და ყველგან იგულისხმება ყველა სახის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, როგორც ბეჭდური, ისე ელექტრონული, ინტერნეტისა და ზეპირი გამოსვლის ჩათვლით) პოლიტიკური მანიპულაციების, საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე ზემოქმედების უძლიერეს და შეუცვლელ იარაღად იქცა. (3, 369)

ტელევიზიაში ძირითადად არის გაშუქებული მხოლოდ ახალი ინფორმაცია, რომელიც ხშირ შემთხვევებში არაკეთილსინდისიერად არის ფორმატირებული, არ ჩანს ფაქტები და არც ორივე მხარის პოზიცია.

21 საუკუნის დასაწყისში საქართველოში ჟურნალისტიკას გრანდიოზული უკანსვლის ბევრი ძალიან სერიოზული მიზეზი ჰქონდა. ეს იყო ქვეყნის ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამართლებრივი მდგომარეობა, თავისუფალი პრესისადმი მოსახლეობისადმი ხელისუფლების ვულგარული, ზოგჯერ აშკარად მტრული დამოკიდებულება, სიტყვის თავისუფლებისა და ადვირახსნილობის განურჩევლობა და სხვა (3, 152).

ამრიგად, თანამედროვე საზოგადოებაში მასობრივი მედიის როლი თანდათანობით მატულობს და იჭრება საზოგადოების ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ამიტომ აუცილებელია მედია მუშაკებმა გაათვითცნობიერონ აღნიშნული მდგომარეობა და მოახერხონ ძირეულად შესწავლა პრობლემებისა. თუ პრობლემები, სწორად იქნება შესწავლილი, აღარ იქნება სივრცეში ინფორმაციის დეფიციტი. ქართულ მედია სივრცეში სჭარბობს გასართობი პროგრამები, არ არის კულტურულ-საგანმანათლებლო პროგრამები, რომლებიც ხელს უწყობენ საზოგადოების, განსაკუთრებით ახალგაზრდების, სულიერ აღზრდას, გარდა ამისა, აუცილებელია მოხდეს დაინტერესება საზოგადოების საჭირობოროტო საკითხებით. მედიის მოვალეობას ხომ სწორედ ეს წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნ. ლუმაძე. „საზოგადოებრივი კომუნიკაციის სისტემის ცვლილებანი და მასობრივი მედია.“ თბ. 2007 წ.;
2. ფილოსოფიური ლექსიკონი. 1989 წ.;
3. თ. ქორიძე. „საუბრები ჟურნალისტიკაზე.“ თბ. 2010 წ.;
4. ე. ტოპლერი. The Third ware.” 1980 წ.;
5. ნ.ნ. მოისევი, „человек, среда, общества, проблема формализаций описания”- М. «наука», 19826 გვ. 240;
6. ჟან-ჟაკ რუსო, სოციალური კონტრაქტი. The social contract. 1993.

Специфика некоторых принципов массовой коммуникации в грузинском медиа пространстве

ნატელა ბერიძე
Докторант ГТУ

Дается обзор проявлений специфики массовой коммуникации в грузинском медиа пространстве. Выявлены отдельные тенденции их проявлений.

The specifics of some principles of Mass Communication in modern Georgia Media

Natela Beridze
PHD student of Gtorgian Technical University

The specifics of rtalizft on of the particular principles of Mass Communicftion in modern Gtorgian Media is revitwed here. In this regard particular tendencies are identified and characterized.

Психологизм как одно из средств манипуляции

Бондаренко Т. А.
Грузинский технический университет
Грузия, Тбилиси, Костава, 77

Сегодняшние политики создают, обрабатывают, ловко оперируют и полностью контролируют распространение информации, которая определяет наши представления, установки, а в конечном счете, и наше поведение. Намеренно фабрика сообщения, искажающие реальную социальную действительность, они превращаются в манипуляторов сознанием. Манипуляция служит одним из главных инструментов управления, находящегося в руках небольшой правящей группы. Манипулирование личностью, использование различных средств и технологий информационно-психологического воздействия на людей стало достаточно обычным явлением в повседневной жизни, экономической конкуренции и политической борьбе. Одним из способов манипуляции может служить психологизм как средство познания душевной жизни людей. Для достижения наибольшего успеха манипуляция должна оставаться незаметной. Успех её гарантирован, когда манипулируемый верит, что происходящее естественно и неизбежно. Для этого надо быть хорошо знакомым с психологизмом. На сегодняшний день выявлено наличие в психологии одной личности двух начал – «внутреннего» и «внешнего». Изображение характера в его двуплановости помогает при манипуляциях.

Важно, чтобы люди верили в нейтральность основных социальных институтов. Они должны верить, что правительство, средства массовой информации, система образования и науки находятся за рамками конфликтующих социальных интересов. Это внешнее. Создается миф. В соответствии с этой мифологией президентская власть - вне сферы частных интересов, беспристрастна и непричастна к скандальным конфликтам.

Считается, что СМИ также должны быть нейтральны, но СМИ сегодня почти без исключения являются коммерческими предприятиями, получающими доходы от

торговли своим временем или полосами. Существенным элементом функционирования системы управления служит тщательно культивируемый миф о том, что ни какие частные группы или взгляды не оказывают доминирующего влияния на принятие решений в стране. Однако на самом деле это не так. "Иметь важную информацию значит иметь власть; уметь отличать важную информацию от неважной означает обладать еще большей властью; возможность распространять важную информацию в собственной режиссуре или умалчивать ее означает иметь двойную власть".

Парадоксальность социально-психологической и политической ситуации в обществе заключается в том, что политический выбор большинство населения в современных условиях не может осуществить на основе учета своих собственных интересов. Это в первую очередь обусловлено тем, что в настоящее время еще не сложилась устойчивая социальная структура и соответствующая ей система политических движений и организаций, которые должны выражать интересы конкретных социальных групп и слоев населения в политической борьбе. Поэтому свой выбор значительная часть общества и населения страны осуществляют не на основе рациональной оценки программ определенных политических движений и их лидеров или их решений и деятельности, а на эмоциональном уровне, на основе сложившегося соотношения симпатий и антипатий, степени доверия и недоверия к конкретным лидерам и организациям. В таких условиях выборные кампании разворачиваются по достаточно типовому сценарию: демонстрация привлекательности рекламируемого кандидата и его позитивных качеств и демонстрация негативных характеристик и качеств оппонентов. Именно так была построена кампания во время выборов в грузинский парламент. На всех каналах шли политические рекламы, где указывали недочеты прежнего правительства и рассказывалось как эти недочеты будет исправлять новое правительство. Принцип вседозволенности, оборачивается сложной философско-этической дилеммой – правом распоряжаться жизнью и смертью человека. Рекламы, затрагивающие болезненные для людей темы, воздействие на подсознание масс. Например, спекуляция смертью ребенка накануне парламентских выборов.

Ещё с древних времен мифы создаются для того, чтобы держать людей в повиновении. Когда их удаётся незаметно внедрить в сознание масс, мифы обретают огромную силу, ибо большинство людей не подозревают о происходящей манипуляции.

В случаях возникновения действительных или мнимых кризисов нагнетания совершенно необоснованная атмосфера истерии и взвинченности. Ложное чувство срочности, возникающее в силу упора на немедленность, создаёт ощущение необычайной важности информации, которое также быстро рассеивается.

Содержание и форма СМИ - мифы и средства их передачи - полностью опираются на манипуляцию. При успешном применении, а это, несомненно, так и есть, они неизбежно приводят к пассивности индивида, к состоянию инертности, которое предотвращает действие. Именно такого состояния и стремятся добиться СМИ и политики.

Одним из центральных приемов воплощения психологизма становится маска политика. Маска используется в качестве изображения двуплановости личности политика, вынужденной постоянно существовать как бы в двух ипостасях – «внутренней» и «внешней». Когда лицо человека скрыто маской, он может позволить себе любое поведение, вплоть до публичного проявления низменных качеств. К этому очень часто прибегают многие политики. «Символическая функция маски та же, что у первоначального одевания животным. Индивидуальные человеческие черты ряженого скрыты, но вместо них носитель «звериного наряда» обретает достоинство и красоту. В психологических терминах можно сказать, что маска преобразует ее носителя в

архетипический образ». Маска способствует созданию эффекта фрагментированного дискурса о восприятии мира как разорванного, отчужденного, лишённого смысла, закономерностей и упорядоченности. Человек, читающий газету или смотрящий передачи на ТВ видит эту маску и делает свой выбор, так как СМИ уже создали образ политика, манипулировали человеком. Преобладающим чувством, которое владеет людьми - отчаяние. Надев маскарадный костюм, человек начинает жить жизнью того персонажа, с которым он себя олицетворяет. Иногда маскарадный костюм является высвобождением тех негативных сторон личности, которые живут в этом человеке. Маска становится атрибутом текстовой игры. Маска - это игра, но игра полная сакрального смысла, часто игра со смертью. Существует даже мнение, что именно столь часто используемый прием маски "ключ к психологии русской революции, всей этой вакханалии переодеваний и переименований. Человек теряет своё имя, лицо. Не скрывает, а именно теряет". И огромную роль в создании таких масок отводится именно СМИ. Человечество живет в «орнитологической слепоте», термин Мераба Мамардашвили. Мы верим в то, что нам показывают и, что нам говорят.

Psychology as a means of manipulation

T. Bondarenko

Georgian Technical University
Kostava Str., 77, Tbilisi, Georgia

Today's politicians create, process, and deftly operate fully control the dissemination of information that defines our ideas, attitudes, and ultimately, our behavior. Manipulation of personality, the use of various means and technologies of information and psychological impact on people has become quite commonplace in everyday life, economic competitiveness and political struggle. One of the ways manipulation can serve as a means of understanding the psychology of psychic life.

ფსიქოლოგიზმი როგორც მანიპულაციის ერთ-ერთი საშუალება

თ. ბონდარენკო

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი, კოსტავას 77

დღევანდელი პოლიტიკოსები სრულად აკონტროლებენ ინფორმაციის გავრცელებას, რომელიც განსაზღვრავს ჩვენს იდეებს, დამოკიდებულებებს, და საბოლოო ჯამში, ჩვენს ქმედებებს. მანიპულირება პიროვნებით, სხვადასხვა საშუალებების და ტექნოლოგიების გამოყენება საინფორმაციო და ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ადამიანებზე გახდა საკმაოდ ცნობილი ყოველდღიურ ცხოვრებაში. მანიპულაციის ერთ-ერთ სახეობას წარმოადგენს ფსიქოლოგიზმი.

Медиа в период предвыборной кампании президентских выборов 2013 года

Гагиева Мадина
докторант ГТУ

Медиа на протяжении десятилетий считались своего рода контролирующим органом социальных и политических структур. Однако с 1998 года в ОБСЕ было принято решение о введении контроля над СМИ. Особенно, в предвыборный период. Именно тогда были разработаны методы медиа – мониторинга, позволяющие определить, как с профессиональной точки зрения ведет себя то или иное средство массовой информации.

В предвыборный период в Грузии всегда наблюдалась повышенная активность в работе средств массовой информации. Это было в ходе президентских выборов в 2008 году, в период парламентских выборов в 2012 и на выборах главы государства уже в текущем году.

Активность медиа перед голосованием имела логическое объяснение. В 2008 году – это были выборы после событий ноября 2007 года и добровольной отставки главы государства. В 2012 речь шла о смене власти. А в 2013 году страна выбирала нового президента.

Остановимся на особенностях работы национальных телекомпаний в последнем случае. Тем более, что анализом работы средств массовой информации в этот период занималось множество местных и международных организаций. Их заключения были несколько отличными друг от друга, однако, в одном вопросе их мнения были идентичными: в 2013 году медиа оказались менее поляризованы, чем в 2012, когда отдельные телекомпании были довольно тесно связаны с политическими партиями и даже получали от них финансирование (прямым или косвенным путем). Нужно отметить и тот факт, что за год медиа – среда Грузии претерпела определенные изменения. Например, сменилось руководство второго по популярности телеканала «Имеди», закрылось несколько телекомпаний – «ТВ ПИК», «Сакартвело», «ТВ9» и «Реал ТВ».

Таким образом, можно заключить, что грузинские СМИ претерпели трансформацию – как содержательную, так и функциональную. Если взять на оценочный период шесть недель непосредственно до дня голосования (27 октября), мы можем утверждать, что медиа-средства, в основном, сбалансированно освещали предвыборные кампании кандидатов. Однако негативную сторону их работы можно проследить и в этом году. Например, медиа – игроки, за несколькими исключениями, освещали, в основном, конкретные заявления кандидатов и крайне редко задавали им критические вопросы. То есть, у зрителя не было возможности получить глубокий анализ их обещаний и понять суть предлагаемой ими политики.

Тем не менее, благодаря «многополярности» медиа (в данном случае, речь идет о телеканалах, так как именно телевидение по-прежнему остается в нашей стране основным источником информации), которые по-разному освещали кампании кандидатов, аудитория имела возможность получить разностороннюю информацию о том или ином кандидате, что, в свою очередь, способствовало формированию у граждан собственного мнения о кандидатах.

«Закон о вещателе» в нашей стране делит кандидатов на две категории: те, кому полагается бесплатное эфирное время и те, кому она не полагается. То есть, бесплатным эфиром (60 секунд в час на Общественном вещателе и 90 секунд каждые три часа на частных телекомпаниях) могут пользоваться те политические партии,

которые на последних парламентских выборах получили не менее 4% голосов, а на последних выборах в органы местного самоуправления – не менее 3%. Таковыми оказались:

- Георгий Маргвелашивили («Грузинская мечта – Демократическая Грузия»);
- Давид Бакрадзе («Единое национальное движение»);
- Коба Давиташвили («Народная партия»);
- Серго Джавахидзе («Движение на справедливую Грузию»);
- Георгий Таргамадзе («Христианско – Демократическое движение»);
- Зураб Харатишвили («Европейские демократы»);
- Теймураз Мжавия («Христианско – Демократическая Народная партия»).

Кроме того, необходимо отметить, что Общественный вещатель был единственным каналом, который сделал исключение и выделил бесплатное эфирное время для еще одного кандидата – Нино Бурджанадзе, что, безусловно является позитивным фактом. Другие телевидения, к сожалению, этому примеру не последовали.

Нужно отметить и тот факт, что в предвыборный период Общественный вещатель с одинаковой пропорцией освещал мероприятия всех квалифицированных субъектов, при этом не оставляя без внимания и неквалифицированных – Нестан Киртадзе и Шалва Нателашвили.

Что касается частных телекомпаний, большинство из них уступали время ключевым кандидатам – Георгию Маргвелашивили и Давиду Бакрадзе. Например, телекомпания «Маэстро» уделила им одинаковое время и осветила их мероприятия в нейтральном тоне. А «Рустави - 2» и «Имеди» показывали их как нейтрально, так и позитивно. А вот телеканал «Кавкасия» самое большое количество времени уделял кандидату от «Грузинской мечты» Георгию Маргвелашивили.

В ходе мониторинга были зафиксированы и случаи скрытой политической рекламы. Отметим, понятие скрытой политической рекламы в грузинском медиа - законодательстве не разъяснено. Но, например, эксперты организация «Медиа - портал» посчитали такой рекламой видеоролики, в которых были заметны реквизиты либо обещания того или иного кандидата. Скрытой рекламой, например, был признан видеоролик концерта Беры, на котором он был в майке политической партии «Грузинская мечта». Или же, например, еженедельная передача «P.S.» на телеканале «Рустави - 2», в которой кандидаты были представлены аудитории по-разному (сюжет о Георгии Таргамадзе носил «профильный» характер (он был в такой ситуации, в какой хотел), а про Георгия Маргвелашивили подготовили аналитический материал.

Большая часть населения в предвыборный период смотрела «Рустави 2». Об этом говорится в телевизионных рейтингах, которые по итогам выборов опубликовала организация «Международная прозрачность — Грузия». Согласно их данным, самым рейтинговым каналом в предвыборный период был «Рустави 2» (больше всего зрителей у вечернего (21:00) информационного выпуска «Курьер». То есть, можно предположить, что большая часть населения получает новости именно посредством «Курьера»).

Затем, согласно рейтингу, идут главные информационные выпуски телекомпаний «Имеди» и «Маэстро», у которых практически одинаковое количество зрителей. По сравнению с ними, меньшее число населения получает информацию от Общественного вещателя (отметим, ОБГ провел два раунда дебатов между кандидатами в президенты. Однако не смог выполнить свою миссию и глубоко осветить предвыборную кампанию. Например, кандидат Нино Бурджанадзе вообще отказалась принимать участие в дебатах, так как не попала в первый «поток», в котором принимали участие Георгий Маргвелашивили и Давид Бакрадзе). На последнем

месте в рейтинге оказались вечерние информационные выпуски телекомпаний «Кавкасия» и «Маэстро 24».

Что касается политических ток-шоу, самым рейтинговым из них оказалась программа «Позиция» на «Рустави 2». На втором месте еще одно ток-шоу этого же канала - «Арчевани» («Выбор»). За ним следуют ток-шоу телекомпаний «Имеди» - «Гиа этერი» («Открытый эфир») и «Политикис дро» («Время политики»), а также передача «Маэстро» - «Субъектури азри» («Субъективное мнение»). Затем следует ток-шоу этого же канала «Политметри» («Политметр»), а на последнем месте ток-шоу телекомпаний «Кавкасия» - «Цхели хази» («Горячая линия»), «Спектри» («Спектр») и «Бариери» («Барьер»).

Освещение выборов 2013 года стало своего рода индикатором для грузинских медиа. По заключению целого ряда международных организаций (ОБСЕ, ПА ОБСЕ, Совет Европы), СМИ нашей страны смогли сдать этот тест. Впрочем, впереди у них еще один экзамен – освещение выборов в органы местного самоуправления.

Список использованной литературы

1. <http://www.osce.org/odihr/elections/107509> - STATEMENT OF PRELIMINARY FINDINGS AND CONCLUSIONS
2. <http://www.osce.org/odihr/elections/107052> - INTERIM REPORT 19 September – 11 October 2013

მედია 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინასაარჩევნო კამპანიის დროს

მედია მონიტორინგი საქართველოს მედია – სივრცისათვის ჯერჯერობით ახალი „სფეროა“. მიუხედავად ამისა ქვეყნის მასშტაბით უკვე მოქმედებს რამოდენიმე ორგანიზაცია რომელიც დაკავებულია მედია – საშუალებების მონიტორინგით. აღნიშნულ ნაშრომში ჩვენ შევეცადეთ აგვესახა, თუ როგორ მუშაობდა ქართული მედია 2013 წლის საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების წინასაარჩევნო პერიოდში.

სტატიაში გაანალიზებულია, თუ როგორ აშუქებდნენ ქართული ნაციონალური არხები საპრეზიდენტო კანდიდატებს და რამდენად თანაბარ პირობებში იყვნენ კვალიფიციური და არაკვალიფიცილური სუბიექტები. მასალაში მოყვანილია როგორც ქართული, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების მონიტორინგის შედეგები.

Media in the 2013 presidential election campaign in Georgia

Media-monitoring is considered in Georgia as a very “young” sphere. However, in the country there are several organizations which are engaged in the media - monitoring. In this scientific research we tried to describe, how Georgian media was working in pre-election period before the 2013 Presidential election.

The article analyzes how the Georgian national channels were covering the presidential candidates, what kind of conditions had qualified and un – qualified subjects. In this material we presented both Georgian and international organizations monitoring results.

Направление исследований современных медиа и основные теории медиавоздействия

Гогинава Шალვა

მაგისტრანტი

თბილისი, ТГУ, Костава, 77

Значение журналистики в наши дни трудно переоценить. Никакие другие роды и виды словесности не оказывают на общество и его институты столь сильного и всеохватывающего влияния, как СМИ. Журналистика, традиционно считавшаяся «однодневной», вдруг оказалась сверхзначимой по своему влиянию на умы людей, а, следовательно, по тому месту, которое она занимает в формировании новой системы ценностей. При этом мера и степень ответственности медиа за эту деятельность не всегда берутся во внимание и далеко не всеми учитываются.

В начале XXI века складывается такая система массовой коммуникации, которая позволяет распространять информацию на практически неограниченную аудиторию. Масс-медиа влияют на сохранение единства общества и на формирование общественного мнения, на сознание людей и на систему духовных ценностей, на национальную культуру и речевую практику социума.

Доминирование текстов СМИ над всеми иными вербальными текстами обуславливается рядом причин. Во-первых тем, что в процессе эволюции общество создало такие масс-медийные структуры, которые независимо от желания и воли индивида создают особую среду, насыщенную информационными потоками, продуцируемыми СМИ. Являясь членом общества, индивид не может избежать взаимодействия с информационным пространством данного социума: он воспринимает, перерабатывает разнообразные информационные потоки и функционирует, согласуясь с формирующейся у него под влиянием медиавоздействия картиной мира. Во-вторых, тексты СМИ выполняют функцию ориентации индивида в окружающей среде, опосредованно способствуя реализации им своих функциональных (базовых) потребностей. Тексты СМИ являются источником значимой для индивида информации о природной и социальной реальности, на основе которой он принимает жизненно важные решения. Именно потребностью в социально значимой информации объясняется та частотность, с которой транслируются и воспринимаются медиа-тексты. В большинстве случаев репрезентируемые СМИ события дистанцированы от индивида: он не имеет возможности наблюдать их непосредственно. Тем не менее, даже не являясь непосредственным участником событий, индивид проецирует эти ситуации на себя, рассматривая их как потенциальные угрозы собственному благополучию.

В связи с тем, что тексты, продуцируемые масс-медиа, представляют собой социально значимые сообщения, преобладающие в обществе над всеми другими видами текстов, изучение феномена СМИ вооружает человечество более широким и глубоким пониманием общества и культуры. Выдвижение различных теорий массовых коммуникаций детерминируется как осознанием потенциального влияния масс-медиа, так и стремлением выяснить природу, сущность и основные характеристики этого сложного явления.

Известные американские теоретики и историки печати профессора Иллинойского университета Фред Сиберт, Теодор Петерсон и руководитель проекта профессор Стэнфордского университета Уилбур Шрамм подготовили и издали книгу «Четыре теории прессы», которая долгое время рассматривалась за рубежом как классическая работа. В каждой из четырех анализируемых авторами теорий проблема ответственности прессы находила свое решение в соответствии с теми социальными и

политическими структурами, в рамках которых функционировали СМИ. *Авторитарная* концепция устанавливает ответственность перед королем, императором, фюрером, перед государством, ими олицетворяемым. Теория свободы печати, основанной на свободе воли, или, как ее называют авторы, *либертарианская теория* отвергает эту зависимость, ниспровергает концепцию печати как инструмента государства и утверждает свободу от правительственного контроля, более того, предполагает право прессы контролировать правительство, выступая в роли «четвертой власти», независимой от трех ветвей государственной структуры. *Теория социальной ответственности* печати развивает либертарианскую линию применительно к новым условиям концентрации и монополизации прессы, выдвигая идеи определенной автономии средств массовой информации от владельцев, позволяющей учитывать интересы общества. Эта теория базируется на добровольном согласии владельцев и издателей на уступки журналистам и обществу и на существенное ограничение своих прав. *Советская коммунистическая теория* развивает авторитарный подход к журналистике как орудию и инструменту в руках коммунистической партии.

Интерес представляют и не столь известные у нас в прошлом, но всё более популярные в наше время теории и концепции прессы. Например, теория, рассматривающая эффект убеждения как разновидности медиавоздействия. Она изучает процесс формирования и изменения установок аудитории, а также трансформацию поведения под влиянием изменяющихся установок. Основной посыл сводится к следующему: убеждение - намеренный процесс. Изучение эффекта убеждения как результата воздействия СМИ началось в 1920-х и 1930-х годах. Классический пример- работы известного теоретика масскоммуникаций Лассуэлла В 1940-х и 1950-х годах изучение эффекта убеждения проходило с использованием более строгих эмпирических методов. Х.Хайман и П.Шитель выявили, что для успешного изменения установок индивида, убеждающая информация должна преодолеть некоторые психологические барьеры. Д.Кац и М.Лазарфелд описали процесс медиаубеждения с помощью модели двухступенчатого потока информации, или непрямого воздействия, при котором осуществлялось воздействие СМИ на лидеров общественного мнения, а те, в свою очередь, оказывали влияние на других членов общины посредством межличностной коммуникации.

Современные исследования показывают, что убеждение – отнюдь не примитивная ситуация типа «стимул-реакция», но гораздо более сложный процесс, основанный на восприимчивости получателя. Большинство современных исследователей придают большое значение решающей роли установок для успешности убеждения. Установки индивида можно определить как «общую предрасположенность человека к положительной или отрицательной оценке других людей, объектов и вопросов». Установка – посредствующий фактор между усвоением убеждающей информации и поведенческими изменениями.

Одна из теорий, особенно часто упоминаемых в научных работах, посвящённых проблеме медиавоздействия, - социально-когнитивная теория. Она служит базисом для многих других теорий, объясняющих воздействие СМИ, включая те из них, которые относятся к важной и пристально изучаемой в последнее время области медианасилия. Знакомство с социально-когнитивной теорией совершенно необходимо, для понимания основных принципов медиавоздействия. Социально-когнитивная теория описывает психические импульсы, отвечающие за процесс научения индивида. Она объясняет человеческое мышление и поведение как процесс тройной взаимообусловленности. Это означает, что мышление и действие индивида определяются тремя разными факторами, которые взаимодействуют и влияют друг на друга с меняющейся интенсивностью,

одновременно и в разное время: 1) поведение; 2) индивидуальные характеристики, когнитивные и биологические; 3) факторы или события окружающей среды.

В социально-когнитивной теории большое значение придаётся концепции научения путём наблюдения. Человек наблюдает за действиями других людей и последствиями этих действий и обучается тем поведенческим моделям, которые видит. Феномен воспроизведения моделей, иначе известный как моделирование, включает четыре момента: внимание, запоминание, моторное воспроизведение и мотивация.

Прайминг – ещё одно популярное направление в рамках научных исследований медиавоздействия, изучающее когнитивные структуры, задействованные в процессе обработки информации. Эффект прайминга имеет место, когда массовая информация активизирует в сознании членов аудитории мысли и чувства, соотнесённые с её содержанием. Поступающая медиаинформация стимулирует понятия, мысли или знания, приобретённые в прошлом и имеющие отношение к содержанию новой информации.

Теория прайминга основана на концепции когнитивных неоассоциаций, которая пытается объяснить механизм памяти. Отдельные мысли и чувства, испытанные в прошлом, вспоминаются и ассоциируются с новой информацией. Идеи и представления, связанные с определёнными эмоциями, стимулируют ассоциирующиеся с ними чувства и реакции. Семантика мышления аудитории, как правило, связана с содержанием той информации, которую она получают.

Большинство исследователей при изучении эффекта прайминга использует жёстко контролируемый лабораторный эксперимент. В большинстве случаев упор делается скорее на психологическом измерении прайминга, однако многие исследования в области медиавоздействия обнаружили убедительные доказательства реальности прайминга как одного из аспектов воздействия СМИ.

Связь между праймингом и фактическим проявлением реакций аудитории не будет прочной, если её не усилят определённые переменные. К ним относятся: 1) оценка воспринимаемой информации, 2) оправданность поведения персонажей, 3) степень отождествления членов аудитории с героями публикаций, 4) раздражители, активизирующие пережитые чувства и мысли. Теоретическим базисом научных исследований эффекта прайминга служит социально-когнитивная теория.

Теория диффузии инновации относится к среде массовой коммуникации, однако исследования распространения инноваций проводятся также в рамках других дисциплин, таких, например, как социология и маркетинг. Согласно данной теории инновация распространяется в обществе по определённой предсказуемой модели.

Теория диффузии инновации тесно связана с психологией вообще и с теорией социального обучения в частности, в том числе с такими компонентами последней, как символическое моделирование, рассматривает мотивы и поведение медиапотребителей, т.е. как и почему они используют СМИ. Однако из основных положений теории заключается в том, что пользователи активно вырабатывают разные носители информации для удовлетворения своих индивидуальных потребностей. Подражание играет существенную роль в диффузии инновации. С точки зрения теории социального обучения процесс распространения инноваций определяется тремя основными событиями: 1) индивид узнаёт об инновации; 2) индивид принимает инновацию или новое поведение; 3) индивид взаимодействует с другими индивидами в системе социальных отношений.

Весь процесс диффузии инновации можно представить в виде четырёх ключевых этапов. Это знание или осведомлённость об инновации; убеждение посредством оценки достоинств инновации; решение о принятии или непринятии нововведения и подтверждение правильности принятого решения.

Теория использования и удовлетворения основана на нескольких ключевых положениях. К ним относятся: активность аудитории, использование СМИ для удовлетворения определённых потребностей, зависимость реакции медиапользователей от социальных и психологических факторов и др.

Согласно теории использования и удовлетворения различия между членами аудитории обуславливают индивидуальное использование медиаинформации и индивидуальную реакцию на неё. Предполагается, что социальное окружение и психологические характеристики индивида обуславливают воздействие СМИ в такой же мере, как и собственно медиаинформация.

Подводя итоги обзора существующих на сегодняшний день теорий и концепций журналистики, можно сказать лишь одно, что данная тема не может быть полностью освещённой в рамках одной статьи. В нашем динамичном мире, когда облик медиа меняется столь стремительно, теоретикам только и остаётся, что срочно поспевать за ними.

Литერატურა:

1. Березин В.М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия. М..., 2003.
2. Дженнингз Брайант, Сузан Томпсон Основы воздействия СМИ. Москва 2004.

Shalva Goginava
undergraduate
Tbilisi, GTU, Kostava Str. 77

The proposed article concerns relevant aspects of the theory of **Mass communication**, observes and analyzes the existing theories and concepts of Media Impacts for today, that is important in lights of the growing influence of different media on society.

შალვა გოგინავა
მაგისტრანტი
ქ.თბილისი, სტუ. კოსტავას ქ.77

შემოთავაზებული სტატია ეხება აქტუალურ საკითხებს მასკომუნიკაციის თეორიებში, აშუკებს და აანალიზებს დღესდღეობით არსებულ თეორიებსა და კონცეპციებს მედიაზეგავლენის, რაც წარმოგვიდგება მნიშვნელოვანად სხვადასხვა მედია საშუალებების მზარდი ზეგავლენისა საზოგადოებაზე.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში სემიოტური იდებების ადგილი

ბორის იმნაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

თანამედროვე ჟურნალისტიკის თეორია, რომელიც შეისწავლის საზოგადოებაში მასობრივ ინფორმაციის (ანუ მასობრივ კომუნიკაციის საშუალებებს) ფუნქციონირების კანონზომიერებას, კარგად აქვს შეგნებული, თუ რაოდენ საჭირო და აუცილებელია ჟურნალისტიკის შემოქმედებაში ისეთი განზოგადოებული და კონცეპტუალური მოდელების აგება, რომელიც საშუალებას მოგვცემს "დავინახოთ", "აღმოვაჩინოთ" ეს მისი საქმიანობა, როგორც ერთგვარი ურთიერთმომქმედი მის სტრუქტურაში შემავალი ქვესტრუქტურებისა. ბუნებრივია, რომ ამდაგვარი მოდელები ჩვენი ნებისმიერი სურვილის გარეშეც წარმოადგენენ ურთიერთობის ხარისხის ამომწურავ აღწერას. სწორედ ამის გამო ისინი იძლევიან ისეთ პრინციპულ მახასიათებლებს, რომელთა სხვაგვარად მიღება შეუძლებელია. ასეთი მოდელების აგება მუდმივად იწვევს ჟურნალისტიკის თეორეტიკოსების მწვავე ყურადღებას, ამასთანავე ყურადღება ექცევა ცოდნის ისეთ სფეროებს, რომელნიც აღიარებულნი არიან მეტათეორიაში. (ფილოსოფია, სოციოლოგია, სისტემების თეორია, სემიოტიკა და სხვა..)

ჟურნალისტიკის ფუნქციონირების პრაქტიკული შესწავლის და თეორიული ანალიზის ამოცანებმა ხელი შეუწყვეს ძირითადი ჟურნალისტიკის ფუნქციონარების პრინციპული მოდელის შექმნის როგორც საინფორმაციო ურთიერთობის მის ისეთ ისეთი ქვესისტემებისა, როგორიცაა: "გამომცემი", "ჟურნალისტი", "საინფორმაციო არხი", "აუდიტორია" მათ პირდაპირი და უკუკავშირები გააჩნიათ. ელემენტარულად ეს მოდელი ასე გამოიხატება:

გამომცემელი აუდიტორია

საინფორმაციო არხი

ჟურნალისტი

ჟურნალისტიკის ფუნქციონირება იმ შემთხვევაშია ნორმალური, თუ ჟურნალისტი (ქვეყნის ჟურნალისტური კორპუსი ან კონკრეტული რედაქცია, ან თუნდაც რედაქციის რომელიმე გარკვეული თანამშრომელი) ხელმძღვანელობენ რა გამომცემლის დავალებათა ერთიანობით (სოციალური მართვის ინსტიტუტები, რომელთა განკარგულებაშია ჟურნალისტიკა ან მისი ცალკეული ორგანოები) აკმაყოფილებს აუდიტორიის მოთხოვნას ინფორმაციაში, ყოველმხრივ ითვისების-წინებს აუდიტორიის თავისებურებებს, ხასიათს, აუდიტორიის მდგომარეობას, მის საინფორმაციო ინტერესებს, მოლოდინს და მთლიანად ორიენტირებს აუდიტორიას სინამდვილეში.

ამრიგად სინამდვილის შესახებ შეტყობინებათა ნაკადი, რომელიც გათვლილია მის შესახებ მთლიანად და ყოველმხრივ ორიენტაციაზე, შესაძლოა ეფექტური გავლენა მოახდინოს მხოლოდ იმ პირობით, თუ კონკრეტული ნაწარმოებები მოიცავენ ისეთ ცნობებს, რომელთაც აუდიტორია აქტიურად ითვისებს. ამ პრობლემის პრინციპული ზოგადთეორიული გაშუქება და გადაწყვეტა უნდა გამომდინარეობდეს შეტყობინების სტრუქტურის აღწერიდან აბსტრაქციის მაღალ საფეხურამდე, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, უნდა გამოყენებული იქნას სემიოტიკის იდეები. გამოვიყენებთ რა დედუქციას შეტყობინების იმ არსის პრობლემის ანალიზის საწყისს პუნქტს, რომელიც ვრცელდება მასობრივი კომუნიკაციის არხებით იმისათვის, რათა ობიექტური ეფექტი მოახდინოს აუდიტორიის სოციალურ ორიენტაციაზე, უთუოდ უნდა გამოვიყენოთ სოციალური ინფორმაციის შინაარსისა და სტრუქტურის სემიოტიკური კონცეფციები.

ჩვენმა დაკვირვებებმა ცხადყვეს, რომ ჟურნალისტების ყველა ნაწარმოები როდი ახდენს აუდიტორიაზე სათანადო ეფექტს და ყოველთვის როდი აღიქვებიან და აითვისებიან, ამას მიზეზების მთელი რიგი განაპირობებს, ზოგად თეორიის დონეზე ჩნდება ჟურნალისტიკის ფუნქციონირების პრობლემის ისეთი აღწერისას, რომელიც ოპტიმალურობის კრიტერიუმების დადგენის საშუალებას იძლევა ინფორმაციის მომზადებისას გავითვალისწინოთ განსაზღვრული აუდიტორიების დონე. ინფორმაციის თეორიის განხილვა (გამოყენება) მის კონკრეტულ ინტერპრეტაციაში მასობრივი აუდიტორიის სოციალური ინტერპრეტაციის მიმართებაში საშუალებას იძლევა იმის წარმოდგენის ფორმულირების, თუ რით განსხვავდება ერთი მეორისაგან ცნებები "შეტყობინება" და "ინფორმაცია", ამის შესაძლებლობას კი სემიოტიკა იძლევა. იქმნება შესაძლებლობა პრინციპულად სწორედ აღწერილ იქნას შეტყობინების სტრუქტურა, და გავითვალისწინებთ რა განსხვავებას, შევძლებთ აღვწეროთ შეტყობინების ინფორმაციაში "გარდაქმნის" პირობები, და ამრიგად მოვინახავთ ჟურნალისტის შემოქმედების ოპტიმალურ გზებს და მათი საქმიანობის ეფექტურობის გაზრდის საშუალების ზოგადთეორიულ გადაწყვეტას.

ჟურნალისტიკის სოციალური დანიშნულება იმაში მდგომარეობს, რომ თავის აუდიტორიას მიაწოდოს მთლიანი და ყოველმხრივი ინფორმაცია თანამედროვე სოციალური სინამდვილის შესახებ კაცობრიობის ისტორიული განვითარების ფარგლებში, რისთვისაც აუცილებელია აუდიტორიაში სინამდვილის ისეთი შინაგანი მოდელის შექმნა, რომელიც შეიცავს ცოდნას, გაგებას, სინამდვილის შეფასებას, მისწრაფებასა და იდეალებს, მისი სასურველი გარდაქმნისათვის წესებსა და საშუალებებს.

თუ ამ მოსაზრებას მივიღებთ, მაშინ ჟურნალისტური ინფორმაცია (შეტყობინებათა ერთობლიობა) ისეთ ნიშანთა სისტემას წარმოადგენს, რომლისათვისაც დამახასიათებელია ნიშნების გამოყენებისას უნივერსალობა. ვამბობთ რა უნივერსალური, ვგულისხმობთ, რომ შეტყობინებებს უნდა შეეძლოს მიიტანოს აუდიტორიამდე ისეთი წარმოდგენები (ანუ ისეთი "ელემენტებიდან" შესდგებოდნენ), რომელნიც უზრუნველყოფს ორიენტაციის უნივერსალობას. ესენია კოგნიტიური (მოვლენების, პროცესების, ტენდენციების, სინამდვილის კანონზომიერებები წარსულში, აწმყოსა და მომავალში აღწერა), აღწერილის შეფასება ჟურნალისტიკის გნოსეოლოგიური და სოციალურ-კლასობრივ პოზიციებიდან, მიზნობრივი (ისეთი საზოგადოებრივი იდეალების დახასიათება, რომელთა

მიღწევებისათვის უნდა მივიწრაფვოდეთ), ნორმატიული (მითითება იმ ხერხებსა და საშუალებებზე, რომელთა მეშვეობით მიზნის მიღწევაა შესაძლო) ”წარმოდგენები” ან ”ელემენტები”.

გნოსეოლოგიური ხედვით თითქოსდა ამ ოთხი ელემენტით შეიძლება სინამდვილის ყოველმხრივი აღწერა.

გნოსეოლოგიური თვალსაზრისით თითქოსდა სინამდვილის ყოველმხრივი აღწერა სოციალური აღქმის პროცესში შესაძლოა ამ ოთხი ელემენტით. თუ ეს ასეა, მაშინ, როგორც ჩანს, ნიშნების მანიშნებელი ტიპები, რომლებსაც სემიოტიკა განიხილავს (დესიგნატორი, აპრიუზორი, ფორმატორი) ჟურნალისტიკის თეორიის დარგში სოციალური ორიენტაციის პრობლემის თაობაზე შესაძლოა იყოს საკმაოდ ერთსახად ინტერპრეტირებული სოციალური ტიპების ორიენტაციის პრობლემასთან (კოგნიტურ, ფასეულ, მიზნობრივ და ნორმატიულ). ამ პრობლემის განხილვა და გადაწყვეტა ძალზედ მნიშვნელოვანია. კერძოდ, ჟურნალისტიკის თეორიისათვის ნიშანთა მნიშვნელობის ტიპოლოგიზაცია სოციალური ორიენტაციის ელემენტების გამოსაყოფად შესაძლებლობას იძლევა არა მხოლოდ მკაცრად აღწეროთ შეტყობინების სტრუქტურა, არამედ შევქმნათ მისი ფორმალიზებული მოდელი .

როგორც ვხედავთ ორიენტაციის ტიპებს და გამოსახვას გამოყოფენ ნიშანთა მნიშვნელობის ტიპების, ელემენტებს შორის შესაძლებელია დაახლოება, ამდენად იქმნება შესაძლებლობა აღწეროთ შეტყობინება, როგორც სხვადასხვა ელემენტების ერთგვარი ინტეგრირება, რომელიც ავტორის კონცეფციით გაერთიანებული წარმოგვიდგება. შესაძლოა ამდაგვარადვე ავღწეროთ დარწმუნების ისეთი ელემენტის სტრუქტურა, როგორიცაა იდეა. ამასთანავე იდეების სხვადასხვა ტიპებს ერთიმეორისაგან განასხვავებს მხოლოდ განვითარებადობა და ელემენტარული ნაწილაკების შესაბამისობა.

ზუსტად ასევე, როგორც იდეა გარდაიქმნება მატერიალურ ძალად მხოლოდ მაშინ, როცა იგი დაეუფლება მასებს, შეტყობინება, რომელიც განკუთვნილია მასობრივი აუდიტორიისათვის, - ეს მხოლოდ პოტენციური ინფორმაცია, მხოლოდ ინფორმაციაა, როგორც შესაძლებლობა, რომელსაც დაუსვამენ რეციპიენტებს, რათა განამტკიცონ, განავითარონ, გადაამუშაონ და გაააქტიურონ თავიანთი გარე სამყაროს შინაგანი მოდელის პოტენციური ინფორმაციის შესაძლებლობებით შემოთავაზებული რეალიზაცია, მისი გარდაქმნა მომქმედ ინფორმაციად განპირობებულია რეციპიენტის გარესამყაროს შინაგანი მოდელისაგან (თუ როგორი ხასიათისაა იგი).

აუდიტორია აქტიური ”მიმღებია” და პრინციპში იგი პოტენციური ინფორმაციისადმი ორ ოპერაციას ახორციელებს. პირველი-ნაკადებიდან იმის გამოყოფაა, რაც არაბანალურობის დეკოდირების და რელევანტობის კრიტერიუმს აკმაყოფილებს.

პირველი ოპერაცია რაოდენობრივი ხასიათისაა, ამიტომ ტექსტის ინფორმატიულობა შეიძლება გამოსახულ იქნეს მიღებული შეტყობინების ნაწილის მოცულობის სხვაობით და შეტყობინების მთლიანი გადაცემით. თუ, დავუშვათ, რეციპიენტმა 100 სტრიქონიანი შეტყობინებიდან აღიქვა 10 სტრიქონი, მაშინ ტექსტის ინფორმატიულობა 10% ტოლი იქნება.

მეორე ოპერაცია-ესაა აღქმული პოტენციური ინფორმაციის ნაწილის გადამუშავება (დავარქვათ მას "აქტუალური პოტენციური ინფორმაცია"), ანუ აქტუალური პოტენციური ინფორმაციის ხარისხობრივი ინტეგრაცია აუდიტორიის გარესამყაროს შინაგან მოდელში. ამ შემთხვევაში შემოსული ინფორმაციის დაგროვილ ინფორმაციასთან უბრალო მიმატება კი არ ხდება, არამედ ესაა რთული ურთიერთმოქმედება, რის შესახებ ჯერჯერობით შეიძლება მხოლოდ ვთქვათ, რომ აქტუალური პოტენციალური ინფორმაციის გადამუშავების შემდეგ შინაგანი მოდელების მდგომარეობა შეიცვალა აქტუალური პოტენციალური ინფორმაციის ხასიათის შესაბამისად. მომხდარი ცვლილებები არის აქტუალური პოტენციალური ინფორმაციისაგან წარმოქმნილი ფუნქცია. აქედან შეიძლება ჟურნალისტიკის თეორიისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი დასკვნა გავაკეთოთ: ის შეტყობინებაც კი, რომელიც ძირითადად დესკრიპტიული ცნობები წარმოადგენენ, რა თქმა უნდა თუ ისინი ბანალური არიან, ისინი ჟურნალისტიკის ყოველდღიურ პრაქტიკას აძლევენ აუდიტორიის გაზრდის საშუალებას. შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ საინფორმაციო საქმიანობის აღწერის ესოდენ აბსტრაქტული დონე არ მოიტანს რეალურ სარგებელს ჟურნალისტური კვლევის. მაგრამ, ეს ასე როდია, თუნდაც იმიტომ, რომ სწორედ ანალიზის მოცემულ დონეზე შესაძლებელი ხდება დამაჯერებლად იყოს დამტკიცებული "ფაქტების შესახებ ნეიტრალური თხრობა" ილუზორულია

უფრო მნიშვნელოვანია ის მდგომარეობა, რომელიც თავს იჩენს ორი ტიპის ოპერაციების არსის წარმოდგენისას: პოტენციალური ინფორმაციის შეჯახებისას აუდიტორიასთან - "მიმღებთან" საფუძველს გვაძლევს პრინციპულად გადაწყვეტოთ, თუ რარიგ შეიძლება დადგენილ იქნას ჟურნალისტიკის შემოქმედების ეფექტურობა. ერთი მათგანი-ფასეულობათა მოცულობის რიცხობრივი განსაზღვრა პოტენციური ინფორმაციის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ აქტუალური პოტენციალური ინფორმაციის რაოდენობის გარკვევა მეორე-ხარისხობრივი განსაზღვრა იმ ცვლილებების, რომელიც მოხდა აუდიტორიის შეგნებულობის დონეში აქტუალური პოტენციალური ინფორმაციის გადამუშავების შემდეგ უნდა დავძლიოთ.

ეფექტურობის განსაზღვრის მეთოდების დამუშავებისას უთუოდ საჭირო იქნება გავითვალისწინოთ ის მდგომარეობა, რომ მხოლოდ კომპლექსურ შესწავლას შეუძლია მოგვცეს პოზიტიური შედეგი-აზომვები რიცხობრივ და ხარისხობრივ მხრიდან უნდა წარმოებდეს.

ინფორმაციის, რომელიც მასობრივი კომუნიკაციის არხებით ვრცელდება, გაზრდის პრობლემის ეფექტურობის გადაწყვეტას დიდ როლს თამაშობენ ისეთი თეორიული ნამუშევრები, რომლებიც ეხებიან შეტყობინებათა სემანტიკურ, სინტაქსურ და პრაგმატულ კავშირებს, როგორც ნიშანთა სისტემებს. უდაოა, რომ სემანტიკური ადეკვატურობა და მნიშვნელობათა სისრულე სულაც არ ნიშნავს პრაგმატულ ადეკვატურობას-აუდიტორიის მიერ შეტყობინების შინაარსის სწორ გაგებას და ინფორმაციის სრულ და სწორ გამოყენებას. სინამდვილის გარკვეული ობიექტის მიმართ აუდიტორიის სწორ ორიენტაციაზე გათვლილი ჟურნალისტური ტექსტი უნდა სემანტიკურად და პრაგმატულად ადეკვატური იყოს, სხვაგვარად უნდა შეძლოს ოპტიმალურად სრულად მიუტანოს ჭეშმარიტი ცოდნა სწორედ იმ აუდიტორიას, რომელზედაც შეტყობინება გათვლილია სხვა

მახასიათებლების აუდიტორიისათვის ეს შეტყობინება იქნებ სულაც არ შეიცავდეს არავითარ ინფორმაციას.

რა თქმა უნდა, ჟურნალისტიკის თეორიაში გამოყენებული თეორიული წარმოდგენები ნაკარნახებია ჟურნალისტური შემოქმედების მაღალ აბსტრაქტულ დონეზე და მოითხოვენ ჟურნალისტის საინფორმაციო საქმიანობის მოდელის აგებას აბსტრაქციის მაღალ დონეზე. ყოვლადდაუშვებელია ამ მოდელების შეუფასებლობა ჟურნალისტიკაში პრაქტიკულად გამოყენებადი ცოდნის მიმართ. ჟურნალისტიკის თეორიისათვის გამოსავალი ცნებების "კომუნიკატორი", "შეტყობინება", "აუდიტორია" მათი ურთიერთკავშირების გაშლამდე მიყვევართ მათი დამუშავების პროცესში კონკრეტული კავშირების კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობების გამდიდრებამდე.

ამ დონეზე ჟურნალისტურ შემოქმედებისადმი მიდგომა აგრეთვე იძლევა საშუალებას უფრო ღრმად გავერკვეთ ჟურნალისტიკის მრავალ მოვლენაში (კერძოდ, მცდარი ორიენტაციის მექანიზმები, რომელსაც იყენებენ ამა თუ იმ მავნე იდეის პროპაგანდისას) ყოველივე ზემოთთქმული გვიხმობს მაინც ყურადღებით დაინტერესდნენ სემიოტიკაში დამუშავებულ (ან დასამუშავებელ) იდეებს.

Использованная литература

1. Зборовский Г.К., Глоба Т.А. – Проблемы «массовых коммуникаций» в буржуазной социологии. Философские науки, 1968 год.
2. БСЭ. издание 2, т.2. Москва, 1972 г.
3. Кязрику И. Материалы встречи социологов. Ценностные ориентации личности и массовые коммуникации. Тартусский госуниверситет. 1998 г.
4. Наровчатов С.-Проблемы коммуникативной деятельности журналистов. М., 2000 г.

Место семиотических идей в средствах массовой информации

Проф. Б. Имнадзе

Грузинский технический университет

В статье сделана попытка исследовать возможности построения таких обобщающих концептуальных моделей деятельности журналистики, которые позволили бы «увидеть» эту деятельность как некоторое взаимодействие входящих в ее структуру подструктур. Естественно, такие модели неизбежно носят характер описания предельной степени общности. Но именно в силу этого они дают принципиальные характеристики, получить которые иным путем невозможно.

The place of Semiotic notions in Mass Information

Professor B. Imnadze

Georgian state Technical University

Abstract

The paper represents an attempt to study the possibility of constructing such generalizing concept models of journalism which would enable us to "see" this activity as interaction of constituting it structures and substructures such models, naturally, carry the quality of unity. But it is because of this quality that they give us principle characteristics that are not possible to get in a different way.

Чередование стандартов и экспресsem в медийных текстах

Елизавета Козлова

Тбилиси, ГТУ, Костава, 77

Средства массовой информации прочно вошли в жизнь общества. Никакие другие виды и роды словесности не оказывают на него столь сильного влияния, как масс-медиа. Наиболее быстро реагирует на все изменения в общественном сознании, отражая состояние последнего, динамичный по своей сути язык СМИ.

Сегодня нельзя изучать язык масс-медиа, не изучая тексты СМИ. Лишь комплексное изучение журналистских текстов позволяет выявить универсальное и специфическое, типологическое и уникальное в организации текстов, а также сформировать многоуровневую стратегию лингвосоциокультурного моделирования журналистских текстов и предложить методологию их анализа [3, 17].

Необходимо помнить, что при современной трактовке журналистского текста на первый план выдвигаются вопросы коммуникативного характера, то есть задачи анализа условий рациональной коммуникации, обеспечивающей однозначное толкование создаваемого текста. В коммуникативные планы журналиста явно или неявно включается намерение воздействовать на поведение или сознание читателя с целью изменить его точку зрения, заставить выполнить определенное действие. Язык переходит в разряд инструмента, который обеспечивает выполнение практических целей и задач повседневной жизни. Основой для журналистских текстов становится задача приспособления к адресату, к диалогу с ним. Для решения этой задачи журналисту необходимо добиться «взаимосодействия» составляющих своей коммуникативной компетенции, интегрировать знания о способах выражения и речевые умения «организовывать» текст.

Журналистский текст создается в пространстве других текстов, как журналистских, так и нежурналистских. Продукт журналистики, выступающий в явлении как система текстов, должен быть рассматриваем именно как система, не сводящаяся к отдельным элементам – отдельным текстам. Социальные отношения, политическая ситуация, групповые и общественные отношения находят отражение в той языковой модели мира, которую конструирует автор журналистского текста. Сущность речевого воздействия заключается в таком использовании языка, при котором в модель мира реципиента «вводятся новые знания и модифицируются уже имеющиеся» [3, 44]. Как утверждает Р.М. Блакар, «язык есть инструмент социальной власти, поскольку выразиться нейтрально невозможно: всякое использование языка предполагает воздействующий эффект» [3, 45]. За языковым выражением всегда стоят какие-либо интересы, цели, чья-то точка зрения. Эти интересы определяют коммуникативные цели дискурса, которые, по сути, представляют глобальные намерения или глубинные стратегии и коммуникативные тактики журналиста.

Журналистский текст специфичен как особый элемент функционирующей системы, где взаимодействует несколько составляющих, в том числе журналист, издатель и читательская аудитория. В общественных процессах современного коммуникативного общества, когда информация становится источником развития экономики и культуры, а журналистика создает новое информационное пространство, особая роль выпадает газетам. Они могут противопоставить непрерывному потоку эмоционально воздействующих телевизионных картинок рациональное, побуждающее к рефлексии, к размышлению воздействие печатного текста. Коммуникативные потоки трудно упорядочить, еще сложнее в них разобраться. Язык этих потоков не строится по принципу системных ограничений, он подчиняется общепринятому принципу –

принципу чередования стандартов и экспресsem. Под экспресsemами мы понимаем обновленные средства выражения (метафоры, эпитеты, гиперболы, сравнения и т.д. и т.п.), которые, при частом использовании, могут превратиться в штампы. Поиск экспрессивных средств языка – сложный творческий процесс.

По основным параметрам тексты СМИ схожи с текстами естественных разговоров – по безграничности и непредсказуемости тематики, по ситуации естественной культурной обстановки, связи со звучанием, привлечению неязыковых выразительных средств и прочее.

Однако уравнивать масс-медийные тексты с разговорными было бы грубой ошибкой, сходство их лингвистических и экстралингвистических черт весьма условно и поверхностно. Они стремятся установить в среде общающихся живую непосредственную обратную связь или добиться интерактивности. Но установить контакт, задержать внимание адресата здесь гораздо сложнее, чем не упустить собеседника в живом разговоре.

С ростом числа и авторитета текстов, осуществляемых в устной форме, обострилась проблема соотношения разговорности и книжности. Так, с самого начала изучения языка масс-медиа со всей актуальностью встал вопрос об отнесении его к книжному или разговорному. Критикуя в языке масс-медиа традиционную ориентацию на художественно-литературные, публицистические и научные образцы, писали о необходимости революции в языке, рассчитанном на массового читателя. Затем возобладал обратный подход: языковые реалии газеты стали рисоваться чуть ли не стилевой антисистемой среди стилевых употреблений языка – их язык плох: во-первых, неправилен, во-вторых, шаблонен, в-третьих, малопонятен. В продолжающейся полемике можно признать лишь специфичность текстов масс-медиа, органичность слияния книжности и разговорности.

Тексты всех масс-медиа принципиально связаны с виртуальностью и это неизбежно роднит эти тексты с книжностью, тоже порожденной виртуальным миром и служащей ему. Иными словами, тексты в масс-медиа вновь переворачивают представления, с одной стороны, об изначальном звуковом языке, а с другой, об историческом противопоставлении устности и письменности. Они парадоксально и прочно объединяют стилевые царства разговорности и книжности, образуя особое промежуточное междуцарствие [2, 45].

Воспроизводя культурную обстановку и избегая излишних словесных описаний, масс-медиа отнюдь не страшатся самых тяжеловесных книжных ресурсов. Сегодня очевидна их склонность к высоким книжным средствам выражения, а также к терминам, что наблюдается и в разговорных текстах, где они употребляются в ином, упрощенно общепонятном значении или для создания какого-то экспрессивного, скажем, юмористического эффекта. Принципиальная нацеленность массовой коммуникации на установление и поддержание контакта с неопределенной, неизвестной массовой аудиторией вынужденно приобретает не просто технический, а чисто механистический характер. Человеческое начало разговорности здесь вынужденно заменяется конструкцией, завлекательностью, «словами-ловушками», суть этих текстов сводится к упорядоченному чередованию экспресsem и стандартов. Подчиняясь агитационно-коммуникативной функции воздействия, медийные тексты призваны, прежде всего, информировать, точнее, передать содержание, разъяснить его. Поэтому в их составе преобладает однозначная общественно-политическая, отвлеченная и культурная лексика, интеллектуальные формулы [2, 23]. Но эти черты нельзя считать собственно отличительными в стилевом плане. Тяготение к стабильности сопровождается стремлением к экспрессии, которое порождает поиски новых средств воздействия на читателя. Следует отметить, что

экспрессивные средства (метафоры, перифразы, гиперболы, эпитеты и т.д.) очень быстро превращаются в штампы, теряя при этом свой эмоциональный заряд, и требуют замены. В языке СМИ множество словосочетаний-однодневок, ситуационно обусловленных оборотов, которые существуют и бывают понятны только в конкретном контексте.

Все тексты масс-медиа демонстрируют чередования информации и комментария, серьезных сведений и чисто развлекательных высказываний. Теоретики прессы пишут о взаимодействии «новостей» и мнений как главной черте, отраженной в их языке.

Одновременное воздействие на разум и чувства адресата достигается переплетением автоматизированных средств выражения и их экспрессивного аккомпанемента. Их чередование ориентировано на упорядоченное регулярное совмещение стандартизованных единиц, сегментов, отрезков текста, нагруженных слов и конструкций, иных средств выражения. Самое их присутствие универсально, хотя анализ и вскрывает неодинаковые типовые схемы: слово и его синоним, обычно как-то окрашенный, параллельное употребление термина или дефиниции, метафора и раскрывающее ее толкование, противопоставление текста и заголовка, начала и конца, а также текста или жеста.

Параллельно и в органической связи со становлением приема чередования средств разного выразительного потенциала в медийных текстах формируются специфические приемы композиции. Речь идет об особом синтаксисе. Эти тенденции укоренялись в массовой коммуникации и заразительно расширяли область своего применения [1, 180].

В текстах масс-медиа можно обнаружить и единицы с разным выразительным потенциалом, причем их маркированность и нейтральность часто отходят от их общеязыковой характеристики. Эти тексты пользуются без каких-либо ограничений любыми ресурсами языка и неязыковыми возможностями выражения, но с обязательным осуществлением «созидающего взрыва». Прежде всего, разнообразятся быстро штампуемые экспрессы; их поиск, вообще более трудный, чем выбор стандартов, устремляется от языка в царство звука и изображения. Как уже было сказано, в текстах масс-медиа происходит совмещение новостей и мнений, информации и публицистического воздействия, объективной точности и вседоступной простоты и упрощенчества, серьезной научности и развлекательности, максимального разнообразия и «усреднения» сюжетов и тем, их контраста. Главное – удержать внимание реципиента.

Разумеется, в любых текстах есть не только предметно-логическая основа, но и эмоционально экспрессивные структуры, но только в текстах массовой коммуникации их соотношение приобретает принципиально конструктивную роль. Активность, сиюминутность, быстрое действие средств массовой коммуникации при производстве текстов не дают времени на раздумья и порождают универсализацию применяемых средств. Это относится и к производителям и к потребителям медийных текстов. В сфере стандартов это не так заметно, в сфере экспрессии каждая удачная находка подвергается столь быстрой «раскрутке», что немедленно тускнеет, превращается в штамп. Особую роль здесь играют авторы медийных текстов. Их участие в контекстуальном изменении семантики слов не всегда можно приветствовать. Они легко усвоили из бытовых разговоров алогичное употребление словечка *как бы* не к месту, бессмысленное применение *на самом деле* вместо традиционного *в самом деле*; инициировали развитие странных значений: значение *незабываемый*, *принципиально важный*, *определяющий* в *знаковый*, *культовый*, значение *трудно* в *сложно*, *тяжело*,

значение *невозможно* в *проблематично*, *нереально* или совмещение значений *тема*, *мероприятие* в слове *проект* и т.д.

Массовая коммуникация, несомненно, пользуется всем языком и даже не только им, но все примененные выразительные средства – языковые и неязыковые, видоизменяются, деформируются. Каждое слово здесь подчеркнуто контекстуальное. Очевидно, следует говорить о ситуации размывания и пересоздания языковых законов, смешения двух литературных норм – словарной и ситуационной.

Литература:

1. Березин В.М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия. М., 2003.
2. Костомаров В.Г. Стилистика. М., 2004
3. Язык современной публицистики. Сборник статей, М., 2008.

Чередование стандартов и экспресsem в медийных текстах

Елизавета Козлова
Тбилиси, ТГУ, Костава 77

Все тексты масс-медиа демонстрируют чередования информации и комментария, серьезных сведений и чисто развлекательных высказываний. Суть языка этих текстов на сегодняшний день сводится к упорядоченному чередованию экспресsem и стандартов. Каждое слово медийного текста подчеркнуто контекстуально. Очевидно, следует говорить о ситуации размывания и пересоздания языковых законов, смешения двух литературных норм – словарной и ситуационной.

Alternation standards and expressive vocabulary in media texts

Elizaveta Kozlova
Tbilisi State University,
77 Kostava Str. Tbilisi, Georgia

All texts of mass-media exhibit alternation of information and comments, serious information and purely entertainment propositional. The essence of the language of these texts today reduced to a regular alternation of expressive vocabulary and standards. Every word of the text underlined contextually media. Obviously, you should talk about the situation of washing out and recreation of language laws, the mixing of two literary norms - vocabulary and situational.

მასმედიის ფუნქციის თავისებურებანი და მისი კვლევის თეორიული საფუძვლები

ნესტან მამუჭაძე

მასმედიის ფუნქციის თავისებურებანი ერთ-ერთი რთული, საინტერესო და მრავალფეროვანი საკითხია. მედიის განვითარების გარკვეულ ეტაპზე მან კონკრეტული სახეცვლილებანი განიცადა. ამავდროულად, პარალელურად ვითარდებოდა, იხვეწებოდა და მრავლისმთქმელი ხდებოდა იგი თეორიულადაც.

იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ თუ რამდენად კარგად ემსახურება მედია საზოგადოებას, საჭიროა ვიცოდეთ, თუ რა მომსახურებით უზრუნველყოფს მედია საზოგადოებას. შესაძლოა გამოვყოთ მედიის დაახლოებით ექვსი ფუნქცია: ყოველ კატეგორიას შეესაბამება დისფუნქცია, რომელიც მედია ეთიკის სამიზნეს წარმოადგენს. მეთვალყურეობა დღევანდელ საზოგადოებაში მხოლოდ მედიას ძალუძს, მოვლენების ირგვლივ მოგვაწოდოს დროული და სრული ინფორმაცია იმ მოვლენებზე, რომელიც ჩვენს გარშემო ვითარდება. მედიის ფუნქციაა ინფორმაციის მოწოდება, გაფილტვრა, გაანალიზება, ინტერპრეტირება და შემდეგ მისი გავრცელება ყველასათვის გასაგებ ენაზე. კერძოდ, მედიამ არჩევნებს შორის დროის ინტერვალში თვალყური უნდა ადევნოს სამი პოლიტიკური სახელისუფლებოს შტოს (აღმასრულებელი, საკანონმდებლო და სასამართლო) საქმიანობას. საზოგადოებრივი კომუნიკაციის უზრუნველყოფა დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი კონსესუსის მისაღწევად, რომლის გარეშეც მშვიდობიანი თანაარსებობა შეუძლებელია, აუცილებელია საჯარო დისკუსია. მასიურად დასახლებულ ქალაქებში დებატების საუკეთესო ადგილს სწორედ მედია წარმოადგენს. მედია ცალკეულ ინდივიდს გარკვეულ ჯგუფს მიაკუთვნებს, ჯგუფს ერის სახეს აძლევს, წვლილი შეაქვს საერთაშორისო თანამშრომლობაში. გარდა ამისა, მცირე მედია უზრუნველყოფს კომუნიკაციას ერთი და იმავე ეთნიკური წარმოშობის, პროფესიის ან მისწრაფების ადამიანებს შორის, რომლებიც ხშირად გაფანტულნი არიან მასობრივ საზოგადოებაში. მსოფლიოს ახალი ამბებით უზრუნველყოფა მთელი სამყაროს შესახებ პირდაპირ და უშუალო ინფორმაციას არავინ ფლობს. პირადი გამოცდილების გარდა, ადამიანი ცოდნას მსოფლიო მოვლენების შესახებ იგებს სკოლიდან, საუბრებიდან, თუმცა მთავარ წყაროს მაინც მედია წარმოადგენს. ჩვეულებრივი პიროვნებისათვის ის არეალი, ადამიანი და საკითხები, რომლებიც მედიის ფოკუსში არ ხვდება, უბრალოდ არ არსებობენ. კულტურის გავრცელება ნებისმიერი ჯგუფის კულტურული მემკვიდრეობა თაობიდან თაობას უნდა გადაეცემოდეს: ეს არის წარსულის გარკვეული ხედვა, მსოფლიოს დღევანდელი დღე და მისი მომავალი, ფასეულობათა და ტრადიციათა ის ერთობა, რომელიც ინდივიდის ეთნიკურ იდენტურობას განსაზღვრავს. საჭიროა ყველამ იცოდეს თუ რა გაკეთდა ან არ გაკეთდა, რა არის საზრუნავი და რა არა. მნიშვნელოვანი წილი აქვს სკოლას და მედიას, რომლებიც გავლენას ინდივიდებზე მთელი ცხოვრების მანძილზე ახდენენ. ბედნიერების ხელშეწყობა: გართობა – მასობრივ საზოგადოებაში გართობა ახლა უფრო საჭიროა, ვიდრე ადრე, რადგან საჭიროა ისეთი დამაბულობის მოხსნა, რომელმაც შეიძლება ფიზიკური ან

მენტალური დაავადება გამოიწვიოს. ამ ფუნქციას უმტავრესად მედია ასრულებს. მომხმარებელი მედიისგან გართობას უფრო მოელის, ვიდრე სხვა რამეს და ეს ფუნქცია შესანიშნავად ესადაგება დანარჩენ ხუთ ფუნქციას.

გაყიდვა მედია რეკლამის გავრცელების მთავარი საშუალებაა. მედიასაშუალებების მესაკუთრეთა უმთავრესი მიზანი ძალიან ხშირად არის საზოგადოების ცდუნება და შემდეგ რეკლამის განთავსებისთვის ფართის (დროის) მიყიდვა. ისინი ცდილობენ რეკლამისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნას. ზოგიერთ მაყურებელს რეკლამა პოზიტიურ სამსახუს უწევს: უზრუნველყოფს ინფორმაციით, მოხმარებისა და კონკურენციის გზით იწვევს ფასების (მედიის ფასების ჩათვლით) ვარდნას. კრიტიკოსები კი პირიქით თვლიან, რომ რეკლამა იწვევს ადამიანებით მანიპულირებას, გარემოს დაბინძურებას და სახსრების ვარდნას.

ჟურნალისტიკის ცნობილი მკვლევარი, შოთა გაგოშიძე მედიის ფუნქციების მისეულ კლასიფიკაციას გვთავაზობს, თუმცა აქვე აღვნიშნავთ, რომ მის ამ მოსაზრებას მოგვიანებით სამეცნიერო სარბიელზე გამოსული ზოგიერთი მკვლევარიც ეთანხმება.

ჟურნალისტიკა, რომელიც ადამიანთა საქმიანობის ერთ-ერთ ინფორმაციულ-მმართველობით ფორმას წარმოადგენს, სპეციფიკურ ფუნქციებს ახორციელებს, რომელთა რეალიზაციით გასაგები ხდება მისი ადგილი და როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. აქედან ცხადია, რომ ჟურნალისტიკა მიზან-სწრაფული ფუნქციონირებადი სისტემაა და სხვა სოციალურ ინსტიტუტებთან ერთად მისი დანიშნულება საზოგადოების მართვა არის.

საქმიანობის თითოეული სახე, პირველყოვლისა ხასიათდება ე.წ. დანიშ-ნულების ასპექტით, ანუ იმ ამოცანების გააზრებით, რომლებიც უნდა განხორციელდეს მოღვაწეობის პროცესში. სხვანაირად რომ ვთქვათ, დანიშნულება წინასწარგათვალისწინებული წინასწარგანჭვრეტილი საქმიანობის შედეგია. რასაც საჭიროა მივალწიოთ. ადამიანის შეგნებული საქმიანობა ყოველთვის მიმდინარეობს გარკვეული შედეგის მოპოვებისათვის გზების ძიებით. მაშასადამე, დანიშნულება მიზნობრივი, შედეგობრივი ფუნქცია ყოფილა. მისი რეალიზაციისათვის კი აუცილებელია ხელთ გქონდეს საშუალებათა ერთობლიობა, რომელთა გამოყენებითაც ჟურნალისტიკის რეალურ ფუნქციონირებას მივალწევთ. ამრიგად, ფუნქციების ცოდნა ნიშნავს წარმოდგენების ერთობლიობას ადამიანის დანიშნულების, საშუალებებისა და შედეგების შესახებ. იმავე დროს, ჟურნალისტიკისათვის დანიშნულება სუბიექტური ფაქტორი როდია, იგი ობიექტურად არსებული რეალობაა, რომელიც დამყარებულია საზოგადოების განვითარების კანონებზე. ამიტომ, ჟურნალისტიკის საქმიანობა მით უფრო ნაყოფიერი იქნება, რაც უფრო სრულად გავიზიარებთ მის შინაგან კანონებს.

მკვლევარი იოსებ ჭუმბურიძე წიგნში „ჟურნალისტიკის შესავლის საკითხები“ სხვათა გვერდის იმ მოსაზრებებსაც გვთავაზობს, რაც მედიის უმნიშვნელოვანესი ფუნქციური ამოცანაა. იგი აღნიშნულ საკითხს თანამედროვეობის ჭრილშიც განიხილავს.

პოსტკომუნიკურ ქვეყნებში, მას შემდეგ რაც საბჭოთა კავშირი დაინგრა, ბევრი თეორია უვარგისი გახდა. ეს შეეხო ჟურნალისტიკის სფეროსაც. ამის

მიუხედავად, ზოგჯერ აუცილებელია, თვით მოძველებულ თეორიებსაც გავეცნოთ, რათა უფრო ღრმად გავიაზროთ თანამედროვე შეხედულებათა არსი.

მკვლევრის აზრით, ჟურნალისტიკის სამივე ფუნქცია მოწინავე რიგებშია დასაყენებელი და აქ საგანგაშო არაფერია. იგი აქვე საბჭოური ჟურნალისტიკის მიერ 7 პრინციპის დღის წესრიგში დაყენებასაც უსვამს ხაზს: 1. პარტიულობა; 2. სარწმუნოობა და ობიექტურობა; 3. ჰუმანიზმი; 4. ხალხურობა; 5. დემოკრატიზმი; 6. მასობრიობა; 7. ეროვნულობა. თანამედროვე თვალთახედვა ამ საკითხის მიმართ რადიკალურად განსხვავებულია. ჟურნალისტიკის მიზნის (ფუნქციის) განსაზღვრას უცხოეთში, მაგალითად აშშ-ში, ბევრი ჟურნალისტი ეწინააღმდეგება. მათი აზრით, ეს სახიფათოა, რადგან მიზნის განსაზღვრა ჟურნალისტიკის შეზღუდვას გამოიწვევს. ამის მიუხედავად, როცა 1997 წელს ამერიკელ ჟურნალისტთა შორის გამოკითვა ჩაატარეს, ერთ-ერთი პასუხი ასეთი იყო: „ჟურნალისტიკის უპირველესი მიზანი სიმართლის თქმაა იმისათვის, რომ ხალხს ჰქონდეს სრული ინფორმაცია, რომელიც თავისუფლებისათვის სჭირდება“. ტორ რეზონსტელიც ამას ამბობდა სწორედ, რომ ინფორმაციის შექმნა დემოკრატიაა.

მკვლევარი იოსებ ჭუმბურიძე პროფესიული ჟურნალისტიკის სტანდარტებზეც საუბრობს და აქვე მიუთითებს, რომ მსოფლიოში აღიარებულია ჟურნალისტის ორი ტიპი: პროფესიული და მოყვარული. პროფესიულს უწოდებს ჟურნალისტს, რომელიც თავის საქმიანობაში იცავს პროფესიულ სტანდარტებს. პროფესიული ჟურნალისტიკა - ეს არის საყოველთაოდ აღიარებული ღირებულებებისა და ნორმების შესაბამისად განხორციელებული საქმიანობა. მსოფლიოში შემუშავებული მრავალი კოდექსისა და დეკლარაციის შეჯერებით, გამოიკვეთა პროფესიული სტანდარტის 5 ნიშანი: 1. ფაქტობრიობა - უპირატესობა მიანიჭო ფაქტებს და არა შეხედულებებს; 2. პატიოსნება - არ ცდილობდე ფაქტების არასწორი კუთხით წარმოჩენას; 3. მიუმხრობლობა - გააკონტროლო საკუთარი ინტერესები, არასოდეს დაუშვა მიკერძოებლობა ახალი ამბების გაშუებისას; 4. ყოვლისმომცველობა - დაიცვა ბალანსი, ანუ ერთი თვალსაზრისით წარმოჩენისას არ დაივიწყო საწინააღმდეგო, განსხვავებული და დამატებითი შეხედულებები; 5. თანმიმდევრულობა - მუდამ იცავდე პროფესიული ჟურნალისტიკის სტანდარტებს, ანუ წინა 4 წესს. მკვლევარი აქ ჩამოთვლილ ნიშნებს ჟურნალისტიკის პრინციპებს უწოდებს და აზრის მეტად გაძლიერების მიზნით დასძენს, რომ ეს პროფესიული ჟურნალისტიკის პრინციპებია. არსებობს კიდევ ერთი ნიშანი (თვირსება), რაც პროფესიულ ჟურნალისტს გამოარჩევს და ეს არის - კომპეტენტურობა. ამაზე მიგვანიშნებს ფილიპ მეიერი („ახალი ზუსტი ჟურნალისტიკის ავტორი“). მისი თქმით, „იყო დრო, როცა ჟურნალისტობა მხოლოდ სიმართლის-თვის თავდადებას, უზღვავენერგიასა და წერის გარკვეულ ნიჭს მოითხოვდა. ეს თვისებები დღესაც საჭიროა, მაგრამ საკმარისი აღარ არის. ჟურნალისტი უნდა იყოს მონაცემთა ბაზის მენეჯერი, მონაცემთა გადამამუშავებელი და მათი ანალიტიკოსი. მსოფლიოში, სადაც ინფორმაციის მოცულობა ყოველ 5 წელიწადში ერთხელ იზრდება, სპეციალისტი ვალდებულია არა მხოლოდ მიაწოდოს ინფორმაცია, არამედ თავადაც კარგად ერკვეოდეს მასში“.

პრაქტიკოსი ჟურნალისტი, საქართველოს ჟურნალისტთა ეთიკის თავ-მჯდომარე, მკვლევარი ზვიად ქორიძე წიგნში „საუბრები ჟურნალისტიკაზე“

თავისშეხედულებებს ამხელს და ჟურნალისტური ეთიკის ჭრილში ფესვებს ჯერ კიდევ შორეულ სამყაროში ეძებს.

„როვა ვსაუბრობთ ზნეობაზე, ანუ უხეშად რომ ვთქვათ ადამიანურ ქცევათა ნორმებზე, მაშინ ჩნდება კითხვები ამ ქცევის მოტივაციაზე და ისტორიასთან, ადამიან-წესებთან, სამართალთან, კანონთან, პოლიტიკასთან, რელიგიასთან, მეცნიერებასთან, ხელოვნებასთან მის დამოკიდებულებაზე“, - წერს ზვიად ქორიძე, რომლის მოსაზრების ირგვლივ ქვემოთ უფრო ვრცლად დავკონკრეტდებით.

ზვიად ქორიძე მიუთითებს, რომ შეგვიძლია არ დავეთანხმოთ ბრძენ გერმანელ ფილოსოფოსს, შეგვიძლია უარვყოთ ადამიანში მტაცებლური ბუნების არსებობა, მაგრამ სამწუხაროდ, მწარე სინამდვილე და საღი გონება, ნაწილობრივ მაინც, შოპონჰაუერის სიტყვების მიმართულებაზე მიგვითითებს. მისი აზრით, ადამიანში არსებობს ერთი მხრივ ზნეობა, მეორე მხრივ არსებობს ეგოიზმი და მხეცური ბუნება, რასაც უეჭველად სჭირდება ალიკაპი სახელმწიფოსა და სასამართლოს სახით. თანაც კიდევ ერთი დიდი გერმანელის, იმანუელ კანტის აზრით, ადამიანის თითქმის ყველა ზნეობრივი ნაბიჯის ახსნა მისივე ეგოისტური ბუნების ახსნით შეიძლება. ჟურნალისტიკის ვალიც სწორედ ის არის, კარგად დაანახვოს საზოგადოებას ადამიანის სახე – ზნეობრივიც და უზნეოც. აუხსნას, რომ ადამიანი ჰქვია მხოლოდ ზნეობრივად მოაზროვნე არსებას. მხოლოდ იმას, ვისაც აქვს სინდისი – პასუხისმგებლობა საკუთარი ქცევის გამო. ეს რომ შეძლოს, ჟურნალისტმა უნდა იცოდეს ეთიკის რაობა და რაც მთავარია, თვითონ უნდა იყოს ეთიკური ადამიანი. მედიის მესვეურმა უნდა იხელმძღვანელოს მხოლოდ იმ ზნეობრივი ფასეულობებით, რაც უზენაესმა ადამიანის ბუნებაში ჩადო და ამით იგი ადამიანად აქცია.

მედიის მთავარი ფუნქცია სიმართლის თქმაა. მიუკერძოებლობა და დემოკრატიული ღირებულებების ადვოკატირება მისი უმთავრესი არსი უნდა იყოს.

მიუხედავად იმისა, თუ როგორია პროფესიული მედიის ფუნქცია, მისი უპირველესი მისია არის კომუნიკაციის მისიის გამოყენება, რათა ხალხმა მიიღონ ინფორმაცია გარესამყაროზე საკუთარი დაკვირვებების შესახებ. კომუნიკაციის გარეშე წარმოდგენილია ადამიანთა საზოგადოების არსებობა და შესაბამისად, ადამიანთა მოდემის გადარჩენა. თავისუფლება იქცა დემოკრატიის სიმბოლოს ფაქტად. პროფესიულ მედიას ესაჭიროება როგორც ჩაურევლობა სახელმწიფოს, ასევე მედიამფლობელის მხრიდან.

მართალია, მოცემულ ნაშრომს ბოლომდე სრულყოფილების პრეტენზიას ვერ წამოვუყენებთ, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ აქ მასმედიის ფუნქციებისა და მისი თეორიული განვითარების ერთგვარი ექსკურსის წარმოჩენა შევძელით. მოცემულ ეტაპზე მხოლოდ ქართულ ენაზე არსებული რამდენიმე პუბლიკაციითა და სახელმძღვანელოთი შემოვიფარგლეთ. აღნიშნული პრობლემის ირგვლივ საფუძვლიან მუშაობას კვლავაც ვაგრძელებთ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაგოშიძე შოთა - „ჟურნალისტიკის საფუძვლები“, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1996 წ.
2. ჭუმბურიძე იოსებ - „ჟურნალისტიკის შესავლის საკითხები“, გამომც. „უნივერსალი“, თბ. 2011 წ.
3. ვაჩნაძე ანა - „ჟურნალისტიკა შებოჭილია“, საქართველოს სახალხო დამცველის პერიოდული გამომცემლობა, ჟურნალი „სოლიდარობა“.
4. სურგულაძე, იბერი - „მასობრივი კომუნიკაცია“, თბ, 2003 წ.
5. ქორიძე თეიმურაზ - საუბრები ჟურნალისტიკაზე“, თბ. 2010 წ.
6. www.npl.ge
7. [www. Media.ge](http://www.Media.ge)

Nestan Mamuchadze

To determine how well the media serves a society, it's needed to know what services it provides a society with. Journalism, which is one of the informative governing forms, implements spesific functions. Realization of those functions makes a role and a place of media clear in a civic life. Better we understand its internal rules, more productive the activity of a Journalism will get.

შტრიხები თანამედროვე ქართველი ჟურნალისტის პროფესიული პორტრეტისათვის

*სრული პროფ. ივ. ჯაგოდნიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი, კოსტავას 77*

ჟურნალისტის პიროვნული და პროფესიული მხარეების კვლევა ტრადიციულ სოციოლოგიურ პრობლემატიკას განეკუთვნება. ადრე უმთავრესი ყურადღება ექცეოდა ისეთ ასპექტებს, როგორიცაა: კომპეტენტურობა, პრინციპულობა, ობიექტურობა, ლიტერატურული ნიჭი, კომუნიკაბელურობა. თანამედროვეობისათვის უფრო აქტუალური აღმოჩნდა ისეთი თვისებები, როგორიცაა პატიოსნება, წესიერება, ზნეობრიობა, პასუხისმგებლობა საზოგადოების წინაშე. საზოგადოდ, ჟურნალისტი თითქმის ყოველთვის ერთგვარი დიდების წინაშე დგას: შეინარჩუნოს ობიექტურობა და ღირსება, თუ გაიყიდოს, შეკვეთით წეროს და დაარღვიოს პროფესიული ეთიკა. როგორც ჩანს, ამ მხრივ ვითარება არც თუ სახარბიელოა, რადგან სულ უფრო მწვავედ დგება ეთიკური კრიტერიუმების მკაცრი განსაზღვრა-დადგენის საჭიროება, ვითარებას კი თანამედროვე ჟურნალისტიკაში განსხვავებული პარადიგმების არსებობა ართულებს: ერთია – ამერიკული რეალობა, სადაც ჟურნალისტის პროფესიული საქმიანობა მხოლოდ ეთიკური ნორმებით რეგულირდება, მეორეა ჩვენი სინამდვილე – კანონით რეგულირებული ჟურნალისტური სინამდვილე.

საბჭოური სივრციდან გამოსვლის შემდეგ ჟურნალისტიკა და ზოგადად მედია ერთხანს თვითღინებით ვითარდებოდა, გარკვეული აზრით გაგებულ თვითრეგულირების საფუძველზე. თუმცა 1991 წ. საქართველოს პარლამენტმა მიიღო „საქართველოს კანონი პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა

საშუალებების შესახებ“, რითაც უნდა დარეგულირებულიყო ჩვენში ჟურნალისტიკის ფუნქციონირების ყველა მნიშვნელოვანი მხარე. ამ კანონმა ჟურნალისტიკის პრობლემების სამართლებრივი უზრუნველყოფა ნაკლებად შეძლო. ამის დასტური იყო ის ფაქტი, რომ 1997 წელს დაიწყო აქტიური საუბარი საქართველოში მედიის თვითრეგულირების წესების დამუშავება-დამკვიდრების შესახებ. მუშაობა გაიშალა პრესის კანონპროექტზე. რომლითაც მედიას საკმაოდ დიდი უფლებები ენიჭებოდა. ამ გარემოებამ სერიოზულად შეაფიქრინა კანონშემომქმედებიც. ამიტომ დადგა გარკვეული შემაკავებელი ფაქტორების შემუშავების საკითხი. ასეთ ფაქტორად დასახელდა „ჟურნალისტთა ქცევის წესები და ეთიკის კოდექსი“, რომლის შექმნაზეც თავად ჟურნალისტებს უნდა ემუშავათ [1,5]. იმ ეტაპზე ასეთი მუშაობიდან არაფერი გამოვიდა, რადგან მკვლევართა სწორი დაკვირვებით, „პროფესიული სტანდარტების შექმნის და დაცვის აუცილებლობა“ ჟურნალისტების დიდ ნაწილს ბოლომდე არც ჰქონია გაცნობიერებული.

ქართულ მედიას თავისებებაზე სულამ ძალიან მალე დაუკარგა ნდობა, რადგან საეჭვო გახდა მისი მიუკერძოებლობა. ამასთან შეიღახა მოქალაქის სრულფასოვანი, სამართლიანი და მიუკერძოებელი ინფორმაციის მიღების უფლება.

ვითარება არსებითად შეიცვალა 2003 წლის ივლისში. 25 ივლისს სასტუმრო „შერატონში“ ჟურნალისტებმა და მედიაორგანიზაციათა წარმომადგენლებმა მნიშვნელოვანი დოკუმენტი მიიღეს – „მედიის პროფესიული სტანდარტი“. ამ დოკუმენტის მიხედვით დაფიქსირდა „პროფესიული სტანდარტების ფორმალიზების“ ფაქტი და დაიწყო მათი რეალიზების ეტაპი. ამის თქმის საფუძველს იძლევა ქართული ბეჭდური მედიის ღრმა და მრავალმხრივი სოციოლოგიური კვლევა. ძირითადი თემა იყო ქართული საზოგადოების უკმაყოფილება მედიით, მის არაეთიკურობაში დადანაშაულების საფუძვლიანობის კვლევა. ანუ მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა ბეჭდვით მედიაში ეთიკური ნორმების დაცვის ძირითადი ტენდენციების გამოკვეთა. ფაქტობრივად, ეს ჩვენში განხორციელებული პირველი სერიოზული და პროფესიული სოციოლოგიური კვლევა იყო. კვლევის ობიექტს წარმოადგენდა ექვსი ქართული გამოცემა: „ალია“, „ახალი თაობა“, „რეზონანსი“, „24 საათი“, „ჯორჯიან თაიმსი“, „ახალი ვერსია“. შერჩევის პრინციპი მათი ტირაჟის სიდიდე და მკითხველში მაღალი რეიტინგი იყო. ყველა გამოცემა დედაქალაქისა იყო, ამიტომ კვლევას რეგიონული პრესა არ მოიცავდა. მკვლევართა პოზიცია იმ მოსაზრებით იყო განსაზღვრული, რომ იმუამად თბილისისა და რეგიონულ პრესას შორის განსხვავება არსებობდა „პრობლემათა ტიპოლოგიის“ თვალსაზრისით და რომ რეგიონული პრესა ჩანასახოვან მდგომარეობაში იყო. ახლად ყალიბდებოდა მისი სარედაქციო პოლიტიკა და მენეჯმენტი [1,7].

კვლევის ძირითად ამოცანებს წარმოადგენდა:

- ჟურნალისტური ეთიკის ძირითად პრონციპებთან ჟურნალიტებისა და მედია-მენეჯერების დამოკიდებულება;
- მედიაში ეთიკური ნორმების დაცვის თვალსაზრისით არსებული სიტუაციის შეფასება;
- ჟურნალისტების მიერ პროფესიული სტანდარტების დარღვევისადმი მკითხველთა დამოკიდებულების გამოკვლევა.

კვლევების დიდი მოცულობისა და მრავალპლანიანობის გამო, შემუშავდა გეგმა და მეთოდოლოგია. კვლევა ოთხ ნაწილად დაიყო:

I ეტაპზე დაიგეგმა „ჩაღრმავებული ინტერვიუები ჟურნალისტებთან და მენეჯერებთან“;

II ეტაპზე – „წინასწარ შერჩეულ თემებზე გამოქვეყნებული მასალების ანალიზი ეთიკური ნორმების დაცვის თვალსაზრისით“;

III ეტაპზე – „მკითხველთა ფოკუს ჯგუფების ორგანიზება“;

IV ეტაპზე – კვლევების „შემაჯამებელი დასკვნების მომზადება“.

კვლევების ჩატარებაში მონაწილეობა მიიღეს “კავკასიის ჟურნალისტიკისა და მედია მენეჯმენტის სკოლის (საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტი)” კურსდამთავრებულებმა.

აღსანიშნავია, რომ ეს კვლევა ჟურნალისტიკის სოციოლოგიის თანამედროვე მეცნიერული სტანდარტების სრული დაცვით ჩატარდა. ამას კვლევის მეთოდურ-მეთოდოლოგიურ ასპექტებთან ერთად, ერთი ასეთი მხარეც ცხადყოფს: საგანგებოდ შემუშავდა თავად კვლევების საჯაროობის უზრუნველყოფი ეთიკური ნორმები. კვლევების ეთიკური მახასიათებლები ასეთი შინაარსისა იყო:

- კვლევების ღიაობა და პროცესული საჯაროობა;
 - კვლევათა კრიტერიუმები წინასწარ ეცნობათ ყველა გაზეთსა და მათს ჟურნალისტებს;
 - დაცული იყო ჩაღრმავებული ინტერვიუებისა და ფოკუს-ჯგუფების გაშიფრული ტექსტები;
 - კვლევის შედეგები დაიბეჭდა და შეიქმნა მათი გაცნობის საშუალება;
 - კვლევების შესახებ დაწვრილებითი ინფორმაცია წინასწარ ეცნობათ გაზეთების ხელმძღვანელებს, გამოქვეყნდა კიდევაც სარეკლამო საფუძველზე.
- კვლევათა პრობლემურ ერთეულებად შერჩეული იყო:
- **არ არის მითითებული წყაროებთან დაკავშირებული პრობლემის**, ანუ იმ ინფორმაციის მოტივი, რომლის წყარო ანონიმურია; წყარო კრებსითი ან ზოგადია;
 - **ფაქტებისა და კომენტარების გამიჯვნა** – იგულისხმება სტატია, სადაც ჟურნალისტი ამბის თხრობასთან ერთად პირად შეხედულებებს და მოსაზრებებს გადმოსცემს;
 - **ბალანსის დარღვევა** – როდესაც მასალა ერთ წყაროზე დაყრდნობით არის მომზადებული, საპირისპირო მხარის პოზიციები ასახული არ არის და ჟურნალისტები მხარეებისადმი თავის სიმპათია-ანტიპათიას გამოხატავენ;
 - **შეუსაბამო სათაური** ანუ სათაური, რომელიც სტატიის შინაარსს არ ასახავს; შეიცავს სტატიაში მოყვანილი რომელიმე წყაროს აზრს და ამის შესახებ მითითებული არ არის; არღვევს უდანაშაულობის პრეზუმციას;
 - **რეკლამის გამიჯვნა ჟურნალისტური მასალებისაგან** – სარეკლამო მასალა ფორმით და დიზაინით არ განსხვავდება სარედაქციო მასალისაგან;
 - **სოციოლოგიური გამოკითხვები** – არ არის მითითებული ყველა აუცილებელი ატრიბუტი;
 - **ჟანრობრივი აღრევა** – მასალა შინაარსობრივად ანალიტიკურია, დამყარებულია მხოლოდ ავტორის პირად მოსაზრებებზე, თუმცა ამაზე მითითება არ ახლავს [1, 53-54].

აღნიშნულმა კვლევებმა სტატისტიკურად შემდეგი სურათი გამოავლინა:

1	წყაროებთან დაკავშირებული პრობლემა	38%
2	ფაქტებისა და კომენტარების გამოჯენა	50%
3	ბალანსის დარღვევა	35%
4	შეუსაბამო სათაური	20%
5	სოციოლოგიური გამოკითხვა	100%
6	რეკლამის გამოჯენა ჟურნალისტური მასალებისაგან	100%
7	ქანობრივი აღწერა	16%

ეს სტატისტიკა 2002 წლის 2 ივლისის ადგილობრივი არჩევნების პრობლემატიკაზე გამოქვეყნებული 77 სტატიის ანალიზის შედეგებს ცხადყოფს.

2002 წლის ოქტომბერ-ნოემბრის აქციების პრობლემატიკაზე გამოქვეყნებული 144 სტატიიდან კი ზემოაღნიშნული 7 პარამეტრის მიხედვით ასეთი ვითარება გამოაშკარავა: პირველი პარამეტრი – 31%; მეორე პარამეტრი – 75%; მესამე – 40%; მეოთხე – 35%; მეხუთე – 100%; მეშვიდე – 30%.

2002 წლის 25 აპრილის მიწისძვრის პრობლემებზე დასტამბური 51 სტატიის მიხედვით მითითებული პარამეტრების შემდეგი მაჩვენებელი დაფიქსირდა: პირველი პარამეტრის მიხედვით – 30%; მეორე – 54%; მესამე – 17%; მეოთხე – 19%; მეშვიდე – 15%.

და ბოლოს, 2003 წლის 25 მაისის – 25 ივნისის პერიოდში კრიმინალური ამბებისა და სასამართლო პროცესების თემატიკაზე გამოქვეყნებული 123 სტატიის ანალიზის შედეგად მიღებულია შემდეგი მონაცემები:

პირველი პარამეტრის მიხედვით – 37%; მეორე – 35%; მესამე – 14%; მეოთხე – 20% [ეთიკის დაცვის... 2003: 52-53].

ამ კვლევებში ვერ მოხვდნენ სამაუწყებლო კომპანიები, განსხვავებული მიდგომისა და ხერხების საჭიროების გამო. არა და ამ მიმართულებით კვლევების აქტუალობას თუნდაც ის ფაქტი ცხადყოფს, რომ უკანასკნელ წლებში სტუდენტ ჟურნალისტთა წრეებში მკვეთრად გაიზარდა ტელეჟურნალისტიკის პოპულარობა და დაეცა საგაზეთო ჟურნალისტიკის ავტორიტეტი. ამასთან სულ უფრო აშკარა ხდება პროფესიული სრულქმნილობის დეფიციტი ტელეწამყვანთა შორის და ჟურნალისტური ეთიკის ნორმათა უგულვებლყოფის ტენდენციები დებატების, დისკუსიების, თოკ-შოუების წამყვანთა მხრიდან. თუმცა არც იმის თქმა იქნებოდა მართებული, თითქოს თუნდაც ეთიკურ ნორმათა დაცვის თვალსაზრისით ქართული სამაუწყებლო მედია საერთოდ ყურადღების მიღმა დარჩენილი. ამ პრობლემებს სულ უფრო მეტ ყურადღებას უთმობენ თავად ჟურნალისტები. მაგალითისათვის შეიძლება დასახელდეს ჟურნალისტ ქ. სადღობელაშვილის წერილი, „თV-მეხუთე დრო“, რომელიც გაზეთ „24 საათში“ დაიბეჭდა (№30, 10.02.05), სადაც გაანალიზებულია ტელეჟურნალისტების მიერ ეთიკური ნორმების უხეში დარღვევების ფაქტები „ახალი ამბების“ საინფორმაციო პროგრამებში [2,30].

ამავე პრობლემის კვლევის ცდაა წარმოდგენილი ნინო ჭალაგანიძის ნაშრომში „ახალი ამბების ეთიკა“ [3, 110-115]. ეს ავტორი ტელეკომპანიების ჟურნალისტთა მხრიდან პროფესიული ეთიკის ნორმათა დარღვევის ისეთ ტენდენციებს გამოყოფს, როგორიცაა მოსაუბრის აზრის ბოლომდე არმოსმენა, შეწყვეტინება და სხვა კითხვაზე გადასვლა; გადაცემის ან სიუჟეტის ბოლოს გამომსვლელთა გამონათქვამების კომენტირება; შორ მანძილებზე თანამგზავრული ტექნიკური საშუალებით წარმოებულ ინტერვიუებში ჩართვით საუბრებში ჟურნალისტთა მიერ რეაქციის აზრის გამოხატვა ხაზგასმული შესტებითა და მიმიკით. ყველაზე უხეშ დარღვევად მიჩნეულია მონტაჟის

არაკეთილსინდისიერად გამოყენება, როდესაც რესპოდენტის დადებითი პასუხი უარყოფითით იცვლება.

აღნიშნული თავისთავად ცხადყოფს როგორც ჟურნალისტური ეთიკის ნორმათა დაცვის აშკარა დეფიციტს, ასევე ამ სამწუხარო მოვლენის დამკვიდრების აშკარა მცდელობებს ქართული ჟურნალისტიკის სოციოლოგიის სფეროში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქართულ პრესაში ჟურნალისტური ეთიკის ნორმების დაცვის მონიტორინგი, თბ., 2003 წ. თავისუფლების უნივერსიტეტი;
2. სადღობელაშვილი ქ., „TV – მეხუთე დრო“, გაზეთი „24 საათი“, №30, 10 თებერვალი, 2005 წელი;
3. ჭაღაგანიძე, ახალი ამბების ეთიკა // „ჟურნალისტური ძიებანი“, IX, თბილისი, 2006 წელი.

Штрихи к профессиональному портрету современного грузинского журналиста

Иване Джагоднишвили
фул профессор ТГУ

Дан обзор исследования личностных и профессиональных аспектов современного грузинского журналиста, проводимых в последнее время (2003 г.). Отмечено, что исследованиями выявлен дефицит соблюдения норм профессиональной этики журналиста, факты нарушения этих норм в «новостных» информационных программах; недоучет мнения собеседника, прерывание беседы, переход на другой вопрос и др.

The features for the modern Georgian Journalist's professional portrait

Ivane Jagodnishvili
Full professor of TUG

The research aspects of the Modern Georgian Journalist's personal and professional sides, That was held recently (2003), are reviewed here. It is mentioned, that the research revealed the deficit of journalistic norms of professional ethics, violation of these norms in informational programs, not to listen to the speaker's opinion, interruptio on, overprass to other issues and ect.

ფილოლოგია – Филология – Philology

ვერბალური კომუნიკაცია და სიტყვა-ფორმათა ლექსიკური მნიშვნელობა

სრული პროფ. ბ. იმნაძე

სრული პროფ. თ. ჯაგოდნიშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

საქართველო, თბილისი, კოსტავას 77

კომუნიკაციის პრობლემების კვლევებში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სიტყვათა ლექსიკური მნიშვნელობა. ამ მიმართულებით მუშავდება როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული (გამოყენებით-მეთოდოლოგიური და მეთოდოლოგიური) პრობლემები. შემთხვევითი სულაც არ არის ის მოვლენა, რომ სახელმძღვანელოებსა და მეთოდოლოგიებში საილუსტრაციო მასალა წარმოდგენილია არსებითი სახელებით, რომლებიც სხვებზე მეტად გამოირჩევიან საგნობრივ-შინაარსობრივი მნიშვნელობით. რუსულის, როგორც უცხო ენის სწავლებაში, ამგვარი მიდგომა შემდეგნაირად რეალიზდება: სიტყვის სემანტიკის ბუნებრივი თვალსაზრისის განხორციელებით, ნახატების, სქემების, ფოტოების გამოყენებით და ა. შ. საკუთრივ ლინგვისტიკურ (შიდალინგვისტიკურ) კანონზომიერებებზე დამყარებული მიდგომები, ხერხები სიტყვის სემანტიკის პროცესში გაცილებით ნაკლებად გამოიყენება.

სიტყვათა ლექსიკური მნიშვნელობის შესწავლისადმი მეორე მიდგომა იმ მოვლენას ემყარება, რომ სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობის გაგება შესაძლებელია არა მარტო ბგერათკომპლექსის რეალურ სინამდვილესთან შესაბამისობის უზრუნველყოფით, არამედ მნიშვნელობის სისტემური განპირობებულობის ყველა სახეობის გათვალისწინებით, ანუ გრამატიკული გაფორმებულობით პარადიგმატიკული მიბმულობით, სინტაგმატური მნიშვნელობით, სიტყვაწარმოებითი მნიშვნელობებით. ამ თვალსაზრისით თავისებურად საინტერესოა ვ. ვინოგრადოვის მიერ წარმოდგენილი სიტყვის ლექსიკური მნიშვნელობის განსაზღვრება: „ლექსიკურ მნიშვნელობაში ჩვეულებრივ გულისხმობენ მის საგნობრივ შინაარსს, რომელიც გაფორმებულია მოცემული ენის გრამატიკის კანონებით და წარმოადგენს ამ ენის ლექსიკონის ზოგადი სემანტიკური სისტემის ელემენტს“ (2, 13). იმის გამო, რომ სიტყვის მნიშვნელობა განიხილება არა მარტო რეალობის კონკრეტულ საგნთან მიმართებაში, არამედ სისტემური განსაზღვრულობის პლანშიც, ბევრი ლინგვისტი საუბრობს არა სიტყვის მნიშვნელობაზე, არამედ მის სემანტიკურ სტრუქტურაზე და ამაში გულისხმობენ ენის რთულ რეალურ მოცემულობას.

სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურა სხვადასხვა კომპონენტებისაგან შედგება. სხვადასხვა მკვლევარი (3, 4, 5) სიტყვის სემანტიკურ სტრუქტურაში სხვადასხვა რაოდენობის ელემენტებს გამოყოფენ, თუმცა ყველა ერთხმად აღიარებს, რომ სიტყვის მნიშვნელობა უნდა განიხილებოდეს არა მარტო რეალური სინამდვილის საგანთან მიმართებაში, არამედ სიტყვის სემანტიკური სტრუქტურის კომპონენტების სახეობების პლანშიც, რადგან ასეა შესაძლებელი სიტყვის მთლიანი საგნობრივ-ცნებითი მიმართებების, პრაგმატიკული, სინტაგმატური და დერივაციული სიტყვაწარმოებითი ურთიერთმიმართებათა გაგება.

განვიხილოთ სიტყვის სემანტიკის ანალიზის კონკრეტული მაგალითები მათ საგნობრივ მნიშვნელობებთან მიმართებაში. ერთი მაგალითი აღებულია ვ. ი. ზიმინის დასახელებული ნაშრომიდან. ესაა ზედსართავი სახელის „ერუს“-ს სემანტიკის ანალიზი. ამ ზედსართავ სახელს რამდენიმე მნიშვნელობა მოეპოვება. ამასთან ცალკეული მნიშვნელობები ერთმანეთისაგან დაშორიშორებულია იმით, რომ სინტაგმურ, პარადიგმატურ და დერივაციულ პლანებში თავისი გარკვეული გამოვლინებები მოეპოვებათ. სიმოკლისათვის სინტაგმური მიმართებები (შეთანხმებები) აღვნიშნოთ „А“ ასოთი, პარადიგმატული მიმართებები „В“ ასოთი, სიტყვაწარმოებითი „В.1“ ნიშნით – „ნაწილობრივ ან მთლიანად სმენადაქვეითებული“.

А. ერუ ადამიანი, მოხუცი, ჭაბუკი, ბიჭი და ა. შ. (ყველა შეთანხმებადი სიტყვა აუცილებელად გამოხატავს სულიერ საგანს, ჩვეულებრივ ადამიანებს).

В. ზედსართავი სახელის **ერუს-ს** მნიშვნელობა შედის იმ ზედსართავების ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფში, რომელიც გამოხატავს ადამიანის ფიზიკურ ნაკლულობებს: ერუ, მოხრილი, მუნჯი, ელამი, ბრმა და ა. შ.

В. ზედსართავის ამ მნიშვნელობას მოეპოვება ნაწარმოები სიტყვები: სიერუე, გაერუება, ერუობა; 1. ერუ ხმა, ერუ კენესა, კაკუნი, ხვრინვა და სხვა (ლექსიკური მნიშვნელობის განსაზღვრის ფორმულა უკვე შეიცავს მითითებას ლექსემათა სიტყვაშეთანხმების ხასიათზე – „ბგერათა შესახებ“...).

2. ზედსართავის ამ მნიშვნელობას პარადიგმატულ პლანში მოეპოვება, მაგალითად, ანტონიმების ერუ (ხმა) – მუდერი (ხმა), ერუ (ყვირილი) – მკვეთრი, გამაერუებელი, გამგმინავი (ყვირილი) აქვს სინონიმები: ერუ (ხმა) – ბუნდოვანი, გაურკვეველი (ხმა). ზედსართავის **ერუს-ს** ეს მნიშვნელობა მდებარეობს ხმათა დამახასიათებელ ერთ ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფში. В. ზედსართავ **ერუს-ს** ამ მნიშვნელობას აქვს შემდეგი ნაწარმოები სიტყვები: დაერუება (მაგალითად) რუსული სიტყვის ბოლოს მუდერი თანხმოვნის დაერუება: столб-столп), დაერუება, ერუობა.

3. **გაერუება, სიერუე, ერუანხალა** (оглушить, глушная, глухарь). „ხშული, მოგუდული, ბუნდოვანი, გაურკვეველი (незвонкий, приглушенный, неясный, невнятный) (ძირითად დაბალი (ხშული) ბგერების შესახებ). ერუ ხმა, კენესა, კაკუნი, ხვრინვა“ და ა. შ.

ზედსართავ **ერუს-ს** პარადიგმატულ პლანში მოეპოვება ანტონიმები: ერუ ხმა – მუდერი ხმა, ერუ ყვირილი, მკვეთრი, გამსჭვალავი, გამაერუებელი ყვირილი; აქვს სინონიმებიც: ერუ ხმა – გაურკვეველი, ბუნდოვანი ხმა; ზედსართავ ერუს-ს ეს მნიშვნელობა ხმების დამახასიათებელი ზედსართავების ლექსიკურ-სემანტიკურ ჯგუფშია გაერთიანებული.

ერუს-ს ამ მნიშვნელობას მოეპოვება შემდეგი ნაწარმოები სიტყვები: დაერუება (მუდერი ბგერის დაერუება რუსული სიტყვის ბოლოს: столб-столп), გაერუება, სიერუე (оглушение, глухость). «находящийся в глуши, далеко от населенных мест; захалустный».

А. მიერუებული მხარე (глухой край), მომცრო ქალაქი (городишко), ქუჩა (улица), გასასვლელი (переулок) და ა. შ. სიტყვათშეთანხმებანი აქ ამა თუ იმ ადგილების სახელწოდებებია.

В. პარადიგმატულ პლანში ზესართავი სახელის „ერუს“-ს ამ მნიშვნელობას აქვს ანტონიმები: ერუ ქუჩა – ხმაურიანი, ხალხმრავალი, სიცოცხლით სავსე (шумная, многолюдная, оживленная улица).

В. ზესართავი სახელის „ერუს“ ეს მნიშვნელობა დასტურდება ნაწარმოები სიტყვებით: глушь (უღრანი), глухмань (უღრანი).

4. «Совершенно закрытый, сплошной, без отверстий» (სრულიად ჩაკეტილი – დახშული, გლუვი, უნასვრეტო).

А. ყრუ კედელი (глухая стена: კორიდორი იყო ყრუ, უფანჯრეო – სიმონოვი).

ამ მნიშვნელობის სახესხვაობად უნდა ჩაითვალოს ზედსართავი სახელის „ყრუ“-ს შეთანხმება სიტყვებთან კაბა, საყელო და ა. შ. – ყრუდ შებნეული (наглухо застегнутый), დახურული (закрытый).

Б. ამ მნიშვნელობის პარადიგმატიკული ურთიერთმიმართებებიდან უპირველესად უნდა აღინიშნოს ანტონიმები: ყრუ საყელო (глухой воротник) – ღია საყელო (открытый воротник); სინონიმები: ყრუ მესერი (глухой забор) – ერთიანი მესერი (сплошной забор).

В. დერივაციულ პლანში ამ ზედსართავი სახელის ეს მნიშვნელობა მაწარმოებელ სიტყვას წარმოადგენს მოტივირებული ნაწარმოები სიტყვისათვის „наглухо“ (наглухо застегнуть воротник, наглухо перегородить комнату, т. е. поставить глухую стену).

სიტყვის სემანტიზაციის საისტორიო სახეობაა **კონტექსტური სემანტიზება**, სადაც სიტყვის კონტექსტურ სემანტიკურ ნაირგვაროვნებებს განაპირობებს პოლისემიურობა. პოლისემიურობის, როგორც სიტყვის მნიშვნელოვანი თვისების, გათვალისწინების გარეშე შეუძლებელია სიტყვის სემანტიკური დონეების კომპლექსური აღქმა, რადგან სწორედ ამაში მდგომარეობს ენობრივი თვითგამოხატვის ხარისხიანობა, რაც მისი პოლისემიურობის ნაირგვაროვნობის აქტუალიზებას და რაც თავის მხრივ წარმოადგენს კომუნიკანტის ვიზუალურ ბარათს ენობრივ სამყაროში.

სიტყვა ოდესღაც განცდილის შიფრია, რადგან ემყარება მოლაპარაკის რეფლექსს რომელიმე ფაქტსა თუ მოვლენაზე და წარმოადგენს ამბავს (თხრობას) მათ შესახებ. სიტყვა თავისთავად არის უკვე თხრობა რაიმეს შესახებ. იგი კონტექსტის თემატიკით დაკავშირებულია მსგავსი სემანტიკის სხვა სიტყვებთან და ქმნის ერთიან სემანტიკურ ველს, ანუ თანამედროვე ლინგვისტიკის ტერმინოლოგიით – ფრეიმს.

პოლისემიური ვარიაციების გამოვლენა შეუძლებელია ეროვნული ენობრივი სამყაროს ცოდნის გარეშე. ამასთან ამ ენობრივი ფენომენის კვლევა დიდ სიფრთხილეს საჭიროებს. მაგალითისათვის განვიხილოთ ცნობილი ქართველი პოეტის უადრესად საინტერესო ლექსი „მიკროსკოპული საგა ლინგვისტიკისათვის“.

ლექსი აგებულია სიტყვა „დაადგას“-ს სემანტიკური ვარიანტების კონტექსტურ ვარიანტულობაზე. სულ ლექსში 12 კონტექსტური ვარიანტია მოცემული. ეს ვარიანტები მთლიანობაში ქართული კულტურული ცნობიერებისათვის წარმოადგენენ ენობრივი პრაქტიკით განპირობებულ რეფლექსიებს. ვარიანტების სიმრავლე გასაოცარია არა მხოლოდ ენის რიგითი მომხმარებლისათვის, არამედ ლექსის უშუალო ადრესატებისათვის – ლინგვისტიკისათვის:

„დაადგა ჩაი, წაიხემსა.

დაადგა გზას.

დაადგა თავზე მოღალარე ცოლს, – გაეყარა.

დაადგა თვალი ცოლის დაქალს.

დაადგა გვირგვინი და დაოჯახდა კიდევ ერთხელ.

დაადგა სართულს სართული – სასახლე წამოჭიმა.

დაადგა ყელზე ბეგრ მოშურნეს.

დაადგა ფეხი ყველას, ვინც ღირსი იყო ამის.

დაადგა თავი ბევრ კეთილ საქმეს.

დაადგა პირზე ბევრ ნაძირალას.

დაადგა საშველი მის ცხოვრებასაც.

დაადგა გზას სამოთხისკენ”.

აი, რა დიდია ერთი სიტყვის ლინგვო-კომუნიკაციური შესაძლებლობანი და ენის შესწავლის პროცესში მათი გაუთვალისწინებლობა შეუძლებელია. სიტყვა „დაადგას“ მნიშვნელობის მრავალგვარობა შეინიშნება რუსულ ენაშიც, თუმცა ამ მნიშვნელობათა გამოყენება სხვადასხვა ენაში სხვადასხვაგვარია და ეს ბუნებრივიც არის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. В.И. Зимин – О системном анализе значений слова, М., 2002;
2. А. Чикобава – Лингвистика как интегральная наука о языке. «Проблемы языкознания», «Наука», Москва, 1967;
3. Б. Имнадзе, Б. А. Цхададзе, Т. И. Джагоднишвили – Соответствие русскому термину «просторечие» в грузинской научной литературе, АОН Грузии, Труды 2(14), Тбилиси 2009
4. Д. Н. Шмелев О семантической структуре слова, РЯНШ, 1964
5. Д. Н. Шмелев Проблемы семантического анализа лексики, Москва, 1973

Вербальная коммуникация и лексическое значение словоформ

Б. Л. Имнадзе, Т. И. Джагоднишвили

В статье рассматривается вопрос лексических значений слово форм в вербальных коммуникациях. Отмечено, что лингво-коммуникационные возможности слова в вербальных коммуникациях велики и неучитывать этого в процессе обучения языка невозможно.

Verbal Communication and lexical meaning of a word-form

B.Imnadze, T. Jagodnishvili

The article reveals the issue about lexical meaning of a word-form in verbal communication. There is also shown the fact,that. Linguistic communicative oportuties of a word in verbal communication have a vital importance and that should be taken into the consideration in the process of study.

Towards the History of Text Interpretation

Tamar Mebuke

Georgian State Technical University

The history of text interpretation goes back to the study of hermeneutics. Hermeneutics is the theory of text interpretation, especially the interpretation of Biblical texts, wisdom literature, and philosophical texts. The terms *hermeneutics* and *exegesis* are sometimes used interchangeably. Hermeneutics is a wider discipline that includes written, verbal, and nonverbal communication. Exegesis focuses primarily upon texts. *Modern hermeneutics* includes both verbal and nonverbal communication as well as semiotics, presuppositions, and preunderstandings. *Hermeneutic consistency* refers to the analysis of texts to achieve a coherent explanation of them. *Hermeneutics* is derived from the Greek word ἑρμηνεύω (*hermeneuō*, 'translate' or 'interpret'). It was introduced into philosophy mainly through the title of Aristotle's work *On Interpretation*, commonly referred to by its Latin title *De Interpretatione*. It is one of the earliest (c. 360 B.C.) extant philosophical works in the Western tradition to deal with the relationship between language and logic in a comprehensive, explicit, and formal way. Folk etymology places its origin with Hermes, the mythological Greek deity who was the 'messenger of the gods'.

In *De Interpretatione*, Aristotle offers a theory which lays the groundwork for many later theories of interpretation and semiotics:

Words spoken are symbols or signs (symbola) of affections or impressions (pathemata) of the soul (psyche); written words are the signs of words spoken. But the mental affections themselves, of which these words are primarily signs (semeia), are the same for the whole of mankind, as are also the objects (pragmata) of which those affections are representations or likenesses, images, copies (homoiomata) (Aristotle, 1.16) As Socrates noted, words have the power to reveal or conceal and can deliver messages in an ambiguous way.

The history of Hermeneutics has gone a long way and includes studies by scriptural interpreters. Its earliest example is, however, found not in the written texts but in the Jewish Oral Tradition that later became the Talmud. Vedic hermeneutics involves the exegesis of the Vedas, the earliest holy texts of Hinduism. Biblical hermeneutics is the study of the principles of interpretation of the Bible. The earliest Christian period of biblical interpretation was the Apostolic Age. Traditionally, that was the period of the Twelve Apostles, dating from the Great Commission until the death of John the Apostle (about 100 A.D.).

As early as the third century, Christian hermeneutics began to split into two primary schools: the Alexandrian and the Antiochene. The Alexandrian biblical interpretations stressed allegorical readings, often at the expense of the texts' literal meaning. Origen and Clement of Alexandria were two major scholars in this school. The Antiochene school stressed the literal and historical meaning of texts. Theodore of Mopsuestia and Diodore of Tarsus were the primary figures in this school. Medieval Christian biblical interpretations of text incorporated exegesis into a fourfold mode which emphasized the distinction between the letter and the spirit of the text. This schema was based on the various ways of interpreting text that were utilized by the patristic writers.

The literal sense (*sensus historicus*) of scripture denotes what the text states or reports directly. The allegorical sense (*sensus allegoricus*) explains text in the light of the doctrinal content of church dogma, so that each literal element has a symbolic meaning. The moral application of a text to the individual reader or hearer is the third sense (the *sensus tropologicus* or *sensus moralis*). The fourth sense (*sensus anagogicus*) draws out of the text

the implicit allusions it contains to secret metaphysical and eschatological knowledge, called *gnosis*.

The discipline of hermeneutics emerged with the new humanist education of the 15th century as a historical and critical methodology for analyzing texts. The next important step in the study of text interpretation was made by Friedrich Schleiermacher who explored the nature of understanding in relation not just to the problem of deciphering sacred texts but to all human texts and modes of communication. The interpretation of a text must proceed by framing its content in terms of the overall organization of the work. Schleiermacher distinguished between grammatical interpretation and psychological interpretation. The former studies how a work is composed from general ideas; the latter studies the peculiar combinations that characterize the work as a whole. He said that every problem of interpretation is a problem of understanding and even defined hermeneutics as the art of avoiding misunderstanding. Misunderstanding was to be avoided by means of knowledge of grammatical and psychological laws. During Schleiermacher's time, a fundamental shift occurred from understanding not merely the exact words and their objective meaning, to an understanding of the writer's distinctive character and point of view (Forster, Michael).

Wilhelm Dilthey broadened hermeneutics even more by relating interpretation to historical objectification. Understanding moves from the outer manifestations of human action and productivity to the exploration of their inner meaning. In his last important essay, "The Understanding of Other Persons and Their Manifestations of Life" (1910), Dilthey made clear that this move from outer to inner, from expression to what is expressed, is not based on empathy. Empathy involves a direct identification with the Other. Interpretation involves an indirect or mediated understanding that can only be attained by placing human expressions in their historical context. Thus, understanding is not a process of reconstructing the state of mind of the author, but one of articulating what is expressed in his work.

Dilthey divided spiritual science into three structural levels: experience, expression, and comprehension. Experience means to feel a situation or thing personally. Dilthey suggested that we can always grasp the meaning of unknown thought when we try to experience it. Expression converts experience into meaning because the discourse has an appeal to someone outside of oneself. Every saying is an expression. Dilthey suggested that one can always return to an expression, especially to its written form, and this practice has the same objective value as an experiment in science. The possibility of returning makes scientific analysis possible, and therefore the humanities may be labeled as science. Moreover, he assumed that an expression may be "saying" more than the speaker intends because the expression brings forward meanings which the individual consciousness may not fully understand. The last structural level of spiritual science, according to Dilthey, is comprehension, which is a level that contains both comprehension and incomprehension. Incomprehension means, more or less, *wrong understanding*. He assumed that comprehension produces co-existence: "he who understands, understands others; he who does not understand stays alone."

Since Dilthey, the discipline of hermeneutics has detached itself from spiritual science and has broadened to include all texts and multimedia. In the 20th century, Martin Heidegger's philosophical hermeneutics shifted the focus from interpretation to existential understanding, which was treated more as a direct, non-mediated — and thus more authentic — way of being in the world than merely as "a way of knowing" (Heidegger 1927/1962, 125). For example, he called for a "special hermeneutic of empathy" to dissolve the classic philosophic issue of "other minds" by putting the issue in the context of the being-with of human relatedness (Agosta 2010, 20).

Advocates of this approach claim that some texts, and the people who produce them, cannot be studied by means of using the same scientific methods that are used in the natural

sciences, thus drawing upon arguments similar to those of antipositivism. Moreover, they claim that such texts are conventionalized expressions of the experience of the author. Thus, the interpretation of such texts will reveal something about the social context in which they were formed, and, more significantly, will provide the reader with a means of sharing the experiences of the author. The reciprocity between text and context is part of what Heidegger called the hermeneutic circle.

Hans-Georg Gadamer's hermeneutics is a development of the hermeneutics of his teacher, Heidegger. Gadamer asserted that methodical contemplation is opposite to experience and reflection. We can reach the truth only by understanding or mastering our experience. According to Gadamer, our understanding is not fixed but rather is changing and always indicating new perspectives. The most important thing is to unfold the nature of individual understanding. Two key aspects of Gadamer's thinking are that we stand in tradition and that tradition is irrevocably linked to language.

From Gadamer's (1989) perspective the interaction between researcher and participant, or between reader and text, is a constant discourse, and hence interpretation is a collaborative process. Entering into this process is what he calls the fusion of horizons. He sees this process of being one of constant mediation between the past (tradition, culture, experience) and the present horizon (the immediate experience) of the interpreter. As soon as we really open ourselves to a question, the understanding that we have as a result of all our previous experience or knowledge of the question is immediately superseded by the impact of our exposure to the new experience. Hence, our understanding is continually expanding as we expose it to dialogue with text, be that written or lived experience.

Gadamer pointed out that prejudice is an element of our understanding and is not *as such* without value. Being alien to a particular tradition is a condition of understanding. He said that we can never step outside of our tradition — all we can do is try to understand it. This further elaborates the idea of the hermeneutic circle. The concept of hermeneutic circle has to do with the epistemological question of the method for arriving at truth in hermeneutics. Does "truth" (and the search for it) necessitate a preexisting context and route to reaching *particular* truths? In other words does interpretation in some ways assume the consequent, and prejudice its outcome. Another more critical version of the concept runs as follows: if the goal of interpretation is to clarify texts and reach truth, it is flawed, because there is no guarantee that any particular interpretation will be any clearer or more true than another, and may in turn require interpretation, and so on.

Ricoeur claims to avoid this problems by pointing out that "if it is true that there is always more than one way of construing a text, it is not true that all interpretations are equal." (1974,79) By arbitrating between possible interpretations through the proper methods of hermeneutics, one can eventually in theory, validate or invalidate the particular interpretation. Ricoeur (1981) further developed both Heidegger's and Gadamer's ideas, in the areas of method and interpretation of hermeneutic phenomenological research. The work of Gadamer (1989) and especially Ricoeur (1981), further developed Heidegger's (1967) ideas in the areas of method and interpretation of hermeneutic phenomenological research. Hermeneutics is the "art and science of interpretation" (Ezzy 2002, 24), especially as it applies to text. Phenomenology is the study of the essence of a phenomenon as it presents itself in lived experience in the world (Crotty, 1998). In gaining understanding, we move from the text to the historical and social context of the author and back. Heidegger (1962) asserted that nothing can be encountered without reference to a person's background and preunderstanding and that we cannot have a life in the world except through acts of interpretation. Our preunderstanding influences our interpretation of this text but, in turn, is changed and enlightened by the interaction.

Paul Ricoeur (1981), more than any other, cemented the connection between hermeneutics and phenomenology, the mutual affinity between hermeneutics and phenomenology provided the philosophical basis for much of his work. A simplified description of the overall process of interpretation, as Ricoeur (1981) proposed it, are the key concepts of distanciation, appropriation, explanation, and interpretation. Fundamental to Ricoeur's (1981) theory is his understanding of text and, in particular, his concept of distanciation, a standing separate from or being objective in relation to the text. Ricoeur argues that "text is discourse fixed in writing" (1981, 145). A discourse committed to text no longer necessarily coincides with what the author wanted to say; the language they use even in live dialogue does not necessarily convey to the listener what they intended to say. This is even more likely when the discourse has become text.

Ricoeur (1981) also argued that live "text" converted to writing now has a different audience (potentially anyone who can read), so the audience is also now distanced from the social and psychological context of the original intended audience. It is important, however, not to confuse distanciation with objective knowledge because Ricoeur's theory, although acknowledging the distance between the self and the other also affirms that the knower and the known are linked. Ricoeur states that distanciation of discourse in the structure of a work does not obscure the fundamental purpose of the discourse, which is, "someone saying something to someone about something" (1981, 138).

This, then, leads our discussion to Ricoeur's (1981) third modality of distanciation, text as the projection of a world, which he calls "the world of text" (1981, 140). Live discourse expresses the world, but it does this in the context of a reference or a reality that is common to the speaker and his or her audience. This is closely connected to Heidegger's hermeneutical circle in that the interpreter's inner world meets the unique world of each text to create a new picture or understanding of a possible world in the consciousness of the interpreter. As Ricoeur has suggested, understanding is a grasping of an alien life expressing itself through writing. Ricoeur's conclusion is that "in the last analysis the text is the mediation by which we understand ourselves" (1981, 141). This leads to his concept of appropriation by which Ricoeur means that the interpretation of text culminates in the self interpretation of a subject by the interpreter who thenceforth understands himself better, understands himself differently, or simply begins to understand himself (1981, 158). He argued that if the objectification of meaning is a necessary mediation between the writer and the reader, then this mediation calls for a process which he calls the "appropriation of meaning" (1981, 159).

Most significant in Ricoeur's approach is the relationship between explanation and understanding, the unfolding of which involves the movement back and forth between the parts of the text and a view of the whole, during the process of interpretation. Ricoeur (1981) used the term *hermeneutic arc* to describe this movement back and forth between a naïve and an in-depth interpretation. This arc is represented by movement back and forth between the world of text and a new understanding of the world of discourse. In coining the term *hermeneutic arc*, Ricoeur did not discount the hermeneutic circle as proposed by Heidegger (1967). On the contrary, he claimed, "Ultimately the correlation between explanation and understanding, which incorporates the process of appropriation, between understanding and explanation, is the hermeneutic circle". Ricoeur (1981) indicated that there are two ways of looking at text. The first of these he described as considering only the internal nature of the text. From this perspective it has no context, no external world, and there is no consideration of its having an author or an audience. What arises from it in this case is explanation, which is possible because of the objectivity of the text (distanciation). At this level understanding is relatively immature. It takes into account, for example, the meaning of the words as the

reader understands those, which, of course, might not be the exact meaning intended by the writer or the interviewee.

The second way of looking at text proposed by Ricoeur (1981) is to restore it to a living communication. Through interpretation the world of text combines with the world of the reader to form something new. At first this interpretation, although adding to the interpreter's understanding, is still fairly superficial. However, as readers continue to explore the text, they begin to take into account a number of other factors. Therefore, interpretation moves from immature understanding to deeper understanding.

Ricoeur (1981) summarized the relationship between explaining and interpreting in this way: To explain is to bring out the structure, that is, the internal relations of dependence which constitute the statics of the text; to interpret is to follow the path of thought opened up by the text, to place oneself *en route* towards the orient of the text. Hence, Ricoeur's theory of interpretation acknowledges the interrelationship between the assumptions made from the interpretation and that which is already known, possibly by the interpreter.

References:

- Agosta, Lou 2010. *Empathy in the Context of Philosophy*. Palgrave Macmillan. p. 20
- Aristotle. 1938. *On Interpretation*, Harold P. Cooke (trans.), in *Aristotle*, vol. 1 (Loeb Classical Library, pp. 111–179. London: William Heinemann
- Crotty, M. 1998. *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process* (1st ed.). Sydney: Allen & Unwin.
- Dilthey, W. 1976. The rise of hermeneutics. In P. Connerton (Ed.), *Critical sociology: Selected readings* (pp. 104–116). Harmondsworth, UK: Penguin.
- Evans, M. J., & Hallett, C. E. 2007. Living with dying: A hermeneutic phenomenological study of the work of hospice nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 16(4), 742–751.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis: Practice and innovation*. Crows Nest, Australia: Allen & Unwin.
- Forster, Michael. "Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher". Stanford Encyclopedia of Philosophy.
- Frederick G. Lawrence, "Martin Heidegger and the Hermeneutic Revolution", "Hans-Georg Gadamer and the Hermeneutic Revolution", "The Hermeneutic Revolution and Bernard Lonergan: Gadamer and Lonergan on Augustine's Verbum Cordis – the Heart of Postmodern Hermeneutics", "The Unknown 20th-Century Hermeneutic Revolution: Jerusalem and Athens in Lonergan's Integral Hermeneutics", *Divyadaan: Journal of Philosophy and Education* 19/1–2 (2008) 7–30, 31–54, 55–86, 87–118.
- Gadamer, H.-G. 1989. *Truth and method* (2nd ed.). New York: Crossroad.
- International Journal of Qualitative Methods* 2009, 8(4)
- Grondin, Jean 1994. *Introduction to Philosophical Hermeneutics*. Yale University Press. [ISBN 0-300-05969-8](https://doi.org/10.1017/9780596905969). Pg. 21
- Heidegger, Martin 1927/1962. *Being and Time*. Harper and Row. p. H125
- Heidegger, M. 1962. *Being and time*. Oxford, UK: Basil Blackwell.
- Heidegger, M. 1967. *Being and time*. Oxford, UK: Basil Blackwell.
- Husserl, E. 1931. *Ideas: General introduction to pure phenomenology* (W. R. Boyce, Trans.). London: Allen & Unwin.
- Ricoeur, P. 1973. The task of hermeneutics. *Philosophy Today*, 17(2/4), 112–128.
- Ricoeur, P. 1974. *The conflict of interpretations*. Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Ricoeur, P. 1981. *Paul Ricoeur hermeneutics and the human sciences*. (J. B. Thompson, Ed.). New York: Cambridge University Press.
- Thompson, J. B. 1981. [Introduction]. In P. Ricoeur, *Paul Ricoeur hermeneutics and the human sciences*. New York: Cambridge University Press.

К истории интерпретации художественного текста

Тамар Мебуке

Статья представляет собой вступительную часть курса по истории интерпретации художественного текста. В статье дается краткий обзор основных теорий интерпретации художественного текста начиная с Аристотеля и кончая Полом Рикуром, сумевшем объединить в своих исследованиях как теорию герменевтики, так и исследования в области феномено- логики.

მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციის ისტორია

თამარ მებუკე

სტატია წარმოადგენს მხატვრული ტექსტის ინტერპრეტაციის ისტორიის კურსის შესავალს სტატიაში მოცემულია მოკლე მიმოხილვა ტექსტის ინტერპრეტაციის თეორიების არისტოტელედან პოლ რიკურის თეორიამდე, რომელმაც მოახერხა როგორც ჰერმენევტიკის, ასევე ფენომენოლოგიის თეორიების გაერთიანება თავის კვლევით ნაშრომებში.

VARIETY OF LITHUANIAN DIALECTS: RELATIONSHIP WITH ETHNOGRAPHIC REGIONS

Violeta Meiliūnaitė

*Institute of the Lithuanian Language
Department of Language History and Dialectology
P. Vileišio g. 5
LT-10308 Vilnius*

Regina Rinkauskienė

*Lithuanian University of Educational Sciences
Department of Lithuanian Linguistics and Communication
T. Ševčenkos g. 31
LT-03111 Vilnius*

Keywords: *Lithuanian, dialect, ethnographic region, similarities and differences.*

Ethnographic regions of Lithuania and dialects of Lithuanian language are the main **objectives** of this scientific research.

Two types of division of the territory of Lithuania are associated with the language – ethnographic and dialectal. The dialectal division is based on language exclusively, while an ethnographic region can also be characterised by historical, cultural and economic affinity. Therefore, the borders of dialectal and ethnographic regions hardly ever coincide. Five ethnographic regions of Lithuania can be distinguished: Aukštaitija, Samogitia (Lith. Žemaitija), Dzūkija, Suvalkija and Lithuania Minor (Lith. Mažoji Lietuva) (see Map 1). Scientists revealed that the youth of the 21st century rarely single out the region of Lithuania Minor as an individual region and tend to attribute it to the region of Samogitia. In such a case, the cultural elements of Lithuania Minor are considered the outcome of the intertwining German culture and Samogitian traditions (see 12, 2008).

The **purpose** of the article is to present the diversity of Lithuanian language dialects and their relations with ethnographic regions. Two main linguistic **methods**, i.e. descriptive and comparative, are used to achieve this purpose.

LIETUVOS ETNOGRAFINIAI REGIONAI



Map 1. *Ethnographic Regions of Lithuania*¹

As far as dialects are concerned, a division of ethnographic type is usually imbedded in the consciousness of Lithuanian residents – Lithuanians can be Dzūkians, Suvalkians, Samogitians and Aukštaitians. A certain contradiction in terminology is due to the fact that the names given to ethnographic and dialectal regions partially coincide.

In fact, only two main dialects are distinguished in the classification of Lithuanian dialects (3, 139–147) – Aukštaitian and Samogitian. The two dialects are singled out by a single phonetic feature – the correspondents of the stressed diphthong *ie* (the same pattern applies to another complex diphthong *uo*) in the dialect when it occurs in non-final position. All Aukštaitians preserve the stressed diphthongs *ie*, *uo* in non-final position unchanged, whereas Samogitians replace them with other sounds. A more detailed classification of dialects divides Aukštaitian and Samogitian dialects to individual subdialects. By cardinal directions, Aukštaitian dialect is divided to western, southern and eastern, while Samogitian dialect is subdivided to southern, western and northern. When dividing Aukštaitian dialect into subdialects, mixed diphthongs *an*, *am*, *en*, *em* and long nasal vowels *a*, *ę* are taken as a distinctive feature. All Western Aukštaitians maintain the said diphthongs and long vowels intact, whereas Southern Aukštaitians preserve the diphthongs unchanged but replace the long vowels *a*, *ę* with the vowels *u*, *i*². Most changes occur in Eastern Aukštaitian subdialect: the diphthongs *an*, *am*, *en*, *em* are usually replaced with *un*, *um*, *in*, *im* (occasionally *on*, *om*, *èn*, *èm*), whereas long vowels are changed by *u*, *i* (sometimes *o*, *è*) (see Table 1).

¹ The map is taken from an online article *Ethnographical regions of Lithuania* – http://en.wikipedia.org/wiki/Regions_of_Lithuania

² The length of sounds is not specified because it may vary depending on vowel position.

Table 1

Distinctive Features of Aukštaitian Subdialects

Western Aukštaitian	Southern Aukštaitian	Eastern Aukštaitian
<i>an, am, en, em, a, e</i>	<i>an, am, en, em, u, i</i>	<i>un / on, um / om, in / en, im / em, u / o; i / è.</i>
<i>Paduok ranka</i>	<i>Paduok ranku</i>	<i>Paduok runku / paduok ronko</i>

Samogitian dialect is divided to three subdialects by different correspondents of *ie, uo*: Southern Samogitian replaces the stressed diphthongs in non-final position with *y, ū*; Western Samogitian – *ė, o*; Northern Samogitian – *ėi, ou* (see Table 2).

Table 2

Distinctive Features of Samogitian Subdialects

Southern Samogitian	Western Samogitian	Northern Samogitian
<i>ie → y; uo → ū</i>	<i>ie → ė; uo → o</i>	<i>ie → ėi; uo → ou</i>
<i>Pŷns and dūna</i>	<i>Pėns and dona</i>	<i>Pėins and douna</i>

Aukštaitian subdialects lend themselves to further subdivision. By the names of larger cities located in subdialectal areas, Western Aukštaitian is divided to *Kauniškiai*³ and *Šiauliškiai*; Eastern Aukštaitian falls to *Vilniškiai*, *Uteniškiai*, *Anykštėnai*, *Kupiškėnai*, *Širvintiškiai* and *Panevėžiškiai*. Only Southern Aukštaitian is not further subdivided. Each subdialect has its distinctive feature. For instance, the Western Aukštaitian subdialect of *Kauniškiai* differs from the Western Aukštaitian subdialect of *Šiauliškiai* by stress retraction: *Šiauliškiai* retract the stress, while *Kauniškiai* do not. The Eastern Aukštaitian subdialect of *Vilniškiai* retains the diphthong *ie* in non-final pre-stress position intact; *Uteniškiai* combine an unstressed diphthong *ie* and a long vowel *ė* into a single sound - a half-long vowel *e*. *Anykštėnai* replace a vowel *a* prolonged as a result of stress with a long open vowel *o*; *Kupiškėnai* replace the vowels *ė, e* at the end of the word and before a hard consonant with a vowel *a*. *Širvintiškiai* distinguish short vowels at an open stressed ending and do not combine them into a single sound, whereas *Panevėžiškiai* do not distinguish short vowels in an open stressed ending: front vowels are replaced with one highly reduced vowel, or even a murmur vowel, whereas back vowels are replaced with another.

Samogitian subdialects also lend themselves to further subdivision: Southern Samogitian is divided to *Raseiniškiai* and *Varniškiai*, while Northern Samogitian falls to *Telšiškiai* and *Kretingiškiai*. Only Western Samogitian is not further subdivided. The aforementioned subdialects also have their characteristic features. The Southern Samogitian subdialects of *Raseiniškiai* and *Varniškiai* differ by the diphthongs *an, am, en, em*. *Raseiniškiai* maintain the said diphthongs intact, while *Varniškiai* replace them with other diphthongs: *on, om, en, em*. The Northern Samogitian sub-dialects of *Telšiškiai* and *Kretingiškiai* differ by the assimilation of high-rise vowels and middle-rise vowels. It is a characteristic feature of the *Telšiškiai* subdialect, whereas *Kretingiškiai* do not have such a feature.

Therefore, we have the total of 14 comparatively independent subdialects, which sometimes cross the borders of the Republic of Lithuania: Puńsk, Sejny (Poland), Gervyaty, Lazduny, Pelyasa (Belarus), Aknīste, Sņķeri (Latvia) (see Map 2).

³ The largest cities of Lithuania – Vilnius, Kaunas, Klaipėda – do not have a dialect because they are inhabited by the representatives of different dialects.

Map 2. *Lithuanian Dialects*⁴

The comparison of ethnographic and dialectal maps of Lithuania would show that the borders of ethnographic regions and dialects do not always coincide. **Aukštaitija** is the largest ethnographic region covering the present-day north-eastern and eastern parts of Lithuania (Zarasai, Rokiškis, Ignalina, Utena, Molėtai, Anykščiai, Kupiškis, Širvintos, Panevėžys districts). This region encompasses nearly all Eastern Aukštaitian subdialects: *Uteniškiai*, *Anykštėnai*, *Kupiškėnai*, *Širvintiškiai* and *Panevėžiškiai*. The sole Eastern Aukštaitian subdialect of *Vilniškiai* is divided between two regions: the northern part of this subdialect is attributed to Aukštaitija, while its southern part belongs to Dzūkija. **Dzūkija (Dainava)** is the south-eastern ethnic-cultural and historical region of Lithuania the borders of which are not absolutely clear. Nevertheless, as a rule, the municipalities of Druskininkai, Lazdijai, Varėna of Alytus County, the municipalities of Šalčininkai, Švenčionys and Trakai of Vilnius County, the elderships of Birštonas, Jieznas and Staklišės of Prienai Municipality of Kaunas County are attributed to Dzūkija. In fact, Southern Aukštaitian dialect prevails in this region. **Suvalkija (Sudovia)** is an ethnographic region of Lithuania on the left bank of the River Nemunas which covers a larger part of Užnemunė (Lithuania to the west of the Nemunas) (Kalvarija, Kazlų Rūda, Marijampolė, Šakiai and Vilkaviškis districts of Marijampolė County, the southern part of Kaunas District and the western part of Prienai District of Kaunas County). The Western Aukštaitian subdialect of *Kauniškiai* is spoken in Suvalkija region. The *Šiauliškiai* subdialect, even if associated with Western Aukštaitian, already belongs to Aukštaitija region along with the Eastern Aukštaitian dialects. **Lithuania Minor** covers the following areas: Klaipėda City Municipality, Neringa and Pagėgiai

⁴ The map is taken from the website of the Institute of the Lithuanian Language www.lki.lt

municipalities; Šilutė District – Šilutė, Rusnė, Kintai, Saugai, Juknaičiai, Usėnai; Tauragė District – Lauksargiai; Jurbarkas District – Smalininkai and Viešvilė; Klaipėda District – Dvilai, Kretingalė, Priekulė, Sendvaris; elderships of Dauparai-Kvietiniai and Agluonėnai. The other part of Lithuania Minor – the so called Karaliaučius Region (now – Kaliningrad Region) – currently belongs to Russia. The territory attributed to **Samogitia** covers the counties of Telšiai, Tauragė, a part of Klaipėda, Šiauliai and Kaunas counties. Samogitia region best coincides with Samogitian subdialects. The divergences of dialects and ethnographic regions are best seen in the table (see Table 3).

Table 3

Relationship between Dialects and Ethnographic Regions

Dialect	Subdialect	Ethnographic region
AUKŠTAITIAN. Western Aukštaitian	Kauniškiai	Suvalkija
	Kauniškiai (south-western part)	Lithuania Minor
	Aukštaitians of Klaipėda Region	Lithuania Minor
	Šiauliškiai	Aukštaitija
AUKŠTAITIAN. Southern Aukštaitian	----	Dzūkija
AUKŠTAITIAN. Eastern Aukštaitian	Vilniškiai (southern part)	Dzūkija
	Vilniškiai (nothern part)	Aukštaitija
	Uteniškiai	Aukštaitija
	Kupiškėnai	Aukštaitija
	Anykštėnai	Aukštaitija
	Širvintiškiai	Aukštaitija
	Panevėžiškiai	Aukštaitija
SAMOGITIAN. Southern Samogitian	Raseiniškiai	Samogitia
	Varniškiai	Samogitia
SAMOGITIAN. Northern Samogitian	Telšiškiai	Samogitia
	Kretingiškiai	Samogitia
SAMOGITIAN. Western Samogitian	-----	Samogitia

As illustrated by the table above, most divergences appear in the system of Western Aukštaitian. Whereas *Šiauliškiai* and *Kauniškiai* are attributed to a single group of Western Aukštaitian in terms of dialects, they belong to different regions from the ethnographic point of view – the former subdialect belongs to Aukštaitija, while the latter falls to Suvalkija. Also, Southern Aukštaitian is attributed to Aukštaitian dialect in terms of dialects, though from ethnographic point of view, it makes up a totally independent region – Dzūkija. In addition, the southern part of the *Vilniškiai* subdialect is also attributed to Dzūkija. This part of the *Vilniškiai* subdialect and Southern Aukštaitian are linked by a common feature – the use of Dzūkian dialect. Both features of Dzūkian dialect can be observed: 1) *č, dž* in Lithuanian words is replaced with *c, dz*; 2) before high-rise vowels *i, y* and a diphthong *ie, t, d* are pronounced as *c, dz*.

Therefore, there are certain features causing the confusion of systems. However, the confusion shows one more thing – occasionally, a dialect may not be a reliable distinctive feature of a region. When discussing the development of dialects, scientists indicate that certain phonetic, lexical, morphological characteristics change, weaken or disappear altogether. Thus, the neighbouring dialectal regions gradually get closer to one another. With the strengthening influence of the standard language, the most obvious and most prominent dialectal features tend to decline most of all. As they are gradually declining, subdialects approach one another, their borders change and linguistic regions close to ethnographic regions form. The closer the subdialects, the easier it is to take over the characteristic features from one another and to intertwine. For instance, as regards the border between the Eastern Aukštaitian subdialect of *Vilniškiai* and the Eastern Aukštaitian subdialect of *Uteniškiai*, researchers note that it is comparatively difficult to delineate it exactly (see 4, 457–467); in the case of the Eastern Aukštaitian subdialect of *Anykštėnai*, the change of subdialects and their growing resemblance is observed (see 11, 39–45); as regards Western Samogitian, it has been observed that certain characteristic features get closer to the subdialects of Northern Samogitian and Southern Samogitian (see 2, 194–206). A similar tendency can be pointed out in a variety of other dialects (for the changes of Aukštaitian dialect of Klaipėda Region, see 1, 19–24).

Conclusions. The project *Research on Modern Geolinguistics in Lithuania: Point Network Optimization and Dissemination of Interactive Dialect Information*⁵ launched in 2011 should correct the borders of the existing dialects and subdialects. During the project, the data is collected by means of the point network of *The Atlas of the Lithuanian Language*⁶. It was compiled in the middle of the 20th century seeking to produce a consistent description of prevalence and intensity of the main phonetic, morphological and more important lexical and syntactic phenomena in Lithuanian dialects.

Once the material is updated, the borders and the relationship of both dialectal and ethnographic regions will be corrected. It is also expected to reveal the tendencies of interaction between the two types of regions – whether dialectal and ethnographic regions tend to coincide or to grow apart from one another.

References

- [1] Bakšienė R., 2012, Klaipėdos krašto aukštaitiškiosios dalies naujosios tarmės formavimasis. – *Žmogus ir žodis* 14 (1), 19–24. ISSN 1392-8600.
- [2] Bukantis J., 2007, Vakarų žemaičių tarmės ypatybės. – *Tautosakos darbai* 34, 194–206. ISSN 1392-2831.
- [3] Girdenis A., Zinkevičius Z., 1966, Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos. – *Kalbotyra* 14, 139–147. ISSN 0202-330X.

⁵ Project website www.tarmes.lt.

⁶ In 1950 *The Programme for the Collection of Data for the Atlas of the Lithuanian Language* was prepared; its first edition was published in 1951 (see 9); the second edition appeared in 1956. Based on the experience of the first expeditions, *The Instruction for the Collection of Data for the Atlas of the Lithuanian Language* elaborating on the most appropriate methods of data collection was published in 1954 (see 8). The data itself was collected for fifteen years from over 700 residential areas in Lithuania. 13 more important points were distinguished in the study of Lithuanian subdialects beyond the borders of Lithuania. More than 600 people collected data for the atlas – a number of research fellows, lecturers, postgraduate students of that time. By 1970, all data were collected and the process of mapping began following *The Prospectus and Instruction of for the Publishing of the Atlas* which was finally approved in 1968. *The Chrestomathy of Lithuanian Dialects* was compiled in 1970 (see 10) and three volumes of *The Atlas of the Lithuanian Language* (Lexis, 1977 (see 5); *Phonetics*, 1982 (see 6); *Morphology*, 1991 (see 7) each consisting of maps and commentaries were published on the basis of the data collected.

- [4] Kardelis V., 2007, Dėl rytų aukštaičių vilniškių ir uteniškių patarmių ribos. – *Baltistica* 42 (3), 457–467. ISSN 0132-6503.
- [5] *Lietuvių kalbos atlasas 1. Leksika*. Vilnius: Mokslo, 1977.
- [6] *Lietuvių kalbos atlasas 2. Fonetika*. Vilnius: Mokslo, 1982.
- [7] *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*. Vilnius: Mokslo, 1991.
- [8] *Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo instrukcija*. Vilnius: Politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1954.
- [9] *Lietuvių kalbos atlaso medžiagos rinkimo programa*. Vilnius: Politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1951.
- [10] *Lietuvių kalbos tarmių chrestomatija: Lietuvių kalbos tarmės. Chrestomatija*. Red. E. Grinaveckienė, K. Morkūnas, Vilnius: Mintis, 1970.
- [11] Markevičienė Ž., 2004, Anykščių šnektos pokyčiai. – *Kalbotyra* 53 (1), 39–45. ISSN 1392-1517.
- [12] Venskienė A., 2008, Lietuvos jaunimo etnografinis-lokalinis tapatumas XXI a. – *Lituanistica* 54. Nr. 1(73), 88–100. ISSN 0235-716X.

Разнообразие диалектов литовского языка: связь с этногеографическими регионами

В данной статье представлены все говоры литовского языка и указаны их особенности. В работе также обсуждается вопрос о соотношении диалектных зон и этнографических регионов, т.е. всегда ли этнографические регионы Литвы (Аукштайтя, Сувалкия, Дзукия, Жемайтя и Малая Литва) совпадают с территорией основных литовских говоров. Имеющиеся данные показывают, что диалект не может быть отличительной чертой этнографического региона, поскольку часто говоры одной группы принадлежат разным этнографическим регионам. Например, одна часть западноаукштайтских каунасских говоров принадлежит Сувалкии, другая часть входит в состав Малой Литвы, а западноаукштайтские шяуляйские говоры, в языковом отношении составляющие единое диалектное пространство с каунасскими говорами, относятся к Аукштайтии. Основная цель исследовательского проекта «Современные геолингвистические исследования в Литве: оптимизация сетки населенных пунктов и интерактивное представление диалектного материала», начатого в 2011 г., – уточнение границ существующих говоров и их разновидностей. После обработки полученных материалов будут уточнены не только диалектные, но и этнографические границы регионов, а также их взаимосвязь. Также предполагается, что в результате исследований проявятся некоторые тенденции во взаимоотношениях этих регионов, иными словами, стоит ли ожидать слияния границ этнографических и диалектных зон или, наоборот, их дальнейшей дифференциации.

Ключевые слова: литовский язык, диалект, этнографический регион, сходства и различия.

Heiratsgeschichte in den „Kinder- und Hausmärchen“ der Brüder Grimm

Ketevan Ioramischvili

Von Kultur zu Kultur, von Ort zu Ort, von Zeit zu Zeit hat sich das Märchen gewandelt und noch heute hat es einen hohen Stellenwert. Man kann Märchen als Ausdruck einer tiefsinnigen Urweisheit bezeichnen, in denen uralte Wahrheiten verborgen sind. In den Märchen spricht sich nicht nur die kindliche Volksphantasie, sondern etwas viel Tieferes aus. Märchen sind nicht nur Äußerungen einer phantastischen Einbildungskraft, sondern geliebte Erinnerungen an die Vergangenheit, Erfahrungen der Seele, Weisheit vergangener Zeiten, ausgedrückt in einer spezifischen symbolischen Sprache.

Auch die Märchensammler des 19. Jahrhunderts waren davon überzeugt, dass das Erzählen von Märchen in früheren Zeiten nicht nur einen Unterhaltungswert hatte, sondern dass durch sie tiefere Weisheiten vermittelt wurden. Dies ist auch der Ansatz der Märchendeutung der Brüder Grimm, die sich intensiv mit der Entstehung der Märchen auseinandersetzten. Die Brüder Grimm wollten die Bedeutung der Märchenbilder retten und es ist ihre Leistung, dass das deutsche Märchen im 19. Jahrhundert originelle Formen gefunden hat, so dass deren Märchensammlung einen Angelpunkt in der Geschichte des Märchens darstellt. Die „Kinder- und Hausmärchen“ der Brüder Grimm erzählen in ihrer eigenen Symbolsprache vom Leben, und spiegeln die Grundtypen des menschlichen Verhaltens wieder. Sie dienen nicht nur der Unterhaltung, sondern bieten den Menschen zudem Lösungsvorschläge für verschiedene Konfliktsituationen. Zu diesen Konflikten zählen auch Beziehungskonflikte, die Hauptbestandteil des Lebens der Märchenfiguren sind: In etwa vier Fünftel aller Grimmschen Märchen geht es um Partnerbeziehungen.¹ Typisch ist hier, dass der Held oder die Heldin des Märchens viele Schwierigkeiten bewältigen muss, bevor es zur glücklichen Verbindung, zur Partnerschaft kommt. Die Hochzeit, die im Märchen meistens im Alter der Adoleszenz geschieht, findet also erst nach komplizierten Prüfungen statt. Das Ziel dieser Prüfungen ist die innere Reife, die innere Entwicklung und die Vorbereitung der Märchenfiguren auf die glückliche Heirat. Dieser ganze Entwicklungsweg und damit verbundene Probleme sind die Bestandteile der Heiratsgeschichte, die in jedem Märchen einzigartig dargestellt ist. Obwohl das Ziel jedes solchen Märchens die glückliche Hochzeit ist, hat jede Märchenhochzeit ihre eigene Geschichte.

Das Thema der Eheschließung gehört seit langer Zeit zum Leben der Menschen dazu und das Männliche und Weibliche, Braut und Bräutigam stehen im Mittelpunkt der Hochzeit. Die Hochzeit enthält das Motiv der unio sacra, das Märchen und Mythen zugrunde liegt; der Kampf um die Selbstentdeckung des Menschen, welche nach bestandenen Proben und Prüfungen die Seele (anima, oder das Symbol des Weiblichen) mit dem Geist (animus, oder das Symbol des Männlichen) zur Identität mit dem höheren Ich führt.²

Die Vereinigung des Männlichen und Weiblichen, die sich nach der Reinigung und Vervollständigung des Menschen ergibt, ist ein Zentrales, immerwiederkehrendes Motiv auch in der allgemeinen Religions-geschichte. Im kabbalistischen Hauptwerk, im Sohar³, liest man:

¹ Vgl. Lütge, Jessica: Liebe, Partnerschaft und Erlösung in den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Berlin 2002. S. 6.

² Nach Jung ist der Archetypus ein an sich leeres formales Element. Man konnte diesen Begriff auch als die emotionale Erfahrung eines Individuums darstellen. Auch im Märchen erscheinen die Archetypen als Hochzeit und Ehe oder in der Funktion von Mann und Frau als Bild, das Jung als Animus und Anima bezeichnet.

³ Der Sohar gilt als das bedeutende Schriftwerk der Kabbala (Kabbala ist die mystische Tradition des Judentums. Die Wurzeln der Kabbala finden sich in der Tora, der heiligen Schrift des Judentums. Neben Jahrhundertlange mündlicher Überlieferung dokumentiert die reichhaltige schriftliche kabbalistische Überlieferung verschiedene Elemente, darunter gnostische, neuplatonische und christliche). Der Name bedeutet „Glanz“ und geht zurück

„[...] das Männliche allein erscheint nur wie ein Teil eines Körpers, ebenso auch das Weibliche. Wenn sie sich aber zu einem Ganzen verbinden, erscheinen sie wie ein wirklicher Körper.“⁴ Mann und Frau sind die untrennbaren Teile der Vereinigung. Selbst die strengen jüdischen Asketen, wie Simon ben Jochai meinen: „Dort, wo der Mann allein, ohne Frau, ist, gibt es keine Freude.“⁵ Freude ist hier lebendiger Ausdruck inniger Gottesbeziehung. Aber Männlich und Weiblich bleiben im normalen Leben, wie auch im Märchen aufeinander bezogen.

Es gibt nichts Schöneres als die Hochzeit von Prinz und Prinzessin: Das Bild des Prinzen aus dem Märchen, der die wartende Schöne rettet und sie heiratet. Wenn man die bekanntesten Märchen betrachtet, ist der Prinz - oder nach den Brüdern Grimm der „Königssohn“ - die strahlende Figur. Der Märchenprinz hat dabei verschiedene Rollen und Funktionen. Vor allem ist hier aber der „heldenhafte“ Prinz, der „Retter“, zu analysieren. Sogar der nichtadlige Held kann durch seine Handlungen den Status des Prinzen erreichen. Es gibt jedoch auch eine andere Kategorie des Prinzen, zu der die „tyrannischen Adligen“ gehören. Solche Prinzen sind grausam und behandeln die Frauen brutal.

Die besonders positiven Eigenschaften des Prinzen als „Retter“ erinnern an das Bild des Ritters aus dem Mittelalter. Die Ritter besaßen gewaltige Kräfte, um die schwersten Gefechte als Sieger zu bestehen. Zu den Eigenschaften eines Ritters gehörten Behändigkeit, Gesundheit, Schönheit und Geschicklichkeit. Auch Milde und Fürsorge für Schwache und Kranke zählten zu den Idealen eines Ritters⁶. Mit diesen oder ähnlichen Merkmalen erscheint der Prinz in vielen Märchen. Hierzu zählen „Die sechs Schwäne“ (KHM 49), „Die zwölf Brüder“ (KHM 9), „Marienkind“ (KHM 3) usw.

Die Heldin der Zaubermärchen ist, ebenso wie der Held, entweder niederster oder höchster Herkunft. Das „arme Mädchen“ verkörpert Fleiß und Folgsamkeit. Durch diese Tugenden erreicht sie dann auch ihr Glück. Denkt man aber an eine Frau im Grimmschen Märchen, fällt einem zuerst die „Prinzessin“, die „Königstochter“, ein, die man unweigerlich mit „Schönheit“ assoziiert. Oft sind die schönen Märchenheldinnen zugleich auch „gute“ Menschen. Die Müllerstochter im Märchen „Das Mädchen ohne Hände“ (KHM 31) ist ein schönes und frommes Mädchen. Im Märchen „Frau Holle“ ist eine Tochter „[...] schön und fleißig, die andere hässlich und faul.“⁷ Aber nicht immer sind schöne Märchenfrauen gut. Die Stiefschwestern von Aschenputtel sind „[...] schön und weiß von Angesicht [...] aber garstig und schwarz von Herzen.“⁸ Die Königstochter im „König Drosselbart“ ist „[...] über alle Maßen schön, aber [...] stolz und übermütig.“⁹ Eine schöne Frau kann sogar richtig böse sein. Die Stiefmutter des Schneewittchens, die schöne Königin, ist ein Beispiel dafür. Nach ihrem Befehl soll der Jäger Schneewittchen nicht nur im Walde aussetzen, sondern sie töten und ihr Lunge und Leber mitbringen, damit sie sie essen kann. Die äußerliche Schönheit kann also nicht die geistige Schönheit garantieren und eine schöne Frau muss nicht zwangsläufig auch die richtige Ehefrau sein.

Liebe, Partnerschaft und die damit verbundenen Beziehungskonflikte sind wichtige Teile unseres Lebens und auch der Figuren im Märchen. Die Liebesmärchen haben in der

auf biblische Texte bei den Propheten Ezechiel (Ez 1,28; 8, 2.) und Daniel (Dan 2, 31; 12, 3.). Das in einem künstlich altertümlichen Aramäisch zu geringen Teilen in Hebräisch verfasste Werk der jüdischen Mystik enthält vor allem Kommentare zu Texten der Tora in Form von himiletischen Meditationen, Erzählungen und Dialogen.

⁴ Wehr, Gerhard: Heilige Hochzeit. Symbol und Erfahrung menschlicher Reifung. München 1986. S. 66.

⁵ a. a. O., S. 71.

⁶ Schlunk, Andreas; Giersch, Robert: Die Ritter. Geschichte-Kultur-Alltagsleben. Stuttgart 2003. S. 15.

⁷ Brüder Grimm: Kinder- und Hausmärchen. Ausgabe letzter Hand mit den Originalanmerkungen der Brüder Grimm. Rölleke, Heinz (Hg.). Bd. 1. Stuttgart: Reclam 2001. S. 150.

⁸ a. a. O., S. 137.

⁹ a. a. O., S. 264.

Regel keinen glücklichen Anfang. Sie beginnen mit zahlreichen Hindernissen, die zu bewältigen sind. Das Problem ist nicht einfach zu lösen und so muss der Märchenheld, oder die Märchenheldin, einen weiten Weg bestehen, um glücklich zu werden. Auf diesem Weg entwickeln sich die Handlungsträger und die Hindernisse werden langsam überwunden. Die Hochzeit im Märchen findet erst nach durchlittenen Prüfungen statt. Diese Prüfungen sind die Bilder der inneren Reife. Das Reifwerden ist auch im Leben mit Schwierigkeiten verbunden, denn Erwachsenwerden ist oft kompliziert. Das Ziel dieser Prüfungen ist meistens die Erlösung des Partners aus irgendeiner schwierigen Situation.

„Erlösung“ wird zunächst gar nicht mit Partnerschaft assoziiert, sondern als Befreiung vom Leiden, und dies vor allem aus religiöser Sicht. Neben den religiösen Vorstellungen kann Erlösung aber auch individuell aufgefasst werden. Nach Hedwig von Beit bedeutet Erlösung die „Wandlung zum Freien“. Die Erklärung des Freien, also des Phänomens der Freiheit, konnte man in vielen literarischen, philosophischen oder psychologischen Werken finden¹⁰. Zahlreiche Beispiele zeigen, dass die Aufhebung einer zauberhaften Verwandlung oder Verwünschung in den meisten Märchen die Vorstufe der Hochzeit symbolisiert. Dabei erfolgt die Erlösung progressiv, indem nicht einfach der frühere Zustand wiederhergestellt wird, sondern sich eine neue Lebenssituation ergibt. Dies zeigt, dass nicht nur eine Entzauberung, sondern vor allem eine Entwicklung des Protagonisten stattgefunden hat. Die Erlösung erfolgt durch den gegengeschlechtlichen Partner. Sowohl Männer als auch Frauen begeben sich jahrelang auf die Suchwanderung, um den verzauberten Partner wiederzufinden. Auf die gelungene Erlösung hin wird unverzüglich geheiratet.

Im Grunde handelt jedes Märchen von einem Problem und dessen Lösung. Positiv betrachtet vermitteln Märchen die Botschaft, dass Schwierigkeiten untrennbar zur menschlichen Existenz gehören und man gegen diese Schwierigkeiten ankämpfen muss.

Behandelt man Märchen also als „Märchen“ und vergleicht sie nicht mit zeitgenössischer Literatur, so lassen sich viele Vorzüge von Märchen nennen, die ihre große Beliebtheit über Jahrhunderte hinweg erklären. Differenziert betrachtet, lassen sich natürlich auch negative Aspekte des Märchens und der in ihr vorherrschenden Welt aufzeigen. Da ein Märchen aber - und das ist schon den jüngsten Rezipienten bei dem Begriff „Märchen“ bewusst - ganz typische Merkmale aufweist¹¹, und es sich damit von vornherein als Märchen zu erkennen gibt, sollte man die Märchenwelt m. E. nicht allzu kritisch betrachten und den Erzählungen ihre ganz eigene Welt zugestehen - denn diese brauchen sie, um ein „wahres“ Märchen zu sein.

Literatur:

1. Beit, Hedwig von: Gegensatz und Erneuerung im Märchen. Symbolik des Märchens. Bd. 2. 5. Auflage. Bern 1983
2. Brüder Grimm: Kinder- und Hausmärchen. Ausgabe letzter Hand mit den Originalanmerkungen der Brüder Grimm. Rölleke, Heinz (Hg.). Bd. 1, 2. Stuttgart: Reclam 2001

¹⁰ Zwei Triebe sind in der Menschennatur vorhanden, die diese von der idealistischen Vollkommenheit zurückhalten, wenn sie in einseitiger Art zur Entwicklung kommen: der sinnliche und der vernünftige Trieb der Oberhand, so unterliegt der Mensch seinen Instinkten und Leidenschaften. Überwiegt der vernünftige Trieb, so ist der Mensch bestrebt, Instinkte und Leidenschaften zu unterdrücken und einer abstrakten, von innerer Wärme nicht getragenen Notwendigkeit zu übertragen. In beiden Fällen ist der Mensch einem Zwange unterworfen. Im ersten bezwingt seine sinnliche Natur die geistige, im zweiten die geistige die sinnliche. In der Mitte liegt die Freiheit. Diese ist nur durch eine Harmonie der beiden Triebe zu verwirklichen. Vgl. Schiller, Friedrich: Briefe über die ästhetische Erziehung. Stuttgart: Taschenbuchausgabe Reclam 1997. S. 45 - 64.

¹¹ Typische Merkmale sind z. B. die Floskeln „Es war einmal vor langer, langer Zeit ...“, „Und wenn sie nicht gestorben sind, dann leben sie noch heute.“; Märchen spielen in Zeiten, als es noch Königreiche und Schlösser gab, Tiere können sprechen, es gibt magische Kräfte etc.

3. 2001 Frevert, Ute: „Mann und Weib, und Weib und Mann“. Geschlechter-Differenzen in der Moderne. München 1995
4. Lüthi, Max: Märchen. Stuttgart 2004
5. Lütge, Jessica: Liebe, Partnerschaft und Erlösung in den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Berlin 2002
6. Schlunk, Andreas; Giersch, Robert: Die Ritter. Geschichte-Kultur-Alltagsleben. Stuttgart 2003
7. Schiller, Friedrich: Briefe über die ästhetische Erziehung. Stuttgart: Taschenbuchausgabe Reclam 1997
8. Wehr, Gerhard: Heilige Hochzeit. Symbol und Erfahrung menschlicher Reifung. München 1986
9. Rölleke, Heinz: Die Märchen der Brüder Grimm. Eine Einführung. 2. Auflage. München 1985

ქორწინების ისტორია ძმები გრიმების ზღაპრებში

ქეთევან იორამიშვილი

სტუ-ს დოქტორანტი

ჩემს მიერ გამოკვეთილი სტატია ზღაპრის, კერძოდ კი გრიმების ზღაპრის შესახებ მოგვითხრობს. ზღაპრის უმეტესობა იმ ეპოქასა და კულტურაში შეიქმნა, რომელშიც ხალხი ინსტიტუტურად მოქმედებდა და ქმნიდა სიბრძნეს, რომელიც აუცილებლად უნდა შემონახულიყო და კაცობრიობის შემდგომ განვითარებას დახმარებოდა. ჩემი მიზანი იყო, ამ სტატიის საშუალებით, მკითხველისთვის დამენახებინა, რომ ზღაპარს თავისი მნიშვნელობა დღესაც არ დაუკარგავს, რადგან იგი ისეთი აქტუალური საზოგადოებრივი კონფლიქტების შესახებ მოგვითხრობს, როგორიცაა მაგალითად ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობა და მათი ქორწინება. სწორედ ქორწინებისა და მასთან არსებული პრობლემების შესახებაა მოთხრობილი ამ სტატიაში, რაც მისი სათაურიდანაც ხდება ნათელი. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ თემის ვრცლად გაშუქება ასეთი მცირე მოცულობის ნაშრომში შეუძლებელია და ის მხოლოდ მოკლე მიმოხილვას მოიცავს.

Роман «Жизнь насекомых» - особый фантасмагорический мир, «царство живых и мёртвых».

Сидамонидзе Лиана

СЕ. «Общеобразовательная школа креативного образования».

Тбилиси, Н.Рамишвили 5.

Виктор Пелевин - один из самых модных современных писателей, его по праву можно назвать культовым писателем современной России. Несмотря на это, в его творчестве немало белых пятен, которые дают богатейший материал для исследования.

Заметим, что к творчеству Пелевина отношение неоднозначное. Литераторы объясняют это объективными причинами. Во-первых, у него не было предшественников в прямом смысле этого слова, во-вторых, некоторые критики отмечают, что Виктор Пелевин стал первым представителем относительно «высокой» литературы, но с явно коммерческим уклоном. Как считает А. Долин, «многослойность литературы является тонко просчитанным коммерческим приемом[1,33]». Видимо, поэтому в большей своей части литературные критики не столько внимания уделяют анализу непосредственно художественных достоинств произведений Пелевина, их поэтике, сколько интересуются «технологией» их создания.

Пелевин, конечно же, постмодернист (хотя и на это счет ведется полемика в литературном мире). И не только с точки зрения формы, но и по своему содержанию

его проза носит посмодернистический характер. Например, нельзя отрицать присутствие в прозе Пелевина излюбленного постмодернистического принципа коллажа, эклектики, наслоения смысловых планов, что не мешает видеть в текстах этого писателя идейную монолитность и строгость. Постмодернистические темы «пограничной реальности» и «внутреннего мертвеца», «метафизического побега» и саморефлексии тесно переплетаются между собой в прозе этого писателя.

В этой связи приведем слова М.Бахтина: «У человека нет внутренней суверенной территории, он весь и всегда на границе, смотря внутрь себя, он смотрит в глаза другому или глазами другого [2,23]».

По Пелевину, вопрос о любой иерархии реальностей „о границах вообще, о том, что первично и что вторично, выглядит абсурдным.

Однако интересно то, что сами герои Пелевина между тем почти не сомневаются в условности, призрачности и неопределенности своего бытия. Царство иллюзий и симуляций стоит рядом с миром реальных представлений, а жизнь иногда становится адекватна смерти, а зачастую, и полному распаду.

Смерть в литературе постмодернизма играет большую роль, являясь этапом перехода к воссозданию новой реальности, способом преодоления симулятивности действительности.

Метафизичность смерти в дискурсах постмодернизма – это, на наш взгляд, некий антропологический предел, границы которого наметились еще у Ницше. Смерть становится социально-клиническим диагнозом отсутствия личности в гуманитарном пространстве культуры. Если у Битова смерть является механизмом памяти, то Пелевин идет еще дальше: он моделирует новые реальности практически на пустом месте, превращая их в альтернативу нашему реальному времени, это не просто воспоминание, как, например, у Битова. Именно память помогает писателю Пелевину смоделировать новую реальность, носящую в себе элементы фантазмагии и иллюзии в романе «Жизнь насекомых», опубликованном в журнале «Знамя» в 1993 году.

Пелевин помещает своих героев, людей-насекомых, в условия «плохой реальности», где постоянны социальные бури и катаклизмы. Эта реальность, моделируемая писателем, оказывается страной позднего советского и постсоветского периода. При этом советская действительность оказывается своеобразным вариантом ада, где в качестве адских мук присутствует безысходность и разочарование.

Герои романа, маленькие люди-насекомые, находятся в постоянных поисках истины или самих себя, но они обречены вечно блуждать. Таким образом, Пелевин показывает, что основной темой для него становится поиск потерянного достоинства человеческой личности. Это должен увидеть и читатель.

Итак, место действия романа - небольшой курортный городок близ Феодосии, где читатель находит все символы постсоветского времени: старое здание пансионата, кооперативные ларьки, где продают «позорные кооперативные штаны», фанерные щиты с рисунками несбывшегося социалистического будущего, полужаклеенные афиши с призывами посетить лекции об НЛО, кафе и бары – «от всего этого веяло печалью». Читатель вновь и вновь виртуально погружается в реальный исторический период, в котором когда-то, но уже реально, он принимал участие или был неотъемлемой его частью.

Перед нами проходит целая галерея персонажей, причем герои то насекомые, которые выглядят и ведут себя как насекомые, то люди. Писатель создает 15 образов, в которых читатель может узнать реальных людей, ставших лицом того времени и описанных уже в пределах иллюзорного симулятивного мира. Далее Пелевин показывает странную жизнь своих героев, порой бессмысленную, жестокую, круговорот судеб, но все герои объединены общим вопросом: зачем живешь? «Мир

вокруг был прекрасен. Но в чем именно заключалась эта красота, сказать было трудно: в предметах, из которых состоял мир, – в деревьях, скамейках, облаках, прохожих, – ничего особенного вроде бы не было, но все вместе складывалось в ясное обещание счастья, в честное слово, которое давала жизнь непонятно по какому поводу. У Марины внутри прозвучал вопрос, выраженный не словами, а как-то по-другому, но означавший, несомненно: «Чего ты хочешь, Марина[3,57]».

Герои романа задумываются, пытаются изменить вокруг себя виртуальную реальность, хотя не понимают, что мир остается прежним, что все идет по кругу, везде и во всем цикличность, закономерность: «Как это можно толкать вперед весь мир?» - задаются они вопросом.

И вот уже все чаще звучит мысль и понимание того, что «Я неправильно живу!» Каждое действие героя как насекомого немедленно отзывается в нем, как в человеке. Жизнь людей-насекомых оказывается непрекращающейся симуляцией актов существования. Мы не успеваем уследить за превращениями. Думаешь, что это человек, а он вонзает хоботок и пьет кровь, думаешь - муха, а она снимает платице и идет купаться и т.д. Но всё сливается в единое целое. Целое – это человек-насекомое, пытающийся жить в мире, который кажется ему реальностью.

«Новые русские» Арнольд и Артур, которые взяли иностранные имена, отдавая дань моде, и американец Сэм, с которым они налаживают общий бизнес, относят себя к существам высшей породы. Не выдерживают натиска новой элиты непородистые насекомые, вроде Арчибальда. «Новые русские», полагающие, что живут в реальном мире и пользуются по праву благами жизни, ставятся на один уровень с безродным Арчибальдом, который все – таки может расценить своё прозябание как существование мимо жизни. Люди-насекомые весьма реальны и современны в ирреальном мире насекомых.

Современны устремления и у героини Наташи: она мечтает уехать с Сэмом в Америку, не желая оставаться в России и повторить бесцветную жизнь своих родителей.

Не хочет повторить жизнь своего отца и жук-скарабей.

Глава вторая под названием “Инициация” рассказывает об отце и сыне, жуках-скарабеех. Мудро и просто смотрит на жизнь отец, для которого вся жизнь и весь мир – навозный шар, который он называет египетским слогом Йа. Тому же учит и сына. И хоть жизнь эта непростая, потому что приходится «башкой об бетон», она прекрасна.

Невесело сложилась жизнь насекомого Серёжи. Он уподобился простому обывателю таракану, но когда ему пришло понимание обыденности существования, его жизнь уже стала рутиной. И в России, и в Америке он оставался всё тем же обычным тараканом. Серёжа пытается вырваться и для этого роет вверх (всю жизнь он рыл в сторону), под землёй от него остаётся лишь навозный шар. Выбравшись на поверхность, он вернулся на то место, откуда начал рыть, но уже совсем старым. Он стал цикадой и осознал, «что жизнь прошла зря, и о том, что она вообще не может пройти не зря, и о том, что плакать по всем этим поводам абсолютно бессмысленно [3,61]».

Иного мнения придерживается мотылек Митя, сопровождаемый двойником Димой. Митя ищет в жизни истинный свет. Писатель изображает символический «колодец жизни», к которому спешат, как к алтарю, в надежде получить очищение. Но это оказывается всего лишь трухлявый пенёк с гнилой водой. Мите приходит понимание, что на самом деле, «мы носим в себе источник всего». «Пройдя сквозь бесчисленные снимки жизни к точке рождения, оказавшись в ней и заглянув еще глубже, чтобы увидеть начало, он понял, что смотрит в бесконечность. У колодца не существовало дна. Никакого начала никогда не было. И тут же Митя увидел еще одно – все, что было в колодце под точкой, с которой он привык начинать свой личный отсчет,

вовсе не было пугающим, за – или догробным (догробный мир, подумал он, надо же), таинственным или неизвестным. Оно всегда существовало рядом, даже ближе, чем рядом, а не помнил он про это потому, что оно и было тем, что помнило [3,69]».

Читатель не может не проводить аналогий со своей жизнью, своим внутренним поиском истины и приходит к осознанию того, что жизнь существует лишь один миг, но этот миг уже освещен внутренним светом, который дарован каждому, только не всем дано его увидеть. «Настоящий свет – любой, до которого ты долетишь. А если ты не долетел хоть чуть-чуть, то к какому бы яркому огню ты до этого ни направлялся, это была ошибка. И вообще, дело не в том, к чему ты летишь, а в том, кто летит. Это уже новое понимание смысла жизни. Когда герой сбрасывает с себя то существо, которое «незаметно жевало почти всю жизнь и содрало целиком [3,54]». Получается, что большую часть жизни многие люди проводят как мертвецы. У Пелевина слово «мертвец», скорее всего, связано с понятием «равнодушие» и он объявляет все условия человеческого бытия в мире, посредством которых человек живет, «навозным шаром». Значит, это все отмирающее или уже мертвое, которое мешало жить полноценно. «Мертвые живцы» и «живые мертвецы» становятся отмирающими и не способными к саморефлексии.

«– Вряд ли тебе стоит пытаться выразить это словами, – сказал Дима. – И потом, ведь ничего вокруг тебя не изменилось от того, что ты что-то понял. Мир остался прежним. Мотыльки летят к свету, мухи – к говну, и все это в полной тьме. Но ты теперь будешь другим. И никогда не забудешь, кто ты на самом деле, верно?»

– Конечно, – ответил Митя. – Вот только одного я не могу понять. Я стал светлячком только что или на самом деле был им всегда?

– Господи, – сказал он, – как я живу! Я ведь неправильно живу! [3,71]».

Итак, цель достигнута, вопрос о верной жизненной позиции поставлен, авторский призыв к самопознанию услышан вдумчивым читателем романа «Жизнь насекомых».

Безусловно, Пелевин не только интеллектуален, но и современен, в его произведениях с писательской точностью воспроизводятся человеческие типажи сегодняшнего дня. Он не только мастерски пересекает реальности, но и дает возможность героям испытывать самые неожиданные метаморфозы. Автор призывает сбросить все и побороть собственное «я», освободиться наконец, а читателю остается лишь только задаваться одним вопросом: реальность ли это или опять писатель играет с нашим сознанием, создавая новую иллюзию миропонимания и свободного мироощущения.

Список используемой литературы

1. Долин А. Виктор Пелевин: новый роман. — М.: Вагриус. 1998.
2. Бахтин М. М. Проблемы творчества и поэтики Достоевского. - Киев: 1994.
3. Пелевин В. Жизнь насекомых. — М.: Вагриус, 1999.

რომანი "მწერების ცხოვრება" - თავისებური ფანტასმაგორიული სამყარო,
"ცოცხლებისა და მკვდრების" სამეფო

ლიანა სიღამინიძე

СЕ კრეატიული განათლების სკოლა
თბილისი, ნ.რამიშვილის ქუჩა 5

ვ.პელევინის შემოქმედებისადმი მიმართება არაერთგვაროვანია. მისი ცნობადობაში განპირობებულია არა მისი ტექსტების სიმსუბუქით, არამედ აღქმის გართულებით.

რაც, მისთვის დამახასიათებელი პოსტმოდერნისტული კოლაჟის პრინციპით, ერთგვარი ეკლექტიკურობით, გააზრებული.

სიმულაციისა და ილუზიის სამეფო ესაზღვრება რეალურ შეხედულებათა სამყაროს, ცხოვრება და არაიშვიათად ეტოლება სიკვდილის, ხშირად სრულ რღვევასად კი. პელევინი საკუთარ გმირებს, ადამიან-მწერებს, სოციალური ვნებათაღელვანი თუ კატაკლიზმები. მწერლის მიერ მოდელირებული ეს რეალობა აცნობიერებს ბოლოხნის საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა ყვეყანას. ამასთანავე, საბჭოთა სინამდვილე წარმოადგენს ჯოჯოხეთის თავისებურ ვარიანტს, სადაც ჯოჯოხეთური წამება განსახოვნებულია ინედგაცრუებით და გამოსავლის არარსებობით.

რომანის ერთი პატარა ადამიანები-მწერები, მუდამ ან საკუთარი თავის ან ჭეშმარიტების ძიებაში არიან, მაგრამ მარადიული ხეტიალისათვის არიან განჩივებული. აქედან გამომდინარე, პელევინი გვიჩვენებს, რომ მისი მთავარი თემა დაკარგული ღირსების, პიროვნულობის ძიებაა. ეს უნდა შეიცნოს მკითხველმა.

**The novel "Insects' Life " is a peculiar phantasmagoric world,
"kingdom of alive and dead"**

Liana Sidamonidze

CE. Creative Education School of Tbilisi

Tbilisi. N. Ramishvili 5.

It must be underlined that the attitude to Pelevin's works is diverse. The fame of Pelevin is conditioned by the complexity of his works in consequence of cultural and aesthetic multi-sidedness and not by the lightness of perception. The presence in the Pelevin's works of distinctive post-modernistic principle of selection, eclectics, stratification of interpretation does not prevent us from viewing the unity and severeness of ideas in the texts of this writer. The realm of illusions and simulations neighbors with the world of real imaginations. Life sometimes becomes quall to death and often even to collapse.

Pelevin's characters, they do not doubt about conventionalism, illusory nature and vagueness of their existence. Pelevin places his characters, people-insects in the conditions of "bad reality" accompanied by permanent social storms and cataclysms. This reality modeled by the author turns out to be the country of the late soviet and post-soviet period. At the same time, the soviet reality turns out to be the original variant of the hell where desperation and disappointment serve for the hell sufferings. The characters of the novel, the small people-insects permanently seek for the truth or themselves but they are doomed to roam eternally. This way Pelevin shows that the pursuit of the person's lost dignity becomes the leading theme for him. Pelevin became the most honored writer because he felt and realized the spirit of the times. He depicted the reality or the diversity of realities existing in the modern world precisely well.

ინტერტექსტური კავშირების მარკერების ენობრივი ექსპლიკაცია

ეკატერინე შაკიაშვილი
სტუ აკადემიური დოქტორი

ინტერტექსტისა და ინტერტექსტურობის პრობლემების თანამედროვე კვლევებში აქტიურად მუშავდება იდეები, რომლებსაც საფუძვლად უდევს ლიტერატურული პროცესის შემდეგი გააზრება: ლიტერატურული პროცესი არის ინდივიდის სულიერი მოღვაწეობა, დინამიური, ღია, აზრწარმომქნელი და თვითორგანიზებადი სისტემა, რომელიც შედგება ინდივიდუალური და უნიკალური ნაწარმოებებისაგან.

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ მხატვრული ტექსტისა და ენის პრობლემებს ინტერტექსტური მიდგომა გლობალურობასა და სიფართოვეს ანიჭებს (ე. ჰუსერლი, მ. ჰაიგერი, პ. რიკერი, ა. ლოსევი და სხვა).

ინტერტექსტი არის კონტინუუმური სივრცე მთელი ადამიანური კულტურისა, რომელსაც ტექსტი შეისწავლის არა მხოლოდ ღია მნიშვნელობათა და აზრების დონეზე, რამდენადაც კონტექსტის დონეზე და ეს კონტექსტი შედგება ანტიკური, შუასაუკუნეების, აღორძინების, ახალი დროის ეპოქების რთული, ერთმანეთში გადახლართული ეკვივალენტებისაგან. ინტერტექსტურობის ამგვარი გააზრება მომდინარეობს პოსტსტრუქტურალიზმის კონცეფციიდან „სამყარო არის ტექსტი“. ამ თვალსაზრისით მთელი ადამიანური კულტურა განიხილება როგორც ერთი მთლიანი ტექსტი, რომელიც ჩართულია ყოფიერებაში.

ასეთ შემთხვევაში ყველა ტექსტს, რომლებიც იქმნება, ერთი მხრივ, ერთიანი ქვეტექსტი აქვს, რომელშიც იგულისხმება კულტურული კონტექსტი, ლიტერატურული ტრადიცია, ხოლო მეორე მხრივ, თავისთავად წარმოადგენენ ინტერტექსტებს, რადგან გადაიქცევიან კულტურის მოვლენებად. იური ლოტმანის მტკიცებით „არც ერთ სემიოტიკურ მექანიზმს არ შეუძლია ფუნქციონირება როგორც იზოლირებულ, ვაკუუმში მოქცეულ, სისტემას. მისი მუშაობის აუცილებელი პირობაა სემიოსფეროში – სემიოტიკურ სივრცეში ჩაღრმავებულობა, ანუ კულტურულ სივრცეში, რომელიც ტექსტის წარმოქმნასა და არსებობას უზრუნველყოფს.

დებულება – ისტორია და საზოგადოება იმას წარმოადგენს, რაც შესაძლოა წაკითხოს როგორც ტექსტი. ადამიანური კულტურის, როგორც ერთიანი ინტერტექსტის გაგებამდე მიყვანა, რომელიც ნებისმიერი ხელახლა აღმოცენებადი ტექსტის ქვეტექსტია. ადამიანიც კი ტექსტად განიხილება. მხატვრული ტექსტი ინტერტექსტურობის ენობრივი მარკერების პოზიციებიდან კონცენტრირებულია ენერგეტიკულად არა აღნიშვნაზე, არამედ აზრწარმოქნაზე.

აზრობრივ დინამიკაში ვლინდება ტექსტის წარმომქმნელი ძალა, სადაც აზრები „აცოცხლებენ“ ავტორისა და მკითხველის ასოციაციურ ველებს, შეუთავსებელს შეუთავსებელ და კონკრეტული რეფერენტებიდან გადაჰყავთ ცნობიერისა და ქვეცნობიერის სიღრმისეულ ფენებში.

ასე იქმნება ქვეტექსტი, რომელიც კოდირებულია მხატვრულ ქსოვილში და წაიკითხება სპეციალური კოდის ძალისხმევით. ასე იქმნება ტექსტის სიღრმისეული ფენა. მნიშვნელობათა საერთოდგასაგებ სისტემაში შეღწევით, აზრები ტექსტს გადააქცევენ ავტორის ცხოვრების განუმეორებელ და შეუქცევად მოვლენად.

ტექსტის დაფარული სემანტიკა, რომელიც ამომცნობ ძალისხმევას საჭიროებს, ზედაპირზე ენობრივი ნიშნით – კოდით აშკარავდება. ეს კოდი გაიშლება კონტექსტში, მიეზმება ფარული აზრები და მნიშვნელობები, გარს შემოიკრებს კონოტაციებს; ტექსტის აზრობრივი დინამიკა აცოცხლებს ავტორისა და მკითხველის ასოციაციებს, დიალოგის მონაწილენი ინტერტექსტის უსასრულო სივრცეში გადაჰყავს.

უმბერტო ეკოს აზრით: ტექსტის კოდის აზრწარმოქმნის პროცესში „ხელახლა გაიაზრება მთელი ენა.“ ამასთან, თავად ტექსტი „გადაიქცევა ენის გაკვეთილად“ (ი.ლოტმანი).

ცალკე სიტყვა ტექსტის სტრუქტურაში გამონათქვამის ნაწილი–ელემენტია. გამონათქვამში სიტყვა თავის ერთ–ერთ შესაძლო მნიშვნელობას ავლენს, ხოლო საერთო აზრის დაბადება არის მნიშვნელობის ამორჩევის შედეგი, რომელიც აუცილებელია მთლიანი გამონათქვამის საძიებელი აზრის მისაღებად. ე. ი. სიტყვის მნიშვნელობათა სისტემაში სწორედ აზრი ააქტუალიზებს მის იმ მხარეს, რომელსაც განსაზღვრავს მოცემული ვითარება, მოცემული კონტექსტი. ჯერ კიდევ XX ს. ლ. ს. ვიგოტსკიმ მიუთითა იმაზე, რომ ყოველი სიტყვა დაფარული განზოგადებაა, იგი მიმართულია არა ცალკეული საგნისადმი, არამედ საგანთა მთელი ჯგუფის, მთელი კლასისადმი, „სიტყვა ერთდროულად არის მეტყველებაც და აზროვნებაც“ და მისი, როგორც მთლიანობის კვლევა, რომელშიც როგორც ნასკვში, გამონასკვულია მეტყველებითი აზროვნება, უნდა დაიწყოს „აზრისა“ და „მნიშვნელობის“ ცნებების გამიჯვნით.

შემდგომში ეს სხვაობა ბევრმა სხვა მკვლევარმაც აღნიშნა (ფსიქოლინგვისტიკაში, კოგნიტივისტიკაში, კომუნიკაციის თეორიაში და ა.შ.). მაგ., ა.რ. ლურიე ამტკიცებს: „თუ სიტყვის „მნიშვნელობა“ კავშირებისა და დამოკიდებულებების სისტემის ობიექტური ანარეკლია, მაშინ „აზრი“ მნიშვნელობის სუბიექტური ასპექტების შეტანაა მოცემული მომენტისა და ვითარების შესაბამისად.

ამ სხვაობაშია სწორედ დაფარული ავტორისათვის აუცილებელი აზრების კონსტრუირების შესაძლებლობა. ენობრივი ერთეულების მნიშვნელობების ოპერირებით.

ენობრივი ერთეული ბუნებრივი ენის სისტემის ელემენტია. იგი რეალიზების პროცესში ჩაერთვება რეგულარულობისა და დისკარმონიის მიმართებებში, რაც წარმოშობს დაძაბულობებსა და ცვლილებებს თავად სისტემაში.

ენის, როგორც ცოცხალი, ცვალებადი სისტემის გაგება უკავშირდება ჰუმბოლდტის აზრს იმის თაობაზე, რომ ენა მოღვაწეობაა. ენა უნდა განვიხილოთ არა როგორც მკვდარი პროდუქტი, არამედ როგორც აღმშენებლობითი პროდუქტი, უნდა გავემიჯნოთ იმას, რომ ენა ფუნქციონირებს საგანთა აღნიშვნისა და ურთიერთობის საშუალების სახით, მეტი ყურადღებით მოვეკიდოთ მის მჭიდრო

კავშირს შინაგან სულიერ მოღვაწეობასთან და ამ ორი მოვლენის ურთიერთ-ზეგავლენას.

მხატვრული ტექსტებისათვის ენობრივი ერთეულების თვისება – რეგულარულობა და დისკარმონია, სიმბოლიზება, როგორც ობიექტისადმი ირაციონალური მიდგომის გამოხატულება, სულიერი გამოცდილების რეპრეზენტაცია და რეფლექსურ მოქმედებათა კოდირება, ობიექტის სახეობრივი მოდელების შენაცვლების უნარი, შეფასებითი განცდების გამოხატვის უნარი, კონკრეტულ კონტექსტში და კონკრეტულ თანაგანლაგებაში სუბიექტური საწყისის აქტუალიზების უნარი, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

თუ არამხატვრული (მეცნიერული, საქმიანი) ტექსტისათვის ნართაულობა შეიძლება არასრულყოფილების მაჩვენებელი იყოს, მხატვრული ტექსტისათვის მრავალპლანიანობა, სიღრმე, ქვეტექსტია ნაწარმოების ინდივიდუალურ-მხატვრული ღირებულების მაჩვენებელი.

ცალკეული ტექსტის ინტერტექსტური კავშირების კვლევა შესაძლებელია ტექსტის ისეთი ლექსიკური ელემენტების – ერთეულების ანალიზით, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება ტექსტის ექსპლიკაცია. ასეთ ინტერტექსტში „შესასვლელ“ ენობრივ ერთეულებს – მარკერებს მიეკუთვნებიან მეტაფორა და მისი ქვესახეობები (მეტაფორული ეპითეტი, მეტონიმია, ფუნქციური გადატანა, გაპიროვნება, ალეგორია), ოქსიმორონი, პერიფრაზა (რომელთაგან უმეტესობა ლინგვოკოგნიტური მიდგომის შემთხვევაში სტრუქტურირდება კონცეპტებად).

ენის ლექსიკური ერთეული გაგებულია როგორც სუბიექტის სახეობრივი მოდელის შემცვლელი, რომელსაც მინიჭებული აქვს ინფორმაციული, კომუნიკაციური და კოგნიტური ფუნქციები, დამუხტულია სუბიექტის, ობიექტის გამო, განცდების შეფასებითი გამოხატვის, გაუცნობიერებელი ფსიქიკური შინაარსების, გაცნობიერებული აქტების სტრუქტურირების პოტენციური ენერგიით.

ამგვარად, სიტყვა არის არა მარტო სახელი, მნიშვნელობისა და აზრის მატარებელი არამედ სიმბოლო, თვითგამოხატვის საშუალება, ინდივიდის ნეირონული აქტივობის პატერნა.

სიტყვა უნივერსალურია, ხელმისაწვდომია მოცემული ენობრივი ცნობიერების ყველა მატარებლისათვის.

სიტყვას აქვს სიმბოლიზაციის უნარი, რომელსაც იგი იძენს, ინტელექტუალური ძიების სივრცეში:

- ერთ ცნებაში კონცეპტური შინაარსების დიდი რაოდენობის ინტეგრირების უნარი;
- ზედაპირული იდეის მიღმა სიღრმისეული, პარადოქსებამდე სიღრმისეული იდეების გულისხმობის უნარი;

უზუსტში ერთ ცნებაზე მიბმული ენობრივი ერთეული მხატვრული ტექსტის სემანტიკურ სივრცეში იძენს ძირითადი რეფერენტის ახალი რაკურსების გამოძიანებისა და დაზუსტების უნარს, ერთი ფსიქიკური შინაარსის მეორით შენაცვლების უნარს, რაც ხდება შემოქმედებით მეტაფორულ პროცესში.

სიტყვა კოგნიტურ ლინგვისტიკაში, როგორც ცნების ნომინატორი, შეისწავლება მეცნიერული აბსტრაქციის სახით, რომელმაც მიიღო „კონცეპტის“ სახელწოდება. ესაა ცნებითი სისტემა, რომელიც ამტყველებულია ნომინატორის მიერ, კონცეპტის სახელით, რომელიც თავის სივრცეში აერთიანებს მოცემული

ცნების მოცემული ენობრივი კოლექტივის მიერ კულტურულად გაცნობიერებულ ყველა მნიშვნელობას: ღმერთი, მზე, დედა, სამშობლო, შიში, სიყვარული...

საბაზისო საკვანძო სიტყვების დახმარებით ენა აფიქსირებს ადამიანური აზრის შედარებით დამაბულ აქტიურობას ადეკვატური მსოფლგაგების გამომუშავებისათვის, რაც ამგვარ ენობრივ ერთეულებს იმავდოულად გადააქცევს იმ კალაპოტად, რომელშიც ჩვეულებრივ მიედინება საერთო სახალხო შეგნების გაუცნობიერებელი შემოქმედებითი აქტივობა, რომელიც ადამიანის მიერ სამყაროს ხატის შესაქმნელი შემოქმედებითი პროცესია.

სიტყვა – კონცეპტს შეუძლია ადრესატში არა მარტო რეფერენტთან პირდაპირი კავშირების გენერირება, არამედ ცნობიერისა და ქვეცნობიერის სიღრმეებიდან იმ ყველაფრის გამოძახება, რაც მოცემულ ცნებას ნაგრძნობს ხდის: ასოციაციებს, კონოტაციებს, მხედველობით ხატებს და ა.შ.

ინტერტექსტური კავშირების კვლევის პრობლემისათვის კონცეპტი მოცემული სიტყვით სახელდებულ ცნებით სისტემაში შესვლის ენობრივი მარკერია.

არსებობს შემდეგი ცნებითი სისტემები ანუ კონცეპტების განხორციელების ენობრივი მოდელები:

- მეტაფორა;
- პარაფრაზი;
- ოქსიმორონი.

რომლებიც შთაბეჭდილია ლექსიკურ ერთეულში და სადაც სიტყვა დამოუკიდებელია მოლაპარაკისაგან და მსმენელისაგან არსის „მთლიანობით“, რაც შეიძლება იყოს ერთი ადამიანისაგან მეორისათვის გადაცემის საგანი, ურთიერთობის ორომტრიალში გაცვლის საგანი.

აზროვნების პროცესი განიმარტება როგორც ორდონიანი „ნაკადი“ და ხასიათდება ყოველი დონის სიღრმეთა სხვაობით:

ზედაპირული დონე მიმართულია ენისაკენ („ენობრივი აზროვნება“, „ენობრივი ცნობიერება“);

არაცნობიერი დონე აზროვნებისა, უზრუნველყოფს შემმეცნებელი გონის დისკრეტული მდგომარეობის კონტინუალურ კავშირს; ამასთან აღიარებულია, რომ აზროვნებითი პროცესი ვერ თავსდება ენობრივ სტრუქტურებში.

ამ დონეზე ყალიბდება სახე-სქემები, სახე-მოდელები რომლების შემმეცნებელ შეგნებაში ჩართავას არაცნობიერის არქეტიპებს, სახე-ხატების სქემებს, ფსიქოლოგიურ წანამძღვრებს, რომლებიც შინაარსობრივი მახასიათებლებით აღივსებიან მაშინ, როდესაც ისინი იჭრებიან ინდივიდის შეგნებაში და ივსებიან ცნობიერი გამოცდილების მასალით და სრულად სხვადასხვაგვარ სახეობრივ განსხეულებას იძენენ: ჯადოსნური ზევისის არწივის ნაცვლად თვითმფრინავი, ურჩხულთან შედარების ნაცვალად – სარკინიგზო კატასტროფა. სიცოცხლისათვის გამოძახებული არაცნობიერის ხატი სამეტყველოდ გადაშლის სხვადასხვა ეტაპს გადის – აზრიდან ტექსტისაკენ, ინარჩუნებს მოცემული უნივერსუმის ენობრივი ცნობიერებისათვის საერთო სემანტიკას, მაგრამ ამასთან ცალკეული ენობრივი პიროვნების მსოფლალქმის კონცეფციასაც სახავს.

ზემოაღნიშნული ინტერტექსტურობის მარკერები შეიძლება გავიზიაროთ, როგორც ადამიანური შემეცნების სიღრმისეული სემანტიკური უნივერსალები,

რომლებიც არ არიან მხოლოდ პოეტური ფაქტი, მაგრამ უპირველესად მხატვრული ლიტერატურის ენას ახასიათებენ და სადაც მთავარია ახლის გამოხატვა საერთო მნიშვნელობის მქონეში.

შემოქმედებითი აზროვნება დასახელებული ენობრივი ერთეულების სიღრმეში ავლენს იმთავითვე განსხვავებული ობიექტების სიღრმისეულ ერთიანობას, გაიგივებებში სინამდვილის კატეგორიული დანაწევრების საზღვრების გადალახვით.

მოცემული მოდელები ინტერტექსტთან მიმართებაში წარმოადგენს დამაკავშირებელ რგოლს ტვინს, გონსა და კულტურას შორის, სადაც კულტურა შესაძლოა გავიაზროთ როგორც ინტერტექსტი, რაშიც ვლინდება კავშირი მწერლისა თავის საარსებო სივრცესთან.

ინტერტექსტურობის ენობრივი მარკერების რეფერენტი განეკუთვნება რეალურ სამყაროს (უპირატესად ეგზისტენციალურ სფეროს: ადამიანურ გრძნობებს, სურვილებს, სიცოცხლეს, სიკვდილს, მორალურ კატეგორიებს). ამიტომ მათი დეკოდირების დროს პრინციპულ მნიშვნელობას იძენს მკითხველის – მხატვრული ნაწარმოების ადრესატის კულტურულ-ენობრივი კონპეტენცია.

რაც უფრო ღრმაა ტექსტის გაგება, მით უფრო თავისუფლად გადაადგილდება ადრესატის აზრი ტექსტის სიღრმისეულ ფენებში, ავტორის განზრახულობის კვლად ჩაირთვება ენის სემანტიკური პარადოქსების თამაშ-გამოცანაში, ტექსტის ენობრივ ერთეულში განსახიერებულ კოდში.

კოდის გასაღები ენობრივი პიროვნების თეზაურუსშია, რომელშიც აკუმულირებულია ინტერტექსტური ინფორმაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თევდორაძე ნ., „ტექსტის ლინგვისტიკა“, თბ., ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2010 წ.;
2. ლებანიძე გ., „კომუნიკაციური ლინგვისტიკა“, თბ., გამომც. „ენა და კულტურა“, წ.2004;
3. Арутюнова Н. Д., „Функциональные типы языковой метафоры“, 1978, Т.37, 4,Ж. „Известия АН“;
4. Бахтин М. М. „Проблема текста в лингвистике“, М., 1979;
5. Галперин И. Р. „Текст как объект лингвистического исследования“, М., 1981;
6. Степанов Ю. С., „Методы и принципы современной лингвистики“, М. 1975, Изд. 4, М., УРСС, 2003;
7. Москальская О. И., „Текст – два понимания и два подхода“ (Текст и контекст), М., 1984.

Языковая экспликация маркеров интертекстуальных союзов

Е. Шакиашвили
ГТУ

Отмечается, что в современных исследованиях проблем интертекста и интертекстуальности разрабатываются идеи, осмысляющие литературный процесс как смыслообразующую и самоорганизующую, динамичную, открытую систему.

Указывается, что чем глубже осмысление текста, тем свободнее перемещается мысль адресата в глубинных слоях текста, в олицетворенном коде языкового элемента текста.

Language explication markers intertekstual

E. Shakiashvili
GTU

It is noted that in the current research problems intertextuality and developed ideas conceptualized literary process as semantic and dynamic self-organizing system otkritiyyu.

Indicated, that the deeper understanding of the text in order to move freely, thought destination in the deep layers of text in code impersonated.

რეზო სტურუას პოეზიის ცისქვეშეთი

სრული პროფესორი თ. ჯაგოდნიშვილი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველო, თბილისი, კოსტავას 77

პოეზია, საზოგადოდ, ადამიანის სულის მდგომარეობაა, განცდათა ენით ადამიანური არსებობის თხრობა, სიცოცხლის არსის დანახვის ნიჭი; სამყაროს ხატოვანი აღქმა, იმდაგვარი, ყველფერი ყველაფრის წვდომით რომ არის უფლებამოსილი.

საქართველოში პოეტობა განსაკუთრებით რთულია, რადგან პოეზია ადამიანისაგან საკუთარი შინაგან „მესთან“ ჭიდილში გამარჯვების ჟინი კი არ არის მხოლოდ, არამედ დიდი საზოგადოებრივი პასუხისმგებლობაც. ქართველის კულტურულ ცნობიერებაში პოეტი ის ადამიანია, ვინც „არა მარტო ტკბილ ხმათათვის“ ევლინება ხალხს. იმთავითვე ასე დასჩემდა ქართულ პოეზიას: ხმა მხოლოდ პოეზიის ტრფილისათვის კი არ უნდა მიეწვდინა, არამედ და უპირველესად ადამიანს დახმარებოდა საკუთარი დროის და საარსებო სივრცის გაცნობიერებასა და ამ დროსა და სივრცეში თავისი თავის პოვნაში. ამიტომ ძნელად გუობდა, ძნელად უწევდა ანგარიშს მოარულ და აღიარებულ ლიტერატურულ-ესთეტიკურ „იზმებს“ და არც თუ იშვიათად თავად ქმნიდა მათ. ამის გამო ქართულ პოეზიას არასოდეს აკლდა შინაგანი სილალე და ფორმალისტური თავისუფლება და ეს სილალე-თავისუფლება იქცა მის ტვიფარად. ქართულ პოეზიას ამის გამო იშვიათად დასჭირვებია მკითხველთან შუამავალი. ასეა იგი გამართული მაგისტრალურად.

რეზო სტურუას პოეტური სამყარო უპირველესად ამ თვისებით ეხმიანება ქართულ პოეტურ ცარგვალს. მას ნამდვილად არ სჭირდება მკითხველთან შუამავალი, რადგან იგი უაღრესად ქართულია თავისი მხატვრული ცნობიერებით და მისი პოეტური თქმა მთლიანად სამყაროს ქართული ეროვნული ენობრივი სურათ-ხატით საზრდოობს.

* * *

ჯერ კიდევ ძველებს უთქვამთ: პოეტებად იზადებიან, ორატორობას განსწავლით აღწევენო. იმაზე კი არაფერი უცნობებიათ, როდის იღვიძებს პოეტში პოეტი. თუკი პოეზია საკუთარი თავის აღმოჩენაა, გასაკვირი არც ამ პოვნა-აღმოჩენის დროითი ამპლიტუდის ნაირგვარობა უნდა იყოს, მით უფრო, რომ

პოეტი თავად ქმნის კონკრეტულ დროსა და სივრცეში შთაბეჭდილ სამყაროს და ეს სამყარო მას მუდამ თან ახლავს. მისი აქმყოფობის ხატი ამ სამყაროთა გაშინაარსებული.

სწორედ ამგვარია რეზო სტურუას პოეტური სამყარო და მისი შემოქმედების პოეტური პროფილი: მასთანაც პოეტი და პოეტური სამყარო ერთ მთლიანობას ქმნის: გასაოცრად რეზონანსულია პოეტის ფიზიკურ-სხეულებრივი ნატურა მისი პოეტური სამყაროს თემებთან და მოტივებთან, მისი ლექსების რიტმში ახმიანებული სამყაროს სუნთქვასთან. მის პოეტურ ქმნილებებში მათი ავტორის იერ-სახოვნება, გარეგნობა ჩაცმულობის ტანის სამოსი ადამიანის სულის გარეგანი ხატია (რაიც ქართულ სინამდვილეში თავის დროზე ბრწყინვალედ ცხადყო გრიგოლ რობაქიძემ). რეზო სტურუა ამ მხრივაც პოეტია - პოეტია გარეგნული ნახვეწობით, შნონიანობით და გამოხედვის ფაქიზი ქვეტექსტურობით. და ეს ყველაფერი მისი პიროვნულობის სავიზიტო ბარათია. ესეც არის იმის მიზეზი, რომ რ. სტურუას პიროვნულობა და ამ პიროვნულობით ნაძერწი სამყარო საოცარი ესთეტიზმით თანახმიანობს.

რეზო სტურუას პოეტურობის გაცხადება ტრადიციული საზომებით მოგვიანებით შედგა. მისი პოეტური გზნება, როგორც ჩანს, დიდხანს ელოდა თქმის დროს და მაშინ შეახსენა თავი, როდესაც მის არსებაში ვეღარ დაეტია და შინაგან „მესთან“ დიალოგი ვეღარ იკმარა. აქ გასათვალისწინებელი და უთუო ანგარიშგასაწევი ისიც არის, რომ რ. სტურუას პოეტური ქრონოტიპი არც თუ დიდ დროჟამულობას მოიცავს. წარმოდგენლად მცირეა, სულ რაღაც წელიწადნახევარს ითვლის. მისი პოეტური გზნება ჭეშმარიტად ვულკანოიდურია, რადგან 100 ლექსის შექმნა ამ ეფემერულად მცირე დროში ყველაზე თამამი წარმოსახვისთვისაც კი გამოაგნებელია.

ახლა, ამ გადასახედიდან, ძნელიც კია იმის გადაჭრით მტკიცება, ვინ უფრო მეტობს რეზო სტურუას არსებაში - სამთო საქმის მეცნიერი, პროფესორი თუ ესთეტი ლირიკოსი. არსებითი ეს, ალბათ, არც არის, რადგან რ. სტურუამ „ორსაც სამყაროსა შინა“ აღმოაჩინა თავისი თავი, თქვა თავისი სათქმელი.

რეზო სტურუას პოეტური სამყარო თემატურ-პრობლემური თვალსაზრისით მრავალფეროვანია, ლიტერატურულ-ესთეტიკურობის მხრივ ღია და თავისუფალი ყველანაირი მიმდინარეობისაგან; ეს სამყარო მთლიანად ქართული მხატვრული აზროვნების ტრადიციებს ემყარება და მათი ღრმა ცოდნით საზრდოობს. მისი ლექსები, თითქმის ყველა ტრადიციულ სალექსო საზომს ირგებს. ამ ფონზე ასევე სრულიად აშკარაა უაღრესად საინტერესო და მნიშვნელოვანი ტენდენციის არსებობა: თანამედროვეობის თემატურ-პრობლემური რკალის ლექსებში, სადაც მძაფრი მოქალაქეობრივი პათოსს დაქვემდებარებული ჩვენი ყოველდღიური საფიქრალი და სათქმელი შეგვახსენებს თავს, უპირატესად სადა, ნახვეწი ხალხური პოეტური მეტრიკა მძლავრობს; ტროპები, მხატვრული ორნამენტიკა ადგილს უთმობს სათქმელის პუბლიცისტურ ღიაობას, გამჭვირვალობას. მხატვრულ ეფექტს აქ უზუსტი ქმნის, მხატვრული ხერხების უზუალურობით შეპირობებული იმგვაროვნობით, რომლებიც თავისთავად გამოდინარეობენ სამყაროს ეროვნული ენობრივი სურათ-ხატიდან

და ამიტომ თქმისთანავე გასაგებია მკითხველისათვის. შთამბეჭდავი ამ რიგის ლექსებში თავად აქტუალური სათქმელის მიგნების, გამომზეურების ნიჭია.

სრულიად განსხვავებულია სამყაროსა და საკუთარი არსებობის ლირიკული განცდის „ამსახველი“ ლექსების პოეტური აზროვნების მანერა და კონსტიტუცია. ამ წყების ლექსებში გზა ეხსნება ტროპულ მეტყველებას, თავისი ქვეტექსტური კასკადებით და მეტაფორული ვიზიონურობით; თვალში საცემია უკვე ინდივიდუალურ-საავტორო გაშლილი მეტაფორები, მეტაფორული ეპითეტები, ზმნური მეტაფორები, მოულოდნელი, ასოციაციური შედარებები და ა. შ. ცხადია, რომ რ. სტურუას პოეტური ნიჭიერება, მხატვრული ცნობიერების ორიგინალობა მთელი სისრულით სწორედ ამგვარ ლექსებში მჟღავნდება და მათში ამეტყველებული პოეტური სამყარო გასაოცრად შთამბეჭდავია.

* * *

თემატურად რ. სტურუას პოეზია უაღრესად თანამედროვეა. იგი, როგორც პოეტი, არ არის მანერული პოზიციონულობით განმდგარ-განმარტოებული საზოგადოებისაგან. ნებისმიერი მისი ლექსის რიტმში თანამედროვეობის სუნთქვა ხმიანობს და ეს ხმიანობა მისი წარსულის განცდითა და მისადმი ანგარიშგაწევით არის ძალუმი, რადგან რ. სტურუა, ვითარცა ქართველი, ფიქრითაც და განცდითაც ცალი ფეხით წარსულშია, ამ წარსულის წინაშე პასუხისმგებლობით იცნობიერებს საკუთარ ამჟამინდელობას და მოვალეობას მომავლისადმი. დროის უმძაფრესი შეგრძნება ასაზრდოებს ამგვარ კონცეპტუალურ განცდას. დროის ბუნებრივი მსვლელობის რიტმში ადამიანური არსებობის გაცნობიერება შესანიშნავად არის ასახული, მაგალითად, ლექსში „ზარმაცი დრო“.

დროის სვლა ადამიანის შეგნებაში ევოლიციური, კანონზომიერი პროცესია და მისი პიროვნული არსებობის რიტმსაც განსაზღვრავს. თანამედროვეობამ, თავისი გლობალისტური მასშტაბურობით თავად დროც შეატორტმანა და ბუნებრივი სვლა დაურღვია. პრაგმატიკამ თავისი ურცხვი სიშიშვლით გააოგნა ადამიანი. დადგა ზნეობრივი უთავბოლოობის ჟამი, რადგან შეირყა ტრადიციული, მარადიულად შერაცხული ღირებულებები...

ადამიანებს უყვართ ყველაფრის დროისათვის გადაბრალება. ჩანს, ეს ამსუბუქებს სიახლესთან შეგუების ტკივილს. გლობალიზაციამ კი არა მხოლოდ დროის სვლა შეცვალა, არამედ მისი სვლის რიტმიც, მანერაც და სვლის ზნეც. დროის სვლით სამყაროს ევოლუციონერობის უფლებაც წაართვა და უფუნქციოდ დატოვა. სწორედ ამ უცნაურობის პოეტური განცდა გვესაუბრება რეზო სტურუას აღნიშნული ლექსიდან.

შეიძლება ასეც განვიცადოთ: ჩვენი თანამედროვე დროის სვლის რიტმმა შეაცბუნა, რადგან იმდენად სწრაფი შეიქმნა, რომ მისი გახდა შეუძლებელი შეიქმნა და გაჩნდა შეჩერების, უძრაობის ილუზია. ამ „უძრაობის“ პოეტური აღქმის გაშლილი მეტაფორაა „დრო წამოწოლილი მხარეთმოზე“, გულარხეინი და მცონარა დრო, თავის თავს (დროს) „ასე უაზროდ რომ ხარჯავს“.

ამ ლექსში ტრადიციული ღირებულებებს შეცვლის მტკივნეულ განცდას კიდევ უფრო გამჭვირვალედ გვასმენინებს პოეტური თქმა „ნუ დამზარდები, გადამიმოწმე თუ სუნთქავს მაინც, ცოცხალი თუა“. და ეს თქმა ცხადყოფს პრობლემის იუმორისტულ და ირონიულ შეფასებას, რაც თავად მოვლენაზე ამაღლების მაუწყებელია. იუმორი და ირონია, როგორც ცნობილია, დაცინვა-

გაკილვის საგანს უკარგავს შეუვალობას და მოვლენა ვეღარ ანგრევს დამკვირვებლის (აქ პოეტის) პიროვნული სამყაროს მთლიანობას. პირიქით, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ გაზარმაცებული დრო, ცუდლუტობაში შემძინეული ბავშვით უხერხულობს და პოეტის ირონიის „მარწუხებში“ მოქცევის გამო თითქოს ლოყა უწითლდება.

სრულიად ცხადია ლექსის მხატვრული ძალმოსილება: პოეტური შემსუბუქება ეპოქის ურთულესი და ამაღდროულად უმძიმესი მოვლენისა და ამ შემსუბუქებით მასზე ამაღლებისათვის ხელშეწყობა. ჭეშმარიტი პოეზიის დანიშნულებაც ხომ ამაშია?! ასე რომ, რ. სტურუას პოეტური განცდა - განსჯის საუფლოში არა მხოლოდ შემოაქვს თანამედროვეობის აქტუალური პრობლემები, არამედ მათი „ძღვეის“ გზებსაც სთავაზობს მკითხველს.

საზოგადოდ პოეზიაში თემატური მრავალფეროვნება არ არის მიჩნეული დიდ ღირსებად. უპირატესობა უფრო პრობლემის ხედვას და მისადმი მიდგომას ენიჭება, რადგან უკანასკნელ დროს მომბეზრებლად მომრავლებული პოეტების თქმებში თვალშისაცემია მენტორულობა, აქტუალური პრობლემების განხილვა საკუთარი „მეს“ გამორჩეულობის დემონსტრირების ფონზე თანაც, ჩაგონების ფორმით. ამგვარი პოეტური თქმები „შთაბეჭდილია“ ბუნდოვანსა და ნაძალადევ შედარებებში, ყურით მოთრეულ მეტაფორებში, ალაღბედურ ასოციაციურ სინტაქსურ კონსტრუქციებში. რეზო სტურუას პოეზიისათვის ეს ყველაფერი აბსოლუტურად უცხოა.

რეზო სტურუას პოეზია აღბეჭდილია თემატიკის თავისთავადი პოეტურობით, ამაღლებულობით, უჩვეულობით, მოულოდნელობით. მისი მხატვრული ცნობიერების ღირსება უპირველესად ამგვარ თემებზე პოეტური რეფლექსიაა, რადგან ასეთი თემების მიგნება პოეტურ ნიჭიერებას ემყარება. თემატური უჩვეულობის შესანიშნავი მაგალითია ლექსი „არწივი“, სადაც ფრინველთა მეფის ეროტიკული ვნების უჩვეულო გარემოში (ჰაერში) დაცხრომის უნიკალურობაა აქცენტირებული.

თემათა შორის უპირველესი მაინც მძაფრი სამოქალაქო პათოსით გაჯერებული ადამიანის ზნეობრივი სრულქმნილობისა და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის თემაა. ამ თემაზე რაოდენობრივადაც ყველაზე მეტი ლექსია შექმნილი (სამ ათეულზე მეტი). პოეტური მიდგომისა და თქმის უჩვეულობით გამოირჩევა ლექსები: „გამოფხიზლება“, „კაი ყმას“, „ქართული სადღეგრძელო“, „ჩემს მასწავლებელს“, „ბალადა მონღოლსა და ცოტნე დადიანზე“, „ესეც გაივლის“, „ნიკორა“, „გლეხკაცს“, „არ არის ადვილი“, „ჭურჭელი“, „ნამდვილი ამბავი“ და სხვა.

მოვლენათა განცდის უჩვეულობა გამოაგნებელიც კი არის თავისი მოულოდნელობით, რადგან პოეტი არაიშვიათად ფაქტისა თუ მოვლენის ტრადიციულისაგან განსხვავებულ განცდა-გააზრებას გვთავაზობს. მაგალითისთვის შეიძლება დასახელდეს ლექსი „ბალადა მონღოლსა და ცოტნე დადიანზე“. წარმოდგენლად დიდი პოეტური სითამამე და გაბედულობა იყო აუცილებელი, რომ ქართული კულტურული კონცეპტის - ცოტნე დადიანის ისტორიული გმირობის - განსხვავებული, ტრადიციულის საპირისპირო, წაკითხვა წარმოედგინა და ამით გაერღვია ამ კონცეპტის საზღვრები - ისტორიული ისტორიულზე აღმატებული - ზედროული და საერთო საკაცობრიოს სიმაღლიდან წაეკითხა. ისტორიული მტრის ზნეობრივი სრულქმნილობა შეეტოლებინა ეროვნული

გმირის გმირობისათვის და მტრის ქება ეთქვა. ამ შემთხვევაში მტრის სიძულვილზე ამაღლების საფუძვლად მხოლოდ დროითი მანძილი არ უნდა დავინახოთ. დროითი მანძილი, ბუნებრივია, აცხრობს ემოციებს და განცდებს ცივ განსჯებს უნაცვლებს, მაგრამ მთავარი აქ დროითში ზედროულის გამოცალკევების ნიჭია, რაც ფაქტისა და მოვლენის სხვაგვარად დანახვა - გაცნობიერების შესაძლებლობას იძლევა. ამ ლექსში რ. სტურუამ ეს შესანიშნავად შეძლო: სამშობლოსათვის თავდადების ისტორიული მეტაფორის - ცოტნე დადიანის გონებამახვილი საქციელის (ხაზს ვუსვამ, - საქციელის და არა პიროვნულობის, გმირობის) მიღმა მტრის მოქმედების ზნეობრივ - ეთიკური ასპექტები დაინახა და წინ წამოსწია ღირსების დანახვა-დაუნახაობის საკითხი. ისტორიული ფაქტის ამგვარი განცდით რ. სტურუამ (უკვე უთქმელად) ქართულ მენტალობაში შთაბეჭდილ იმ პარადიგმაზე მიუთითა, რაიც თვითგადარჩენის ისტორიული კოდი იყო მუდამყამს. ესაა მტრის ღირსების იმ მიზნური აღიარება, რასაც ამ მტრისგან ქართველის და ქართულის აღიარების იძულება უნდა მოჰყოლოდა. აი, სწორედ ამ ქართული მენტალური კონცეპტის პოეტური განცდა გვეჩვენება რ. სტურუას ამ ლექსიდან და ამით არის განსაზღვრული მისი მხატვრული ღირსება. პოეტის სათქმელი უაღრესად აქტუალურია - ადამიანმა უნდა შეიძლოს საკუთარ თავზე ამაღლება და ამით ზნეობრივი, მოქალაქეობრივი სრულქმნილობის მიღწევა.

ერთიც არის უცილებლად სათქმელი:

რ. სტურუას მხატვრულ სამყაროში ზნეობრივი სრულქმნილობა პირწმინდად ადამიანური თვისება არ არის. ზნეობრიობას ემყარება მთლიანად მისი საარსებო სივრცე. ამ სივრცის ზნეკეთილობა უფლის ნებით არის განპირობებული, ანუ ზნეკეთილობაა ადამიანის ამქვეყნიური არსებობის საფუძველი, იგი (ეს სივრცე), აქედან გამომდინარე, თავის მკვიდრს ზნეობრივი სრულყოფის ყველანაირ პერსპექტივას სთავაზობს. ამიტომაც დგას ადამიანი მუდამ არჩევანის წინაშე ზნეობრიობასა და უზნეობას შუა. ეს არჩევანი მას ხელშესახებად ეძლევა და მის დანახვას ზნეობრივი თვალი სჭირდება; ამის გამო ამგვარი არჩევანის არსებობას არაიშვითად ზნეობრივის ობიექტური (ადამიანის გარე) თავჩენა დასტურყოფს ხოლმე. ამ თვალსაზრისით უიშვიათესი ვიზუალური სურათია შემოთავაზებული ლექსში „გლეხკაცს“. ქართულ კულტურულ ცნობიერებაში მევენახეობა, ვაზის კულტურა მითოსურ-მისტერიალურია. ამგვარ განცდას ის რიდი და კრძალვა ქმნის, რომელთა გამოც მევენახე გლეხკაცის შრომა ქურუმის კულტმსახურებას უტოლდება. ვაზის მოვლა-პატრონობის უანგარო თავშეწირულობა სძენს ამ შრომას სულიერ-ზნეობრივ სისუფთავეს, თანაც იმგვარს, თვით კრძალვას რომ აიძულებს მოკრძალებას. „გამთენიისას ზვარში“ მოფუსფუსე გლეხკაცის შრომის ლანდური „მონაწილეა“ „თვით მოკრძალება“, ვითარცა ღვთაებრივი მადლიერება ამ გლეხკაცური შრომისადმი და ვითარცა საზღვრის დამდები შრომით შემორკალულ სამსაყროსა და გარემოს (აქ პოეტის) კუთვნილ სივრცეს შორის.

ქართულ პოეზიაში ვაზს უმშვენიერესად უმღერა ჯერ კიდევ რაფიელ ერისთავმა „მევენახის სიმღერაში“, მას „შვილივით ნაზარდი“ უწოდა, შემდეგ უფრო მაღლა აზიდა ილია ჭავჭავაძემ. ვაზის ქართული განცდა-აღქმის სემანტიკა ასევე მშვენივრად აღბეჭდა ქართულმა კინემატოგრაფმა („ჯარისკაცის მამა“). ვაზის

თემა არა ერთი სხვა ქართველი ხელოვანის შემოქმედებაში არის გაშლილი. თითქოს ამ მხრივ აღარ უნდა დარჩენილიყო სათქმელი. ამის მიუხედავად, რ. სტურუამ არა მარტო თავისი სათქმელი თქვა, არამედ ერთ გაშლილ ზმნურ მეტაფორაში შთაბეჭდა ვაზის ქართული პოეტური განცდის დიდი ტრადიციები. ქართული სულის ღრმა გათავისება არის აუცილებელი, რომ იგრძნო, დაინახო და მერმე შეძლო თქვა: „თვით მოკრძალება იდგა თავდახრით ჩვენს შორის თურმე, შენი კვნესამე“, მსგავსი პრობლემატიკისაა ლექსი „მამლუქი“.

აღნიშნული თემატიკური რკალი სხვა ბევრ ძალიან კარგ ლექსსაც აერთიანებს და არა ერთ საფიქრს აღძრავს ცივი პრაგმატიზმითა და ზნეობრივი სისრულის მწვავე დეფიციტით შეცბუნებულ ჩვენს თანამედროვეში, რაიც რეზო სტურუას პოეზიის მძაფრი და აქტუალური მოქალაქეობრივი პათოსით გაჯერებულობას ცხადყოფს. თუმცა ზნეობრივ - მორალისტური ტენდენციები არ არის რეგლამენტირებული მკაცრი იეზუიტიზმისა და ასკეტიზმის ქვეტექსტურობით. პირიქით, მის ლექსებში ღია და დაუფარავია სიცოცხლის სიხარული, მისი მშვენიერების განცდა. ზნეობრიობა სულიერი ჯანმრთელობის და სილადის გამოხატულებაა და ამ აზრის მართებულობა თანამედროვე ყოფის ამსახველ ლექსებშია ხელშესახებად გამჟღავნებული. სიცოცხლით ტკბობა წარსულსა და აწმყოს თანაარსებობით განპირობებული სიცოცხლის მარადიულ ფასეულობათა სიყვარულს ემყარება და ავტორი მათზე შეყვარებულ მეოცნებე რომანტიკოსად გვევლინება. ამ რიგის ლექსებში აწმყო, წარსული და მერმისი უჩვეულო დროჟამულ ქრონოტოპს „ქმნიან“: ეპოქების კალენდარული მონაცემების წილ მათი ურთიერთში არსებობის უჩვეულო სურათი იხატება: სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ამგვარი პოეტური ხედვისათვის არასოდეს არაფერი თავდება, წყდება; ყოველთვის მარად არსებობს... ის, რაც იყო გუშინ, არის დღესაც და იქნება ხვალაც, რადგან დღევანდელობა გუშინდელობის გამო არის ამგვარი, ხოლო ხვალინდელობა - დღევანდელობით. ამის დასტურია თუნდაც ლექსი „მოგონებები მომავალზე“, სადაც ისტორიული დროის მარადიულობა და ისტორიულ ეპოქათა თანამყოფობა ათასწლეულების დროჟამულობით არის შექმნილი. დროის ამ დაუნაწევრებელი ერთიანობის შეგნებით განიცდება ამწუთიერებად და სამერმისო სატკენად „გორგასლის ფერდში შუბის იარა“; „მეფე დავითის ცრემლშერეული მონანიება“ და ამ ფონზე დაისმის მარადიული, მტკივნეული და წყევლაკრულვიანი კითხვა-როდის, სად და როგორ უჩენია თავი ქართველთა „ერთ სულ ერთ ხორცობას.“ და მიუხედავად იმისა, რომ კითხვაზე პასუხი უარყოფითია, უკვე ამ ისტორიული დროჟამულობის არსებობის რწმენა ცხადყოფს პესიმიზმზე პოეტურ ამაღლებას.

სიცოცხლით აღტაცება კიდევ უფრო გამოკვეთილია იმ რიგის ლექსებში, სადაც ზნე-ჩვეულებები, ტრადიციები, წეს-ჩვეულებები ქმნის ქართული ყოფის კოლორიტს. ამ თვალსაზრისით იმდენი კარგი ლექსი დაწერა რეზო სტურუამ, რომ მათი ზოგადი მიმოხილვაც კი შორს წაგვიყვანდა. ამიტომ მხოლოდ ორ ლექსზე შევაჩერებ ყურადღებას: ერთია „ნამდვილი ამბავი“, მეორე - „ასტიონ ბაბუა და ჭაჭის არაყი“. პირველი ლექსი იმ თავშესაქცევი და ჭკუისსასწავლი ამბის პოეტური თხრობაა, პოეტის ბაბუას რომ გადახდა: ქორწილში ცეკვის დროს სტუმარ გოგონას აკოცა. ჭაბუკის უნებლიე კადნიერება სოფელმა იუკადრისა და სასჯელად „დამნაშავეს“ სოფლის შუაზე გამყოფ მდინარეზე ხიდის სხვის დაუხმარებლად აგება მიუსაჯა.

მეორე ლექსში კუმულაციური ზღაპრული თხრობის მანერით ასტიონ ბაბუას „განსჯა“ გადმოცემული (დიალოგურად), ჭაჭის არაყი შედარებულია არყის სხვა სახეობებთან და ბოლოს ვითომ სხვებზე ნაკლები ღირსების ჭაჭის არაყი სხვებზე უმჯობესად არის გამოცხადებული. აქ მხატვრულ ეფექტს შედარებათა კასკადები ქმნის. მხატვრულ ეფექტურობას, ცხადია, არც პირველი ლექსია მოკლებული. ამ მხრივ პოეტური ქვეტექსტურობა ლექსის ფინალშია: „დღესაც კი ხიდის ადგილას უცხო ყვავილი ხარობსო, ყოველ ადრიან გაზაფხულს ბულბული სევდით გალობსო“. ამგვარი ტენდენცია კი ერთსაც ცხადყოფს:

რეზო სტურუას ემარჯვება ყოფითი მოვლენების ატანა ამაღლებულის, მშვენიერის სფეროში და ამით გრძნობების, განცდების გამმაფრება, ემოციური მუხტის გაძლიერება.

არსებითად ესაა ე. წ. სალალობო პოეზია, რაიც ბოლო დროის ქართულმა პოეზიამ სრულიად უსაფუძვლოდ მიივიწყა. არადა მას კანონიკურობა ჯერ კიდევ დიდმა რუსთველმა მიანიჭა, ქართულ ტრადიციული ყოფისათვის ნიშანდობლივი საკუთარი არსებობის ლექსად გამოხატვის ბუნებითი მოთხოვნილების გათვალისწინებით.

სალალობო პოეზიის დანიშნულება ხომ თანამედროვე ყოფისა და მასში საკუთარი არსებობის უდარდელი და ლაღი რეფლექსიაა, ცხოვრებისეულ სიმძიმეებზე სილაღით ამაღლება მახვილსიტყვაობით, ენაკვიმატობით, ჭკუისსავარჯიშო, თავშესაქცევი ამბების პოეზიის სიმაღლეზე ატანით და არა ფსევდომხატვრული ფუჭმეტყველებით. „ასტიონ ბაბუასა და ჭაჭის არყის“ და „ნამდვილი ამბის“ ამბები კი სწორედ სალალობო პოეზიის შესანიშნავი ნიმუშებია და ასეთი ლექსები რ. სტურუას პოეზიაში იშვიათი სულაც არ არის.

* * *

რეზო სტურუას პოეტურ სამყაროში უმნიშვნელოვანეს თემატურ რკალს ქმნის პოეზიისათვის ტრადიციული, კლასიკური თემა უფლის ძიებისა, უფალთან მიახლოებისა და ამით ადამიანის სვლისა ზნეობრივი სრულყოფის გზაზე. პოსტსაბჭოურ სივრცეში ქრისტიანობის არსის გაცნობიერება, საკუთარ თავში ქრისტიანობის აღმოჩენა და ქრისტიანობაში თავისი თავის პოვნა არა მხოლოდ პრობლემურად არის აქტუალური, არამედ დიდ ცოდნას, რელიგიურობის განცდას, ამასთან თანამედროვეობის რელიგიური ცნობიერების გააზრება-გათავისებას საჭიროებს. პოეტი კარგად ხედავს ამ თვალსაზრისით არსებულ ცოდნის დეფიციტს, უკმარისობას, უფლისაკენ ერთბაშად შებრუნებული ღვთაებრიობის მაძიებელი ჩვენი თანამედროვის სარწმუნოებრივ სითამამეს და რელიგიური თემატიკის ლექსებს თეოლოგიური დოქტრინების პოეტური ინტერპრეტაციებით და სულის მარგებელი დამოძღვრა-ქადაგებებით კი არ ამძიმებს, არამედ უფალთან მიახლოების სურვილშეპყრობილი ადამიანის განცდათა მსუბუქ იუმორისტულ შეფასებებს წამოსწევს წინ. ბუნებრივია, ამ რიგის ლექსებშიც ზნეობრივ-ეთიკური ასპექტებია აქცენტირებული. ვინ არის და როგორია ღვთისმაძიებელი ადამიანი, რა ამოძრავებს მას, როგორ იცნობიერებს იგი უფალსა და მორწმუნეს შორის აუცილებელ ზღვარს? - აი, კითხვები, რაც რ. სტურუას პოეტურ ძიებათა არსს განსაზღვრავს. საინტერესო ამ შემთხვევაში ის არის, რომ რ. სტურუას ღვთისმაძიებელი ლირიკული პერსონაჟები სულითხორცეულად ქართველებია, მათი რელიგიური ცნობიერება ქართულია და

ღმერთისადმი ერთგვარი შეთამამებით გამორჩეული. ასეთია მენტალურად ქართველი. უფლისადმი კრძალვის ფონზე მას ერთბაშად გაუელვებს სულში და ზოგჯერ მოეძალება შეთამამება (და არა გაკადნიერება!), თითქოსდა მორჩილება - მოწიწების საკომპენსაციოდ. ამგვარი ხედვა თვალშისაცემი ლექსებში „კაცი ბჭობდა“, „აღმოსავლური თქმულება“, „პარადოქსი“. ერთგან ადამიანის ნაოცნებარის უფლის ნებელობასთან „მეუთავსებობის“ თემა ხშირად - ოცნებათა ზღვარდაუდებლობა უფლისადმი ზედმეტ სითამამეში გადაზრდად ასოცირდება. მეორე ლექსში ბედნიერების ეფემერულობის და ამაოების თემა გამოკვეთილი: - თიხაა ადამიანი და თიხაა მისი ბედნიერება, ანუ თავად ადამიანი და მისი ადამიანური არსებობაა ბედნიერება, - ასეთია ღვთაებრივი პასუხი ადამიანურ კადნიერებაზე - ბედნიერების მინიჭების მოთხოვნაზე. „პარადოქსში“ კი ღმერთთან ამირანული შერკინების თემის ორიგინალური ვარიაცია გვესაუბრება: ურწმუნო ადამიანი თავად ღმერთისგან ითხოვს ისეთი ქვის შექმნას, რომლის აწევა უფალსაც არ შეეძლება. ამ თემატიკის სხვა ლექსებში ადამიანის ამქვეყნიური მოვალეობის აღსრულების და ზნეობრივ - სულიერი სიწმინდის პრობლემებია აქცენტირებული (მაგალითად, ლექსებში: „გამოფხიზლება“, „გოლგოთის გზაზე“, „ამბოხი“, „ესეც გაივლის“, „შენი ჯვარი“, „ღალატი“, „კაცი ბჭობდა“ და სხვა).

* * *

რეზო სტურუას პოეზიაში ცალკე თემატურ რკალს ქმნის სატრფიალო - სამიჯნურო ლექსები. ეს თემა პოეზიისათვის იმდენად თანამდევია, რომ, ერთი შეხედვით, საგანგებო განხილვა - მიმოხილვას არც კი საჭიროებს, მაგრამ რ. სტურუას პოეზიაში ერთი, თანაც საყურადღებო, თავისებურება მაინც იჩენს თავს. ესაა ამ ადამიანური გრძნობის კლასიკური ქართული პოეზიის ესთეტიკურ ტრადიციათა შესაბამისად გაცნობიერება.

თანამედროვე ქართული პოეზია სატრფიალო - სამიჯნურო თემატიკის გაცნობიერებით საგრძნობლად დაშორდა ეროვნულ პოეტურ ტრადიციებს: გაჯერდა სკაბრეზითა და შიშველი უხამსობით, შეიბღალა უსათუთესი, უინტიმურესი განცდა. სიყვარულის ჯანსაღი გრძნობა მსუნაგმა ეროტიკამ გადაფარა. უხამსობა ლამის ესთეტიკურ ნორმად იქცა და უფროსი თაობის არა ერთი მწერალიც კი აცთუნა. ეროტიკულად ახუნტრუცებული ეს მწერლები ტოლს არ უდებენ გაუწაფავ ახალგაზრდებს ეროტიკულ-სექსუალურ გამოცდილებათა და ლტოლვათა გაშიშვლებასა და „ტკბობაში“.

რეზო სტურუას პოეზია არ მიჰყვება ქართულ პოეზიაში დამკვიდრებულ ტენდენციას - ეროტიკულ სიშიშვლის დემონსტრირებას. მის სატრფიალო ლექსებში ვერ უხამსობს შიშველი ეროტიკა, პირიქით, აქ ეროტიკა ზნეობის ლაგამითაა დაშოშმინებული და შენარჩუნებული სიყვარულის გრძნობის სისუფთავე და სიწმინდე. მისი ლექსები ცხადყოფს თუ როგორ შეიძლება პოეტი ხედავდეს, განიცდიდეს და წერდეს ეროტიკულ თემებზე უაღრესი ზნეობრივი პათოსით, არ გადადიოდეს ზნეობრივის ზღვარს, არ ამდაბლებდეს, არ ამდაბიურებდეს სათქმელს, ინარჩუნებდეს პოეტური ვიზიონერულობის სიმაღლეს და ეროტიკულს ესთეტიკურს განცდას უქვემდებარებდეს, ესთეტიზმის უფლებამოსილებით აღავსებდეს. ამ თემატიკურ რკალს ქმნის ლექსები „გთხოვთ მაპატიო“, „დანისპარაულის რომანი“, „დილა ვენერა მილოსელთან“, „მოხუცი და ტანგო“, „შენი თვალების მზეს მივდეგ“, „ქალის აღსარება“, „მოპარული ოცნება“,

„წაწლობა“, „ფრაგმენტი თანმედროვე ცხოვრებიდან“ და სხვა. ამ ლექსებში პოეტური ეფექტი „მეტყველ დეტალებს“ ემყარება. სიყვარულის გრძნობას მამაკაცური განცდის სიძლიერესა და უჩვეულო ხიზლს სძენს ეროტიულ-სკაბრეზულის ეთიკურობას დაქვემდებარებული ეგზემიზების ტენდენცია.

* * *

რეზო სტურუას პოეზიაში დიდ რკალებს ქმნიან ბათუმისა და აჭარის თემაზე შექმნილი ლექსები, „ერთი დღე ბათუმში“, „შეხვედრა ბათუმთან“, „ბათუმის ბაქანზე“, „ბათუმის პლაჟზე“, „შევუყვევი მაჭახელას“ და სხვა. რ. სტურუა ბათუმელია და უკვე ამაში ეძებნება ახსნა ამ თემის ესოდენ გამოკვეთილობას. ბათუმი მისი ბავშვობისა და სიყრმის ქალაქია და სრულიად ბუნებრივია ამ თემის პოეტური ვარიაციების არსებობა. თუმცა ისიც არის აღსანიშნავი, რომ ბათუმი მხოლოდ ბავშვობის სამყაროდ არ განიცდება, რაიც ჩვეულებრივ გაუხუნარი ხიზლით აღიბეჭდება ადამიანის სულში. იგი მისი თანამდევია ქალაქია. მისი ამქვეყნიური არსებობის პიროვნულ - მოქალაქეობრივი ცნობიერების კონცეპტი. ამიტომაც სრულებით ბუნებრივია, რომ ამ ლექსებში აშკარად ჩანს ბათუმისადმი პოეტის ზნეობრივი ანგარიშგების შინაგანი მზაობა. ამას ისიც ცხადყოფს, რომ ჩვენი თანამედროვეობის არა ერთი უმძაფრესი პრობლემა ბათუმის ფონზე და ბათუმის სივრცეშია განცდილ - გაცნობიერებული. მაგალითების მოყვანა მრავლად შეიძლება, ავიღოთ თუნდაც ლექსი „ბათუმის პლიაჟზე“, სადაც ლტოლვილობის უმტკივნეულის პრობლემა მიუსაფრობის თემას ენასკვება და გამაგრებული სასმელებით მოვაჭრე ქალის ხვედრს მისი მცირეწლოვანი ბავშვის უსაშველო ყოფით გაოგნებული, გულუბრყვილო სევდის ენით არის გამოხატული..

* * *

რეზო სტურუა პორტრეტული პოეტური ხედვითაც იქცევს ყურადღებას. მისი არა ერთი ლექსი მიძღვნილია. ადრესატები, ცხადია, მისი მეგობრები, ახლობლები და ზოგადად ის ადამიანები არიან, რომელთაც რაიმენაირი კვალი დააჩნიეს ქართულ ყოფიერებას. პოეტურ ეფექტს ასეთ ლექსებში ქმნის კონკრეტული ფაქტის, მოვლენის განზოგადება, კონკრეტულში საყოველთაოს დანახვა - ჩვენების ტენდენცია, რადგან ეს ზოგადობა თანაგანცდას იწვევს, მხატვრულ ეფექტს განაპირობებს ასევე ტევადი ტროპები, გაშლილი მეტაფორები და ეპითეტები, სასაუბრო ინტონაციები, პოეტური მეტყველების ჩამთრევი მანერა, სპეციფიკური შტრიხების ორიგინალური გახმოვანება, პოეტური ალოგიზმები და ნახევარტონები, - მინიშნებებით თქმები. ამგვარი ტენდენციები განსაკუთრებით საგრძნობია ლექსებში „იქ, დარიალის ვიწრო კარებთან“, „ივერი ფრანგიშვილის მოგონების სადღეგრძელოზე“, „გამოთხოვება მამასთან“, „გოჩა ჩოგოვადეს“, „აფხაზ მმას“, „ჩემს მასწავლებელს“, „რობერტ სტურუას 75 წლის იუბილეზე“, „ალეკო ჟვანიას“, „ბათუმის ბაქანზე“ (თამაზ უსტიაშვილის ხსოვნას), „ტრიო „სიმს“ და სხვა. ყველა ლექსში აქცენტირებულია არსებითი და პოეტური ნიჭის დემონსტრირება ამ არსებითის შემჩნევა - ფოკუსირება.

* * *

ძნელად წარმოსადგენია, პოეტი, პოეტისა და პოეზიის არსსა და დანიშნულებაზე რომ არ დაფიქრებულიყოს. გამონაკლისს, ცხადია, არც რეზო სტურუა შეადგენს. მასთან პოეზიის არსისა და პოეტის როლის ძიება იმდენად

მყარი და სისტემურია, რომ ცალკე თემატურ რკალს ქმნის. აქ პოეზიისა და ლექსების დიდი მეტაფორაა გალაკტიონი. რ. სტურუა გალაკტიონით შემოსაზღვრავს პოეზიის დიდ ცისქვეშეთს და აქედან იცნობიერებს თავის ადგილს და პოეტური ხმანობის საზრისსაც. ამით გალაკტიონისაგან განსხვავებული პოეტური თქმის არსებობის უფლებაც საბუთდება და ამ თქმის ვარგისიანობის რწმენაც. „გალაკტიონის ნაფეხურებზე... სირცხვილით კია, მკრეხელობაა, ლექსს შეეჭიდოს ადამიანიო“ - რ. სტურუას ეს მოქმედი თქმა დიდი შინაარსის დამტყვია და, რაც მთავარია, მინიშნებაა იმაზედაც, რომ ღრმად აქვს გაცნობიერებული საკუთარი პოეზიის ადგილიც, მნიშვნელობაც და მკითხველს იმას სთავაზობს, რისი ართქმაც არ ძალუძს. იმას კი, რომ ნამდვილად არ „უცილებლობს“, თავად მისი ლექსები ცხადყოფს, მისი პოეტური თვალსაწიერი ადასტურებს, მისი პოეტური მეტყველება ამტკიცებს. აქ არაფერია თვითმიზნური. თითოეული თქმა ქართული პოეტური სამყაროს ღრმა ცოდნას და მის წინაშე დიდ პასუხისმგებლობას ექვემდებარება. ამას ისიც მოწმობს, რომ გალაკტიონის „დემონურობით“ შემსჭვალული პოეზიის აღიარებასთან ერთად, რ. სტურუა „ხარკს უხდის“ სხვებსაც, მაგალითად, ტერენტი გრანელს, ტიცთან ტაბიძეს და ამას მეტაფორული ალუზიებით გამოხატავს („გალაკტიონი იქცა დემონად, გრანელი, კიდევ, გაანგელოზდა“ - ლექსი „პაექრობა“, ანდა: „ტიციანივით უღვთოდ მაწამეს და ყაჩაღივით მეც მომკლეს მაშინ“, - ლექსი „იქ, დარიალის ვიწრო კარებთან“).

ქართული პოეზიის სწორედ ამგვარი ღრმა ცოდნით საზრდოობს რ. სტურუას მხატვრული ცნობიერება, ხოლო მისი პოეტური მეტყველების მძლავრი იმპულსია სულიერი და მოქალაქეობრივი გამოფხიზლება იმისა გამო, რომ დამდგა ჟამი უთავბოლოობისა; რომ ისმის „ზარების რისხვა, სმენას სწვდება ქვათა ახალი ღაღადი“; რომ „წინაპართა სულთა ქრება კიჟინა“; რომ „მკერდი უწივის ბებერ ბახტრიონს“; რომ „ალგეთს ლეკვები ყმუის მგლისანი“ („გამოფხიზლება“); რომ თავად მისი აღმატებულება დრო ითხოვს მოქალაქეობრივ გამოფხიზლებას და სათქმელის თქმას. ასეთ დროს კი ვერც გალაკტიონის პოეტური საზომებით ლექსთაქმნადობა, ანუ სათქმელის ლექსად თქმა ჩაითვლება მკრეხელობად.

პოეტისა და პოეზიის დანიშნულების თემის აქტუალობას ისიც ცხადყოფს, რომ რ. სტურუა ამ თემაზე ბევრს წერს. ამ თვალსაზრისით შეიძლება დსახელდეს ლექსები: „მკითხველს“, „გამოფხიზლება“, „აფროდიტესთან“, „ექსპრომტი გალაკტიონს“, „ნასაკირალთან“, „ხელოვანს“, „პაექრობა“ და სხვა.

ლექსად თქმა რომ შეუძლია, ამას რეზო სტურუას ტროპული მეტყველების სამყარო ცხადყოფს. ამ მეტყველებას გამოარჩევს ლიტერატურული, ფოლკლორული, ეთნოგრაფიული ალუზიები, რემინისცენციები; მოვლენების იმანენტური გაცნობიერება; ლექსის ავსება პოლიინფორმაციულობით - მოტივთა შერწყმა; სიტყვის სემანტიკის გასაოცარი შეგრძნება; ყოფითი სურათების მძლავრობა და მოვლენათა ქვეტექსტური ხედვა. ამ პოეტური სამყაროსათვის უცხოა მეტაფორული კლიშეები, ნახმარი მეტაფორების კომბინირება და „ჭკუის მარგებელი“ ინტერპრეტაციები. აქ ყველაფერი ახალია, საკუთრივ ავტორისაა, ანუ ორიგინალური. ამ პოეტური მეტყველების მხატვრულ-ესთეტიკური თავისებურებების წარმოჩენა ცალკე ლიტერატურათმცოდნეობითი ანალიზის საგანია, რაც წინამდებარე მიმოხილვითი ტექსტის ფორმატს უდავოდ სცილდება (ამაზე სხვაგან და სხვა დროს...). აქ კი რამდენიმე ასპექტს წარმოვაჩინო:

უპირველესი, რასაც რეზო სტურუას მხატვრულ მეტყველებაზე დაკვირვება ცხადყოფს, უჩვეულო, მოულოდნელი შედარებების და გაშლილი მეტაფორების, ზმნური მეტაფორების, მეტაფორული ეპითეტების სიუხვეა, სადაც დიდზე დიდი ნაწილი ინდივიდუალურ-საავტოროა, მცირე - უზუალური, თუმცა ეს უზუალურიც ორიგინალურად არის წარმოდგენილი. მხოლოდ რამდენიმე მაგალითი:

- გაშლილი ზმნური მეტაფორა: „მზე უღიმის ღამენათევ დაღლილ ქალაქს, ხარიხაზე შემომჯდარა დილა“, რომელიც ეპითეტურ მეტაფორასაც შეიერთებს („ღამენათევ, დაღლილ ქალაქს“); აქვეა კიდევ ერთი ზმნური მეტაფორა: „... სანამ ზღვაში დაუხრჩვია თავი მზეს და ხარიხაზე შემომჯდარა ღამე“ (ლექსი „ერთი დღე ბათუმში“).
- „თამადამ სიტყვას აჰკიდა ურვა, სისხლი ძარღვებში გვეთენებოდა, დრო ჩაეწვია ბახუსს საწოლში, ღამე ურჩობდა, არ თენდებოდა.“ („ივერი ფრანგიშვილის მოგონების სადღეგრძელოზე“).
- როგორც ვხედავთ, აქ მთლიანი სტროფია გაშლილი ინდივიდუალურ-საავტორო მეტაფორა, რომელიც ერთბაშად ოთხი ზმნური მეტაფორით არის გასრულებული.
- მსგავსად არის გამართული შემდეგი გაშლილი, აშკარად ინდივიდუალურ-საავტორო მეტაფორა, რომელიც ასეთსავე შედარებას შეიცავს: „თავგადასული გიჟობის წლები, შენგან რომ დღესაც ზღაპრებს ელიან, ტანგოს მაგიტომ მთვრალი ქალი მაგ ბებერ მკლავზე დაგიწვენია“ („მოხუცი და ტანგო“).
- ინდივიდუალურ-საავტორო გაშლილი მეტაფორაა (რომელიც ეპითეტურ მეტაფორასაც შეიცავს) რ. სტურუას პოეტური თქმა: „ღამე, ურცხვობით სირცხვილნაჭამი, ფეხაკრეფილი მიიპარება“ („არ მეჩქარება“). აქვე ყურადღებას იპყრობს შემდეგი ზმნური მეტაფორაც: „მზე მოგორაობს ცაზე წვალებით“.
- გასაოცარი გაშლილი, ზმნური მეტაფორისაგან შედგენილი მეტაფორები გვეხიანება ლექსში „ლხინი კახელებთან“. დავაკვირდეთ:

„ყანწის პირზე შეისვენა მუზამ, რქაწითელში აბანავებს ბრჭყალებს, უპაჭუნებს თვალებს შემპარავად ცხელ თონესთან მოფუსფუსე ქალებს“. აქ აშკარაა ტროპების თანადაქვემდებარებით მხატვრული სურათის ხატვის ტენდენცია, რადგან მთელი ლექსია არსებითად გაშლილი მეტაფორა.

მსგავსი როპებით იმდენად გაჯერებულია რეზო სტურუას პოეზია, რომ მათი სტატისტიკური თავმოყრა-წარმოჩენაც კი შორს წაგვიყვანდა. ეს ყველაფერი, როგორც ითქვა, ცალკე განხილვას საჭიროებს

* * *

ჭეშმარიტ პოეზიას მკითხველის გულებთან შუამავალი არ სჭირდება. ამას რეზო სტურუას ლექსების გაცნობაუთუოდ ცხადყოფს. წარმოდგენილი მიმოხილვა და ცალკეული ლექსების ინტერპრეტაციები რ. სტურუას პოეტური სამყაროს ერთი წაკითხვისა და გააზრების ცდაა. დარწმუნებული ვართ, ამგვარი წაკითხვები მომავალში იმ სერიოზულ კვლევაში გადაიზრდება, რასაც ეს პოეზია იმსახურებს; მით უფრო, რომ მის ავტორს უჩვეულო შემოქმედებითი აღმაფრენის ჟამი უდგას: ყოველ ცისმარე დღეს ეს მხატვრული სამყარო გასაოცრად კარგი ლექსებით მდიდრდება. ამ გასაოცარი პოეტური ხმანობის ერთი დადასტურებაა ლექსი „თეთრი საყელო“, რომელიც იმ დღის მეორე დილას შეიქმნა, როდესაც

რეზო სტურუამ გამომცემლობას გადასცა თავისი ახალი პოეტური კრებული. ამ ლექსში ქართველი პროფესურის ყოფა-ცხოვრების იმ მხარეს ამზეურებს, რომელსაც არა მარტო "არ ამჩნევენ", არამედ საუბარსაც კი გაუბიან.

წარმომიდგენია, როგორ იქმნება რ. სტურუას ახალი ლექსები ახლაც, ამ სტრიქონების წერის მომენტში... ისიც ცხადია, რამდენი კარგი პოეტური თემით გამდიდრდება მისი მხატვრული სამყაროს ჩვენი ამ წერილის გამოქვეყნებამდე. ეს ყველაფერი კი, რასაკვირველია, იმასაც ცხადყოფს, რომ მკითხველს რეზო სტურუას პოეზიასთან არა ერთი საინტერესო შეხვედრა ელის.

Поэтический мир Р. Стурua

Т. И. Джагоднишвили
профессор ТГУ

В работе дается обзор и характеристика особенностей поэзии Р. Стурua; выделяются основные тенденции художественного мира поэта и оригинальности его поэтического мировоззрения. Отличительной чертой поэтического видения Р. Стурua признается акцентирование на морально-этическую чистоту внутреннего мира нашего современника.

Rezo Sturua`s poetic world

T. Jagonishvili
full professor

The article reviews Rezo Sturua`s poetic features. The main tendencies of his poetic world and outlook are educed here. The determining factor of R. Sturua`s poetic originality focuses on moral and ethical cleanness of inner world of modern human being.

საბუნებისმეტყველო დისციპლინები – Естественнонаучные дисциплины – Science

„გონიერი კაცი და ერი თავისუფლებას თუ ავტონომიას მით იძენს, რომ ანგარიშიანი მართვით ჯერ თავის შინაურ, მერე სამრეწველო, შემდეგ საზოგადო, ბოლოს პოლიტიკური საქმეების საშუალებით იგვარებს უმაღლეს სახელმწიფო საკითხს“.
ნიკო ნიკოლაძე

ნიკო ნიკოლაძე და თანამედროვეობა

მაია ბარბაქაძე

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
აკადემიური დოქტორი*

ნიკო ნიკოლაძის დაბადებიდან 170 წელი გვაშორებს, მაგრამ იგი დღესაც თავისი მრავალმხრივი ნიჭით, ღრმა აზროვნებით, განსწავლულობით, ფართო გეოპოლიტიკური ხედვით, საქმისადმი ევროპული მიდგომით, პირდაპირობით, შეუპოვრობით, შედეგზე ორიენტირებულობით, გაკეთებული დიდი საქმეებით, XXI საუკუნის საქართველოსთვის სანატრელ, სამაგალითო და საჭირო მოღვაწეს წარმოადგენს. იგი ჩვენი თანამედროვეა!

საქართველოსა და რუსეთის საზოგადო მოღვაწე, პუბლიცისტი, მეწარმე, ლიტერატურული კრიტიკოსი, “ულმოხელი საქმის კაცი” (ა. ჯორჯაძე), ნიჭიერი, განათლებული, დიდი ქართველი - ნიკო ნიკოლაძე ის პიროვნებაა, რომლის სახელი მუდამ დარჩება პროგრესსა და აღმშენებლობაზე ორიენტირებულობის ნიშნულად.

ნიკო ნიკოლაძე ქართველ მოღვაწეთა შორის გამორჩეულია თავისი მრავალმხრივობით და დიადი საქმეების კეთებით. გასაოცარია მისი მასშტაბურობა და შეუპოვრობა ქვეყნის განვითარების საქმეში!

ნიკო ნიკოლაძე თავის სამშობლოს ემსახურებოდა ნამდვილი ევროპული სტილის პრაქტიკული საქმიანობით. ნიკოლაძის დროინდელ საქართველოში არ გაკეთებულა რაიმე მნიშვნელოვანი საქმე, რაშიც მას აქტიური მონაწილეობა არ მიეღოს.

ნიკოლაძემ თავისი საქმიანობა იმითი დაიწყო, რომ წინ წამოწია პრაქტიკული, ქვეყნის განვითარებისთვის აუცილებელი საკითხები, კერძოდ: იგი იყო პირველი ქართველი საზოგადო მოღვაწე, ვინც ეწეოდა ცივილიზებული ვაჭრობის პროპაგანდას, რაც ადრე ქართველთათვის სამარცხვინო საქმედ მიიჩნეოდა;

მან დიდი წვლილი შეიტანა ქ. ფოთის აღმშენებლობასა და მის საპორტო ქალაქად ჩამოყალიბებაში; ფოთის პორტის ელექტრიფიკაციასა და მექანიზაციის საქმეში. ფოთი დაგეგმარდა უშუალოდ მისი პროექტით, პარიზის მსგავსად, სადაც აიგო სამოქალაქო და სახელმწიფო შენობები, ხიდები, ეკლესიები და ისტორიული

ძეგლები და ერთდროს ფიცრული დასახლება, 1859 წელს ევროპული ტიპის ქალაქად გადაიქცა.

1894 წელს ნიკო ნიკოლაძე აირჩიეს ფოთის ქალაქის თავად. ამ პერიოდში (1894-1912 წ) ნიკოლაძემ ფოთში დააარსა ევროპული ტიპის ბანკი, დაბეჭდა ობლიგაციები და ლატარიები, რათა აქედან მიღებული მთელი მოგება ქალაქის კეთილმოწყობისთვის მოეხმარა.

XIX საუკუნის შუახანებში მსოფლიოში დაიწყო სამრეწველო ბუმი, რაც დაკავშირებული იყო მათემატიკის, ფიზიკის და ქიმიის მეცნიერებებში უდიდეს მიღწევებთან. ბუნებრივია, მრეწველობის განვითარებამ ინტენსიური გახადა ვაჭრობა და მოითხოვა სატრანსპორტო ქსელის განვითარება, საწვავის მოპოვება და გადაზიდვა, მისი რეალიზაცია... ამ პერიოდში მსოფლიოში განვითარება დაიწყო ნავთობის ინდუსტრიამ. 1871 წელს მსოფლიოში წარმოებული ნავთობის 45% იწარმოებოდა ბაქოში. ამ მოვლენამ ძმები ნობელების ყურადღება მიიქცია, რომლებმაც 1873 წელს ბაქოში დააფუძნეს სანავთობო კომპანია, რომელიც მაშინათვე გახდა ერთ-ერთი ლიდერი მსოფლიო ნავთობმომპოვებელ კომპანიებს შორის. მაგრამ, დიდ პრობლემას წარმოადგენდა ნავთობის გადაზიდვა ოდესამდე, სადაც იგი იტვირთებოდა ტანკერებში და გაჰქონდათ ევროპაში. შექმნილმა ლოჯისტიკურმა სირთულემ მოითხოვა რკინიგზის ხაზის გაყვანა კასპიის ზღვიდან შავ ზღვამდე.

გარდა ბაქოს ნავთობისა, ჭიათურაში მოიპოვებოდა მანგანუმი, რომელსაც თავისი იშვიათობის გამო, შეეძლო მსოფლიო დონეზე კონკურენციის გაწევა. ბუნებრივია, საჭირო იყო მისი გატანა ქვეყნის გარეთ და რეალიზაცია.

ჭიათურაში მოპოვებულ ძვირფას მანგანუმს სატრანსპორტო კვანძამდე ხის ურმებით ეზიდებოდნენ, რაც იყო მეტად დამაბრკოლებელი მომენტი ამ ბიზნესის განვითარების საქმეში. აცნობიერებდა რა ამ დაბრკოლებას, ნიკოლაძე იქვე ასაბუთებდა ამიერკავკასიაში რკინიგზის მშენებლობის აუცილობლობას. მას უხდებოდა ამ მშენებლობის ჩასატარებლად თანხების მოძიება და თან შეუპოვარი ბრძოლა ადგილობრივ მოხელეთა წინააღმდეგ და მეფის რწმუნებულთა დარწმუნება რკინიგზის მშენებლობის გარდაუვალობის გამო. 1861 წელს დაიწყო ამიერკავკასიის რკინიგზის მშენებლობა ბა ქოდან ფოთამდე, რომელსაც ინგლისელი კაპიტალისტები - ბელი და გაბბა ჩაუდგნენ სათავეში. ექვსი წლის შემდეგ კი მშენებლობის საქმე გადაიბარეს პარკინსმა და პაუერსმა. 1872 წელს დასრულდა ფოთი-თბილისის რკინიგზის მონაკვეთის მშენებლობა.

ორი კონტინენტის - აზიის და ევროპის ერთმანეთთან დაკავშირების იდეამ ინტენსიური ხასიათი მიიღო XIX საუკუნის 30-იანი წლებიდან. რადგანაც საქართველოს გააჩნდა პრივილეგირებული გეოპოლიტიკური მდებარეობა, ცხადია, შავი და კასპიის ზღვების დამაკავშირებელ რკინიგზას საქართველოს ტერიტორიაზე უნდა გაევიღო. პირველი მატარებელი, რომელმაც გაიარა ამიერკავკასიის მაგისტრალის ფოთი-ყვირილას (ამჟამად ზესტაფონი) მონაკვეთზე 1871 წელს, იყო საფრანგეთში “ბონეფონდის” (*Ch. Bonnefond pres Paris*) ქარხანაში დამზადებული, ხოლო პირველი მატარებელი თბილისიდან ფოთში ჩავიდა 1872 წლის 10 ოქტომბერს (ეს თარიღი ითვლება საქართველოს რკინიგზის დაბადების

დღედ. თბილისი-ფოთის რკინიგზა, რომელიც პირველია ამიერკავკასიაში, ნიკო ნიკოლაძემ მილიონერ პალაშკოვთან ერთად 1867-74 წლებში ააგო).

ნიკოლაძემ უდიდესი შრომა გასწია და მრავალი დაბრკოლება გადალახა ტყიბულის ქვანახშირის საბადოს ათვისებისა და რკინიგზის მონაკვეთის გასაყვანად, ჭიათურის მანგანუმის წარმოების სამრეწველო დონეზე დასაყენებლად, შორაპან-ჭიათურის სარკინიგზო ხაზის გასაყვანად, რითაც მანგანუმის სწრაფი გადაზიდვის საქმეც მოგვარდა და პროდუქციაც გააიაფა.

ნიკოლაძის აქტიური მოქმედებებით და ძალისხმევით, საქართველოს რკინიგზის მშენებლობა მიმდინარეობდა ძალიან სწრაფი ტემპით. დაიგო მონაკვეთები: რიონი - ქუთაისი (1887 წ.), სამტრედია-ბათუმი (1883 წ.), რიონი-ტყიბული (1887 წ.) და ზესტაფონი-ჭიათურა (1895წ). წიფის ორლიანდაგიანი გვირაბის მშენებლობა, რომელიც დღესაც ერთ-ერთ უნიკალურ ნაგებობათა რიცხვს მიეკუთვნება, დასრულდა 1890 წლის 16 სექტემბერს.

ნიკოლაძე ფოთი-თბილისის რკინიგზის მონაკვეთის მშენებლობაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისთვის დაჯილდოვდა რკინიგზელის “ოქროს სამკერდე ნიშნით”, რაც იმას ნიშნავდა, რომ მას შეეძლო რუსეთის იმპერიის ტერიტორიაზე რკინიგზით, ნებისმიერი მიმართულებით, ემგზავრა უფასოდ.

დღეს საქართველოს რკინიგზა ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. იგი უმოკლესი გზით აკავშირებს ევროპას ცენტრალურ აზიასთან და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სარკინიგზო-სატვირთო გადაზიდვების საქმეში.

ნიკოლაძეს მონაწილეობა აქვს მიღებული ტრანსციმბირის რკინიგზის მაგისტრალის მშენებლობაშიც. აგრეთვე, მან დიდი წვლილი შეიტანა თბილისის ფუნიკულიორის მშენებლობის საქმეში, რომელიც აგებულია ბელგიელი ინჟინრის, ალფონს რობის პროექტით 1900-1905 წლებში.

ნიკო ნიკოლაძეს ხელი აქვს მოწერილი საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტზეც. ნიკოლაძის ერუდიცია და დიპლომატიური ნიჭი გამოყენებული იქნა საქართველოს დამოუკიდებელი მთავრობის მიერ და იგი 1918-1921 წლებში გაგზავნილი იქნა ევროპაში, როგორც ჭიათურის მანგანუმის საექსპორტო საზოგადოების დელეგაციის მეთაური. ამ პერიოდში ნიკოლაძემ გერმანელ დიპლომატებთან საუბარში წამოაყენა იდეა, ევროპის შორეულ აღმოსავლეთთან სავაჭრო გზის ფოთის პორტზე გატარების თაობაზე (ბერლინი-ფოთი-პეკინი), რაც ფაქტიურად ჯდება ევრაზიული დერეფნის დღევანდელ TRACECA-ს პროექტში.

მას შემდეგ, რაც პეტერბურგის უნივერსიტეტში ჩარიცხული ნიკო ნიკოლაძე სტუდენტების გამოსვლებში მონაწილეობისთვის დააპატიმრეს და გარიცხეს უნივერსიტეტიდან, იგი სასწავლებლად გაემგზავრა დასავლეთ ევროპაში და გახდა პირველი ქართველი, ვინც მიიღო ციურიხის უნივერსიტეტში სამართლის დოქტორის ხარისხი. საინტერესოა, რომ მისი სადისერტაციო თემა იყო „განთავსება და მისი ეკონომიკური და სოციალური შედეგები“.

ნიკოლაძე, როგორც თავისუფლების მოყვარე ინტელექტუალი, პეტერბურგში ყოფნისას დაუახლოვდა რუს რევოლუციონერებს: ჩერნიშევსკის, დობროლიუბოვს, გერცენს. იგი იზიარებდა მათ შეხედულებებს და მათთან

მეგობრობდა. ნიკო ნიკოლაძე მონაწილეობდა ჩერნიშევსკის პირველი კრებულის მომზადებასა და გამოცემაში. მას ეკუთვნის წინასიტყვაობა ჩერნიშევსკის ნაწარმოებისთვის “რა ვაკეთოთ?”.

ლონდონში ყოფნისას ნიკო ნიკოლაძეს პოლ ლაფარგმა, ფრანგმა პოლიტიკურმა მოღვაწემ და ძლიერმა ეკონომისტმა (მარქსის სიძემ), გააცნო კარლ მარქსი, რომელმაც ნიკოს შესთავაზა ყოფილიყო I ინტერნაციონალის წარმომადგენელი კავკასიაში.

დაუდგრომელი, თავის სამშობლოზე უსაზღვროდ შეყვარებული, მის ბედზე მოფიქრალი, ევროპაში ქართული ჩოხით მოსიარულე ნიკო ნიკოლაძე, საქართველოს შესახებ უყვებოდა ვიქტორ ჰიუგოს, ალფონს დოდეს, ემილ ზოლას, ჯუზეპე გარიბალდის.

ნიკო ნიკოლაძე იყო ნიჭიერი პუბლიცისტი. აქვეყნებდა სტატიებს მრავალ ჟურნალსა თუ გაზეთში. წერდა ქართულად, რუსულად და ფრანგულად.

ნიკოლაძე იყო არაჩვეულებრივად კარგი ეკონომისტი და მენეჯერი. მან 1882 წელს ტექნიკურ ყრილობაზე წარმოადგინა ნავთობის გადაზიდვის მოწესრიგების გეგმა და მწვავედ დაუპირისპირდა ბაქოს ნავთობის გადაზიდვის მონოპოლისტებს, მძებ ნობელებს. იგი აღშფოთებით ასაბუთებდა, რომ ნობელების მიერ ნავთობის გადაზიდვაზე მონოპოლიის დამყარების გამო, სარგებელს ვერც ხალხი იღებდა და ვერც ის ქვეყანა, რომელიც უდიდესი სიმდიდრის პატრონი იყო. მისი მტკიცე რწმენით, ქვეყნის ეკონომიურად გასაძლიერებლად ნავთობის სატრანზიტო ხაზები აუცილებლად ქვეყნის საკუთრებაში უნდა დარჩენილიყო. (დღევანდელი ანალოგი - მონოპოლისტების გამდიდრებით არც ხალხი ხეირობს და არც ქვეყანა! მაგალითად შეიძლება მოვიტანოთ კაზრეთის ოქროს საბადო...)

ნიკო ნიკოლაძე არა მარტო მონაწილეობდა გრანდიოზულ ეკონომიკურ პროექტებში, არამედ გეგმავდა მათ საქართველოს სასარგებლოდ!

1875 წელს, მისი ინიციატივით, თბილისის მუნიციპალურმა მმართველობამ მოახდინა მილიონიანი ინვესტირება წყალგაყვანილობაში და ააგო ავჭალის წყალსადენი.

თითქმის არ დარჩენილა არცერთი მნიშვნელოვანი ცხოვრებისეული საკითხი, ნიკო ნიკოლაძეს მასზე რომ არ ეფიქრა და თავისეული ღრმა ანალიზით, გულიდან წამოსული სიწრფელით არ დაესაბუთებინა თავისი კომპეტენტური აზრი.

ნიკო ნიკოლაძეს მიაჩნდა, რომ ქვეყნისთვის ჭეშმარიტი წინსვლა და პროგრესი მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებას მოაქვს. იგი ამბობდა, რომ კაცობრიობას გააჩნია მრავალი რელიგიური მიმართულება, სხვადასხვაგვარი ფილოსოფიური და პოლიტიკური მოძღვრება, მაგრამ მათ მატერიალური ცხოვრების გაუმჯობესება არ შეუძლიათ, ეს მხოლოდ მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებას ძალუძს.

ევროპაში ცხოვრებისას ნიკოლაძე მრავალი ტექნიკური თუ მეცნიერული წინსვლის მომსწრე გამხდარა და შთაგონებული წერდა: „ვოცნებობ იმის თაობაზე, თუ რა ბედი მოელის ჩვენს მთიან ქვეყანას ახლო მომავალში, როცა რევოლუცია მოხდება ეკონომიკურ წესწყობაში, რევოლუცია ფინანსებში, მრეწველობაში,

რომელიც უკვე იწყება ჩვენს თვალწინ. ამ რევოლუციას არც სისხლისღვრა, არც ტახტების და არც საკუროთხევლის ლეწვა მოსდევს, მაინც მისი შედეგი ბევრად გადააჭარბებს საფრანგეთის 1789 წლის „დიდ“ რევოლუციის ნაყოფს“.

ნიკო ნიკოლაძე სწორედ იმით განსხვავდება მე-19 საუკუნის ქართველი და რუსი მოაზრევენებისგან, რომ მან ქვეყნის განვითარების და პროვინების გათავისუფლების საკითხში აქცენტი გააკეთა მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესზე. ნიკო ნიკოლაძე მთელი სიცოცხლის მანძილზე თავგამეტებით ამტკიცებდა, რომ ქვეყნის აღორძინება და განვითარება დაფუძნებული უნდა ყოფილიყო თავისუფალ აზრზე, ცოდნა-განათლებასა და მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესულ მიღწევებზე.

ნიკოლაძე ყველა საკითხს უყურებდა იმ თვალსაზრისით, რამდენად გამოსადეგი იყო საქართველოსთვის და უარყოფდა მეტაფიზიკურ აზროვნებას. იგი თვლიდა, რომ ვარგისი ის აზროვნებაა, რომელიც სინამდვილის მოთხოვნებს პასუხობს.

მნიშვნელოვანია ნიკოლაძის შეხედულება ქვეყნის მმართველობის შესახებ: იგი განასხვავებდა მმართველობის ორ ფორმას - ბიზანტიურ-რუსულს და ევროპულს და წერდა: ბიზანტიურ მმართველობაში „მთელი სახელმწიფოს ცხოვრება და ტრიალი მარტო მეფის ან დესპოტის სურვილზე, ნებაზე და შეხედულებაზე იყო დამყარებული, ევროპაში არსებობდა სხვადასხვანაირი სიმართლე, კანონი, ტრადიცია, სისტემა და ბოლოს მეცნიერებაც...“ თუ პირველ შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა მეფის პიროვნებას, ევროპულ მმართველობაში ხელმწიფის პიროვნება არსებით როლს არ ასრულებდა და მაგალითად მოჰყავდა ლუი XIII, რომელსაც უნიათოს და უხეიროს უწოდებდა, მაგრამ იქვე აღნიშნავდა, რომ მას საფრანგეთისთვის არაფერი დაუშვავია, რაკი ქვეყანას კანონები და სამართალი განაგებდაო. ნიკოლაძეს მიაჩნდა, რომ რუსეთის და საქართველოს ჩამორჩენა ევროპისგან, სწორედ მმართველობის წესმა განაპირობა, რადგანაც თუ ჭკვიანსა და გონიერ მეფეს შეუძლია ქვეყანა გააძლიეროს, უგუნურ და უჭკუო მმართველს კი შეუძლია ქვეყანა დიდ შარში გახვიოს და ყველაფერი გააფუჭოსო (!). ნიკოლაძე აღნიშნავდა: „ბიზანტიაში, და საზოგადოდ აზიაში ... ყველაფერი მარტო ერთ კაცზე ტრიალებს. ის კაციც ნელ-ნელა იმ შეხედულებას იღებს, რომ მე ვარ, სხვა არავინო, ყველა მე უნდა მემსახუროს და არა ქვეყანასო. ქვეყნის, ერის, იდეალის ხსენება თანდათან ქრება დიდში და პატარაში. დესპოტის სამსახური და ქვეყნის ან იდეალის სამსახური დიდად განსხვავდებიან ერთი-ერთმანეთისგან... აზიური, ბიზანტიური ხასიათი ცდილობს დაბადოს და გაავრცელოს ხალხში თაყვანისცემა ბრჭყვიალა თვალ-მარგალიტისა, რომ ამ თვალ-მარგალიტის დაპირებით ან ჩუქებით შეიძინოს ერთგული მსახურები პირადი მფლობელობისა... რაკი კაცს, თაობას, ერს უადრესს წმიდათაწმიდად ოქრო და თვალ-მარგალიტი ეძლევა, მსახურები მისი იქნებიან, ვინც უმეტესს დაჰპირდება, ესე იგი დღეს ჩემი, ხვალ სხვისი, ზეგ გარაყანიძის და ბოლოს - გარეშე მტრის. აი ორი უადრესი, უძველესი მიზეზი ბიზანტიური ხასიათის მავნებლობისა და ორივე ცარიელ პირადობაზეა დამყარებული.“

„პოლიტიკა ახალი, მოდური „შლიაპა“ როდია, რომლის ცვლა ჩვენს „ქეიფზე ჰკიდია“, პოლიტიკა ისეთივე ტრადიციული, უცვლელი, მამა-პაპური განძია,

როგორც ენა, სარწმუნოება... ამიტომაც, ეროვნული თავისუფლება ძნელად მისაღწევი და უფრო ძნელად შესანარჩუნებელი ფუფუნებაა, რადგანაც იგი ქვეყნის ეკონომიკური აღორძინებით მოიპოვება. ერი, რომლის წარმოება შეფერხდა და სხვა ქვეყნებთან შედარებით ხეირიანად ვერ აჯილდოებს მწარმოებელს, სხვის მსხვერპლადაა გამზადებული, თუ სწრაფად ვერ მოხერხდა თავისი წარმოების გაუმჯობესება, მისი საქმე წასული და დაღუპულია“.

ნიკოლაძე აღნიშნავდა, რომ ქვეყანაში ხანგრძლივი მშვიდობის დასამყარებლად საჭიროა სამი რამ:

1. გამოთავისუფლებული მუშახელის დასაქმება, წარმოების საჭირო დარგების აღორძინება და ვაჭრობისთვის გასაღების ბაზრის უზრუნველყოფა;
2. მომხმარებელი საზოგადოების ჩამოყალიბება;
3. საზოგადოების, ადამიანების აღზრდა-განათლება, მათი მომზადება ქვეყნის ინტერესების სასარგებლოდ, საქვეყნო საქმეებისთვის თავდასაღებად.

(რა სამწუხაროა, რომ მარადიულად ძალაში მყოფი ეს პოსტულატები ჩვენი ქვეყნისთვის დღესაც უმწვავეს პრობლემას წარმოადგენს...)

ევროპულად მოაზროვნე ნიკო ნიკოლაძისთვის უზენაესი იყო ქვეყნის მართვა კანონების მიხედვით. მას ქვეყნის განვითარების აუცილებელ პირობად მიაჩნდა ლეგალურობა და სამართლიანობა, რომლის წინაშეც ოპოზიციაც და ადმინისტრაციაც იქნებოდა განიარაღებული: „იმისათვის, რომ ჩვენი ქვეყანა უდიდესი წარმატებით ვითარდებოდეს, ლეგალურობა ყველაზე სასურველ პირობას წარმოადგენს და რაც უფრო ფართო ასპარეზი აქვს მინიჭებული ლეგალურ ბრძოლას, მით უფრო მშვიდობიანი და მტკიცეა საზოგადოების მიერ მიღწეული პროგრესი... იმისთვის, რომ ლეგალურობა დამკვიდრდეს რომელიმე ქვეყანაში, უდაოდ აუცილებელია, რომ კანონი იდგეს უაღრესად მაღლა...“

ნიკოლაძე ამ ნააზრევით გასული საუკუნის სიშორიდან ემსახურება დღევანდელობას და ქვეყნის განვითარების მიმართულების ორიენტირს იძლევა.

საინტერესოა ერთი ფაქტი საქართველოს ისტორიიდან: 1871 წელს კავკასიაში ელოდნენ იმპერატორ ალექსანდრე მეორეს ჩამოსვლას. ქარველი საზოგადოების აზრი ორად იყო გაყოფილი - რა ეთხოვათ ხელმწიფისთვის, უმაღლესი სასაწავლებლის გახსნა (გიორგი წერეთლის ინიციატივა. ილია ჭავჭავაძეც ამ აზრს ემხრობოდა), თუ სამხედრო სასწავლებლის დაარსება. ნიკო ნიკოლაძეს ჰქონდა განსხვავებული აზრი - ხელმწიფეს საქართველოში ერობის შემოღება შეევედროთო. რუსეთმა „ერობა“ 1864 წელს შემოიღო არა მთელს იმპერიაში, არამედ მხოლოდ რუსეთში. ერობის რაობის შესახებ ნიკოლაძე ქართველ საზოგადოებას განუმარტავდა: „რუსეთში ერობის ხელშია უთვალავი სახალხო შკოლები..., სადაც ასწავლიან ერობისგან მოძებნილი და დაქირავებულნი მასწავლებლები. შიმშილის დროს ერობას შეუძლია მიიღოს შინაგანი საქმეების სამინისტროდან ნაღდი ფული იმ ფონდიდან, რომელიც დანიშნულია დამშეულების დასახმარებლად. ერობას ეკუთვნის, გზის გარდა, სახალხო სიმართლეზე ზრუნვა... იაფფასიან აფთიაქებს აწესებს დიდრონ სოფლებში და იქიდან აძლევს წამლებს შეძლებულ მცხოვრებლებს, ხოლო ღარიბებს, სულ მუქთად და უფასოდ ურიგებს...“

ნიკო ნიკოლაძე აღნიშნავდა: „ეროზის ყველაზე უფრო უმჯობესი ღირებულება ის არის, რომ ჩვენს საკუთარ საქმეს ჩვენვე გვაღწევენ, ჩვენ პატრონად ჩვენვე გვხდის და ეს გარემოება გვამაღლებს კაცების ხარისხზე, ადამიანის ღირსებას გვამღებს და გვაჩვენებს უმჯობეს, კაცურ ცხოვრებას“.

მაშინ ნიკო ნიკოლაძის აზრს მხარი არავინ დაუჭირა, თუმცა ეროზის შემოღების აუცილებლობაზე მას აზრი არასოდეს შეუცვლია. იგი 1914 წელს წერდა: ეროზა „ქვეყნის განვითარების გარდაუვალი პირველი ნაბიჯია, რადგან უიმისოდ შეუძლებელია მიაღწიო ხალხის ყოფის რაიმე მყარ გაუმჯობესებას. არ შეიძლება ხალხი გაიზარდოს უგზებოდ, უსკოლებოდ, უექიმოდ, უკრედიტოდ. ყველაფერ ამას კი ეროზა იძლევა. ამასთან ერთად ხალხს ასწავლის დისციპლინას, თანდათან აჩვენებს თვითმმართველობას, დამოუკიდებლობას“.

ნიკოლაძე ბევრს ფიქრობდა და აანალიზებდა რა იმ დროის საქართველოს ჩამორჩენილობის მიზეზებს, მივიდა დასკვნამდე, რომ ამისი მთავარი მიზეზი ქვეყნის მმართველობის ავტოკრატიული სისტემა იყო, სადაც ყველაფერი მეფის ნება-სურვილს ემორჩილებოდა. მისი აზრით, ასეთმა მმართველობამ ხალხი გადააჩვია აზროვნებას და პაექრობას, რადგანაც დესპოტია ვერ იტანს აზროვნების თავისუფლებას.

ნიკოლაძე აღნიშნავდა იმასაც, რომ დესპოტიას სძულს წარსული. ყველა დიქტატორი ისტორიას თავიდან იწყებს. მიაჩნია, რომ ყველაფერი მისგან იღებს სათავეს (დღევანდელობაში მრავალჯერ მოსმენილი - „საქართველოს ისტორიაში პირველად“!). რაც მანამდე იყო, დასაგმოზია.

ფრიად საყურადღებოა ნიკო ნიკოლაძის შეხედულება პოლიტიკოსებსა და პოლიტიკურ პარტიებზე. აფასებდა რა ქართულ რეალობას, წერდა: „საზოგადოებრივი მოღვაწეობისათვის მომზადებული ადამიანები, რომლებიც ამ საქმიანობისთვის საჭირო ცოდნითა და ნიჭით იყვნენ აღჭურვილნი, ჩვენში ძლიერ ცოტაა; სამაგიეროდ, უფრო დიდი რაოდენობით გვყვანან სავსებით მოუმზადებელნი პირნი, რომლებსაც ბრწყინვალე საზოგადოებრივი მდგომარეობის უზომო მაღა აქვთ, მაგრამ სრულებით არ გააჩნიათ უნარი... საკუთარი ძალ-ღონით მიაღწიონ თავიანთ მიზანს... კიდევ უფრო ნაკლებად გვყვანან ფანატიკოსები, რომლებიც იკისრებდნენ საზოგადოებრივ მოღვაწეთა რკინის ბორკილების ტარებას. რაკი სხვა ტიპის მოღვაწენი ჩვენ არ გაგვაჩნია, ამიტომ ბურთი და მოედანი რჩება ხოლმე სათნო აზიზ-მაზიზებს ერთ მხრივ და არაკეთილ-სინდისიერ ინტრიგნებსა და მოანგარეებს“. იგი გულისტკივილით წერს: „მოდით ჩვენში მეთავურად ვიღაც სრულიად უცნობი და უზრდელი კინტოები. არავინ იცოდა, თუ ვინ იყვნენ, საიდან მოსული, რა რჯულის ან აზრის, სახელი რა ერქვათ, გვარი მათი რა იყო, როგორი წარსული ჰქონდათ. ჭკუაში არავის მოსვლია, მოეთხოვა მათგან ან ახსნა, ან ცოდნა, ან სიმტკიცე. იფარფაშებდნენ, სანამ გასაჭირი არ მოახლოვდებოდა და მაშინ კი მოქუსლავდნენ და გაჰქრებოდნენ. გინახავთ სადმე სხვა ერი, ასე მჩატედ რომ გაჰყოლოდეს პროვოკატორს?“

საოცარია, რომ ჩვენი დღევანდელი სათქმელი ნიკო ნიკოლაძემ საუკუნით ადრე გვითხრა მისანივით!!!

ნიკო ნიკოლაძე ბოლომდე მყარად იდგა ეროვნულ ნიადაგზე და მიუღებლად მიაჩნდა უცხოური ჩვევების უკრიტიკოდ და უნიადაგოდ მიღება. იგი

გულისტკივილით წერდა: “რასაც პეტრე პირველმა - გენიოსმა, რუსეთი ძალით ვერ შეაჩვია, ჩვენში ერმოლოვმა - დიდმა ჭკუიანმა ვერ მოახერხა, ის რუსებს ეკატერინემ და ქართველებს ვორონცოვმა ალერსით და ოსტატობით შეაპარა, შეაპარა ბრმა, მაიმუნური, გარეგანი წაბამვა უცხო ქვეყნელების ზნისა და ცხოვრებისა”.

„მტერმა კი არ დაგვცა, ჩვენი სარწმუნოების დაკარგვამ წაგვახდინა, აღარ გვწამდა საკუთარი თავი, უცხოეთი ჩვენს თვალში რაღაც უზენაეს ქმნილებად იხატებოდა... უცოდინარობაა ჩვენი მომრევი და არა მრავალრიცხოვანი მომხდური... ერთმანეთს შევესიეთ და შევაკვდით. ერთმანეთი მიწასთნ გავასწორეთ, მტერ-მეზობელი კი შორიდან თვალყურს გვადევნებს და ლოცულობს: „წამკიდებელი წაკიდე, ორივეს თავი წააწყვიტეო!“.

მიუხედავად იმისა, რომ ნიკოლაძე რუსი დემოკრატ-რევოლუციონერების მეგობარი იყო და თანამშრომლობდა კიდეც მათთან, შინაგანად და არსებითად ძალიან განსხვავდებოდა და ჰქონდა მათთან გარკვეული შეუთანხმებლობა, რაც კარგად იქნა ჩამოყალიბებული ჟურნალ „კლდეში“ (1913 წ. №33): „ბევრჯერ დავფიქრებულვარ, თუ რად აითვალწუნა ჩვენმა ინტელიგენციამ საუკეთესო შვილი ნიკო ნიკოლაძე, ახლა კი მესმის. ნიკოლაძე და რუსეთში ნასწავლი ინტელიგენცია ორი ანტიპოდი, სულ სხვადასხვა ტიპები. ნიკოლაძე სულითა და გულით ევროპელია, ევროპაში ნასწავლი, ევროპის იდეებით განმსჭვალული, ევროპის ტექნიკა-ინდუსტრიის მცოდნე, ინიციატივის კაცი, პრაქტიკი და საქმიანი, ჩვენი ინტელიგენცია კი უმთავრესად აღზრდილია რუსეთის სკოლაში, ამ სკოლის მონური სულით, ჩინოვნიკური რუტინით და სხოლასტიკით გაჟღენთილი. ამიტომ ჩვენი ინტელიგენტები უმთავრესად არიან თეორეტიკოსები, მეოცნებე, აკადემიური მსჯელობის ხალხი. ამათი სფეროა თბილი კაბინეტი, რბილი სავარძელი, უნიადაგო თეორიული მსჯელობა, მეტაფიზიკური მორალი და სხვადასხვა პარტიულ-პოლიტიკური ოცნება-ფანტაზიები. ნიკოლაძე კი უწინარეს ყოვლისა, მუშაკია დაკაპიწებული ხელებით, ცხოვრების ტექნიკი და ლაბორანტი. იგი რეალისტია, რეალურ პოლიტიკის მაწარმოებელი, ცხოვრების მცოდნე, მის ქარტეხილში ჩავარდნილი. ძალაუვნებურად იქცევა ისე, როგორც უკარნახებს მას ცხოვრების სასტიკი სინამვილე. ეს არ ესმის ჩვენს ინტელიგენციას და ნიკოლაძეს ეძახიან რენეგატს, რუტინიორს და რეაქციონერს“.

ვფიქრობ, ანალოგიური ტენდენციებით დღესაც გაჯერებულია საქართველოს ცხოვრება, საქმის გამკეთებელ, პრაქტიკოს ადამიანებს უწევთ უამრავი დაბრკოლების გადალახვა (ან ვერ გადალახვა) უვიცი ჩინოვნიკების დასარწმუნებლად, რამეთუ მათი თვალთახედვა ძალიან მოკლეა... ისინი ხომ ყველა საქმიდან საკუთარ სარგებელს ზომავენ, ქვეყნის მასშტაბები პატარა კაცებისთვის ყოველთვის იყო მიუწვდომელი და გაუგებარი, როგორც დღეს...

სახელმწიფო აღმშენებლობის გზაზე ნიკოლაძე მკაცრად აკრიტიკებდა ქართველების სხვის მოიმედობას და ცრუ ილუზიებს და მიაჩნდა, რომ ქვეყანა უნდა განვითარდეს გააზრებული და მიზანმიმართული შრომით, საკუთარი ძალებით და არა უცხოელთა ეკონომიკური და ფინანსური დახმარებით, რაც არასდროს არაა უანგარო. იგი წერდა: „ჩვენ ჩვენი ქვეყნისთვის ვიზრუნოთ... მარტო ჩვენი თავის იმედი ვიქონიოთ, მარტო გამდიერებაზე და განათლებაზე ვიმუშაოთ,

- მაშინ მეგობარიც გაუჩნდება ჩვენს ხალხს და დამხმარებელიც“, წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩვენი მომავალი პერსპექტივა ძალზე არასახარბიელო იქნებაო და წერდა პირდაპირ: ასეთ შემთხვევაში „ევროპის სახელმწიფოები საქართველოს ან ალჟირივით დაიმონებენ, ან ინდო-ჩინეთივით მარცვას დაუწყებენ“.

ნიკო ნიკოლაძე იყო რეალისტი და დიდად აფასებდა ნიჭიერ და საქმის გამკეთებელ ადამიანებს, ეძებდა მათ და ცდილობდა ისინი საქართველოს სასიკეთო საქმეების საკეთებლად გამოეყენა. ამის ნათელი მაგალითია მისი მრავალგზის მცდელობა ილია ჭავჭავაძის დასაყოლიებლად - საადგილმამულო ბანკის თავკაცობის საკისრებლად. ნიკოლაძე აფასებდა რა ილიას სიდიადეს, ყველას უმტკიცებდა, რომ „არცერთი ქართული საქმე წარმატებით არ დაგვირგვინდება, თუ ილია არ მეთაურობსო“. იგი რამდენჯერმე პირადად ავიდა დუშეთში ილიასთან სათხოვნელად და უხაროდა, როცა იგი დაითანხმა.

„მას აქეთ, რაც მე ჩემს თავს ვიცნობ, ერთი წადილის მეტი არა მქონია, ერთი ღმერთის გარდა სხვისთვის თაყვანი არ მიცია... მე შენ მიყვარდი, შენ მწამდი, შენ გემსახურებოდი, ავად, თუ კარგად, როგორც შემეძლო, როგორც ჭკუა მიჭრიდა...შენი ბედი და უბედობა, შენი ავი და კარგი, ჩემი საკუთარი ავი და კარგი მეგონა... მე დამივლია მთელი ევროპა. არც საფრანგეთის ამაღელვებელ და აღმტაცებელ ცხოვრებას, არც პეტერბურგის განსაცდელით მიმზიდველ საზოგადოებას, არც იტალიის მშვენიერებას, არც შვეიცარიის თავისუფლებას არ შევუცდენივარ. მე მუდამ შენზე ვფიქრობდი, რომ სადმე, როგორმე, სადაც კი ვყოფილიყავი, შენთვის ცოტაოდენი სარგებლობა მაინც მომეტანა... მუდამ შენი ერთგული ვიყავი“ - ასე მიმართავდა მეამბოხე ნიკო ნიკოლაძე თავის სათაყვანებელ საქართველოს.

ნიკოლაძე ამბობდა: მხოლოდ ის, ვისაც თავისი საზოგადოება მიჰყავს წინ სიკეთისა და პროგრესის გზით, დემოკრატიული იდეალების გამარჯვებისკენ, იპოვის ადგილს თავის თანამემამულეთა გულსა და ხსოვნაში“.

ნიშანდობლივია, რომ ნიკო ნიკოლაძეს ქვეყნისადმი სამსახური და მისთვის სიკეთის კეთება „ხარისხიანი კაცობის“ ხარისხის მაჩვენებლად მიაჩნდა!

საოცარი გრძნობა გეუფლება დღეს, XXI საუკუნეში, როდესაც ეცნობი ნიკო ნიკოლაძის ნამოღვაწარს - გიკვირს მისი ხედვის მასშტაბები, ცხოვრებისეული სილაღე, თავისუფლების ხარისხი, ეპოქალური აზროვნება, ენერგია, შენების ჟინი, ბრძოლის უნარი, უდიდესი პატრიოტიზმი, თანამედროვეობა და ხარ უაღრესად ამაყი, რადგანაც ხარ ქართველი და დიდი ნიკო ნიკოლაძის თანამემამულე!

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნიკო ნიკოლაძის პირადი არქივის კატალოგი (1929-1931);
2. ნიკო ნიკოლაძე. რჩეული ნაწერები. ტ. 1-2;
3. ნიკო ნიკოლაძე. მამულის სიყვარული და მსახურება. ქუთაისი. 1914 წ.
4. ნიკო ნიკოლაძე. მოგონებები. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1984, 236 გვ.;
5. ა. ბაქრაძე. ნიკო ნიკოლაძე. თბილისი, 2011 წ., 261 გვ.

НИКО НИКОЛАДЗЕ И СОВРЕМЕННОСТЬ

Майя Барбакадзе

Статья посвящается 170 летию рождения Нико Николадзе. В статье подчеркнута его многосторонний толк, безграничная любовь к своей родине, его практическая деятельность и борьба для внедрения достижений научно-технического прогресса в стране, умение делать для одного человека безгранично большие дела, его прогрессивность и современность.

NIKO NIKOLADZE AND MODERN TIMES

Maya Barbakadze

The article is devoted to the 170th anniversary of the Niko Nikoladze birth. In the article is underlined his versatile talent, boundless love to his homeland, his practical activities and struggle for introduction of scientific and technical progress achievements in the country, ability to do for one person infinitely big deals, his progressiveness.

სამხედრო დანიშნულების გამოთვლითი ქსელში მონაცემთა დაცვის და ქსელის ფუნქციონირების ანალიზი

*გ. მაისურაძე, ლ.ჯიქიძე, გ. კირცხალია
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი*

კომპიუტერულ ქსელში მონაცემთა დაცვა დღეისათვის უმნიშვნელოვანეს პრობლემად იქცა, მას ყველა წამყვანი ქვეყანა უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებს. საქართველოც ამ მიზნით მნიშვნელოვან პოლიტიკას ატარებს. აღნიშნული პოლიტიკის მიზანია საქართველოს გადაქცევა წამყვან სახელმწიფოდ. ამისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება სამხედრო სფეროში მონაცემთა დაცვის ფორმების და მეთოდების ძიებას. ის ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანას წარმოადგენს.

კომპიუტერული ქსელის სტრუქტურიდან გამომდინარე, ის წარმოადგენს მრავალპლატფორმიანს (როგორც ოპერაციული სისტემის მხრივ, ასევე აპარატურული არქიტექტურით), მაგრამ დღეისათვის არ არსებობს საშუალება რომელიც გადაწყვეტდა ქსელში ინფორმაციის სრულად დაცვის პრობლემას, კონტროლს და მართვას,

სტატიაში შემოთავაზებულია კონკრეტული კომპიუტერული ქსელის ფუნქციონირების ანალიზი, გაბხილულია იმ პრობლემების შესახებ რომელიც წარმოიქმნება ქსელის ფუნქციონირებაში მონაცემთა დაცვის პრობლემის თვალსაზრისით. დამუშავებულია წინადადებები ამ პროვლემების აღმოსაფხვრელად.

ობიექტის მახასიათებლების ანალიზი და ლოკალური კომპიუტერული ქსელის სტრუქტურა

ლოკალური გამოთვლითი ქსელების ასაგებად გამოიყენება სხვადასხვა სახის გამოთვლითი ტექნიკის მოწყობილობები, როგორცაა პაკეტების და შეტყობინებების კომუტაციის, მარშუტიზაციის. მომხმარებლების უმრავლესობა სარგებლობს TCP/IP პროტოკოლებით, ფაილ სერვერთან სამუშაოდ კი ზოგიერთი ოპერაციული სისტემა იყენებს IPX პროტოკოლს.

ქვექსელში გარე არხებიდან არასანქცირებული შესვლა შემოისაზღვრება მიმდევრობით ჩართული სხვადასხვა მოწყობილობით, მაგალითად კრიპტომარშუტიზატორებით და მარშუტიზატორებით.

ოპერაციული სისტემების ინფორმაციული რესურსების დაცვა ხორციელდება სხვადასხვა საშუალებებით (ოპერაციული სისტემები).

ლოკალური ქსელის შემადგენელი ობიექტების დაცვა განისაზღვრება ინფორმაციული უსაფრთხოების ანალიზის საფუძველზექსელურ დონეზე.

ლოკალური ქსელში ინფორმაციული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნობრივი ამოცანის გადასაწყვეტად კრიტიკული რესურსებია:

- ქსელის ტოპოლოგია (სამისამართო ინფორმაცია);
- სამომსახურეო ინფორმაცია (ხოსტების სახელები, მომხმარებლების, პაროლები და სხვა);
- მისი გავრცელების ყოველ არხში ტრაფიკი;
- ინფორმაცია მონაცემთა დამუშავების და შენახვის შესახებ ცენტრებში.
- სისტემური პროგრამული უზრუნველყოფა და ადმინისტრირების საშუალებები;
- გამოყენებით პროგრამული უზრუნველყოფა;

ოპერაციული სისტემების უმრავლესობაში დაცვის მექანიზმები არ არის ისეთი "სრულყოფილი", რომ უზრუნველყოს დაცვის მოთხოვნილი დონე. პირველ რიგში ეს ეხება ერთ-ერთ ყველაზე მეტად გავრცელებულ ოპერაციულ სისტემებს Windows-ს. უფრო მეტადაა დაცული UNIX-ის ოჯახის ოპერაციული სისტემები.

კომპიუტერული ქსელის სტრუქტურიდან გამომდინარე, აუცილებელია გავითვალისწინოთ ის ფაქტი, რომ ის წარმოადგენს მრავალპლატფორმიანს (როგორც ოპერაციული სისტემის, ასევე კომპიუტერების აპარატურული არქიტექტურის მხრივ), მაგრამ დღეისათვის არ არსებობს ერთიანი საშუალება რომელიც გადაწყვეტდა ქსელში ინფორმაციის სრულად დაცვის პრობლემას, კონტროლს და მართვას. ჩვენ ამ სტატიაში განიხილება არა ოპერაციულ სისტემებში ჩაშენებული დაცვის მექანიზმები, არამედ ის დამატებით საშუალებები რომლებიც უფრო აძლიერებენ მათ.

აპარატურული და პროგრამული საშუალებები

ლოკალურ გამოთვლით ქსელში გამოყენებული აპარატურული და პროგრამული საშუალებებიარაერთგვაროვანია, რადგან ისინი იყენებენ განსხვავებული აპარატურულ პლატფორმებს და ოპერაციული სისტემებს.

ინფორმაციის დაცვა არასანქცირებული შეღწევისაგან აუცილებელია უზრუნველყოთ სისტემის შემდგომი ელემენტებისთვის:

- მომხმარებლების სამუშაო ადგილები;
- ლოკალური გამოთვლითი ქსელის სერვერები, მონაცემთა დამუშავების სერვერები, მონაცემთა ბაზის სერვერები;
- ლოკალურ გამოთვლითი ქსელების მონაცემთა გადაცემის საერთო არხები;
- სატელეკომუნიკაციო ქსელები (კავშირის არხები და კომპუტაციის ცენტრები).

დღევანდელ დღეს გამოთვლით ქსელებში გამოყენებული საშუალებები, საშუალებას იძლევა გამოყენებული იქნას დაცვის სხვადასხვა დონე:

- წვდომის სრული კონტროლი;
- პროგრამული მოდულების ერთი პროცესის (სუბიექტის) იზოლაცია სხვა პროცესის (სუბიექტის) პროგრამული მოდულებიდან;
- ინფორმაციის ფიზიკური მატარებელზე შესვლისა და გამოსვლისა დაცვა;

მონაცემთა ბაზის მართვის სისტემების და სერვერების გამოყენებითი პროგრამები

თანამედროვე ლოკალურ გამოთვლით ქსელებში გამოყენებული მონაცემთა ბაზის მართვის სისტემები უზრუნველყოფენ მონაცემთა დაცვის შემდეგ ფუნქციებს:

- მომხმარებლის ნამდვილობის იდენტიფიკაცია და შემოწმება (აუდენტიფიკაცია) ;
- მონაცემებთან შეღწევის მართვა ;
- სარეგისტრაციო ინფორმაციის დაცვა დაზიანებისგან და მისი ანალიზი;
- ინფორმაციის დაცვა კავშირის ხაზებში.

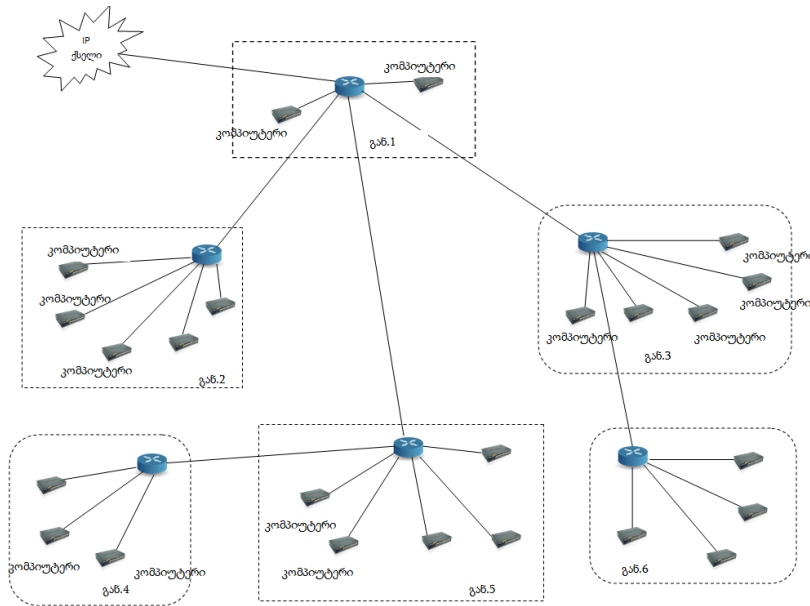
სერვერები უმეტეს შემთხვევაში რეალიზებულია ყველა თანამედროვე პლატფორმაზე, მომუშავე სერვერული ოპერაციული სისტემების მეშვეობით .

სერვერების პროგრამული უზრუნველყოფა რეალიზებას უკეთებს ტელეკომუნიკაციურ ფუნქციებს (ფაილების გადაცემა, დაშორებული წვდომა მონაცემთა ბაზაზე ინფორმაციის სწრაფი მოძიებით), ლოკალური გამოთვლითი ქსელების ფაილ-სერვერების ფუნქცია, მონაცემთა ბაზებს, გეითვეის სხვადასხვა ქსელებში.

პერსონალის სამუშაო ადგილები

პერსონალის სამუშაო ადგილი, როგორც წესი აღჭურვილია პერსონალური კომპიუტერებით, რომლებზეც დაყენებულია ოპერაციული სისტემა Windows. კომპიუტერი ჩართულია ლოკალურ ქსელში და პაროლის გარდა არ აქვს სპეციალურად გამოყოფილი დაცვის საშუალება არასანქცირებული შეღწევისაგან.

როგორც წესი სამხედრო დანიშნულების სტანდარტულ ლოკალურ გამოთვლითი ქსელს აქვს შემდეგი სახე.



სურ.1 სამხედრო დანიშნულების ლოკალური გამოთვლითი ქსელი

დამრღვევის ზოგადი სახე

დამრღვევის მოდელის არჩევისათვის საჭიროა განვსაზღვროთ:

- ადამიანების კატეგორია, რომელთა შორისაც შეიძლება აღმოჩნდეს დამრღვევი;

- დამრღვევის შესაძლო მიზანი და მათი გრადაცია დანაკარგის ხარისხის მიცედავით;

- წარმოდგენის შექმნა მის კვალიფიკაციაზე;

- მისი ტექნიკური აღჭურვილობის შეფასება;

- შეზღუდვა და წარმოდგენა მისი მოქმედების ხასიათზე

ლოკალური გამოთვლითი ქსელისთვის შესაძლებელია გამოვიყენოთ დამრღვევის ორი მოდელი:

- მოდელი, კრიტერიუმით „მოქალაქე“;

- მოდელი, კრიტერიუმით სრულფასოვანი შეღწევა ლოკალურ გამოთვლით ქსელში.

მოდელი კრიტერიუმით „მოქალაქე“. ლოკალურ გამოთვლით ქსელთან მიმართებაში ასეთი მოდელი იყოფა ორ კატეგორიად: შიდა და გარე.

შიდა დამრღვევი შეიძლება იყოს თანამშრომელი შემდგომი კატეგორიიდან:

- მომხმარებელი;

- მომსახურე პერსონალი (ინჟინერი);

- თანამშრომელი პროგრამისტი, შესაბამის გამოყენებით, ზოგად და გამოყენებითი პროგრამული უზუნველყოფასთან ერთად;

- დამხმარე ტექნიკური პერსონალი რომლებიც ემსახურებიან იმ შენობას, სადაც განლაგებულია ლოკალური გამოთვლითი ქსელის მოწყობილობები.

• თანამშრომლები, რომლებსაც აქვთ სანქცირებული წვდომა იმ შენობასთან, სადაც განლაგებულია გადამცემი მოწყობილობები და სადაც მიმდინარეონ ინფორმაციის დამუშავება.

ინფორმაციასთან უცხო პირების არასანქცირებული შეღწევა (რომლებიც არ ეკუთვნიან აღნიშნულ კატეგორიას) გამოირიცხება, რადგან ტერიტორია დაცულია და არსებობს საშუალება რეჟიმი ამ ობიექტებზე.

გარე დამრღვევი არ არის ორგანიზაციის თანამშრომელი. ის აწარმოებს კავშირის ხაზებით გადამცემული ინფორმაციის მოპოვებას და ანალიზს. საინფორმაციო უსაფრთხოების სისტემამ უნდა უზრუნველყოს ინფორმაციის დაცვა როგორც გარე, ასევე ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი კატეგორიის შიდა დამრღვევებისგან.

მოდელი, კრიტერიუმით სრულფასოვანი შეღწევა, გამოიყენება კრიტიკული რესურსების ანალიზისთვის ლოკალურ გამოთვლით ქსელში მაშინ, როდესაც ინფორმაციული უსაფრთხოებას ექმნება საფრთხე. ამ მოდელისთვის, შემტევი მხარის კლასიფიკაცია, ეფუძნება იმ ინფორმაციაზე სრულუფლებიან წვდომას რომელსაც ეყრდნობა შემტევი მხარე. მიღებულია შემდეგი კლასიფიკაცია:

კლასი A: გარე დამკვირვებელი;

კლასი B: დარეგისტრირებული გარე აბონენტი;

კლასი C: დამორეგული ქვენაწილის დარეგისტრირებული მომხმარებელი;

კლასი D: ლოკალური გამოთვლითი ქსელის დარეგისტრირებული მომხმარებელი;

კლასი E: დარეგისტრირებული მომხმარებელი სისტემური ოპერატორის უფლებით;

კლასი F: დარეგისტრირებული მომხმარებელი უსაფრთხოების ოფიცრის უფლებით;

კლასი A-ყველაზე დაბალია, კლასი F- ყველაზე მაღალი.

კონფიდენციალობის ხარისხი და დასაცავი ინფორმაციის თავისებურება განსაზღვრავს დამრღვევის კლასს, რომლისგანაც სისტემაში დაცვა უნდა იყოს უზრუნველყოფილი. ჩვენს მიერ განსახილველი ლოკალური გამოთვლითი ქსელისთვის კლასი არ უნდა იყოს „E“-ზე დაბალი.

ლოკალურ გამოთვლით ქსელში უსაფრთხოების დარღვევის ძირითადი საშიშროებები

ინფორმაციაზე შეტევის ხარისხი განისაზღვრება დამრღვევის მოდელით ე.ი. მისი ცოდნით, ტექნიკური აღჭურვილობით, იმ შენობაში ლეგალური შესვლის შესაძლებლობით, რომელშიც მუშავდება და ინახება ინფორმაცია, ფინანსური შესაძლებლობებით და ა.შ.

ინფორმაციის დაცვაზე შეტევა წყაროს და გამოვლენის ხასიათის მიხედვით შეიძლება დავყოთ შემდგომ ჯგუფებად:

- **ზუნებრივი:** სტიქიური უბედურებები, მაგნიტური ქარიშხალი, რადიაციული გამოსხივება და ნალექები და მისი მსგავსი.

- **ტექნიკური:** ელექტრომომარაგების გამორთვა და სხვა, ძაბვის ცვალებადობა; აპარატურული და პროგრამული საშუალებების მტყუნება ან შეფერხებით

მუშაობა და ა.შ. ელექტრომაგნიტური გამოსხივება, კავშირის ხაზის საშუალებით გაჟონვა(ოპტიკური, ელექტრონული, ხმოვანი) და ა.შ.

- ხალხის მიერ შექმნილი.

მიზნიდან გამომდინარე შეიძლება გამოვიყენოთ სხვადასხვა სახის კლადიფიკაცია. ქვემოთ მოყვანილია შეტევების კლასიფიკაცია „შეტევის კლასის“ და „ადამიანური ფაქტორის“ დამოკიდებულების მიხედვით.

ინფორმაციის დაცვაზე შეტევა „ადამიანის ფაქტორის“ მიხედვით შეიძლება დავყოთ შემდგომ ქვეჯგუფებად:

- არაწინასწარგანზრახული საფრთხე (მოქმედება შესრულებული ადამიანების მიერ შემთხვევით, უცოდინრობით, უყურადღებობით ან გულგრილობით, ცნობისმოყვარულობით მაგრამ არა ცუდი განზრახვით).

- წინასწარგანზრახული საფრთხე

ლოკალური გამოთვლითი ქსელებისთვის აქტუალურია, ჩვენი აზრით, შემდეგი სახის საფრთხე:

- პროგრამული უზრუნველყოფის მოდიფიკაცია, დაზიანება.

- არასანქცირებული შეღწევა, პერსონალის მიერ უფლებამოსილების გადამატება.

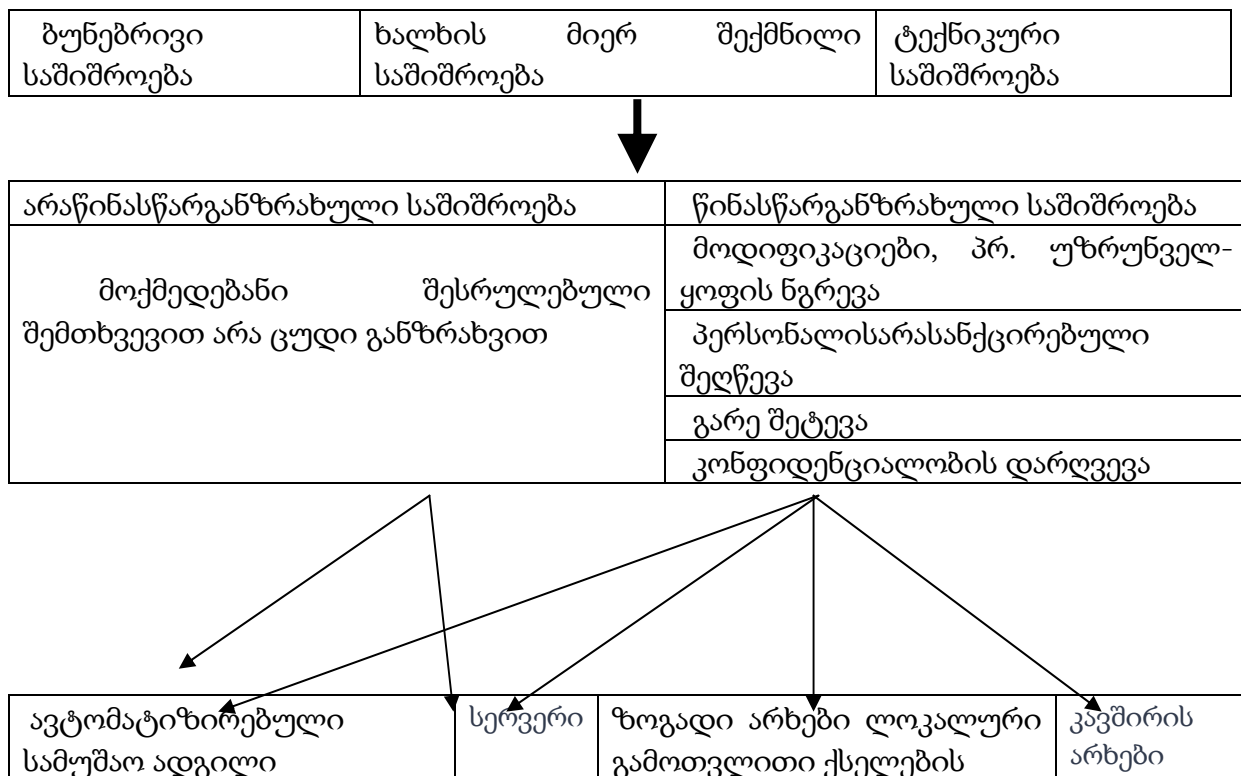
- კონფიდენციალობის დარღვევა, პერსონალის მხრიდან უსაფრთხოების დარღვევა.

- შპიონაჟი, გარე შეტევა უსაფრთხოების სისტემაზე.

- დივერსიები, არასანქცირებული შეღწევა საზოგადოებრივი ქსელებიდან.

- პერსონალის არაწინასწარგანზრახული მოქმედება.

ამგვარად, საფრთხეების განზოგადებულ მოდელს აქვს სახე:



სურ. 2 ინფორმაციის უსაფრთხოების მოდელი

საჭიროა ავლნიშნოთ, რომ დასახული მიზნის მისაღწევად ბოროტმოქმედი გამოიყენებს არაერთ, არამედ ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რამდენიმეს ერთად. ყველაზე ხშირად ინფორმაციის დაკარგვა ხდება ქურდობით, მონაცემების შეტანა, გადაცემა და გამოყენებაშიშეცდომების დაშვებით, აპარატული და პროგრამული შეფერხებებით.

დასკვნა:

ლოკალური გამოთვლითი ქსელების ფუნქციონირების ანალიზის საფუძველზე შეკრებილია საწყისი მონაცემები შემადგენლობის, სტრუქტურის, აპარატულ პროგრამული საშუალებების შესახებ. შედეგად გამოვლენილია ლოკალური გამოთვლითი ქსელის ტიპური სტრუქტურა (სურ.1) მომხმარებელთა სამუშაო ადგილებზე და სერვერებზეგამოყენებული ოპერაციული სისტემები, კომუნიკაციური პროტოკოლები და სხვა მონაცემები, რომლებიც აუცილებელი ინფორმაციის დაცვის საშუალებების ამოსარჩევად. გარდა ამის შექმნილია ინფორმაციის დაცვაზე შეტევის მოდელი (სურ.2).

ლიტერატურა:

1. V. Gorodetsky, I. Kotenko, Computer Network Security.2007, 416p., ISBN: 978-3-540-73985-2;
2. С.А. Henk, Encyclopedia of Cryptography and Security.2005, 684p., ISBN: 978-0-387-23473-1;
3. Зима В.М., Молдовян А.А., Молдовян Н.А. Безопасность глобальных сетевых технологий. – СПб, Издательство Санкт-Петербургского университета, 1999. – 368 с.

Analysis of Operation of Computational Networks of Military Destination and Data Protection in Such Networks

Data protection in computer networks is one of the most important problems of modernity and it has major significance for all the leading countries. Georgia carries out important policy in this field too. The aim of above-mentioned policy is to turn Georgia into leading country. Thereto, it's very important to find means and techniques of data protection in military field. It is one of the most basic tasks.

Design of computer network is multilayered (from the standpoint of operating systems and hardware), but today there is no mean to fully solve the problem of protection, control and management of data in computer networks.

The article offers the analysis of operation of particular computer network and considers the problems of data protection. Besides, the article offers the means of solution of such problems.

ურანის მონოჰალკოგენიდების მაგნიტური ანიზოტროპია

ზურაბ ჩახიანი, ლალიტა ღარჩიაშვილი

საქ. ტექ. უნივერსიტეტი, კოსტავას 77

ურანის VI ჯგუფის ელემენტებთან შენაერთებში $UX(X=S, Se, Te)$, თავს იჩენს კუბური კრისტალებისთვის უჩვეულო გიგანტური მაგნიტური ანიზოტროპია. ამ ანიზოტროპიის ბუნება მეკეთრად განსხვავდება ფართოდ ცნობილი მექანიზმებისგან, რითაც გამოწვეულია ურანის მონოჰალკოგენიდების მაგნიტური ანიზოტროპიისადმი განსაკუთრებული ინტერესი.

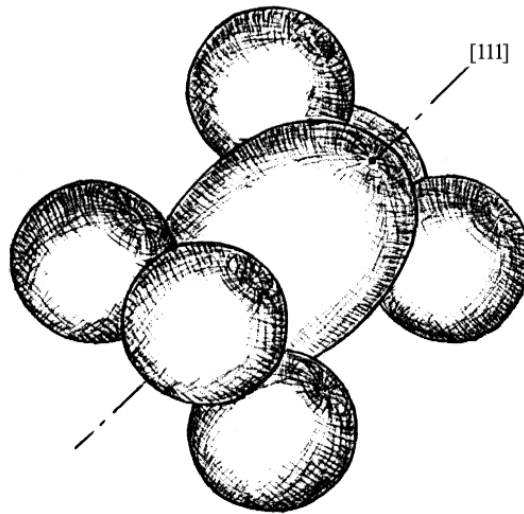
ურანი VI ჯგუფის ელემენტებთან წარმოქმნის სამ სტექქომეტრიულ შენაერთს (US , USE , UTE). ისინი იზოტრუქტურულია, აქვთ $NaCl$ -ის ტიპის სტრუქტურა (სივრცობრივი ჯგუფი O_h^5). მესრის პარამეტრებია სამივესთვის შესაბამისად $5,489\text{\AA}$, $5,740\text{\AA}$ და $6,151\text{\AA}$. ურანის ატომის სტრუქტურაში უკავია $1a$ ($0,0,0$) პოზიცია და გარშემორტყმულია ჰალკოგენის რვა ატომით, რომლებიც სწორ ოქტაედრს წარმოქმნის. ურანის უახლოესი გარემოცვის სიმეტრია O_h თანხვდება პოზიციის სიმეტრიას. $U-U$ ატომებს შორის უახლოესი მანძილი ($3,4-4,4\text{\AA}$) აღემატება ანალოგიურ მანძილს ლითონურ ურანში ($2,76\text{\AA}$, a -ფაზა) და საგრძნობლად მეტია f -გარსის საშუალო რადიუსზე ($0,4-0,6\text{\AA}$). ეს ფაქტი მიუთითებს იმაზე, რომ ურანის მონოჰალკოგენიდებში მაგნიტურ ურთიერთქმედებას ირიბი ხასიათი უნდა ჰქონდეს [1].

დაბალ ტემპერატურაზე ურანის მონოჰალკოგენიდები ფერომაგნიტურად მოწესრიგდება [2-4]. მაგნიტური გადასვლის ტემპერატურა US , USE და UTE -თვის შესაბამისად ტოლია $178K$, $160K$ და $104K$ [4-5]. გაზომვებით დადგინდა ამ შენაერთთა მაგნიტური ანიზოტროპიის გიგანტური მნიშვნელობები. დამაგნიტების ადვილი ღერძი თანხვდება $NaCl$ სტრუქტურის ერთ-ერთ მესამე რიგის ღერძს. ადვილი დამაგნიტების ღერძის გასწვრივ ნაჯერობა არ მიიღწევა ~ 250 კე ველეშიც კი [6]. ნეიტრონული დიფრაქციის მეთოდებით ჩატარებული კვლევებით დადგინდა, რომ [111] მიმართულების მართობი 100 კე რიგის მაგნიტური ველეების მოდებისას ურანის იონების მაგნიტური მომენტები თითქმის არ გადაიხრება ამ მიმართულებიდან [7]. უბრალო აპროქსიმაციით მიღებულ იქნა ანიზოტროპიის ველეების მნიშვნელობა ~ 3000 კე [8]. გიგანტური ანიზოტროპიის გარდა, ამ შენაერთებში თავს იჩენს კუბური სტრუქტურის ძლიერი დამახინჯება ფაზური გადასვლების დროს. ამ დამახინჯებას კუბის ტრიგონალური ღერძის გასწვრივ გაწელივის ხასიათი აქვს [9,10] და იგი თანხვდება ურანის იონების მაგნიტური მომენტების ორიენტაციას. ამ დროს ფარდობითი დეფორმაცია (დამახინჯება) US , USE და UTE -თვის შესაბამისად შეადგენს $1,05\%$; $0,81\%$ და $0,67\%$ -ს. ხაზოვანი გაფართოების კოეფიციენტი საგრძნობლად მცირდება (დაახლოებით 5 -ჯერ) Tc -ზე “გადასვლის” შემდეგ.

როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, აღწერილი მოდელეები ვერ ხსნის ასეთ ძლიერ ანიზოტროპიას, ამიტომ ექსპერიმენტულ მონაცემთა ინტერპრეტაციისთვის მიღებულ იქნა ახალი მოდელი, რომელსაც საფუძვლად უდევს ჰიპოთეზა ურანის იონთა არასფერული ფორმის შესახებ. ამ ჰიპოთეზის თანახმად, ურანის იონებს მთავარი ღერძის გასწვრივ გაწელილი ოვალოიდის ფორმა აქვს. ასეთი შეხედულება პირველად გამოითქვა გეკსტრას და კაცის შრომებში [11], ხოლო შემდეგ დადასტურდა მოელ რიგ ექსპერიმენტებში (მაგ.,

[12]). [11]-ს ავტორები დასკვნის გამოტანისას ემყარებოდნენ α და γ -ფაზებში მყოფი ლითონური ურანის სტრუქტურული კვლევების შედეგებს. ამ სტრუქტურებში ატომთა მჭიდრო წყობა შეიძლება ახსნილ იქნეს, თუ დავუშვებთ ურანის ატომთა ელექტრონული გარსის არასფერულ ფორმას. ურანის ატომთა ფორმა განპირობებულია ურანის შევსებულ გარსებზე მყოფი ელექტრონებით, რომლებიც, თავის მხრივ, განიცდის ძლიერი აქსიალური ელექტროსტატიკური ველის გავლენას. ეს უკანასკნელი კი თვით ატომთა ფორმითაა განპირობებული.

ცხადია, მონოჰალკოგენიდების სტრუქტურაში ჰალკოგენების ოქტაედრულ გარემოცვაში მყოფი ურანის არასფერული იონი უნდა განლაგდეს ერთ-ერთ მესამე რიგის ღერძის გასწვრივ (ნახ. 1). ამ დროს ურანის იონს შეუძლია შეასრულოს სხვადასხვა მდგომარეობას შორის, ტემპერატურული ფლუაქციებით გამოწვეული გადასვლები. ამ გაგებით შეიძლება ვილაპარაკოთ $NaCl$ -ის ტიპის სტრუქტურებში ოთხ მიმართულებაზე: $[111]$, $[1\bar{1}\bar{1}]$, $[\bar{1}11]$ და $[\bar{1}\bar{1}1]$ ელექტრონული სიმკვრივის სტატისტიკურ განაწილებაზე. მაღალ ტემპერატურებზე ჰალკოგენის ქვემესერი ვერ ასწრებს გარდაქმნას კლასტერის ლოკალური სიმეტრიის შესაბამისად და კრისტალის სიმეტრია კუბური რჩება. ტემპერატურის დაწვევისას იქმნება სიტუაცია, როდესაც, ურანისთვის ხელსაყრელია გარკვეული მდგომარეობის დაკავება. სწორედ ამ ტემპერატურაზე ხდება სტრუქტურული გარდაქმნა კრისტალში.



ნახ. 1. ურანის არასფერული ატომის ერთ-ერთი შესაძლო განლაგება ჰალკოგენის ატომების გარემოცვაში

ურანის იონთა გარე ელექტრონულ გარსზე, გარდა ლიგანდების კუბური ველისა, მოქმედებს თვით ურანის ელექტრონების ძლიერი აქსიალური ველი; ამიტომ ძირითადი მულტიპლეტი D_{3d} სიმეტრიის შესაბამისად იხლიჩება (გახლეჩის სიდიდე შეიძლება საკმაოდ დიდი იყოს). ასეთ სიტუაციაში f -იონურ შენაერთთა მაგნიტური ანიზოტროპიის წარმოქმნის მექანიზმის თანახმად, გ-ფაქტორის ანიზოტროპიას უნდა ჰქონდეს გიგანტური მნიშვნელობები. პარამაგნიტურ ფაზაში მაგნიტური ამთვისებლობის მაკროსკოპული გაზომვებისას მისი აღმოჩენა შეუძლებელია, მაგრამ მოწესრიგებული მდგომარეობისას წარმოიქმნება გამოყოფილი ღერძი და მაშასადამე, გიგანტური ანიზოტროპია მის გასწვრივ.

ლიტერატურა

1. Grunzweig J., Kuznietz M. *J.Appl.Phys.* 1968, V.39, N2, p.905.
2. Trezebiatowski W. *Roczniki Chem.* 1963, V.37, p.117.
3. Trezebiatowski W., Suski W. *Bull. Acad.Pol.Sci. Ser.Sci.Chim.* 1962, V.10, N8, p.399.
4. Trzebiatowski W., Sepichowska A. *Bull. Acad. Pol.Sci., Ser.Sci.Chim.* 1960, V.8, N9, p.457.
5. Wedgwood F.A., Kuznietz M. *J.Phys.C.* 1975, V.5, N21, p.3012.
6. Gardner W.E., Smith T.F. *Proc. of 11th Int.Conf.Low Temperature Phys., St.Andrews*, 1968, V.2, p.1377.
7. Гуртовой К.Г., Левитин Р.З. *УФН.* 1987. Т.153. с.193.
8. Plessis P.V.du. *J.Magn Magn Mater.* 1968, V.54/57, p.537.
9. Marples J.A.C. *J.Phys.Chem.Solids*, 1970, V.31, p.2431.
10. Knott H.W., Lander G.H., Mueller M.E. *Phys.Rev.B.* 1980, V.21, N9, p.4159.
11. Гекстра Г., Кац Дж. *Химия урана/В кн.: Актиниды. Под ред. Сиборга Г. и Каца Дж. М.:ИЛ*, 1955, с.111.
12. Иванов О.С., Бадаева Т.А., Софронова Р.М. и др. *Диаграммы состояния и фазовые превращения сплавов урана. М.:Наука*, 1972.

ურანის მონოკალკოგენიდების მაგნიტური ანიზოტროპია

ზურაბ ჩახიანი, ლალიტა დარჩიაშვილი

საქ. ტექ. უნივერსიტეტი, კოსტავას 77

კონკრეტულ კრისტალში მაგნიტური ენერგია დამოკიდებულია სპონტანური დამაგნიტების ორიენტაციაზე. ეს ეფექტი შეიძლება გამოწვეული იყოს მთელი რიგი მოვლენებით. რანის VI ჯგუფის ელემენტებთან შენაერთებში, თავს იჩენს კუბური კრისტალებისათვის უჩვეულო გიგანტური მაგნიტური ანიზოტროპია.

ამ ანიზოტროპიის ბუნება მკვეთრად განსხვავდება ფართოდ ცნობილი მექანიზმებისაგან რაც განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს.

ტემპერატურის დაწვევისას იქმნება სიტუაცია, როდესაც, ურანისათვის ხელსაყრელია გარკვეული მდგომარეობის დაკავება. არამაგნიტურ ფაზაში მაგნიტური ამთვისებლობის მაკროსკოპული გაზომვებისას მისი აღმოჩენა შეუძლებელია, მაგრამ მოწესრიგებული მდგომარეობისას წარმოიქმნება გამოყოფილი ღერძი და მაშასადამე, გიგანტური ანიზოტროპია მის გასწვრივ.

სწორედ ამ ტემპერატურაზე ხდება სტრუქტურული გარდაქმნა კრისტალში.

МАГНИТНАЯ АНИЗОТРОПИЯ МОНОХАЛЬКОГЕНИДОВ УРАНА

З. Б. ЧАЧХИАНИ, Л. К. ДАРЧИАШВИЛИ

Груз. Тех. Университет. Ул. Костава 77

Магнитная энергия кристалла зависит от ориентации спонтанной намагниченности. Это явление может быть вызвано рядом причин. В кубических соединениях урана с элементами VI группы наблюдается необычная для кубических соединений гигантская магнитная анизотропия.

Природа этой анизотропии должна существенно отличаться от известных механизмов, что заслуживает более детального рассмотрения (чрезвычайный интерес).

С понижением температуры возникает ситуация, при которой урану выгоднее занимать некоторое определенное положение. При этой температуре и происходит структурный переход в кристалле. В парамагнитной фазе при макроскопических измерениях

восприимчивости ее нельзя обрнуть, однако в упорядоченном состоянии возникает выделенная ось и, следовательно, гигантская анизотропия вдоль этой оси.

Magnetic anisotropy of monochalcogenide uranium's

Z. Chachkhiani, L. Darchiashvili

77 st. Kostava, GTU

Magnetic energy yielding a crystal depends on the orientation of the spontaneous magnetization. This phenomenon may be caused by a number of reasons. In cubic uranium compounds with elements of group VI observed unusual for cubic compounds giant magnetic anisotropy.

The nature of this anisotropy should differ significantly from the known mechanisms that deserves more detailed consideration (extraordinary interest).

With decreasing temperature, a situation arises in which the uranium profitable to hold a certain position. At this temperature, and the structural transformation occurs in the crystal. In the paramagnetic phase at macroscopic susceptibility measurements can not be detected, however in the ordered state occurs preferred axis and therefore enormous anisotropy along this axis.

არქიტექტურა/Архитектура/ Architectura

რუსთაველის გამზირი-კონცეფცია, კონკურსი, რეალიზაცია

სოფიო გაბადაძე

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი,
კოსტავას ქ. 77*

1991-92 წლების დეკემბერ-იანვრის ცნობილი მოვლენების - ე.წ. თბილისის ომის შედეგად რუსთაველის გამზირზე და თავისუფლების მოედანზე ბევრი ისტორიული შენობა დაინგრა და დაზიანდა, რამაც გამოიწვია რუსთაველის გამზირის, თავისუფლების მოედნისა და ზოგიერთი მიმდებარე უბნის აღდგენა-რეკონსტრუქციის აუცილებლობა და ქალაქი ამ ამოცანის გადაწყვეტის წინაშე დადგა.

ქართველი არქიტექტორები ამგვარ ამოცანას მანამდე არასდროს შეხებიან თუ არ ჩავთვლით გამზირზე ცალკეულ მონაკვეთებზე კონკრეტული ობიექტების პროექტირებას. დანგრეული იყო სასტუმრო “თბილისი”, პირველი სკოლა, „მხატვრის სახლი“, თავისუფლების მოედანზე კორპუსი შტაბის გვერდით მდგომი შენობები, ყოფილი სასტუმრო „კავკაზი“.

1992 წლის თებერვალ-დეკემბრის თვეებში, თბილისის მერიის მიერ სახელმწიფო საპროექტო ინსტიტუტ „თბილქალაქპროექტის“ III სტუდიაში შემუშავდა რუსთაველის გამზირისა და მიმდებარე ტერიტორიების აღდგენა-რეკონსტრუქციის კონცეფცია. კონცეფცია ეძღვნება 1991-92 წწ. ე.წ. თბილისის ომის დროს დაზიანებულ რუსთაველის გამზირისა და მასზე მდგომი შენობების აღდგენასა და განახლებას. პროექტის მთავარი არქიტექტორი გახლდათ აწ გარდაცვლილი ვლადიმერ ქურთიშვილი, პროექტის არქიტექტორი: აწ გარდაცვლილი ვალერი ბახტაძე და გივი მეტრეველი. ინსტიტუტის დირექტორი გ. მეტრეველი, ინსტიტუტის მთავარი ინჟინერი: ი. მაჭავარიანი, ინსტიტუტის მთავარი არქიტექტორი თ. თევზაძე.

მხატვრის სახლის შენობა - ყოფილი „სასტუმრო „ორიენტი“ (1865-1867 წწ.) თავდაპირველად ოტო სიმონსონის პროექტით აიგო და საოლქო სასამართლოსა და სასამართლო პალატას ეკავა. 1894 წელს კი, ალბერტ ზალცმანის პროექტით სასტუმროდ გადაკეთდა. სამსართულიანი ნაგებობის ფასადი, რენესანსული ეკლექტიზმის ნიმუშს წარმოადგენდა და თვალსაჩინო ადგილი ეკავა გოლოვინის პროსპექტის განაშენიანებაში. ნაგებობის პირველ სართულზე მაღაზიების ფართო ვიტრინები გამოდიოდა. 1977 წლიდან 1992 წლამდე შენობაში „მხატვრის სახლი“ განთავსდა. 1991-92 წლებში შენობა დაიწვა. მისი გადარჩენილი ფასადი მოგვიანებით დაანგრიეს.

სასტუმრო „თბილისი მერიოტის“ ყოფილი „მაჟესტიკის“, რომლის თავდაპირველი პროექტი ალექსანდრე ოხეროვმა შეადგინა, მშენებლობა 1910 წელს დაიწყო. მოგვიანებით ახლადშენებული ფლიგელი მთლიანად დაანგრიეს და მშენებლობა არქიტექტორ გაბრიელ ტერ-მიქელოვის ახალი პროექტით გააგრძელეს. ხუთსართულიან სასტუმროს ჭანტურიას ქუჩის მხარეს დამატებული აქვს ცოკოლის სართული. „მაჟესტიკი“ გაიხსნა 1915 წელს. არქიტექტორმა გაითვალისწინა, რომ პროსპექტი ამ ადგილას ოდნავ უხევებს და ფასადის ხაზი მისი მრუდის შესაბამისად შეხნიქა. შენობა ჰარმონიულად ჩაეწერა გარემოში და განაპირობა რუსთაველის გამზირის პლასტიკა.

პირველი სკოლის (გიმნაზიის) შენობა აიგო 1833 წ. ხოლო თანამედროვე სახე 1871 წ. მიიღო, როდესაც ოტო სიმონსონის პროექტით ფასადები გადააკეთეს. სამსართულიანი სკოლის მთავარი ფასადი გამზირზე გამოდის.

თავისუფლების მოედანი - ყოფილი სასტუმრო „კავკაზი“ - 1858 წელს ერივანსკის მოედანზე, საოლქო შტაბის გვერდით, სუმბათაშვილების სახლში გაიხსნა სასტუმრო „კავკაზი“. 1876 წელს ორსართულიან შენობას დააშენეს მესამე სართული, რომლის ფასადი რენესანსულ სტილში იყო გადაწყვეტილი. მოგვიანებით აქ სავაჭრო ობიექტები განთავსდა.

1992 წლის 4 მარტს თბილისის მერიამ და „თბილქალაქპროექტმა“ გამოაცხადა ღია კონკურსი, 1991 წლის 22 დეკემბერს - 1992 წლის 6 იანვარს რუსთაველის გამზირზე და მის მიმდებარე ტერიტორიაზე შეიარაღებული კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული და დამწვარი ოთხი შენობის აღდგენა-რეკონსტრუქციაზე.

კონკურსის პროგრამა და პირობები შეადგინა „თბილქალაქპროექტმა“ და დაზიანებული შენობების აღდგენა-რეკონსტრუქციის საპროექტო ღონისძიებათა შემუშავებელმა კომისიამ. კონკურსი ჩატარდა აღდგენა-რეკონსტრუქციის კონცეფციით შემუშავებული ზონების მიხედვით.

კონკურსის ყველა დებულება და ჟიური საერთო იყო. კონკურსის პირობები შედგენილი იყო აღდგენილი სამუშაოების ქალაქთმშენებლობითი კონცეფციის შესაბამისად თითოეული ზონის თავისებურებების გათვალისწინებით. კონკურსში გამარჯვებულს, ერთადერთი ჯილდო - საავტორო უფლება ენიჭებოდა.

ღია კონკურსის მიზანი იყო: თბილისის ცენტრის - რუსთაველის გამზირის დამიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქციის არქიტექტურულ-გეგმარებითი ისეთი გადაწყვეტა, რომელიც იდეურ-მხატვრული დონით შეინარჩუნებდა რუსთაველის გამზირის არქიტექტურის მხატვრულ-ესთეტიკურ ტრადიციებს და განაშენიანების მასშტაბს. კონკურსში მონაწილეობის მიღება შეეძლო ყველა არქიტექტორს.

კონკურსში მონაწილეობა მიიღო არქიტექტორთა ყველა თაობის 100-ზე მეტმა წარმომადგენელმა და სამსჯავროზე წარმოადგინა 43 სრულყოფილი პროექტი. ქართველ არქიტექტორთა დიდი პასუხისმგებლობა, ენთუზიაზმი, საინტერესო, მაღალკვალიფიციური, მრავალფეროვანი საკონკურსო პროექტების წარმოდგენა ნათლად მეტყველებდა თანამედროვე ეროვნული არქიტექტურის დიდ შესაძლებლობებზე.

პირველი კონკურსი - პირველი საშუალო სკოლის და კავშირგაბმულობის სამინისტროს შენობებისა და მიმდებარე კვარტლების აღდგენა-რეკონსტრუქციის ესკიზ-იდეაზე. კონკურსს აცხადებს „თბილქალაქპროექტი“. გამარჯვებულს ინსტიტუტის არქიტექტურული საბჭო განსაზღვრავს.

პირველი სკოლის შენობა უნდა აღდგეს პირვანდელი სახით, შევჩენკოს ქუჩაზე № 3 მდებარე საცხოვრებელი სახლისა და შსს-ს შენობის ნაცვლად უნდა დაგეგმარდეს სკოლის ახალი კორპუსი. სკოლის ძველი და ახალი შენობის კორპუსებმა ერთიანი ფუნქცია უნდა შექმნან. კავშირგაბმულობის სამინისტროს კვარტალში რეკონსტრუქციას ექვემდებარება ბესიკის ქუჩის №2 და №4 საცხოვრებელი სახლები, ყოფილი კლუბი ბესიკის ქუჩის №6. ასევე უნდა დაგეგმარდეს გიორგი ჩუბინაშვილის სახელობის ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის შენობა. ყურადღება უნდა გამახვილდეს ავტოსადგომებზე. ახალი ფუნქციების შემოტანა კონკურსანტის პრეროგატივაა.

მეორე კონკურსი - „მხატვრის სახლის“ და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქციის პროექტზე.

დასაპროექტებელი ტერიტორია შემოსაზღვრულია რუსთაველის გამზირით, ფურცელადის, კეცხოველისა და ჯორჯაძის ქუჩებით. უცვლელად რჩება კონოთეატრი „რუსთაველი“, საცხოვრებელი სახლები ფურცელადის ქუჩაზე და კეცხოველის №20 შენობა - ისტორიულ-არქიტექტურული ძეგლი.

ხანძრის შედეგად დაზიანებული „მხატვრის სახლის“ (რუსთაველის გამზირი №7) შენობის ფასადი შენარჩუნდეს, დაუბრუნდეს მაღალი კლასის სასტუმროს ფუნქცია, თანამედროვე საერთაშორისო სტანდარტების დონის. გამოყენებულ იქნას მისი ეზო კეცხოველის ქუჩამდე. კეცხოველის №20 შესაძლოა ჩაერთოს სასტუმროს კომპლექსში. გასათვალისწინებელია „თბილ-ქალაქპროექტის“ მიერ ადრე შემუშავებული საპროექტო წინადადება კეცხოველის ქუჩის ფეხით მოსიარულეთა ქუჩად გადაქცევის შესახებ.

მესამე კონურსი - სასტუმრო „თბილისისა“ და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქციის პროექტზე.

დასაპროექტებელი ტერიტორია შემოსაზღვრულია რუსთაველის გამზირით, მარი ბროსეს, იოანე პეტრიწისა და ჯორჯიაშვილის ქუჩებით. შენობა ნაგებობები: რუსთაველის გამზირი №13 (საკუთრივ სასტუმრო „თბილისი“) და №15 ბანკის შენობა, არქიტექტურული ძეგლებია, დამწვარია და მთლიანად აღდგენას ექვემდებარება. სასტუმრო უნდა აღდგეს კატეგორიის ამღლების მიზნით. კონკურსანტებმა უნდა წარმოადგინონ საპროექტო წინადადება მთლიანად კვარტლის გაჯანსაღებაზე, გამზირზე გამომავალი შენობების პირველი სართულების და სარდაფების რაციონალურ გამოყენებაზე. ასევე მთლიანი კვარტლის რეკონსტრუქციის გენგეგმა.

მეოთხე კონკურსი – თავისუფლების მოედნისა და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქციის პროექტზე.

დასაპროექტებელი ტერიტორია შემოიფარგლება თავისუფლების მოედნით, ლეონიძის და სულხან-საბას ქუჩებით, უნივერსიტეტის „თბილისის“ შენობით.

შენობა-ნაგებობები ლეონიძის №1, თავისუფლების მოედანი №4 და №4-ა, რუსთაველის გამზირი №2 მთლიანად ან ნაწილობრივ დამწვარ-დანგრეულია. კონკურსანტებმა უნდა გაიაზრონ მთლიანად უბნის რეკონსტრუქცია. (ტოპოგეგმაზე დატანილ საზღვრებში) თავისუფლების მოედანზე ყველა შენობის ფასადის შენარჩუნებით. გასათვალისწინებელია, რომ ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ნაგებობა წარმოადგენს ისტორიულად ჩამოყალიბებული ქალაქთმშენებლობითი ძეგლის მაფორმირებელ ნაგებობას. კონკურსანტებმა უნდა წარმოადგინონ როგორც მთელი კვარტლის ასევე ცალკეული ნაგებობის აღდგენა-რეკონსტრუქციის ესკიზური პროექტი.

გასათვალისწინებელია, რომ ლეონიძის №1 სახლის ზედა სართულები, აგრეთვე თავისუფლების მოედნის №4 ეზოში არსებული სახლი სასურველია აღდგეს საცხოვრებელი ფუნქციით, ხოლო №6 სახლს (ყოფილი სასტუმრო „კავკაზი“) დაუბრუნდეს სასტუმროს ფუნქცია. სასურველია მიწისქვეშა ავტოსადგომების მოწყობა.

კონკურსში გამარჯვებული ოთხი პროექტი:

1. პირველი საშუალო სკოლის, კავშირგაბმულობის სამინისტროსა და მათი მიმდებარე ტერიტორიების რეკონსტრუქცია. ავტორი: არქ. ვლადიმერ ქურთიშვილი.

საკონკურსო პროექტი ეყრდნობა რუსთაველის გამზირისა და მიმდებარე ტერიტორიების აღდგენა-რეკონსტრუქციის ძირითად პრინციპებს, მასში მაქსიმალურად სრულად გათვალისწინებულია რელიეფის თავისებურებები, განაშენიანების ხასიითი და მასშტაბი. გათვალისწინებულია ერთის მხრივ, ახალი ოთხსართულიანი კორპუსის აგება შიგა ეზოთი და სპორტული კომპლექსით,

მეორე მხრივ, კავშირგაბმულობის სამინისტროს მიმდებარე ტერიტორიაზე საცხოვრებელი სახლების მშენებლობა, რომელთა დაკავშირება მოხდება ფეხით მოსიარულეთა ქუჩით, რომელიც გრიბოედოვის ქუჩის გაგრძელება იქნება. ორივე ტერიტორიაზე, შევჩენკოს ქუჩის გასწვრივ მოეწყობა მიწის-ქვეშა ავტოსადგომები 300 ადგილზე.

2. „მხატვრის სახლის“ შენობისა და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა რეკონსტრუქცია. ავტორი - არქ. ვლადიმერ ქურთიშვილი (მარიკა ქურთიშვილის მონაწილეობით).

პროექტის ძირითად იდეად უნდა ჩაითვალოს დოზირებული „ძველი“ სტრუქტურების თანამედროვე სისტემებთან შეერთებით, მხატვრულ-ემოციური, ტექნოლოგიურ-ეკონომიკური ეფექტის მიღება. პროექტის საწყისი ამოსავალი წერტილია სასტუმროს (ყოფილი „მხატვრის სახლი“) განთავსების ადგილის მნიშვნელობა რუსთაველის გამზირის სტრუქტურაში, მიმდებარე ტერიტორიების განაშენიანების მასშტაბი და რაც მთავარია, ქაშვეთის ეკლესიასთან დამოკიდებულება. რუსთაველის გამზირზე გამოსული რესტავრირებული ფასადი კარგად უნდა შეეწყოს სასტუმროს ახალ კორპუსს. სასტუმრო გათვალისწინებულია 280 ადგილზე.

3. სასტუმრო „თბილისის“ და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქცია. ავტორები - არქ: გ. მეტრეველი, გ. სულაბერიძე, ლ. ყავლაშვილი.

პროექტი ითვალისწინებს რუსთაველის გამზირის, ოპერის, იოანე პეტრიწისა და ჯორჯაძის ქუჩებს შორის მდებარე უბნის რეკონსტრუქციას, ამ უბნისთვის განსაკუთრებული ნიშნის მატარებელი გარემოს შექმნას და იმ ბუნებრივი ქალაქთგეგმარებითი ვითარების აღდგენას, რაც გამოიხატება საზოგადოებრივი შენობების არსებობით ამ ზონაში.

განზრახულია აღდგეს სასტუმრო „თბილისის“ შენობა პირვანდელი სახით, მიემატოს მას სასტუმროსა და თეატრის შენობას შორის მდებარე კორპუსი და აქვე აიგოს ჩრდილოეთისკენ გახსნილი ატრიუმი, რომელიც ძირითადი მაორგანიზებელი სივრცის ფუნქციას იტვირთავს მოხერხებულად დაუკავშირებს და ამავე დროს გამოიყენებს საძილე და საზოგადო ზონებს.

საპროექტო წინადადებით ნაგარაუდებია მიწისქვეშა სივრცეების ინტენსიური გამოყენება, ავტოსადგომებისა და სხვა საჭირო სათავსების მოწყობა.

4. თავისუფლების მოედნისა და მიმდებარე ტერიტორიის აღდგენა-რეკონსტრუქცია, ავტორი - არქ: გ. გეგეშიძე, ლ. სიმონია.

საკონკურსო პროექტის არე წარმოდგენილია, როგორც პოლიფუნქციური გარემო კონკრეტულ ქალაქთგეგმარებით ზონაში, რაც გადამწყვეტ ფაქტორს წარმოადგენს პროექტის სივრცობრივი გააზრებისთვის.

მრავალფეროვანი გარემოს ინტეგრაციის გამაერთიანებელი ფუნქციური ღერძია ფეხმავალთა ახალი ქუჩა, პასაჟი, გაბატონებული სავაჭრო დატვირთვით. იწყება თავისუფლების მოედნიდან და უერთდება ინგოროყვას ქუჩაზე ფორმირებად ახალ მოედანს.

თავისუფლების მოედნის დანგრეული ნაწილი აღდგება და პირველი სართულები გადაიქცევა ფეხმავალთა პასაჟებად.

აღსადგენ ზონაში საცხოვრებელი ფუნქციის შენარჩუნება მნიშვნელოვან პირობად არის წარმოდგენილი, ყოფილი „შტაბის“ შენობა შედის მაღალი კლასის სასტუმროს კომპლექსში.

თავისუფლების მოედანზე ამოჭრილი სივრცის შედეგად მიღებული მიწისქვეშა მოედანი ფეხმავალთა ქუჩის კომპოზიციურ დამთავრებას წარმო-

ადგენს, დაზიანებულ კვარტალში თავისუფლების მოედანზე გათვალისწინებულია მიწისქვეშა ავტოსადგომების მოწყობა.

სადღეისოდ, რუსთაველის გამზირზე და თავისუფლების მოედანზე დაზიანებული შენობები აღდგენილ იქნა შემდეგი სახით:

პირველი სკოლა – გადაწყდა, რომ პირველი საშუალო სკოლა, როგორც ისტორიული არქიტექტურული ძეგლი, აღედგინათ მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში არსებული არქიტექტურული ძეგლის სახით, ინტერიერებისა და კედლის მხატვრობის აღდგენით ძეგლთა დაცვის სპეციალისტების მონაწილეობით.

1992 წლის სექტემბერში საპროექტო ინსტიტუტის დირექტორის ო.ჭანტურიძის ხელმძღვანელობით, ფასადების რესტავრაციის პროექტი შეადგინა მთავარმა არქიტექტორმა ნ.ზაზუნისძემ, ხოლო ავტორები გახლდნენ ი.შარაშენიძე და ნ.ზაზუნისძე. პირველი, მეორე, მესამე სართული და სხვენი დაგეგმეს პროექტის მთავარმა არქიტექტორმა თ.ჯაფარიძემ და ი.ჯაფარიძემ. მათ სამუშაოს ხელმძღვანელობდა ინსტიტუტის დირექტორი მეტრეველი. სკოლის მშენებლობა მოსკოვის მერიამ დააფინანსა.

ნაგებობა ერთიან არქიტექტურულ ორგანიზმს წარმოადგენს. კლასიციზტური პრინციპით დამუშავებული ფასადები თაღოვანი სარკმლის რიგებით, დეკორატიული პილასტრებით, მინის მაღალი კარით, აჟურული აივნებით, ორნამენტული ფრონტონითა და მათი დამაგვირგვინებელი შიშლებით. რეგისტრებად დაყოფილი, სარკმლებით დანაწევრებული კედლის სიბრტყე, ღია ფერის ჩანართებითა და რუსტირებითაა გაცოცხლებული. ეს აქცენტები ფასადებსა და ფლიგელებზე მეორდება და მთლიან არქიტექტურულ-მხატვრულ სახეს ანიჭებს შენობას.

1995 წელს გაიხსნა „თბილისის კლასიკური გიმნაზია“, რომელმაც სრულიად ახლებური ჟღერადობა მისცა რუსთაველის პროსპექტს.

თავისუფლების მოედანზე 1999 წელს აიგო ექვსსართულიანი სასტუმრო „ქორთიარდ-მერიოტი“ იმდროინდელი თბილისის სათავის დამახასიათებელი პოსტ-მოდერნისტული არქიტექტურის გავლენით. პროექტის ავტორია ვ. ცინცაძე. შენობის მასშტაბი მკვეთრად აღემატება მაშინდელი თავისუფლების მოედნის მასშტაბს და გავლენას ახდენს მოედნის არქიტექტურულ-სივრცულ კომპოზიციაზე.

სასტუმრო თბილისის შენობა 2002 წელს აღადგინეს უცვლელი სახით, მას მხოლოდ დაემატა ატიკის სართული, რამაც სიმაღლეში ზრდა გამოიწვია. ამ ცვლილებას შენობის იერსახეზე დიდი გავლენა არ მოუხდენია. ფუნქციაც შენარჩუნდა.

ყოფილი მხატვრის სახლისტერიტორიაზე დღეს მიმდინარე თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმის მშენებლობა (არქიტექტორი არჩილ ქურდიანი) სამომავლოდ განხილვის თემად შეიძლება იქცეს.

ლიტერატურა:

დავით ხოშტარია – ძეგლი თბილისის სასტუმროები. გამომცემლობა “არტანუჯი” თბილისი 2011.

ქეთევან შავგულიძე – თბილისის კლასიკური გიმნაზია. თბილისი 1997

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია 1991-92 წლების დეკემბერ-იანვრის ცნობილი მოვლენების - ე.წ. თბილისის ომის შედეგად, რუსთაველის გამზირსა და თავისუფლების მოედანზე დაზარალებული და დაზიანებული ისტორიული შენობებისა და ზოგიერთი მიმდებარე უბნის იმ პერიოდში დასმული აღდგენა-რეკონსტრუქციის აუცილებლობის საკითხი. წარმოდგენილია წინასწარ შემუშავებული კონცეფცია, რომლის საფუძველზე 1992 წლის 4 მარტს, ოთხ დაზიანებულ ობიექტზე გამოცხადებულ არქიტექტურულ კონკურსში გამოვლინდა ოთხი გამარჯვებული პროექტი. მათი შესრულება ნაწილობრივ განხორციელდა, თუმცა ეს პროცესი დღესაც გრძელდება.

This article examines subject of reconstruction of historical buildings on Rustaveli avenue, Freedom Square and some surrounding districts, which were destroyed or damaged during well-known events of 1991-92 - Tbilisi war. Concept of renovation is presented, based on which on 4 March 1992 architectural competition was held for 4 damaged buildings, and 4 winners have been nominated. Execution of this projects is partially completed, but the process still goes on.

В статье рассмотрен вопрос восстановления исторических зданий на проспекте Руставели, площади Свободы и некоторых прилегающих районов, разрушенных и поврежденных в ходе известных явлений 1991-92 годов -т.н. Тбилисская война. Представлена разработанная концепция, на основании которой 4 марта 1992 года был объявлен архитектурный конкурс на восстановление 4 поврежденных объектов и выявлено 4 победивших проекта. Проекты были частично реализованы, но процесс продолжается по сей день.

საცხოვრებლის თავისებურებათა შესწავლისათვის

ნანული თევზაძე, პროფესორი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
თბილისი, 0171, კოსტავას 77

შესავალი

საცხოვრებლის თემა, როგორც წესი, არქიტექტორთა სისტემური, მუდმივი და მრავალმხრივი კვლევის ობიექტია, ხოლო გამოკითხვა – პრობლემის შესწავლის ერთ-ერთი აუცილებელი ელემენტი, რაც კომპლექსური მიდგომის სპეციფიკითაა განპირობებული. საცხოვრებლის თავისებურებათა შესწავლისათვის შემუშავებული სოციალურ-ფსიქოლოგიური ანკეტების საფუძველზე სხვადასხვა დროს ჩატარებულმა კვლევებმა, რესპოდენტთა გამოკითხვამ და მასალის დამუშავებამ გამოავლინა ქალაქის საცხოვრებლის თავისებურებანი და განვითარების ტენდენციები:

პირველად კვლევა ჩატარდა 1979 წელს არქიტექტურის ფაკულტეტის დიპლომანტ ელა ბააზოვასთან ერთად, სადაც საცხოვრებლის კომფორტის ძირითად განმსაზღვრელად, სხვა საკითხებთან ერთად, წარმოდგენილი იყო თაობათა ურთიერთანაცხოვრების საკითხები [1];

მეორედ კვლევა ჩატარდა 1992–1993 სასწავლო წელს ჩემი სადოქტორო დისერტაციის დამუშავებისას, სადაც საცხოვრებლის კომფორტის ძირითად განმსაზღვრელად წარმოდგენილი იყო საკითხების ფართო სპექტრი, რომლებიც განსაზღვრავდა საცხოვრებლის კომფორტს მისი განვითარების სამ დონეზე – ბინა, საცხოვრებელი სახლი, საცხოვრებელი სახლების ჯგუფი [2];

მესამედ კვლევა ჩატარდა 2008–2009 სასწავლო წელს ჩემი და არქიტექტურის ფაკულტეტის მაგისტრანტების ვახტანგ არჩვაძის და ნიკოლოზ მჭედლიძის მონაწილეობით, სადაც საცხოვრებლის კომფორტის ძირითად განმსაზღვრელად, სხვა საკითხებთან ერთად, წარმოდგენილი იყო მომსახურების სისტემა [3].

კითხვარის ყოველ საკითხს ახლდა ჩვენ მიერვე შემუშავებული ორი ან მეტი პასუხი და თავისუფალი ადგილი რესპოდენტის დამოკიდებულების გამოსახატად. ყველა შემთხვევაში ანკეტური მონაცემები დამუშავდა ცნობილი ნაცადი მეთოდით, რაც გამოიყენება კვლევის სხვადასხვა, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ სფეროებში და მიჩნეულია შედეგების მიღების ერთ-ერთ უტყუარ საშუალებად.

ძირითადი ნაწილი

მოცემულ სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია კვლევის სრულიად განსხვავებულ მეთოდზე, სადაც თავად ანკეტა განსხვავებულადაა წარმოდგენილი და, შესაბამისად, ანკეტური მონაცემების ანალიზი ასევე განსხვავებული სახით ე. წ. ლინგვისტური ცვლადების გამოყენებით ხდება. კვლევის ეს მეთოდი წარმოდგენილია ამავე სადოქტორო დისერტაციაში ცნობილი მეთოდის პარალელურად, მისგან განსხვავდება და შეიძლება გაბატონებული ადგილი დაიკავოს არქიტექტურული პრობლემების დამუშავებისას, რადგან, ხშირ შემთხვევაში, უფრო მიესადაგება არქიტექტურულ სფეროს, მაგრამ დღეს გამოყენება არა აქვს.

ამ მეთოდის საფუძველია არამკაფიო სიმრავლეთა თეორია, რომელიც მანიპულირებს არა რაოდენობრივი, არამედ ხარისხობრივი კატეგორიებით. მაგალითად, ცნებები „ლამაზი“, „კომფორტული“, „მაღალი“ და ა. შ. სავსებით მისაღებია მისთვის. სწორედ ამით არის განპირობებული ის, რომ აღნიშნული თეორიის შედეგები უფრო მისაღები და ადვილად აღსაქმელია სხვადასხვა ჰუმანიტარული დარგის სპეციალისტებისათვის.

არქიტექტურაში არამკაფიო სიმრავლეთა თეორიის გამოყენების ერთ-ერთი პირველი ცდა დიალოგური სისტემაა. როგორც ჩანს, მას მოჰყვება ბევრი სხვა, რომელთა შედეგად შექმნილი სისტემები არ შემოიფარგლება მხოლოდ ანკეტური გამოკითხვის შედეგების დამუშავებით და საბოლოოდ, ალბათ, გზას გაუკაფავს ე. წ. ექსპერტთა სისტემების შექმნას, რომელიც არქიტექტურის სხვადასხვა ამოცანის ამოსახსნელად იქნება განკუთვნილი.

დიალოგური სისტემისათვის დამახასიათებელია ის, რომ ბუნებრივ ენაზე მისთვის მიწოდებული ინფორმაციიდან – რესპოდენტთა მიერ კითხვებზე გაცემული პასუხებიდან – დასკვნები გამოაქვს ისევ ბუნებრივ ენაზე, რიცხვებთან ყოველგვარი მიმართების გარეშე. კერძოდ, შედეგებს აქვს იმპლიკაციების სახე.

თუ ისტორიას მოვიშველიებთ, თავდაპირველად მეცნიერების კვლევის ობიექტებს წარმოადგენდა მხოლოდ ის სისტემები, რომლებიც ემორჩილებოდა მექანიკის, თერმოდინამიკისა და ელექტრომაგნიტიზმის კანონებს. იმ წარმატებებმა, რომლებსაც მეცნიერებამ ამ მიმართულებით მიაღწია, განაპირობა ის, რომ ასეთი სისტემების კვლევისას რაოდენობრივი მეთოდების გამოყენება დაიწყო აგრეთვე სხვა, უფრო ე. წ. ჰუმანიტარული დარგებისათვის, რომლებშიც ადამიანი მონაწილეობს. მეცნიერებაში დამკვიდრდა აზრი იმის შესახებ, რომ მოვლენის გაგება და მისი რაოდენობრივი ანალიზის შედეგი ერთი და იგივეა, რასაც ძნელია დაეთანხმო.

ბევრ შემთხვევაში, და განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე გვაქვს არქიტექტურის, ფსიქოლოგიის, წარმოების მართვის, მედიცინის, ლინგვისტიკის, ბიოლოგიის და სხვა დარგების ამოცანებთან, ეს ინფორმაცია ყოველთვის არ ატარებს რაოდენობრივ ხასიათს. მართლაც, ადამიანი მსჯელობს არა რიცხვებით, არამედ არამკაფიო ცნებებით. მის მსჯელობას საფუძვლად უძევს არა კლასიკური, არამედ არამკაფიო, ჯერ კიდევ შეუსწავლელი ლოგიკა. თუ ვეცდებით, რომ ადამიანის აზროვნებისათვის დამახასიათებელ არამკაფიოებას მოვარგოთ კლასიკური რიცხობრივი მათემატიკური მოდელები, მაშინ ბევრს დავკარგავთ: ამას აღნიშნავს მართვის თეორიის სპეციალისტი, არამკაფიო სიმრავლეთა თეორიის დამაარსებელი ლ. ზადე: „ჩემი აზრით, ეს იყო და არის არასწორად მიმართული მცდელობა, კარგა ხნის წინ დაწყებული პერპეტუუმ მობილეს აგების მსგავსი“ [3].

ჰუმანისტური სისტემის რაოდენობრივი ანალიზის საწინააღმდეგოდ მეტყველებს აგრეთვე ე. წ. შეუთავსებლობის პრინციპი, რომლის თანახმად რთულ სისტემებში ინფორმაციის სიზუსტე და პრაქტიკული ღირებულება ერთმანეთის გამომრიცხავი ცნებებია.

ყოველივე ეს მეტყველებს იმაზე, რომ ჰუმანისტური სისტემების კვლევის საკითხისადმი საჭიროა პრინციპულად განსხვავებული მიდგომა, რომელიც არ უგულებელჰყოფს ადამიანის აზროვნებისადმი დამახასიათებელ არამკაფიოებას და ეს მიდგომა ეყრდნობა მკაცრ მათემატიკურ თეორიას (მკაფიო თეორიას არამკაფიოების შესახებ). სწორედ ასეთი თეორიაა შემოთავაზებული ლ. ზადეს მიერ (როგორც აღვნიშნეთ) და მას ჰქვია არამკაფიო სიმრავლეების თეორია.

შემოთავაზებული მიდგომის არსი მდგომარეობს საერთოდ მიღებული სისტემების ანალიზის რაოდენობრივი მეთოდების უარყოფაში. აქვს სამი ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი: 1. გამოიყენება ე. წ. „ლინგვისტური“ ცვლადები რიცხობრივი ცვლადების ნაცვლად ან/და მათთან დამატებით; 2. ცვლადებს შორის მარტივი ურთიერთობათა აღწერა ხდება არამკაფიო გამონათქვამების გამოყენებით; 3. რთული ურთიერთობათა აღწერა ხდება არამკაფიო ალგორითმებით [4] (სტატიის ავტორი საკითხზე მუშაობდა ფაკულტეტთან არსებული კომპიუტერული ლაბორატორიის ხელმძღვანელ მ. ახოზაძესა და მის თანამშრომლებთან ერთად და მხოლოდ არქიტექტურის, გამოთვლითი ტექნიკის მცოდნე სპეციალისტებისა და მათემატიკოსების ერთობლივი და კომპლექსური მუშაობით მოხერხდა სამუშაოს შესრულება).

სიმრავლე ანუ ობიექტების ერთობლიობა ძირითადი ცნებაა მათემატიკაში. ელემენტი შეიძლება ეკუთვნოდეს სიმრავლეს ან არ ეკუთვნოდეს. სხვა

ალტერნატივა არ არსებობს. მაგრამ რეალურად, ადამიანი რაიმე სიმრავლისადმი ელემენტის მიკუთვნებასა და არმიკუთვნებას შორის მკაფიო გამოიჯვანას არ აკეთებს. ამიტომაც, არამკაფიო სიმრავლეს განსაზღვრავენ როგორც შესაბამისობას, რომლის დროსაც გარკვეული მსჯელობის არის ყოველ ელემენტს მიაწერენ რაიმე რიცხვს $[0:I]$ შუალედიდან. ეს რიცხვი გამოხატავს ამ ელემენტის აღნიშნული სიმრავლისადმი მიკუთვნების ხარისხს. ამ შესაბამისობას არამკაფიო სიმრავლის მიკუთვნების ფუნქციას უწოდებენ.

ისევე, როგორც ჩვეულებრივ სიმრავლეებზე, არამკაფიო სიმრავლეებზეც შეიძლება ჩავატაროთ სხვადასხვა ოპერაცია. მაგალითად, სიმრავლის დამატება, ორი სიმრავლის გაერთიანება, თანაკვეთა.

არამკაფიო სიმრავლეების თეორიის ერთ-ერთი ძირითადი ცნებაა ლინგვისტური ცვლადი, რომელიც გამოიყენება რიცხვითი ცვლადების ნაცვლად ან მათთან დამატებით. რიცხვითი ცვლადებისაგან განსხვავებით ლინგვისტური ცვლადი მნიშვნელობებს ღებულობს არა რიცხვით ღერძში, არამედ ტერმების (სიტყვების) გარკვეულ სიმრავლეში (მას ეწოდება ბაზური ტერმ-სიმრავლე). ამ სიმრავლის თითოეულ ტერმს შეესაბამება გარკვეული არამკაფიო სიმრავლე.

გარდა ამისა, ლინგვისტური ცვლადი არ ითვლება მოცემულად, თუ არ არის დამხმარე ტერმების სიმრავლე და პროცედურა, რომელიც მიგვითითებს, ამ დამხმარე და ბაზური ტერმებისაგან როგორ დგება ახალი სიტყვები და შესაბამისი არამკაფიო სიმრავლეები.

დამატებით ტერმებად ხშირად ირჩევენ შემდეგ სიტყვებს: არა, და, ან, ძალიან, არც ისე, მაშინ. ამ სიტყვების და ბაზური ტერმებისაგან შექმნილ ახალ ტერმებს არამკაფიო სიმრავლეებს შეუსაბამებენ.

ხშირად საჭიროა ლინგვისტური ცვლადის მნიშვნელობის აღდგენა შესაბამისი არამკაფიო სიმრავლის მიხედვით. ამ ამოცანას უწოდებენ ამოცანას ლინგვისტური აპროქსიმაციის შესახებ. მის ამოსახსნელად იხილავენ არამკაფიო სიმრავლეთა მსგავსობის ფუნქციას.

როგორც ცნობილია, კომპიუტერში ამა თუ იმ ობიექტის მოდელირებისათვის საჭიროა ავანოთ მისი ფუნქციონირების ალგორითმი. არამკაფიო სიმრავლისა და ლინგვისტური ცვლადის ცნებები იძლევა იმის საშუალებას, რომ ალგორითმებში დასაშვებად ჩავთვალოთ არამკაფიო ინსტრუქციებიც, როგორიცაა, მაგალითად, „X იყოს მცირე დადებითი რიცხვი“. ასეთ ალგორითმებს ეწოდება არამკაფიო. არამკაფიო ალგორითმებში ინსტრუქციები სამი ტიპისაა: 1. მინიჭების წინადადებები, როგორიცაა მოყვანილი მაგალითი; 2. პირობითი წინადადებები, მაგალითად, „თუ X დიდია, მაშინ y იყოს ძალიან დიდი რიცხვი“; 3. უპირობო აქტიური წინადადებები, როგორიცაა, მაგალითად, „ცოტათი შეამცირეთ X“, „გაამრავლეთ X პატარა რიცხვზე“ და ა. შ.

არსებობს სიტუაციები, როდესაც ინსტრუქციის შესრულების შედეგი უნდა იყოს ერთი რიცხვი და არამკაფიო სიმრავლე. ასეთ შემთხვევაში ჯერ აგებენ არამკაფიო სიმრავლეს და შემდეგ ირჩევენ იმ ელემენტს, რომლის მიკუთვნების ხარისხი უდიდესია. შესაძლებელია აგრეთვე შემთხვევები, როდესაც ინსტრუქციის შედეგი არც მკაფიო სიმრავლე და არც გარკვეული რიცხვია, არამედ მკაფიო პასუხი „დიახ“ ან „არა“).

დასკვნა

ანკეტის შედგენისა და პასუხების შედეგების დამუშავების მეთოდოლოგიის აღდგენა-განახლება-ოპტიმიზაცია შეიძლება გახდეს მომავალი კვლევების საფუძველი ქალაქის საცხოვრებლის კომფორტის დონის, განვითარების ეტაპებისა და ტენდენციების განსაზღვრისას.

ლიტერატურა

1. Тевзадзе Н. Предпосылки создания перспективного типа жилища//Труды ГПИ №3(235),1981, стр. 52-56.
2. ნ. თევზაძე. საცხოვრებლის ფორმირების არქიტექტურულ-გეგმარებითი პრინციპები საქართველოს პირობებში. დისერტაცია არქიტექტურის სამეცნიერო დოქტორის ხარისხის მისანიჭებლად. 1994, გვ.68–97.
3. ნ. თევზაძე, ვ. არჩვაძე, ბ. მჭედლიძე. საცხოვრისი და მომსახურების სისტემა// სამეცნიერო-ტექნიკური ჟურნალი. მშენებლობა. თბ., 2009, გვ. 44–49.
4. Кофман А. Введение в теорию нечетных множеств. (Предисловие Л .Заде). М.: Радио и связь, 1982.
5. Zadeh L. A. Simularity relation and fuzzyordering – Inform. Sei. . vol. 3, 1971, p. 177-200.

საცხოვრებლის თავისებურებათა შესწავლისათვის

*ნანული თევზაძე, პროფესორი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
თბილისი, 0171, კოსტავას 77*

სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია კვლევის სრულიად განსხვავებულ მეთოდზე, სადაც თავად კითხვარი განსხვავებულადაა წარმოდგენილი და, შესაბამისად, ანკეტური მონაცემების ანალიზი განსხვავებული, ე. წ. ლინგვისტური ცვლადების გამოყენებით ხდება.

ანკეტის შედგენისა და შედეგების დამუშავების მეთოდოლოგიის აღდგენა, განახლება და ოპტიმიზაცია შეიძლება გახდეს შემდგომი კვლევების საფუძველი არქიტექტურული ობიექტების კომფორტის დონის, განვითარების ეტაპებისა და ტენდენციების განსაზღვრისას.

Для изучения особенностей жилища

*Нанули Тевзадзе, профессор
Грузинский технический университет,
Тбилиси 0171,Костава 77*

В статье внимание уделено своеобразному методу исследования, где сам вопросник, и соответственно, анализ анкетных данных осуществляется своеобразно, с помощью т. н. лингвистических переменных.

Восстановление, обновление и оптимизация методологии составления анкет и обработка полученных результатов может стать основой следующих исследований при определении уровня комфорта, развития этапов и тенденций архитектурных объектов.

For The Studi of Dwelling Characteristics

Nanuli Tevzadze, Professor

Tbilisi Technical University, 77 Kostava St., Tbilisi 0171

The article focuses on a particular method of research when a questionnaire is presented differently and consequently the analysis of the questionnaire results is carried out using the so called linguistic variables.

Restoration, renewal and optimization of the methodology used to create questionnaires and processing the responses can become the basis of the future studies when determining the level of comfort, developmental stages and trends of the of architectural objects.

ისევ არქიტექტურის შესახებ

ნანული თევზაძე, სრული პროფესორი

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
თბილისი, 0171, კოსტავას 77*

დიდია სამყარო, არქიტექტურული სივრცე, ადამიანთა სამყოფელი, მათი ყოფისა და ცხოვრების გარემო; დიდია ტერიტორიები, სადაც არსებობა შეუძლიათ. არის მსგავსება და არის განსხვავება სხვადასხვა ხალხის არქიტექტურას შორის, არის სახეცვლილებები, ინგრევა ძველი, შენდება ახალი, ხდება მიება და განახლება. ყოველივე ეს მუდმივი პროცესია.

ბევრი კითხვა დაისმის არქიტექტორების წინაშე. როგორ შეიძლება განსაჯო ადამიანისვე შექმნილი, რა შეიძლება ჩაითვალოს კარგად და რა წარმატებულად, რა საშუალოდ ან უვარგისად, როდის შეიძლება მისცე თავს უფლება ხმამაღლა ილაპარაკო არქიტექტურაზე, ყოფნის კი ერთი ადამიანის სიცოცხლე სილამაზის, არქიტექტურის, არქიტექტურული გარემოს განსჯას? და მაინც... სწრაფვა შეცნობისა და განსჯისაკენ თან სდევს თითოეულ ჩვენგანს და მეც „არავითარი სხვა გზა, სხვა ხსნა არ გამაჩნია“.

მადლობას გამოვხატავ იმ ადამიანთა მიმართ, რომელთა გარემოშიც მომიხდა ცხოვრება, სწავლა, მუშაობა და რომელთაც ჩემზე გარკვეული კვალი დატოვეს. სირთულეების მიუხედავად, ეს გარემო იყო და დღესაც არის ჩემდამი კეთილგანწყობილი; ამ გარემოში ცხოვრობდნენ და ცხოვრობენ ღირსეული, ჭკვიანი, ერთგული, ლამაზი და ძლიერი ადამიანები, რომლებიც მიყვარს, მომწონს, ვაფასებ და რომელთა გარეშე გამიჭირდებოდა ყოფნა. ესაა ჩემი დიდი ოჯახი, სადაც გავიზარდე – მეგობრები, ამხანაგები, პედაგოგები.

„ყველა თავის ნავში სხდება, ყველამ სადღაც გაცურა“, მეც ჩემი ნავსაყუდელი აღმოვაჩინე. ინსტიტუტის დამთავრებისას, მეექვსე კურსზე, სტუდენტთა განაწილებისას, სახელობის სტიპენდიის მფლობელის უფლება გამოვიყენე და თბილისის ერთ-ერთი წამყვანი საპროექტო ორგანიზაცია „თბილქალაქპროექტი“ ავირჩიე. გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვი, რომ იქ გახლდათ საუკეთესო სპეციალისტებით გაჯერებული და, ამავედროულად, ახალგაზრდებისადმი უაღრესად კეთილგანწყობილი გარემო, სადაც შეიძლებოდა

ცოდნის შევსება, ურთულესი ამოცანების დაძლევა, დაოსტატება და დიდი სიხარულის განცდა ობიექტით დასაჩუქრებისას, რამეთუ უყურადღებოდ არ რჩებოდა ახალბედა არქიტექტორის არც ერთი დადებითი მხარე, მონდომება, უნარ-ჩვევა თუ სხვა რამ.

ჩემ თავს ასეთ გარემოში მყოფ ბედნიერ ადამიანთა რიცხვს ვაკუთვნებ. ასეთ გარემოში მომიხდა მუშაობა ჩემი საქმიანობის დასაწყისში და შემდგომაც, როდესაც საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის სამშენებლო ფაკულტეტის არქიტექტურის კათედრის გამგემ, ბატონმა ირაკლი ციციშვილმა არქიტექტურის კათედრის პედაგოგობა შემომთავაზა. ამასთან, ინსტიტუტში ჩემი დაბრუნება განაპირობა იმავე წელს ყოფილი პედაგოგის, ბატონი გიორგი ჩიგოგიძის მიერ სამშენებლო ფაკულტეტთან საპროექტო ჯგუფის, შემდგომ სტუდენტთა საპროექტო ბიუროს ჩამოყალიბებამ, სადაც ბევრი საინტერესო ნაშრომი შეიქმნა. გარკვეული სახეცვლილებით სასწავლო პროცესი დღესაც გრძელდება.

დრომ განვლო და გამიჩნდა ზოგიერთი მოსაზრებისა და გამოცდილების გაზიარების სურვილი.

1. საინტერესო იყო სტუდენტებთან ჩემი ურთიერთობის დასაწყისი. მათთან ურთიერთობა არ გამჭირვებია. ვასწავლიდი ახალგაზრდებს და თავადაც ვსწავლობდი. ურთიერთობის ეს ფორმა დღესაც გრძელდება. დასაწყისშივე დავიტვირთე არქიტექტურისა და სამშენებლო სპეციალობის დასწრებული და დაუსწრებელი ფაკულტეტების სტუდენტებით, რომლებიც მოდიოდნენ როგორც საშუალო სკოლიდან, ასევე წარმოებიდან. ამასთან, დასაწყისში განსაკუთრებით გამოიხატა ასაკობრივი განსხვავება სტუდენტთა შორის. შესაბამისად განსხვავებული იყო მათი დამოკიდებულება ახალგაზრდა პედაგოგისადმი. პატივისცემა და მოკრძალება ყოველთვის იგრძნობოდა, განსაკუთრებით წარმოებიდან მოსული სტუდენტებისგან, რაც, თავის მხრივ, ძალასა და თავდაჯერებულობას მმატებდა.
2. როგორც წესი, უმაღლეს არქიტექტურულ სკოლაში არქიტექტურული განათლება გულისხმობს, ერთი მხრივ, ხელოსნობის შესწავლას და, მეორე მხრივ, შემოქმედებითი ელემენტების, არქიტექტურულ-მხატვრული აზროვნების დაუფლებას. აქ სტუდენტებს შორის გარკვეული განსხვავება შეინიშნება შემოქმედებითი უნარ-ჩვევების გამოვლენაში ასაკის შესაბამისად. კერძოდ, არქიტექტურულ აზროვნებასა და სიახლის წარმოჩენაში ახალგაზრდები, რომლებიც სკოლის დამთავრებისთანავე შედიან უმაღლეს სკოლაში, არ ჩამოუვარდებიან უფრო მოზრდილებსა და გამოცდილებს, რომლებიც შედარებით მოგვიანებით ამთავრებენ უმაღლეს სკოლას, პირიქით, ხშირად წინ უსწრებენ კიდევ;
3. ყურადღებას შევაჩერებ სტუდენტების უნარ-ჩვევების დონეზე. სტუდენტობის პერიოდში პოტენციური შესაძლებლობებით გოგონები ვაჟებს არ ჩამოუვარდებიან, ხშირ შემთხვევაში, ზოგიერთს უკეთესი მიგნებაც აქვს, უფრო ღრმად წვდება საკითხებს, უფრო ლოგიკურად აანალიზებს მოვლენებს. მაგრამ პრაქტიკის სიძნელე ამუხრუჭებს მას და ჩვენს სინამდვილეში ეს სივრცე მამაკაცების კუთვნილება ხდება;
4. არცთუ იშვიათია ისეთი რეალობა, რაც ძალზე სამწუხაროა და არ შეიძლება მტკივნეულად არ განიცადო, როდესაც წარმატებულ სტუდენტს, რომელსაც

გონება სათანადოდ უჭრის, ასევე სათანადოდ ფლობს ხელს და ავლენს არქიტექტურული აზროვნების გარკვეულ ნიშნებს, რომლის შესახებაც შეიძლება ითქვას, რომ იგი ნამდვილად არქიტექტორული საქმიანობისთვისაა დაბადებული, უმაღლესი სკოლის დამთავრების შემდეგ სხვა სფეროში მუშაობს.

5. დაბოლოს დაბეჯითებით აღვნიშნავ, რომ არქიტექტურა ძირითადად ყოველმხრივი ძლიერების, მე ვიტყვდი ძლიერი მამაკაცების ხვედრია, მათი საზიდი ტვირთი და ეს რომ ასეა, ამაზე თავად არქიტექტურის განმარტება მიგვანიშნებს, რაშიც ფაქტიურად ჩადებულია ის მრავალმხრივი მოთხოვნა, რომელსაც თავად არქიტექტორები აყენებენ არქიტექტორების წინაშე. ხშირ შემთხვევაში, წარმატებულ არქიტექტურას ასევე განაპირობებს ძლიერი მამაკაცისა და ქალის ერთობლივი მუშაობა.

მიუხედავად იმისა, რომ არქიტექტურის ნიშნები უხსოვარი დროიდან მოდის, მისი ერთმნიშვნელოვანი, ცალსახა, საბოლოო და ერთადერთი განმარტება არ არსებობს, იქნებ არც შეიძლება იყოს და ამიტომაც არ არის, იქნებ იმიტომ არ არის, რომ არქიტექტურა მრავლისმომცველი, მრავალწახნაგა და ამოუცნობია. მაინც რა არის არქიტექტურა?

პასუხი კითხვაზე მრავალნაირია:

რა არის არქიტექტურა? ეს არ არის სტილი – რენესანსი ან ბაროკო, ან სხვა რომელიმე, ეს არ არის სახლი და არც ქალაქი. ყველაფერი ეს არის ნაწილი იმ უზარმაზარი მოვლენისა, რომელშიც ის აისახება. არქიტექტურა გარემოა, რომელშიც კაცობრიობა არსებობს, რომელიც ეწინააღმდეგება ბუნებას და აკავშირებს ადამიანს ბუნებასთან, გარემოა, რომელსაც კაცობრიობა ქმნის, რათა იცხოვროს და მემკვიდრეობად დაუტოვოს შთამომავლობას (ანდრეი ბუროვი);

არქიტექტურა არის ხელოვნების ერთ-ერთი უძველესი დარგი, რომელიც მხატვრულად ასახავს მისი თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრებას, ამ საზოგადოების ცხოვრებისათვის აუცილებელი მატერიალურად ორგანიზებული სივრცითი გარემოს შექმნის გზით (გიორგი ჩიგოგიძე);

არქიტექტურა ადამიანის მოღვაწეობის უძველესი და ურთულესი სფეროა, რომელიც თავის თავში შეუცვლელად აერთიანებს როგორც ხელოვნების ელემენტებს, ასევე ტექნიკური აზროვნების გარკვეულ მხარეებს (შალვა გოგოლაძე);

არქიტექტურა ორ იდეალს ემსახურება – პრაქტიციზმსა და სილამაზეს (პეტერ ბერენსი);

არქიტექტორი ისაა, ვინც ადამიანური საქმეებითაა დაკავებული. ის უნდა იყოს მხატვარი და პოეტი, ამავე დროს მცოდნე ინჟინერი და კიდევ ერთი, საინჟინრო ესთეტიკა და არქიტექტურა ერთიმეორისგან გამომდინარეობს (ლე კორბიზიე);

არქიტექტურა რთულია და გონებისა და გულის უმაღლეს ხარისხს მოითხოვს. არქიტექტორმა უნდა იცოდეს ბევრი და განსხვავებული სფეროებიდან და კიდევ: არქიტექტურა კონსტრუქციული რეალობაა (პიერ ლუიჯი ნერვი). და ეს რეალობა აზროვნებს და მეტყველებს მაშინ, როდესაც სდუმან სიმღერები და თქმულებები, როდესაც აღარაფერი ლაპარაკობს დაღუპულ ხალხზე (ნ. გოგოლი);

ბუნების სიყვარული იმის მანიშნებელია, რომ ადამიანს აქვს არაგანვითარებული, მაგრამ ესთეტიკური გრძნობა, სილამაზის გრძნობა, მხატვრული

გემოვნების ჩანასახი, რომლის გარეშეც ვერ იქნება არქიტექტორი (ივანე ჟოლ-ტოვსკი);

ადამიანის სიყვარული, უპირველეს ყოვლისა, იმის მანიშნებელია, რომ არქიტექტორს აქვს მისი მოსმენის, სურვილებისა და მოთხოვნების გათვალის-წინების უნარი, ქმნის რა მისთვის არქიტექტურას. არქიტექტორის სულიერი სამყარო და ღვთისგან ბოძებული კაცთმოყვარეობა ხომ არ აძლევს ძირითად საზრდოს შემოქმედს ქვეშეუცნობლად, ის ხომ არ არის ის ძირითადი, რისი განმარტებაც თითქოსდა არ ხერხდება და ის მცირეც, რაც უზარმაზარ ცოდნასა და აღლოსთან ერთად, საბოლოოდ განსაზღვრავს არქიტექტურას?

ზემოაღნიშნული მოსაზრებები, უდავოდ, ფიქრისა და განჯისთვის განაწყობს ადამიანს, რამეთუ ლათინური ტერმინი architectura „არქიტექტურა“, როგორც მთავარი მშენებლის განმარტება, მხოლოდ სიტყვის ეტიმოლოგიას გამო-ხატავს. მასვე უახლოვდება ქართული ტერმინ „ხუროთმოძღვრების“ განმარტება, მაგრამ ის თითქოს უფრო სრულყოფილად წარმოაჩენს არქიტექტორის საქმი-ანობის არსს. ისიც ორი ნაწილისგან შედგება და ხუროთა წინამძღვარს, მასწავ-ლებელს ნიშნავს. ამასთან, ხუროთმოძღვრება თითქოს მენეჯერის როლსაც ითავ-სებს.

არ შეიძლება არ დაეთანხმო არქიტექტორ ბორის ბარხინის მოსაზრებას – არქიტექტურულმა განათლებამ უნდა უზრუნველყოს:

- სპეციალისტის მომზადება, რომელსაც ესმის საზოგადოების განვითარების კანონები, ფლობს შემოქმედებით მსოფლმხედველობას, შემოქმედებით აზროვნებას, კომპოზიციურ ოსტატობასა და პროფესიულ ცოდნას, აქვს კულტურის მაღალი დონე და მდგრადი მოთხოვნები პროფესიული შემოქ-მედებითი მოღვაწეობისადმი;
- მაღალი კვალიფიკაციის არქიტექტორის მომზადება, რომელსაც აქვს ნიჭი დააპროექტოს მატერიალურ-სივრცოთი გარემო ყოფის, შრომისა და საზოგა-დოებრივი ცხოვრება-მოღვაწეობის განვითარებადი პროცესისათვის, რომელიც მიზანმიმართული და გამაგრებულია სილამაზის კანონებით;
- არქიტექტორის ფორმირება განათლების საერთო, ჰუმანიტარული, ტექნი-კური, ეკონომიკური, მხატვრულ-კომპოზიციური და ქალაქთმშენებლობითი სფეროების რაციონალური შერწყმის საფუძველზე, საერთაშორისო კავშირების გაძლიერების, საყრდენი ცოდნისა და ამ ცოდნის გამოყენების გაძლიერების გზით;
- არქიტექტორის მიერ საპროექტო მოდელირების ათვისება, არქიტექტურულ-სამშენებლო ამოცანების გადაწყვეტის, კომპლექსური და სისტემური მიდ-გომის საფუძველზე დაპროექტებისას სამშენებლო წარმოების პირობების, ახალი ტექნოლოგიებისა და ეფექტური მასალების გამოყენების გათვალის-წინება;
- არქიტექტორის მიერ შერჩეული პროფესიის ათვისება მაღალ სამეცნიერო-თეორიულ დონეზე, ცოდნის მომიჯნავე სფეროებიდან (სოციოლოგია, ფსი-ქოლოგია, დემოგრაფია, ეკოლოგია, კლიმატოლოგია, კომპიუტერული ტექ-ნიკა) ინფორმაციის მოზიდვა, დამოუკიდებლად უახლესი სამეცნიერო ინფორმაციის ჩვევების ათვისება, სისტემური თვითგანათლების მიზნით, უმაღლესის დამთავრების შემდეგ;

- არქიტექტურულ-სამშენებლო დაპროექტების სპეციალისტ-ორგანიზატორისა და საზოგადო მოღვაწის მომზადება.

Снова об архитектуре

ნანული ტევზაძე, полный профессор

Грузинский технический университет, Тбилиси, 0171. Костава 77

В статье говорится об архитектуре. Видна предпосылка создания статьи и трудности, что следует архитектурной деятельности. Также, представлены различные друг от друга определения сущности архитектуры, что выявляет сложность архитектурной деятельности и своеобразие ответственности архитектора.

Once Again, about Architecture

Nanuli Tevzadze, Full Professor

Georgian Technical University, 77 Kostava St., Tbilisi, 0171

The article talks about architecture. It presents the prerequisites for creating the article and the difficulties associated with the architectural work. Also, various definitions of the essence of architecture are reviewed. They reveal the complexity of Architectural work and the specificities of responsibilities architects face.

სვანეთის არქიტექტურის სპეციფიკა

მაგისტრანტი გიორგი კვესაძე,

ხელმძღვანელი მაია დავითაია,

*საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი,
თბილისი, კოსტავას ქ. 77*

საქართველოს მაღალმთიანი რეგიონის, სვანეთის არქიტექტურა, რომელიც შორეული წარსულიდან იღებს სათავეს, ერთ-ერთ საინტერესო, უნიკალურ და განსხვავებულ ხუროთმოძღვრულ ფენომენს წარმოადგენს. შუა საუკუნეების არქიტექტურის მრავალფეროვან ძეგლთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია სვანეთის საცხოვრებელ სახლებსა და თავდაცვით ნაგებობებს. მთის დასახლებებისა და ნაგებობების ფორმებში თავდაცვით ფუნქციას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. ასეთი არქიტექტურა მომდინარეობს იმ რთული ბუნებრივ-კლიმატური პირობებიდან, რომელიც ამ რეგიონს ახასიათებს. ამ რაიონში კლიმატი კონტინენტურია, რაც განპირობებულია მისი მდებარეობით ზღვის დონიდან მაღალ სიმაღლეზე. ზამთარი ხანგრძლივია, ზაფხული კი მოკლე.

სვანეთი მდებარეობს კავკასიონის მთავარი ქედის სამხრეთ ფერდობზე და გრანდიოზულ ხეობას წარმოადგენს, რადგან მდ. ენგური გარკვეულწილად მისი ურბანული ღერძია. ხევის დასახლებული ტერიტორია მდინარის გასწვრივაა განლაგებული და შედგება ოთხი სოფლისაგან: ჩვიბიანი, უიბიანი, მურკმელიდა ჩაუაში. აღნიშნული სოფლები მდებარეობენ

სვანეთის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილში, ალპური მინდვრების ზონაში, ზღვის დონიდან 2100 – 2160მ. სიმაღლეზე.

სვანური არქიტექტურის სხვადასხვა ფორმები დღეს მეტად ზემოსვანეთში, უშგულშია შემორჩენილი, ამიტომ იგი განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს. უშგული საქართველოს ყველაზე მაღალმთიანი სოფელია და შედის ერთ-ერთ რგოლადზემო სვანეთის თავდაცვის საერთო სისტემაში. იქ წარმოდგენილი 43 კოშკიდან, რომელთა გამოვლენაც ჯერ კიდევ შესაძლებელია სპეციალური არქეოლოგიური კვლევის გარეშე, 16 მდებარეობს სოფ. მურკმელში.

უშგულის ნაგებობათა კომპოზიციური ანალიზი მეტყველებს მათ თავდაცვის უნარიანობაზე. სვანეთის სოფელი შორიდან ხშირად ქვის ერთიან არქიტექტურულ ანსამბლად წარმოგვიდგება, სადაც თითქოს სახლები და კოშკები შერწყმულია ერთმანეთთან, ამასთან ჰარმონიულ კავშირში არიან გარემომცველი მთის მწვერვალებთან.

ტიპური სვანური საცხოვრებელი კომპლექსის შემადგენლობაშია - ორსართულიანი (იშვიათად ერთსართულიანი) სახლი, კოშკი, დამხმარე ნაგებობები (კალო, ფარდულები და სხვ.) და მათი გამაერთიანებელი ეზო. მთელი ეს მიწის ნაკვეთი ქვის ღობითაა შემოსაზღვრული. კომპლექსის ბირთვი სახლი და კოშკია, რომლის ვერტიკალური მოცულობა კომპლექსის განაშენიანების დომინანტს წარმოადგენს. სახლის პირველ სართულს მაჩვიბი (მაჩუბი) ეწოდება. იგი განკუთვნილია ადამიანის ბინად და საქონლის სადგომად, ხოლო მეორე სართული გამოყენებულია ადამიანის საზრდოსა და საქონლის საკვების შესანახად. დარბაზს ზოგჯერ ზაფხულში საცხოვრებლადაც იყენებდნენ. მაჩვიბი ვრცელ სადგომს წარმოადგენს, რომლის ფართობი ზოგჯერ 100მ² აღწევს. აქ მთელი ოჯახი თავს იყრის. ორ ან ზოგჯერ სამ კედელს საქონლის სადგომები გასდევს. მის წინა მხარეს ხის მაღალი ტიხარი მდებარეობს, რომელიც გეომეტრიული მოტივის მქონე ჩუქურთმითაა მორთული. მაჩვიბის შუაში მოწყობილკერაზე სპეციალური ქვის ან რკინის ოთხფეხზე ფიქალის ფილაა დადებული პურის ცხობისათვის. ამკონსტრუქციის ელემენტები ხშირად მოჩუქურთმებულია. ძელების დაბოლოებები ცხენისთავიანი ქანდაკებებითაა მორთული. მაჩვიბში მოჩუქურთმებული ავეჯი დიდი რაოდენობითაა.

საცხოვრებელი კომპლექსის მეორე მნიშვნელოვანი ნაგებობა კოშკია, რომელიც საიმედო თავშესაფარს წარმოადგენდა თავდასხმის შემთხვევაში. ამ ძირითად ფუნქციას პასუხობდა მისი აგებულება. კოშკი ჩვეულებრივად ახლოს იდგასახლთან და მასთან დაკავშირებული იყო საჰაერო გადასასვლელით, რომელიც სახლის მეორე სართულიდანაა გადებული. გავრცელებული იყო ოთხი ან ხუთსართულიანი კოშკები. როგორც წესი, პირველი სართული ქვის წყობითაა ამოვსებული - სიმტკიცისათვის. სართულები ერთმანეთს უკავშირდება მიდგმული ხის კიბით. კოშკის ფორმა გეგმაში კვადრატულია; მისი გვერდის ზომა საფუძველთან 4-5 მეტრს აღწევს, ზემოთ კი ოდნავ ვიწროვდება. მისი სრული სიმაღლე 25-30 მეტრია. ორქანობიანი სახურავით დასრულებულ ზედა სართულის გარშემო სალოდეებია მოწყობილი, საიდანაც ქვებს აყრიდნენ მომდგარ მტერს. საერთოდ კოშკის მთლიან სახეს დიდი გამომსახველობა ახასიათებს. მონუმენტური კოშკის ფორმის სიმარტივე და ლაკონურობა ნაგებობის თავდაცვით ფუნქციას პასუხობს. ამ შთაბეჭდილებას აძლიერებს კოშკების ანსამბლურობა. შედარებით მცირე ფართობზე თავმოყრილი კოშკებისრულიად თავისებურ, მრისხანე იერს ანიჭებს სვანურ სოფელს.

დიდ ყურადღებას იპყრობს სოფელი ჩაუაში, რომელიც მდებარეობს კონცხზე მდ.ხერაშისა დამდ.ენგურის შეერთების ადგილას, შედარებით სწორრელიეფზე. მჭიდრო განაშენიანების მიუხედავად, სოფელში მკაფიოდ ვლინდება ცალკეული დამოუკიდებელი ანსამბლების იზოლირებულობისკენ სწრაფვის ტენდენცია. ეს ჯგუფები შედგება სახლი – სიმაგრისაგან და მისი მოსაზღვრე საბრძოლო კოშკისაგან.

ჩაუაშიში შემორჩენილია უფრო ძველი ტიპის საცხოვრებელი - ციხე-სახლი, რომელიც ერთ შენობაში აერთიანებდა კოშკისა და საცხოვრებელი სადგომის ფუნქციებს. ციხე-სახლი სამსართულიანი ნაგებობაა, სადაც კამარით გადახურული პირველი სართული ჩვეულებრივი სვანური მაჩვიბია შუაში კერით და ამავე ოთახში გადატიხრული ადგილით საქონლისათვის. მეორე სართული სახლის დარბაზია - საზაფხულო სამყოფი, სადაც ზამთარში თივის მარაგს ინახავდნენ. ორქანობიანი სახურავით გადახურულ მესამე სართულს მხოლოდ საბრძოლო დანიშნულება ჰქონდა, ამიტომ გარშემო სალოდეები აქვს. გარეგნულად ციხე-სახლი ემსგავსება ჩვეულებრივ დადაბლებულ სვანურ კოშკს.

სვანეთის ტერიტორიაზე საკმაოდ კარგადაა შემორჩენილი საგუშაგო-სათვალთვალო კოშკების სისტემა. საშიშროების შემთხვევაში პირველ კოშკზე ანთებდნენ სპეციალურად მომზადებულ თივას. აღის დანახვისას იგივე მეორდებოდა ყოველ მომდევნო კოშკზე და მთელი ხეობა სწრაფად მოდიოდა საომარ მზადყოფნაში. შეზღუდული ხილვადობის შემთხვევაში სიგნალი გადაიცემოდა თოფის გასროლით. გარდა ამისა, იყო მსხვილი საფორტიფიკაციო ნაგებობები, რომლებიც კავკასიონის უღელტეხილებს აკონტროლებდნენ. მსგავსი ნაგებობების ნანგრევები შემორჩენილია, მაგალითად, მდინარე ტვიბერის ხეობაში ორი კარიბჭის სახით.

უნდა აღინიშნოს, რომ ეს რეგიონი წლების მანძილზე უყურადღებოდ იქნა მიტოვებული და იქ არსებულმა მძიმე ეკონომიკურმა და სოციალურმა მდგომარეობამ ყველა სფეროზემოქმედა, მათ შორის არსებული ნაგებობების მდგომარეობაზე. ყველასთვის ცნობილია, რომ სავალალო მდგომარეობაშია ის კულტურული მემკვიდრეობა, რომელიც მთის არქიტექტურის ნამდვილი სულის მატარებელია. სოფლები პრაქტიკულად დაიცალა მოსახლეობისგან, მოუვლელიობითა და უპატრონობით დარჩენილი სახლები ინგრევა, კოშკები პრაქტიკულად განადგურების პირასაა.

ბოლო წლებში მთავრობის ინიციატივით მოხდა გარკვეული ჩარევა და გარდა სარესტავრაციო სამუშაოებისა სახე იცვალა მესტიის ცენტრმა, აშენდა მუზეუმის ახალი შენობა, დაემატა სრულიად ახალსაცხოვრებელი სახლები, იუსტიციის სახლი, ხიდი და სხვ. ამაზე იზრუნეს როგორც ადგილობრივმა ასევე უცხოელმა არქიტექტორებმა.

მესტიის მოედნის ახალი პროექტის ავტორი არქიტექტორი პიერ დინერია. მოედნის დაპროექტებამდე ეს ტერიტორია თავისუფალი იყო. დაპროექტდა სარეკრეაციო ზონა, რომელიც დაყოფილია ოთხ ნაწილად. სხვადასხვა ფუნქციის მქონე რამდენიმე შენობა: კაფე-ბარები, რესტორნები, სასტუმროები და საცხოვრებელი სახლები განთავსდა ოვალური ფორმის მოედნის გარშემო და სამი მხრიდან ჩაკეტა ის. მათი არქიტექტურულ-გამომსახველობითი ფორმები ეხმიანებიან სვანეთის ტრადიციულ მიდგომებსა და ტენდენციებს. ცალკეულ შენობებში შენარჩუნებულია ტრადიციული ელემენტები: კოშკის ქონგურების მომრგვალებული ფორმა, ფანჯრის ღიობის კონტური, ორნამენტული მოტივი, კედლის თეთრი სიბრტყის მოხატვა, სამშენებლო მასალა ხე და ქვა, გადახურვა ფილაქანით. დამონ-

ტაუდა მსუბუქი ღამპიონებიდა დასასვენებელი სკამები. მოედნის ერთ-ერთ მხარეს, უშუალოდ ახალი ნაგებობების წინ აღმართულია თამარ მეფის ძეგლი. გეგმარებიდან ჩანს, რომ ამ ზონას სამი მთავარი შემოსასვლელი აქვს. თითოეული წარმოადგენს კოშკს. შიდა საპარკო ზონა განკუთვნილია დასვენებისა და გართობისთვის. მოედნის ერთი მხარე გახსნილია და მის გასწვრივ იუსტიციის სახლი განთავსდა, რომელიც იურგენ მეიერის ქმნილებაა. შენობა არამასშტაბურია, არაკონტექსტური და არღვევს იმ “თეატრალურ სცენას”, რომელზეც ტრადიციული სცენოგრაფია “აიწყო”.

მთავარი ქუჩის გასწვრივ განთავსებული საცხოვრებელი სახლები მეტწილად ხელახლა აშენდა და მათ არქიტექტურაშიც მსგავსი ტენდენციები ვლინდება. ერთი შეხედვით ყოველი ვებუტაფორულად, ხელოვნურად გამოიყურება და ამ არქიტექტურულ ქსოვილში უტაქტო შეჭრამ აქ მცხოვრებ ადამიანს ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტრადიციული ყოფითი გარემო წაართვა. ხუროთმოძღვრის ჩანაფიქრის რეალიზაციაში უნდა ასახულიყო საზოგადოებრივი აზრი, ერის ბუნება, ტრადიცია და ისტორია, სოციალური ურთიერთობის ნორმები, კულტურისა და ყოფის თავისებურებანი.

სვანეთი თავისი უნიკალური ბუნებითა და არქიტექტურით თავისთავად გვთავაზობს ბრწყინვალე სპექტაკლს, რომელშიც უხეში ჩარევა დაუშვებელია. ის მთლიანობა, რომელიც სვანეთს ჰქონდა არ უნდა იყოს დარღვეული და მისი აღდგენა ერთ-ერთ პრიორიტეტულ საქმედ უნდა იქცეს.

ლიტერატურა:

1. ლ. ი. ლეჟავა, მ. ი. ჯანდიერი. „სვანეთის არქიტექტურა“. არქიტექტურის საკავშირო აკადემიის გამომცემლობა, 1938 წ.
2. <http://www.inmestia.com>
3. <http://saunje.ge>

Specificity of Svaneti Architecture

*Master student Giorgi Kvesadze, Instructor Maia Davitaia
The Georgian Technical University, Georgia, Tbilisi, 77 Kostava st*

The article presents the mountainous region of Svaneti and its architectural specifications; the basic elements of traditional architecture - houses, towers and architectural - compositional features and settlements in Ushguli and Chazhashi. There are presented restoration & rehabilitation works of the last years in Mestia, their advantages and disadvantages.

Специфика архитектуры Сванетии

*Магистрант Гиорги Квесадзе, Руководитель Майя Давитая
Грузинский технический университет, Грузия, Тбилиси, ул. Костава 77*

В статье представлена архитектурная спецификация горного региона Сванети. Основные элементы традиционной архитектуры: жилые дома, архитектурно - композиционные особенности домов, башен и поселения Ушгули и Чажашхи. В городе Местия за последние несколько лет рассматривались реставрационно-восстановительные работы, как преимущества так и недостатки.

განწყობის როლი არქიტექტურაში

არქიტექტურის დოქტორი მედეა მელქაძე

დოქტორანტი არჩილ ქურდიანი

სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტი

ქ.თბილისი, კოსტავას 72

საინტერესოა - ადამიანი და გარემო, ადამიანი, როგორც პიროვნება და ინდივიდი, მისი სურვილები და განწყობა - რა ასახვას პოულობს ხელოვნების ისეთი დარგის სივრცეში, როგორიც არის არქიტექტურა.

არქიტექტურა ცნობილია, როგორც სივრცის ორგანიზების ხელოვნება. მაგრამ თვით არქიტექტურის ორგანიზების სულისჩამდგმელი ხელოვანი - ხუროთმოძღვარი, თუ არახელოვანი - ადამიანი დამკვეთი - რა ფენომენია? ვიცით კი რა განაპირობებს ადამიანთა ამა, თუ იმ ჯგუფის ქმედების მოტივაციას?

სწორედ, ამ კითხვებზე პასუხების მოძიება არის ჩვენი სტატიის, მოხსენების ფორმატი.

დიდი ქართველი მეცნიერის დიმიტრი უზნაძის „განწყობის თეორია“, ჩვენი აზრით, გახდა რა ფსიქოლოგიური ანალიზის საერთაშორისო ჩარჩო-სისტემა, შეიძლება გამოვიყენოთ არქიტექტურული აზროვნების - შემოქმედებითი მუხტის კოორდინატთა სისტემის ანალიზის მეთოდით.

1. განწყობის ანტროპული თეორია.

შემოქმედება ეს ის საიდუმლოებაა, რომლის ზედაპირი - მისი გამოხატულება, იერსახე, სახის მეტყველება - ჰგავს აისბერგის წყლის ზედა ხილულ ნაწილს, რომლის 9/10 ოკენის წიაღში იმალება და მისი არსის შესახებ არ იცის არავინ. როგორ? რა მიზეზით? რატომ? და კიდევ, სხვა ამგვარი კითხვები ჩნდება როდესაც უყურებ ამა თუ იმ ნაწარმოებს.

შეფასების კრიტერიუმები, რომ გამოვიდეს სუბიექტურის განწყობილებიდან, ჩვენ გადავწყვიტეთ, მოვახდინოთ ობიექტური ანალიზის სისტემის განწყობის თეორიის სივრცის პრიზმაში განხილვა.

განწყობის ცნება დაახლოებით 140 წლის წინათ შევიდა მეცნიერებაში. ამ ცნებით, ცალკეული ფსიქიკური პროცესების ახსნა ხდებოდა. დ.უზნაძემ ჩამოაყალიბა განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორია, რითაც მან სცადა ინდივიდის მიზანშეწონილი ქცევის და მასთან დაკავშირებული პროცესების ახსნა და გაგება. უზნაძე უკვე პირველ ეტაპზე გრძნობდა განწყობის მოქმედებაში ცნობიერების როლის გათვალისწინების აუცილებლობას. იგი წერდა: [1], „ადამიანის სპეციფიკური თავისებურება და ამავე დროს მისი უდიდესი მონაპოვარი სწორედ ისაა, რომ მას ძალა შესწევს თავისი ქცევა განწყობის უშუალო ბატონობას ხელიდან გამოგლიჯოს, რათა იგი ცნობიერების აქტივობით გაშუალებულ განწყობას დაუმორჩილოს: ცნობიერება ადამიანის ქცევის უსპეციფიკურესი ფაქტორია“ [2].

განწყობის თეორიის სოციოლოგიზება - სოციალური განწყობების ფორმირების საკითხზე აქცენტის გაკეთება - მოსდა დ.უზნაძის მოსწავლის პროფესორ შოთა ნადირაშვილის შემოქმედებაში.

ნადირაშვილს შემოაქვს ცნებები: სიტუაციური და დისპოზიციური განწყობა.

ჩვენ გვინდა დისპოზიციური განწყობის - დროში დაგროვილი გამოცდილებების საფუძველზე შექმნილი ადამიანის შინაგანი „მე“-ს არსისა და სიტუაციური განწყობის - აქ ამ დროს, ამ კონკრეტულ სიტუაციაში - შესაბამისი განწყობის - ურთიერთ განპირობებისა და კორექტივების საფუძველზე გავაანალიზოთ ესა თუ ის არქიტექტურული ქმედების ხასიათი.

„ირკვევა, რომ დისპოზიციური განწყობის მაგიერ ადამიანის ქცევას, ზოგჯერ, განსაზღვრავს მოცემულ ვითარებაში აღმოცენებული სიტუაციური განწყობა“[3].

2. რაიტი

ამ კონტექსტში განვიხილოთ ფრენკ ლლოიდ რაიტის არქიტექტურული შემოქმედების ეპიზოდები ორგანული არქიტექტურის პარამეტრებში. ჩვენთვის განწყობის ათროპული თეორიის მსჯელობა დისპოზიციური და სიტუაციური განწყობის შესახებ არის შემოქმედებითი მოღვაწეობის ანტროპული არსის ახსნის საშუალება.

როგორ იქმნება ესა თუ ის შედეგრი, რა იმპულსები იყო ამა თუ იმ შემოქმედის გონსა და ფშვინვიერში, ეს მის გარდა არავინ იცის.

თუმცაღა, არა ერთი ანალიზი წაგვიკითხავს მწერლებისა იმის შესახებ, თუ რა პროცესები მიმდინარეობდა მათ არსში შემოქმედებითი აქტის დროს.

თუნდაც, უკვე ყველასთვის ცნობილი ფლობერის გამონათქვამი: „მადამ ბოვარი ეს მე ვარ“. ანდა, ლევ ტოლსტოის თხრობა იმის შესახებ, თუ ფსიქოლოგიურად არაცნობიერი მდგომარეობისას, ის როგორ გარდაიქმნებოდა ანა კარენინად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, წერს ტოლსტოი, როგორ შევძლებდი ქალის ფსიქოლოგიის გახსნას, ამის შესახებ წერდა თავის ფილოსოფიურ მონოგრაფიაში როსტისლავ რაზმადე. აგრეთვე, ცნობილია, რომ დოსტოევსკი თავისი რომანების ყუველაზე გენიალურ ადგილებს ბნელის შემოტევებისას წარმოთქვამდა, რასაც მისი მეუღლე იწერდა.

ერთმანეთს შემოქმედებითი პროცესში, როგორც ამბობს როსტისლავ რაზმადე, არ უნდა დავუპირისპიროთ სახისმეტყველებითი და ლოგიკური აზროვნება. არ შეიძლება თქმა, რომ ერთია „უკეთესი“ და მეორეა „უარესი“. ეს ორივე ერთი მთელის ნაწილებია [4].

ამრიგად რაიტს, როგორც „ორგანული არქიტექტურის“ მამას, რა განსაკუთრებულობა ახასიათებდა? - რაიტის მიერ წამოყენებული „ორგანალური არქიტექტურის ფილოსოფიის“ ერთ-ერთი პოსტულატთაგანი იყო მსჯელობა იმის შესახებ, რომ შენობა - ეს არის მის ირგვლივ არსებული ბუნებრივი გარემოს ელემენტი, საგნები კი არსებულ ინტერიერში - შენობის ელემენტებია.

„ორგანულ არქიტექტურაში - ამბობდა ის, საერთოდ შეუძლებელია სახლი განვიხილოთ როგორც ერთი, ავეჯი როგორც მეორე, ბუნებრივი გარემო კი როგორც სხვა. ყოველივე უნდა გახდეს ერთი მთლიანის დეტალები“[5].

ეს გამონათქვამები მოკლედ ასახავს რაიტის შემოქმედებითი „მე“-ს არსს, როგორც მის მიერ შემოქმედებაში დაგროვილი არქიტექტურული გამოცდილების პროექციას არქიტექტურული ფილოსოფიის კოორდინატთა სისტემაში, რაც მისი

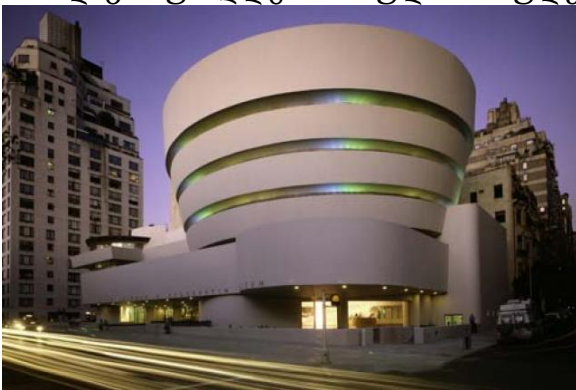
შემოქმედებითი კონცეფციის ქვაკუთხედია. ე.ი. ეს არის მისი დისპოზიციური განწყობა დაგროვილი და ჩამოყალიბებული დროსა და სივრცეში. მაგრამ თუ განვიხილავთ მისი შემოქმედების ამა თუ იმ ეპიზოდებს იქნება ეს ეკაუფმანის ვილა „სახლი ჩანჩქერზე“, თუ გუგენჰაიმის მუზეუმი ნიუ-ორკში. ჩვენ დავინახავთ, რომ მისი დისპოზიციური განწყობა, როგორ ჩამოიქნება ყოველი კონკრეტული ადგილისა და სიტუაციის მიხედვით შესაბამისად დროსა და სივრცეში. ამრიგად, აქ ნათლად ჩნდება სიტუაციური განწყობის მექანიზმის მუშაობის პრინციპები.

„სახლი ჩანჩქერთან“ - საგარეუბნო ვილა, აშენებული ტყეში, ხასიათდება იმით, რომ მშენებლობისას ხელშეუხებელი იქნა ბუნებრივი გარემო: ნაკადულის კალაპოტი, ტყე-ლანდშაფტი.



აქ ნათლად ჩანს ის, რომ რაიტის მთელ შემოქმედებას ლაიტმოტივად გასდევს ანტროპოგენული გარემოს ბუნებრივ გარემოსთან ჰარმონიული თანაარსებობა.

ეს ის სიმფონიაა, ხელთუქმნელსა და ხელთქმნილს შორის, რომელიც სისადავის უმაღლეს ნიშნულს - სრულყოფილებას აღწევს.



გუგენჰაიმის მუზეუმის ისტორია, ძალიან კარგი მაგალითია, როდესაც დისპოზიციური განწყობა ავტორისა სიტუაციურ განწყობასთან კონფლიქტში მოდის, რადგან მუზეუმის შენობა პროექტირდებოდა 1943 წლიდან 1956 წლის განმავლობაში. მისი მშენებლობა დასრულდა და მუზეუმი გაიხსნა რაიტის გარდაცვალების (1959 წ. აპრილი) შემდეგ 1959 წლის 21 ოქტომბერს.

რაიტმა მუზეუმის არაერთი ესკიზი შექმნა, მაგრამ არც ერთმა არ დააკმაყოფილა მისი და დამკვეთის მოთხოვნები. საბოლოო „იერსახე გუგენჰაიმის მიუზეუმისა ნიუ-ორკში უცნაურია. მკვეთრად უარყოფითად იყო რა განწყობილი ამ ქალაქის არქიტექტურის მიმართ.... რაიტი არ ფიქრობდა ანსამბლზე. ეს შენობა

ერთადერთია ცნობილი არქიტექტორის შემოქმედებაში, რომელიც მთელი თავისი იერით უჩვენებს თავის მტრულად განწყობას გარემოსადმი“ [6].

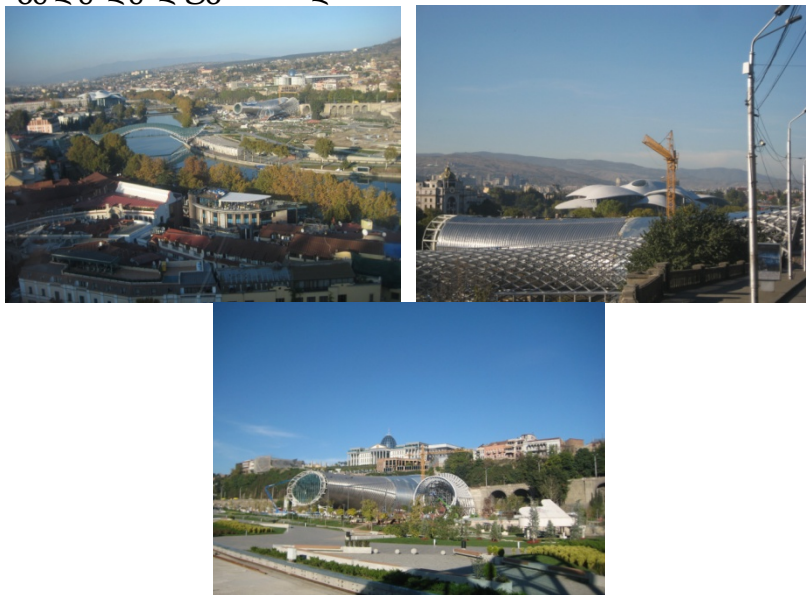
აქ აშკარად იკვეთება შოთა ნადირაშვილის კვლევის ერთერთი ასპექტი: „ემპირიული გამოცდილებიდან მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როცა ადამიანი თავისი დისპოზიციური განწყობის საწინააღმდეგოდ სიტუაციური განწყობის საფუძველზე მოქმედებს. ამით იგი მოცემული მომენტისათვის მომგებიან საქმეს აკეთებს“ [7].

ნამდვილად, რაიტის გუგენჰაიმის მუზეუმი ეს არის ნიუ-ორკის არსებულ ქარგილში ის დისონანსი, რომელიც ხაზს უსვამს და უფრო მეტად წარმოაჩენს მანჰეტენის ქალაქგეგმარებითი ხასიათის ავთენტურობას. დისონანსური აქცენტი - დისჰარმონიის ჰარმონია, ბახის ფუგების ტოლფასი ჰანგია და განწყობის ანტროპული თეორიის საოცარი ილუსტრაციაა აქტიურად დადებით კონტექსტში.

3.საქართველოს რეალობა

ახლა გადმოვინაცვლოთ საქართველოსა და კონკრეტულად თბილისის რეალობაში და განწყობის ანტროპული თეორიის კონტექსტში განვიხილოთ ჩვენი დედაქალაქის ყველაზე სადაო არქიტექტურული „მოვლენები“.

მარჯვენა სანაპიროზე იუსტიციის სამინისტროს შენობა (ავტორი მასიმილიანო ფუქსასი). რიყეზე - „მუსიკალური კომედიის“ თეატრი(ფუქსასი), ფუქსასი და მიკელე დე ლუკას „ხიდი“.



რა საერთო აქვს ამ არქიტექტურულ ობიექტებს ერთმანეთთან? რა აერთიანებს მათ? ორ პირველს - ავტორი, და სხვა არაფერი? პასუხი ამგვარია: მათი დამოკიდებულება არსებული ისტორიული და ბუნებრივი გარემოს მიმართ, უფრო სწორედ რომ ვთქვათ, დამოკიდებულების უქონლობა. რატომ? ეს რთული საკითხია, რადგან ჩვენ ვიცით ავტორების ემოციები გამოხატული მათ მწირ გამონათქვამებში და სხვა არაფერი.

ჩვენი მიზანი არ არის ემოციურად ამ ნაგებობების შეფასება „მომწონს“, „არ მომწონს“ დონეზე.

ჩვენ გვსურს კვლავ განწყობის ანტროპული თეორიის კონტექსტში ანალიზის ჩატარება.

დე ლუკა ცნობილი იტალიელი დიზაინერია, რომელმაც ძალები მოსინჯა ჩვენთან არქიტექტურის სხვა სფეროში, პოლიტიკური ნებიდან გამომდინარე. მას, როგორც შემომქმედს გააჩნია ესკლუზიური დისპოზიციური განწყობა ჩამოყალიბებული ათწლეულების განმავლობაში. რაც აშკარად იკვეთება მის მიერ შექმნილი ხიდის დეკორატიული ხასიათიდან გამომდინარე. მას თბილისის ისტორიული სივრცის ანალიზის საფუძველზე ცხოვრებაში ჩამოყალიბებული დისპოზიციური განწყობა უნდა შეცვლოდა კონკრეტული გარემოს შესაბამისი სიტუაციური განწყობით. მაგრამ ამ პროცესს ადგილი არ ჰქონდა. ისევ უნდა ნადირაშვილს მივმართოდ, სადაც ის ასე აყალიბებს განწყობისა და ქცევის ურთიერთობას:

„ამ მონაცემის მიხედვით, „განწყობა - ქცევის“ ურთიერთობის საკითხი განხილული უნდა იყოს არა ორი, არამედ სამი ფსიქიკური მოვლენის კონტექსტში. აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტისათვის უნდა გაირკვეს სიტუაციური განწყობის ქცევისა და დისპოზიციური განწყობის ურთიერთობა“.

„დისპოზიციურ განწყობასა და ქცევას შორის სხვადასხვა სახის კავშირი შეიძლება არსებობდეს. ერთმნიშვნელოვანი ურთიერთობა მხოლოდ სიტუაციურ განწყობასა და ქცევას შორის არსებობს“ [8].

მიქელე დე ლუკასა და მასიმილიან ფუქსასის სიტუაციური განწყობა ქცევაში გამოიხატა - არსებული ისტორიული და ბუნებრივი გარემოს იგნორირება - მასშტაბის შეცვლა და ისტორიული გარემოს მნიშვნელობის დამცრობა.

რატომ მოხდა ქცევისა და სიტუაციური განწყობის პირდაპირი ხისტი კავშირი გარემოს იგნორირების კონტექსტში? ამ ავტორების მსოფლიო შემოქმედებითი ავტორიტეტი თითქოს უნდა მოიაზრებდეს მათ დისპოზიციურ განწყობაში პროფესიონალიზმის აუცილებელ მყოფობას.

ისინი, მათი არქიტექტურა, მათთვის ჩვეული, მათ ეროვნულ გარემოში ადექვატურობის დამდას ატარებს. მაგრამ როგორია კი მათი ავთენტური გარემო?

ა. ფუქსასი - ნეიტრალური პეიზაჟი, თუ მის წარმოშობას გავიხსენებთ.

ბ. დელუკა - ინტერიერის ხასიათი.

ფუქსასის შემთხვევაში აი აქ ჩანს ძირი და საფუძველი მათი არქიტექტურის შეუსაბამობისა - ჩვეული ნეიტრალური ფონის დისპოზიციური განწყობის დონეზე პროეცირება თბილისის რეალურ სივრცეში და შესაბამისად ჩვეული ინერციის დონეზე - არქიტექტურის პრიორიტეტი - არსებულზე, რაც საერთოდ არ ეწერება, თუნდაც რაიტის ორგანული არქიტექტურის ფილოსოფიაში, - რომ არაფერი ვთქვათ არქიტექტურული სივრცის ორგანიზების - ქალაქგეგმარებითი კონტექსტის შესაბამისი სწორი გადაწყვეტილების მიღებაზე.

რიყის ანალიზისას, როგორც ლანდშაფტური მეგლის სტატუსის მქონე სივრცისა, გამოიკვეთა ერთი ფუნდამენტური ტენდეცია. რიყეზე უნდა ყოფილიყო 100.000 თბილისელი მოწამის სახელობის ტაძარი და პარკი. ეს არ მოხდა. უხსოვარი დროიდან არსებული არქიტექტურის კანონებით ნიშანდობლივი - მნიშვნელოვანი შინაარსის ნაგებობა ყოველთვის წამყვანი და მასშტაბური იყო. ყველა კონფესიაში ეს გახლდათ ტაძრები. ტაძრები იყო გარემოს ქალაქმფორმირებლები. კომუნისტების მოსვლით მოხდა ამ არქიტექტურული კანონების სივრცეში ფასეულობათა მონაცვლეობა. ტაძრების როლი თავის თავზე აიღო იდეოლოგიურმა ნაგებობებმა. ისინი გახდნენ მასშტაბურები და წამყვანები

სივრცეში - ტაძრები ან დაინგრა როგორც გუნების მოედანზე ალექსანდრე ნეველის სახელობის ტაძარი, ან დამცრობილ იქნა, როგორც ქაშვეთი - მის წინ აღმართული მთავრობის სახლის შენობით.

რა ხდება ახლა რიყეს ე.წ. ანსამბლით და იუსტიციის სახლის შენობით თბილისში?

იგივე პროცესი, პოლიტიკური ნების განცხადება და - ფასეულობების მონაცვლეობა - მასშტაბის ნგრევა, უცხო, ცრუ აქცენტების შექმნა და ავთენტური რეალური ფასეულობების გაქრობა-დამცრობა, უკანა პლანზე გადაყვანა.

რა განსხვავებაა კომუნისტურ მეთოდებსა და XXI საუკუნის საქართველოს რეალობას შორის? აქაც და იქაც პოლიტიკური ნების აბსოლუტიზაცია და არქიტექტურულ სარკეში არეკვლა.

აქაც განწყობის თეორიის სრული ილუსტრაციაა. დისპოზიციური განწყობის სიტუაციური შეცვლა, სიტუაციურით განწყობის ქცევაში გამოხატვა - პოლიტიკური ნების დაყოლისა და აღსრულების სახით.

ბიბლიოგრაფია

- [1]. ნადირაშვილი შოთა: „განწყობის ანტროპული თეორია“. თბილისი 2001. გვ.3
- [2]. უზნაძე დიმიტრი: „განწყობის თეორია“. 1940 წელი, გვ.95
- [3]. ნადირაშვილი შოთა: „განწყობის ანტროპული თეორია“. თბილისი 2001. გვ.119
- [4]. რაზმაძე რ.: „ვირტუალური ფილოსოფია“. თბილისი 1993. გვ.98.
- [5]. გოლდშტეინ ა.ფ.: „ფრენკ ლოიდ რაიტი“. მოსკოვი, 1973 წ. გვ.60.
- [6]. გოლდშტეინ ა.ფ.: „ფრენკ ლოიდ რაიტი“. მოსკოვი, 1973 წ. გვ.107.
- [7]. ნადირაშვილი შოთა: „განწყობის ანტროპული თეორია“. თბილისი 2001. გვ.118.
- [8]. ნადირაშვილი შოთა: „განწყობის ანტროპული თეორია“. თბილისი 2001. გვ.120.

The role of “Set and Attitudes” in architecture

Medea Melkadze PHD of architecture

Archil Kurdiani PHD Student of architecture

A human and environment, human as a being and individual with wishes and perceptions, and how does it imbed within the sphere of art known as architecture?

Architecture is known as art to organize space. But what is the phenomenon of relationship between the architect as an artisan, being the inspirer and source for organizer architecture on one hand and the contractor, a non-artisan on the other hand? Do we know absolutely, what are the conditions for motivating actions of various groups of humans?

Finding answers to the above questions is the aim of our article.

The “Theory of Set and Attitude” by greatest Georgian scientist/researcher Dimitri Uznadze, which serves as an international framework for psychological analysis, in our opinion, can be used as a method for analyzing the system of axis for architecture’s creative-humane charge.

Антропологическая теория установки и архитектурное творчество
(На примере «Песков» в Тбилиси).

*М.Мелкадзе. Доктор архитектуры
Арч.Курдиани. Докторант архитектуры*

Человек и окружающая его среда, человек как личность и индивид – его желания и установки.

Интересно, как всё выше перечисленное отражается на архитектуре.

Известно, что архитектура это искусство организации пространства. Но сам организатор этого пространства – творец, зодчий, или нетворец – просто человек, как заказчик, какими феноменами являются?

Знаем ли мы что обуславливает мотивацию действия тех или иных групп людей?

Вот те вопросы на которые мы попытаемся ответить в нашей статье.

«Теория Установки» великого грузинского учённого Дмитрия Узнадзе, став международной системой психологии, даёт возможность в её ключе проанализировать механизм глубинных истоков творческого процесса, в форме метода системного анализа архитектурного мышления.

ლანდშაფტური პროექტირება

*თინათინ ხიმშიაშვილი
სრული პროფესორი, დოქტორი
თბილისის სამხატვრო აკადემია
არქიტექტურის ფაკულტეტი*

ლანშაფტური პროექტირება არქიტექტურული დაპროექტების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულებაა. ლანდშაფტური პროექტირება – არქიტექტურული მოღვაწეობის სწორედ ის სფეროა, რომლის მიზანია, შექმნას ადამიანისათვის ჯანსაღი გარემო. ლანდშაფტური პროექტირება მუშაობს ცოცხალ ბუნებასთან. ამ მიზნის მისაღწევად ლანდშაფტური პროექტირება იყენებს ისეთ მატერიალურ საშუალებებს, რომლებიც ყოველთვის არსებობდა ბუნებაში. მაგალითად: რელიეფი, წყალი, მცენარეული საფარი, ქვა და სხვა ბუნებრივი კომპონენტები, რომელთაც ახასიათებთ პლასტიკურობა და ფერთა უმდიდრესი პალიტრა. ყველა ეს კომპონენტი არქიტექტორის ხელში იძლევა საშუალებას ურბანიზებულ გარემოში (ქალაქში) შექმნას ლანდშაფტური არქიტექტურის მრავალფეროვანი არქიტექტურული ანსამბლები.

არქიტექტურა და ლანდშაფტური პროექტირება მჭიდროდ არის დაკავშირებული ურთიერთშორის. ორივე ემსახურებოდა ყველა საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ ფორმაციას და ასახავდა თავისი დროის მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევებს.

ლანშაფტური პროექტირების მემკვიდრეობა მართლაცდა ამოუწურავია. ყოველი ქვეყანა აგრძელებს ლანდშაფტური პროექტირების ნაწარმოებთა შექმნას. ისინი გამოხატავენ ადამიანის ცოცხალ კავშირს ბუნებრივ გარემოსთან.

უფრო ზუსტად უწყვეტ კავშირს გახსნილ სივრცეებთან, რადგან დიდი ქალაქების პირობებში ლანდშაფტურ არქიტექტურას ხშირად საქმე აქვს ქუჩების, მოედნების, ბაღებისა და წყლის სივრცეებთან.



ანდრე სიტროენის ბაღი

ეს არის მე-20 საუკუნის ბოლოს შექმნილ ბაღთაგან ერთ-ერთი უმშვენიერესი ბაღი. ის წარმოადგენს ულტრა თანამედროვე არქიტექტურული ან-სამბლის ნაწილს. ადრე ამ ადგილას თევზის პორტი ჟაველი მდებარეობდა.

შემდეგ ამ რაიონში მეწარმეობა განვითარდა და 1915 წელს აქ ადრე სიტროენი ჩამოვიდა.

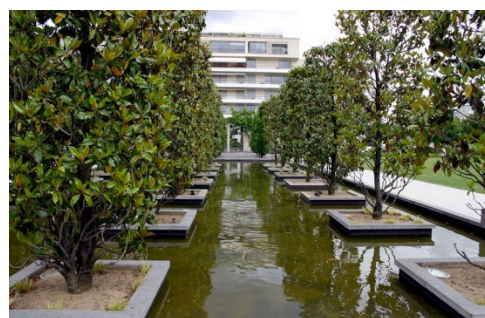
თავიდან ის საომარ აღჭურვილობას აწარმოებდა, ხოლო ომის დასრულების შემდეგ ქარხნის მოდიფიცირება მოახდინა და მანქანათმშენებლობა დაიწყო.

1972 წელს კონვერიდან ჩამოვიდა უკანასკნელი ავტომობილი, წარმოება გადავიდა პროვინციაში. 10 წლის შემდეგ პარიზიდან ფირმის ოფისიც გადაიტანეს.

1992 წელს ყოფილი ქარხნის ადგილას გაიხსნა თანამედროვე ქალაქის პარკი 14 ჰექტარ ფართობზე.

მის შექმნაზე მუშაობდნენ ალენ პროვოსტი, ჟილ კლემანი, პატრიკ ბერჟე და სხვა არქიტექტორები.

კონკურსი პარკის საუკეთესო პროექტებისათვის ჩატარდა პარიზში 1985 წელს. ამ კონკურსზე იმდენად ბევრი ორიგინალური იდეა წარსდგა, რომ გადაწყვიტეს პარკი ორი საავტორო კოლექტივის შემოთავაზების მიხედვით აეშენებინათ. პარკის შესასვლელში ორი დიდი 15 მეტრი სიმაღლის ორანჟერია ფარავს ფორთოხლის ხეებს, პალმებს და ხმელთაშუა ზღვის ბაღს. ფართო ცენტრალური ესპლანადა დაფარულია ბალახით, მისი ხელოვნური წყაროები ჩადის მდინარე სენაში, ორივე მხარეს კი განლაგებულია მოედნები. ორანჟერიათა შორის მდებარეობს შადრევნების პერისტილი. აქ მიწიდან ამოხეთქილი ნაკადების სიმაღლე მუსიკის ჰანგების მიხედვით იცვლება, რაც საუცხოო სილამაზეს ქმნის.



სიტროენის ბაღი მრავალი თეატრალური ნაწილისაგან შედგება, რომელთაც ერთი ჩანაფიქრი აერთიანებს. ცენტრში მდებარეობს მრავალკუთხედი ფორმის დიდი მდელი – პარტერი. მას კვეთავს მთელი პარკის დიაგონალზე გადაჭიმული, სწორი ბილიკი. პარტერის ერთ მხარის გასწვრივ განლაგებულია თემატური ბაღები, მეორე მხარის გასწვრივ კი გაედინება არხი, თავისი გამოქვაბულებით. არხის ნაპირებზე მოსეირნე სტუმრები მონაცვლეობით ღია სივრცეში ან გრილ გამოქვაბულში ხვდებიან.

გზაზე შევხვდებით თანამედროვე ქანდაკებებს: შიშველი ფეხების ნაკვალევს, რომლებიც რკინის ბოძზე არიან ან მჯდომარე შიშველი კაცის ანაბეჭდს. პარტერის გასწვრივ სულ 6 თემატური ბაღია.

ყველა ეს კომპოზიცია ერთნაირ ჩარჩოშია ჩასმული, მაგრამ ბაღის ყოველ ოთახს აქვს საკუთარი, განუმეორებელი და ორიგინალური დიზაინი.

ისინი ფერების სახელებს ატარებენ: ცისფერი, მწვანე, სტაფილოსფერი, წითელი, ვერცხლისფერი, ოქროსფერი.



ამ ბაღების დათვალიერება შეიძლება როგორც ქვემოდან, ასევე მაღლა ამოშენებული გალერეიდან. ამათ გარდა პარკში სხვა თემატური ბაღები არსებობს.

მეტამორფოზების ბაღი განახასიერებს ალქიმიურ გადაქცევას ტყვის ოქროდ. მოძრაობის ბაღი ადგილ-ადგილ დამუშავებულ მიწას წარმოადგენს, სადაც ვარდის ბუჩქები სარეველასთან იზრდება. ხავსის ბაღებში სიგრილეა. შავი ბაღი პირდაპირი, დიაგონალური გზის ბოლოში მდებარეობს, მისი ფართი 2 ჰექტარია. ის რელიეფის დაბლობზეა განლაგებული და შექმნილი მუქი, უმეტესად წიწვოვანი მცენარეებისაგან თვალის მომჭრელად თეთრი ქვის ფონზე.



გაზაფხულზე აქ შავი ტიტები ყვავიან. თეთრი ბაღი ისევე როგორც შავი განცალკევებულია პარკის ძირითადი ტერიტორიისგან. აქ მაღალ თეთრ კედლებს შორის დარგულია მცენარეები თეთრი ყვავილებით. ბაღში

მოწეობილია მეუდრო ადგილები შეეყვარებულათათვის. თეთრი ბაღის ფართი დაახლოებით 1 ჰექტორია. კომპლექსს ულტრა თანამედროვე გეომეტრიის, ანარეკლებისა და შუშის კომპოზიციად ქცეულად ქარხნის შენობა ასრულებს.



დაუფიქარი ატრაქციონი ანდრე სიტრონის პარკში გასეირნება საპაერო ბურთით. პარკის დამთვალიერებლებს აქვთ შესაძლებლობა იმოგზაურონ პარიზის საპაერო სივრცეში .საპაერო ბურთი არის მსოფლიოში ყველაზე დიდი ზომის. მისი დიამეტრიც 22 მეტრია, მისი სიმაღლე კი 32 მეტრია.

ЛАНДШАФТНОЕ ПРОЕКТИРОВАНИЕ

ТИНАТИН ХИМШИАШВИЛИ

Тбилисская художественная академия

Профессор, доктор

В статье рассмотрено проектирование парка Андре Ситроена. Это один из значительных парков, созданных в конце 20 века. Он является частью ультрасовременного архитектурного ансамбля. Парк Ситроен состоит из множества отдельных тематических частей, которые объединены одним замыслом. В статье рассмотрены связь города с элементами ландшафтной архитектуры.

LANDSCAPE PROJECTING

TINATIN KHIMSHIASHVILI

Tbilisi Art Academy

Professor, Doctor

The Article examines Andre Citroen Park projecting. It is one of the most significant parks created at the end of the 20th century. It is a part of the ultramodern architectural ensemble. Citroen Park consists of many separate thematical parts which are united by the sole significance. The Article provides relation of the city with the elements of the landscape architecture.

Международный научно-педагогический журнал издается по решению редакционно-издательского совета от 16 декабря 2010 года (протокол №7)

Редколлегия

Имнадзе Борис – редактор, профессор ГТУ, академик АОН Грузии.

Джагоднишвили Темур - зам. редактора, профессор, академик АОН Грузии.

Микиашвили Гоча – профессор, ГТУ.

Хахуташивили Елизавета – ассоциированный профессор ГТУ.

Цинцадзе Александр, профессор ГТУ.

Чачхиани Зураб – профессор ГТУ.

Гоциридзе Давид – профессор Тбилисского государственного университета им. И.

Джавахишвили, академик АОН Грузии.

Дарсавелидзе Георгий – профессор Сухумского физико-технического университета им.И. Векуа.

Квеситадзе Георгий – профессор, президент АН Грузии.

Рамишвили Константин - профессор Телавского государственного университета им. Я. Гогебашвили академик АОН Грузии.

Чануквадзе Илья – ассоциированный профессор Грузинского государственного медицинского университета.

Антонян Юрий – профессор, Главный научный сотрудник ВНИИМВД России.

Бакош Иштван – профессор университета Сегеда, Венгрия.

Бедалов Чингиз – профессор Бакинского университета языков, академик АОН Грузии.

Бриль Роберт Денсмар – профессор, Англия.

Кавальяускас Видас – профессор Вильнюсского эдукологического университета.

Каудиа Ласовса – профессор университета Рома, Италия.

Майер Даниэль – профессор, Англия.

Рунге Петра – Йенский университет, профессор.

Хайяши Эрико – профессор, Япония

Хухуни Георгий – профессор Московского лингвистического университета, академик АН России.

Адрес редакции: Тбилиси, 0175, ул. Костава , 77

e-mail: boris151132@rambler.ru

адрес веб-страницы <http://newsletters.gtu.ge>

International Science-Pedagogical Journal is published according with the decision of Editorial-Publishing Board of 19 December 2010 (act №7)

Editorial Board

Imnadze Boris – GTU professor, Academician of Georgian Educational Sciences

Jagodnishvili Temur – Deputy Editor, GTU professor,
Academician of Georgian Educational Sciences

Mikiashvili Gocha - GTU professor

Khakhutashvili Elisabed - GTU associate professor

Tsintsadze Aleqsandre - GTU professor

Chachkhiani Zura - GTU professor

Gotsiridze Davit – Ivane Javakhishvili Tbilisi State University professor,
Academician of Georgian Educational Sciences

Darsavelidze Giorgi – Ilia Vekua Sokhumi Physics-Technical Institute professor

Kvesitadze Giorgi – Professor, President of Georgian Scientific Academy

Ramishvili Konstantine – Iakob Gogebashvili Telavi State University professor

Chanukvadze Ilia – Georgian State Medical University Associate professor

Antoniani Iura –Ministry of Internal Affairs of Russia, Scientific-Research Institute
Chief scientist

Bakosh Ishtvan- Hungary Szeged State University professor

Bedalov Chingiz – Azerbaijan Languages University professor

Brill Robert Denmar - Professor, England

Kavalauskas Vidas – Vilnius Educological University professor, Lithuania

Lasovsa Kaudia – Rome 3 Universities professor, Italy

Maiyer-Dinkgraf Daniel – Professor, England

Roong Tetra – Jena University professor, Germany

Khaiashi Eriko – Professor, Japan

Khukhuni Giorgi – Moscow Linguistic University professor,
Academician of Russian Scientific Academy

ISSN №1512-102X

Adress: 77, Kostava Str., 0175, Tbilisi, Georgia

e-mail: boris151132@rambler.ru

web-said's adress: <http://newsletters.gtu.ge>

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

განათლება №3 (9) (ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე)

თბილისი 2013

გამომცემლობის რედაქტორი:

კორექტორები: ე. კოზლოვა

თ. ბონდარენკო

კომპიუტერული დაკაბადონება: ა. ბენაშვილი

რედაქცია: ბ. იმნაძე

თ. ჯაგოდნიშვილი

გადაეცა წარმოებას 10.12.2013

ქაღალდის ზომა 1/8

ტირაჟი 500